

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Viestintä

LÄHEISYYDEN RAKENTAMINEN INTIIMEISSÄ SUOMALAISSA TELEVISIOKESKUSTELUISSA

Nonverbaalisen viestinnän ja
tuotannollisten keinojen tarkastelu

HANNELE PORKKA

Väitöskirja esitetään Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan
suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi yliopiston päärakennuksen
auditoriumissa XII (Unionink.34, 3. krs) perjantaina 24. elokuuta 2018 klo 12.

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
2018

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja – Publications of the Faculty of Social Sciences 2018: 83

Viestintä

© Hannele Porkka
Taitto: Ziamaria oy
Kansikuva: CC-lisensoitu kuva, Pixabay.com -kuvapankki

Painettua julkaisua myydään Unigrafian verkkokaupassa
<https://shop.unigrafia.fi/>

ISSN 2343-273X (painettu)
ISSN 2343-2748 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-951-51-3321-2 (nid.)
ISBN 978-951-51-3322-9 (pdf)

Unigrafia, Helsinki 2018

TIIVISTELMÄ

Tutkimukseni käsittelee läheisyyden rakentamista intiimeissä suomalaisissa televisiokeskusteluissa. Tarkastelen sitä, miten intiimeihin televisiokeskusteluihin osallistujat rakentavat keskustellessaan sellaista vuorovaikutusta, jossa avaudutaan kertomaan omista henkilökohtaisista asioista, ajatuksista ja tunteista. Tarkastelu kohdistuu erityisesti keskustelijoiden nonverbaaliseen, sanattomaan, viestintään. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten televisiotuotanto vaikuttaa läheisyyden rakentumiseen. Tässä tarkastelen sitä, miten ohjelmat on kuvattu ja minkälainen tilannekonteksti ohjelmiin on rakennettu. Sen lisäksi tavoitteenani on kehittää nonverbaalisen viestinnän havainnoinnin ja analysoinnin menetelmiä. Rakensin nonverbaalista viestintää varten havainnointiluokituksen, vuorovaikutusmittarin, jonka avulla pyrin luokittelemaan televisiovuorovaikutuksessa ilmeneviä sanattomia, nonverbaalisia, käyttäytymisvihjeitä, joiden avulla läheisyys rakentuu.

Keskusteluohjelmia on tutkittu monella tapaa, mutta tutkimus on tyypillisesti rakentunut kielen varaan. Ei-kielellisiä, nonverbaalisia puolia televisiokeskustelusta ei ole tarkasteltu kuten keskustelujen kieltä. Läheisen, luottamuksellisen, suhteen rakentamista televisiokeskusteluissa ei myöskään ole tutkittu. Pyrin tässä tutkimuksessani avaamaan tätä televisiokeskustelun aluetta, koska televisio on visuaalinen väline, ja monet asiat näkyvät siinä juuri visuaalisesti, sanattomina ja tuovat oman merkityksensä vuorovaikutukseen. Televisiossa ihmisten nonverbaalinen viestintä on keskeistä ja vaikuttaa vahvasti mielikuviin, joita katsojille televisioesiintyjistä välittyy. Nonverbaalinen viestintä osaltaan rakentaa näitä imagoja ja vaikutelmia. Tutkimuksessani pyrin lisäämään tietämystä juuri suomalaisen kulttuurin nonverbaalisen viestinnän piirteistä erityisesti intiimeissä televisiokeskusteluissa. Koska televisio on vahvasti visuaalinen väline, on visuaalista erittelyä myös tarpeen tehdä enemmän.

Olen tarkastellut ohjelmieni aineistoa systemaattisesti havainnoiden vuorovaikutusmittariston ja televisiokuvausta luokittelevien taulukoiden avulla. Olen käyttänyt strukturoitua havainnointitekniikkaa eli luokitellut ja jäsen-

tänyt havainnoinnin kohteeni etukäteen aiemman tutkimustiedon pohjalta ja laatinut havainnointilomakkeeni luokittelut. Tarkasteluni keskittyy tässä ohjelmien nonverbaalisen viestinnän havainnointiin. Koska tarkastelukohteenä olivat intiimit suomalaiset televisiokeskustelut, valitsin tutkimusaineistokseni kaikki syksyllä 2007 Yleisradion suomen- ja ruotsinkieliseltä puolelta (YLE1- ja YLE2- sekä FST5 -kanavilta) sekä MTV3-kanavalta löytämäni, rajaukseeni sopivat keskusteluohjelmat. Ohjelmat ajoittuvat 13.- 29.11.2007 väliselle ajalle. Ohjelmia tarkastelussa on yhteensä 12. Ohjelmat olivat kestoaltaan 30–50 minuutin mittaisia. Nauhoitin ohjelmat televisiosta, minkä jälkeen aineisto siirrettiin dvd-levyille. Näin aineisto oli tarkasteltavissa tietokoneella, ja saatoin pysäyttää ohjelmavirran milloin vain ja halutessani kelata ohjelmaa tarpeen mukaan. Menetelmänä käytin visuaalista sisällönanalyysia. Luokittelin televisiokuvauksen kahdeksan kuvakoon järjestelmän ja keskusteluetäisyysrajausten avulla. Näin selvitin, miten läheisyyskokemus tuotetaan katsojalle ohjelmien televisiokuvauksella. Nonverbaalisen viestinnän luokittelin rakentamani vuorovaikutusmittariston avulla. Siinä selvitin, miten keskustelijat tuottavat läheisyyden ohjelmien vuorovaikutuksessa.

Tutkimuksen tuloksena löysin tv-genren, jonka nimesin intiimien televisiokeskustelujen genreksi. Televisiokuvauksen analyysin tuloksena tein havainnon, että suomalaiset intiimit televisiokeskustelut kuvataan tyypillisesti lähietäisyydeltä puolilähikuvia käyttäen. Nonverbaalisen viestinnän erittely paljasti erilaisia vuorovaikutustapoja, jotka ohjelmista nousivat esiin ja rakensivat ohjelmiin läheisyyttä ja vuorovaikutuksen intensiivistä yhteyttä (rapport). Nämä liittyivät neljään vuorovaikutuksen alueeseen: siihen, kuinka keskustelijat sitoutuivat vuorovaikutukseen, miten positiivista vuorovaikutusta oli, miten sujuvasti ja koordinoitusti keskustelijat rakensivat vuorovaikutusta ja miten ilmaisullinen vuorovaikutustilanne oli.

Tutkimukseni tuo uutta tietoa median nonverbaalisesta puolesta ja yleensä uutta tietoa visuaalisen tutkimukseen. Ajassamme visuaalisuus lisääntyy koko ajan ja näkyy esimerkiksi verkkomaailmassa monina muotoina. Näiden ilmiöiden tunteminen auttaa toimimaan visuaalisessa maailmassa. Julkisuudessa esiintyvien on tärkeää tulla tietoisiksi välittämistään nonverbaalisista merkityksistä, koska niiden pohjalta yleisö arvioi julkisuudessa esiintyviä ja heidän toimintaansa. Läheisyyttä rakentavan vuorovaikutuksen erittelyn tuloksia voi

laajentaa intiimeistä televisiokeskusteluista myös laajemmalle muuhun, esimerkiksi yhteisyyttä rakentavaan vuorovaikutukseen. Nonverbaalisen viestinnän tutkimusta voi myös laajentaa esimerkiksi vallan analyysiin sekä hyödyntää monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa ymmärryksen lisäämiseen, koska nonverbaalinen viesti on osittain kulttuurisidonnaista ja kulttuurin muovaamaa.

Avainsanat: televisiotutkimus, intiimin vuorovaikutuksen tutkimus, nonverbaalisen, sanattoman, viestinnän tutkimus, visuaalisen tutkimus

ABSTRACT

BUILDING INTIMACY IN INTIMATE FINNISH TELEVISION CONVERSATIONS. EXAMINED THROUGH NONVERBAL COMMUNICATION AND PRODUCTION

My study treats building intimacy in intimate Finnish television conversations. I examine the means that participants of intimate television conversations use during conversation to build the kind of interaction, where the participants disclose to discuss their personal matters, thoughts, and emotions. The examination is focused especially on the participants' nonverbal communication. I also pay attention to the way the production influences the building of intimacy. From this perspective I examine the way the programmes have been shot and the kind of context that has been built into them. Additionally, my goals include developing means to observe and analyse nonverbal communication. I created a classification for observations, an interaction measurement system, with which I try to classify the nonverbal behavioural hints used to build intimacy in television interaction.

There have been many kinds of studies on talk shows, but the studies have typically dealt with the verbal aspects of the shows. On the contrary, the nonverbal aspects of television conversations have not really been examined, and neither has the building of close, confidential relationships, in Finnish television conversation context. With this study I aim to disclose this aspect of television conversation, because television is a visual medium, and thus many things are transmitted over a broadcast precisely through the visual, nonverbal, channel allowing those aspects to bring their own meaning to the interaction. On television a person's nonverbal communication is a key factor with a strong influence on the images transmitted to the audience of the performers. These images and impressions are constructed partially via nonverbal communication. In my study I aim to increase knowledge specifically on the traits of nonverbal communication in the Finnish culture particularly in intimate television conversations. Because television is a strongly visual medium, more attention should be paid to further breaking down the visual aspects of programmes.

Through systematic observation, I have examined the data from my programmes via interaction measurement system and tables classifying the methods of shooting. I've used the method of structured observation, which is to say I've categorised and classified my objects of examination beforehand based on previous research data and laid out the categories of my observation form. My examination focuses on observing nonverbal communication in programmes. Because the objects of examination are intimate Finnish television conversations, as my research data, I selected all the programmes fitting the criteria from the Finnish and Swedish channels of the Finnish Broadcasting Company (Yleisradio or YLE), channels YLE1, YLE2, and FST5 (Finlands-svenska television) as well as the commercial MTV3-channel ("Mainostelevisio" or "Advertisement Television"). The programmes are from between 13/11/2007 and 29/11/2007. A total of 12 programmes are included in the study. The programmes are 30 – 50 minutes long. I recorded the programmes on television, after which the data was moved onto DVDs. Thus, the data was available on the computer, and I could freeze the programme at any point, and rewind as desired. The method used was visual content analysis. I classified shooting with the help of the system of the Eight basic field sizes and conversation distance framings. Thus, I identified the means used in shooting to create the experience of intimacy for the viewer. I classified nonverbal communication based on the interaction measurement system I built. With it I identified the means the participants use to build intimacy in the interaction in the programmes.

Because of the study I found a TV genre, which I named the genre of intimate television conversations. Because of the analysis of shooting I discovered that Finnish intimate television conversations are typically shot up close using medium close-ups. Breaking down nonverbal communication revealed various means of interaction that stood out in the programmes building intimacy and rapport. These were linked to the four spheres of interaction: how the participants committed to the interaction, how positive the interaction was, in how fluent and coordinated manner did the participants build interaction, and how expressive the interaction was.

My study offers new information on the nonverbal side of the medium and in general, new information for researching visuality. In this time, visuality is

on the rise, which becomes apparent e.g. in a myriad of ways in the world of the internet. Studying these phenomena helps act in a visual world. It is important for those who perform in public to become aware of the nonverbal meanings they convey, because based on those the audience evaluates them and their activities. The results of the breakdown of intimacy-building interaction can be extended to e.g. the analysis of power and utilised for increased understanding in an increasingly multicultural society, because nonverbal cues are partially tied to and shaped by culture.

Keywords: television research, research of intimate interaction, nonverbal communication, visuality

Sisällys

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	6
ESIPUHE	11
1 JOHDANTO	15
1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja merkitys	18
1.1.1 Miten läheisyys intiimeissä televisiokeskusteluissa rakentuu	18
1.1.2 Miten televisiotuotanto vaikuttaa läheisyyden rakentumiseen	18
1.1.3 Nonverbaalisen viestinnän mittariston rakentaminen	19
1.1.4 Tutkimuksen merkitys	20
1.2 Tutkimuskysymykset, aineisto ja tutkimusmenetelmät	24
1.3 Tutkimuksen näkökulma ja keskeiset käsitteet	27
1.3.1 Läheisyyskäyttäytymiseen liittyvät käsitteet	29
1.3.2 Läheisyyden rakentamisen tuotannollisiin valintoihin liittyvät käsitteet ..	31
1.4 Työn rakenne	32
2. TELEVISIOKESKUSTELUTUTKIMUKSEN KÄSITTEITÄ JA TUTKIMUSPERINTEITÄ	35
2.1 Televisiokeskustelu institutionaalisena keskusteluna	36
2.2 Televisiokeskustelujen keskustelunanalyyttinen ja etnografinen lähestymistapa ..	39
2.3 Puheviestinnällinen lähestymistapa televisiovuorovaikutuksen tutkimukseen ...	46
2.4 Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen televisiokeskustelujen tutkimus	50
2.4.1 Talk show -ohjelmien tutkimus	51
2.4.2 Autenttisuuden tutkimus	53
2.5 Vaikutteet omaan tutkimukseeni	56
3 INTIIMIT TELEVISIOKESKUSTELUT JA NIIDEN RAKENTUMISEN ELEMENTIT	59
3.1 Intiimit televisiokeskustelut osana median tunnustus- ja terapiakulttuuria	61
3.1.1 Tunnustamisen medioituminen	62
3.1.2 Terapeuttiset mediakeskustelut	63
3.1.2.1 Paljastava, tunnustuksellinen haastattelu	64
3.1.2.2 Keskustelullinen talk show -haastattelu	67
3.1.3 Juontajan roolin keskeisyys	69
3.1.4 Ohjelmavieraiden ja tilannekontekstien merkitys	71
3.1.5 Median tarpeet ensisijaisia terapiagenreissä	72
3.2 Intiimit televisiokeskustelut psykologisen linssin läpi tarkasteltuina	74
3.2.1 Läheisyyden rakentaminen ohjelmasisällöissä	74

3.2.2	Nonverbaalisen viestinnän keskeinen rooli	77
3.2.3	Pyrkimys raport-suhteeseen	85
3.2.4	Tavoitteena haastateltavan avautuminen (self-disclosure).	89
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄ	93
4.1	Tutkimusaineiston kerääminen	94
4.2	Tutkimusaineiston analyysi.	97
4.2.1	Visuaalinen sisällönanalyysi.	98
4.3	Vuorovaikutusmittariston rakentaminen.	100
4.3.1	Taustalla olevat tutkimukset	101
4.3.2	Luokittelukategoriat	104
4.4	Miten intiimit televisiokeskustelut kuvataan.	108
4.4.1	Televisiokuvauksen kuvarajaukset.	109
4.4.2	Keskusteluetaisyysrajaukset	110
4.5	Katse tutkimuskysymyksiin	112
5	LÄHEISYYDEN RAKENTUMINEN TUTKITTAVISSA OHJELMISSA TUOTANNOLLISTEN VALINTOJEN KAUTTA	113
5.1	Miten intiimien televisiokeskustelujen genren ohjelmat rakentuivat.	114
5.2	Studioympäristön rakentaminen	124
5.3	Läheisyyskokemuksen tuottaminen katsojalle ohjelmien kuvauksella	128
6	LÄHEISYYDEN RAKENTUMINEN TUTKITTAVIEN OHJELMIEN KESKUSTELUJEN VUOROVAIKUTUKSESSA	135
6.1	Sitoutuminen vuorovaikutukseen	137
6.2	Vuorovaikutuksen positiivisuus	144
6.3	Vuorovaikutuksen sujuvuus	155
6.4	Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus	166
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KESKUSTELU	179
7.1	Tutkimuksen tulosten pohdintaa	180
7.2	Tutkimuksen rajoitteiden pohdintaa	191
7.3	Merkitys viestinnän tutkimukselle	193
	LÄHTEET	195
	LIITTEET	202

ESIPUHE

On vaikea uskoa, että tämä pitkä ja vaiheikas, mosaiikkimainen matka on lopussa ja monenlaisten ideoiden, versioiden ja luonnosten jälkeen käsissä on jotakin selkeää, koossapysyvää ja lopullista. Tämä työ ei syntynyt nopeasti, ja kokonaisajatus antoi odottaa itseään. Toivottavasti pitkä hauduttelu kypsytti työtä. Tein väitöskirjaa työn ohessa. Se tarkoitti useita, säännöllisiä pysähtymisiä väitöstyön tekemisessä, kun opetuskaudet alkoivat. Pääsääntöisesti tein väitöskirjaa lomakausina, enkä aina silloinkaan. Työ piti elvyttellä aina uudestaan eläväksi ja siihenkin meni aikaa ja matkan varrella ideat vaihtuivat ja syntyi uusia oivalluksia, jotka johtivat penkomaan taas uusia sivupolkuja. Tämä työ oli ”vaiheessa” monta kertaa ja olisi saattanut johonkin vaiheeseen jäädäkin, ellei matkan varrelle olisi osunut myös sellaisia ihmisiä, jotka asettuivat rinnalleni minua tukemaan työn valmistumisessa. Tämän työn kautta ymmärsin hyvin konkreettisesti välittävien ystävien ja kollegoiden arvon ja merkityksen. Nyt on tullut aika kiittää tämän työn valmistumiseen myötävaikuttaneita.

Ensimmäiseksi haluan nostaa esiin kollegani Helsingin yliopiston Avoimessa yliopistossa, dosentti Juhani Lehdon, joka sanoi minulle merkittävät sanat: ”Mitä jos nyt vain tekisit sen valmiiksi. Minä voin vaikka auttaa.” Se kuulosti niin arkiselta, yksinkertaiselta ja mahdolliselta ja osui varmasti elämässäni sopivaan saumaan, että ryhdistäydyin ja rupesin tekemään työtä tiiviimmin ja määrätietoisemmin. Sen jälkeen matkan varrella oli monia kohtia, joissa Juhani piti sanansa ja auttoi, kun työ jumittui. Kiitos, Juhani! Ilman tuota kuolematonta repliikkiäsi ja apuasi työ olisi saattanut jäädä vaiheeseen.

Sitten haluan nostaa esiin väitöskirjan ohjaajani Ritva Levo Henrikssonin ja Mervi Pantin. Kummaltakin olen saanut arvokasta palautetta työstäni, ja olen saanut peilata ajatuksiani tutkimusaiheesta. Ritvaa kiitän vankkumattomasta tuesta, uskosta työhöni ja sen valmistumiseen. Ritva luotsasi työtäni pitkään yksin, rohkaisi ja antoi rakentavaa palautetta. Hän ymmärsi myös hyvin opetus-aikataulujen ja väitöstyön tekemisen yhteensovittamisongelmat. Arvostan sitä, että siirryttyään eläkkeelle Ritva halusi kuitenkin jatkaa ohjaustyötään aivan työni valmistumiseen saakka. Erityisesti jäi mieleeni Ritvan tuki työn tiukoilla

loppumetreillä, jolloin työn loppuunsaattaminen osui haastavasti samaan rakkoon uusien koulutusohjelmien kurssien valmistamisen kanssa. Kiitos jaksamisestani huolehtimisesta ja kaikesta tuesta väitöskirjan eri vaiheissa, Ritva!

Merviä, joka ryhtyi ohjaamaan työtäni Ritvan rinnalla Ritvan eläkkeellesiirtymisvaiheessa, haluan kiittää työtäni haastamisesta ja uusien näkökulmien tarjoamisesta. Näissä ohjauskeskusteluissa työni aiheesta avautui aivan uusia puolia, jotka syvensivät minulle tutkimaani ilmiötä ja muokkasivat vahvasti työtäni. Mervin ohjaus nosti työtä uudelle tasolle. Ohjaus oli hieno oppimisprosessi, kiitos siitä.

Oppimisprosessini jatkui esitarkastuslausuntojen parissa. Lämmin kiitos työni esitarkastajille, Pekka Isotalukselle ja Minna Aslama Horowitzille, perusteellisesta paneutumisesta väitöstekstiini ja monista ideoista ja huomioista, jotka auttoivat hiomaan tekstiä painokuntoon ja innostivat perehtymään vielä lisää aiheeseen.

Erityisen kiitoksen työni alkuvaiheen aineiston teknisestä käsittelemisestä havainnoitavaan muotoon haluan antaa silloisille lukiolaispojille Jarno Porckalle ja Juha Tuhkaselle. He tekivät suuren työn siirtäessään nauhoittamani television keskusteluohjelmat tv:n digiboksilta sellaiseen muotoon, jonka DVD-soittimet ja esimerkiksi kannettava tietokoneeni, jolta ohjelmia havainnoin, ymmärsivät. Kaupallista softaa ei ollut tarjolla, mutta nuoret kykenivät muuttamaan muodon avoimen lähdekoodin ohjelmistoilla. Tähän kului runsaasti arvokasta opiskeluaikaa. Vielä kerran paljon kiitoksia, Jarno ja Juha, työni mahdollistamisesta!

Avointa yliopistoa haluan kiittää tärkeästä fasilitetista: työhuoneesta. Opetuskausien kiihkeä rytmi rauhoittui kesäisin, ja työhuone muuttui tutkijakammioksi. Keskellä heinäkuuta talossa vallitsi täysi rauha eikä mikään estänyt keskittymistä, kun monen sähkölukon läpi olin saapunut työhuoneelleni hiljaiseen taloon. Kiitos työskentelymahdollisuudesta. Kiitos myös Avoimen työyhteisölle ja kaikille työtovereille mahdollisuudesta tehdä tutkimusta monitieteisessä yhteydessä.

Ystävät ovat elämän suola, ja merkityksenne on ollut tärkeä. Koko ystäväpiiriäni olen aika ajoin kuormittanut näillä väitöskirjan tekemiseen liittyvillä

aiheilla. Lämmin kiitos jokaiselle empatiasta ja tuesta. Aivan erityisesti haluan nostaa esiin VTT Tarja Ketolan, joka paneutuneesti luki tekstejäni työni parin viimeisen vuoden loppusuoralla ja jonka kanssa kävimme lukuisia syvällisiä väitöstyön sisältöön ja prosessiin liittyviä keskusteluja. Kiitos, Tarja, horjumattomasta tuestasi. Se oli minulle merkityksellistä. Ja vuoden 2016 joulukortissasi oli peräkaneetti: ”Vuosi 2017 tulee olemaan sinulle käänteen tekävä, kun jätät väitöskirjan esitarkastukseen.” Ennustit aivan oikein työn jätön ajankohdan; olit hyvin perillä siitä, missä vaiheessa menin. Kiitän myös Maarit Pedakia ja Leena Mäkitaloa, joiden kanssa jaoin tuntemuksia väitösprosessista, joka molemmilla oli samanaikaisesti meneillään. Oli hyvä tajuta, ettei ollut yksin omine ajatuksineen siitä, mitä tällaisen työn tekeminen on. Väitösprosessi on luonteeltaan varsin erityinen työprosessi.

Haluan myös kiittää vielä erityisesti ystäviäni Jaana Gummerusta ja Tuula Uusitaloa myötäelämisestä väitösprosessini eri vaiheissa, kollegaani Päivi Pöntistä, jonka kanssa jaamme yhteisen työhuoneen, väitösprosessini eri käännteiden kuuntelemisesta ja tuesta, Pentti Kemppaista, joka aina vieraillessaan luentosarjallani muisti vuosittain kysyä väitöskirjani tilanteesta ja valaa uskoa työn valmistumiseen sekä runotuttujani, jotka ovat kiinnostuksella seuranneet vaiheitani ja jo pitkään odottaneet väitöstäni.

Lopuksi haluan kiittää perhettäni: äitiäni, joka on jaksanut osoittaa jatkuvaa kiinnostusta väitöskirjaani kohtaan sekä aikuisia poikiani Jarno ja Markusta, joista Jarno on antanut osaamistaan väitösprojektiini paitsi teknisissä kysymyksissä, myös väitöskirjan englanninkielisessä abstraktissa. Toivon, että olen voinut näyttää esimerkkiä molemmille pojille siitä, mitä tieteen parista voi löytää. Ja olen kiitollinen, tieteestä riippumatta, että te olette olemassa. Ja sitten vielä, kiitos Jokke, että olet jaksanut pitkiä poissaolojani työpaikalla, missä väitöskirjani pitkälti on kirjoitettu. Lohdullista on, että tiesin, ettet ole toimeton, vaan että kotona valmistuu samanaikaisesti toinen väitöskirja, ja tulevaisuudessa voimme muistella tätä vaihetta yhdessä tohtorinhatut päässä.

Järvenpäässä 12. kesäkuuta 2018

Hannele Porkka

1 JOHDANTO

Elämme nykyään hyvin medioituneessa maailmassa, jossa televisiolla audio-visuaalisena mediana on tärkeä paikkansa. Television keskusteluohjelmissa tarjotaan foorumi erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden kohtaamisille ja nostetaan myös aiemmin yksityiselämän piiriin luettuja arkisiakin kysymyksenasetteluja julkisuuteen. Kiinnostus tunteisiin leimaa nykykulttuuria ja luo painetta tunteiden ilmaisuun ja tunnepuheeseen eri foorumeilla. Voi sanoa, että elämme tunnustuksellisessa, terapeutisessa kulttuurissa. (Aslama & Pantti 2008, 339.) Ajassamme ovat vahvistuneet intiimistymisen ja tunteellistumisen trendit.

Sari Näre (2005, 21) näkee tämän johtuvan julkisen ja yksityisen rajan hämärtymisestä, joka on johtanut siihen, että nämä alueet ovat alkaneet läpäistä toisiaan. Tunnekulttuuri on siirtynyt yksityisen piiristä julkisuuden alueelle ja osaksi valtamediaa. Julkisuuden intiimistymisen taustalla Näre näkee feminiinistymisen ja demokratisoitumisen ja toisaalta kaupallistumisen, joten tunteetkin ovat kaupan (Näre 2005, 22). Tunteet tuodaan mediassa suuremmin esiin, ja toimittajat esiintyvät mediassa paljon epävirallisemmin kuin muutama vuosikymmen sitten.

Ihmisten vuorovaikutuksessa mediassa on enenevässä määrin piirteitä yksityiselämän puolelta. Vaikka esimerkiksi television toimittajan ja televisio-ohjelmaan tulleiden vierailijoiden suhteet ovat puhtaasti institutionaaliset, toimittaja puhuttelee ohjelmissa vierailijoita usein hyvin epävirallisesti, kaverityyppisesti. Ohjelman vierailijoita sinutellaan, ja heiltä kysellään usein hyvin henkilökohtaisia, intiimejä kysymyksiä. Television talk show -ohjelmis- sa myös yhteiskunnan hierarkiaportailla korkeassa asemassa olevat toimijat tulevat kohdelluiksi tällä kaverityylillä. Talk show on viihteellinen keskusteluohjelma, joka sisältää keskusteluja, haastatteluja, tunnustuspuhetta, terapiankaltaista vuorovaikutusta, tarinankerrontaa sekä myyntipuhetta (Aslama & Pantti 2007, 188).

Frank Furedin (2004) mukaan elämme terapeuttisessa kulttuurissa, joka ilmenee tunteiden paljastamisena julkisuudessa ja terapeuttisena puheena. Tähän liittyvät myös erilaiset julkiset tunnustukset, joita edellytetään niin vallankäyttäjiltä kuin tavallisilta mediassa esiintyviltä ihmisiltä. Televisio-ohjelmissa haetaan aitoutta, aitoja tunteita. Tunteita tuodaan esiin ja niitä käsitellään televisio-ohjelmissa, koska autenttisen minuuden ajatellaan löytyvän sitä kautta. Foucault (1998) kutsuu tätä tunnustukselliseksi kulttuuriksi. 1990-luvulta alkaen talk show -ohjelmien tunnustuksellista puhetta on tutkittu paljon. Aslama ja Pantti (2007) viittaavat muun muassa Whiten (1992), Shattucin (1997) ja Mestrovichin (1997) tutkimuksiin. (Aslama & Pantti 2007, 184–186.) Stjepan Mestrovich (1997) on nostanut esiin ajatuksen, että nykykulttuurissa tunnustaminen on usein tuotteistettu palvelemaan kaupallisia tarkoituksia. Mestrovich puhuu tästä autenttisuusteollisuutena. (Mestrovich 1997, 71–100.)

Erityisesti verkkomedia on arkistanut julkisuuteen pääsyä ja tuonut erilaisia maallikkotoimijoita mukaan julkisuuden piiriin. Muutkin mediat kuin verkko ovat runsaammin ruvenneet hyödyntämään tavallisia kansalaisia ohjelmis- saan ja jutuissaan sekä sähköisen että printtimedian puolella. Televisiossa on nykyisin paljon ohjelmatarjontaa, jossa esiintyy tavallisia kansalaisia tuomas- sa esiin omia kokemuksiaan. Näiden voi nähdä edustavan monille ihmisille tyypillisiä asioita, joihin television katsojan voi ajatella samastuvan.

Oma kiinnostukseni suuntautuu televisio-ohjelmiin, joissa käydään intiimiä, luottamuksellista keskustelua toimittajan ja yhden tai enintään parin haas- tateltavan kanssa. Puhun näistä jatkossa intiimeinä televisiokeskusteluina. Intiimeissä televisiokeskusteluissa toimittajan parina on usein suurelle ylei- sölle tuntematon henkilö, joka on valittu haastateltavaksi jonkin hänen hen- kilökohtaiseen elämäänsä liittyvän ongelman tai muun teeman takia. Tämä ongelma tai teema on hyvin yleinen, joten sen voi ajatella koskettavan laa- joja katsojaryhmiä ja herättävän kiinnostusta, koska moni katsoja voi peilata omaa elämäänsä keskustelun kautta ja löytää ehkä myös ratkaisuja oman elämänsä ongelmiin. Osa haastatteluissa esiintyvistä on kuitenkin julkisuu- den henkilöitä, jotka avautuvat omaan elämäänsä liittyvistä asioista ja ikään kuin antavat katsojille mahdollisuuden päästä kurkistamaan heidän yksityi- seen maailmaansa ja yksityisiin ajatuksiinsa.

Intiimien televisiokeskustelujen yhteisenä piirteenä on se, että niissä rakennetaan hyvin luottamuksellinen ja intiimi vuorovaikutuskonteksti. Tähän pyritään monin eri tavoin. Keskustelun teema on erittäin henkilökohtainen, joten se sanelee jo lähtökohdat: keskustelussa on tarkoitus avautua ja paljastaa jotakin. Keskustelu jäljittelee arjessa tapahtuvia ystäväysten tai muuten keskenään läheisten ihmisten keskusteluja, joita ei yleensä tarkoiteta muiden kuultaviksi. Televisiossa tätä intiimiyttä ja läheisyyttä pyritään korostamaan keskustelutilan rakentamisella, valaistuksella ja keskustelutyylillä. Suuri perusero arjen vastaaviin keskusteluihin on se, että näillä keskusteluilla voi olla satojatuhansia katsojia ja keskustelijat ovat tietoisia siitä, että heillä on yleisö. Keskustelut ovat institutionaalisia, vaikka haastateltavat eivät yleensä edusta instituutiota, vaan itseään. Keskustelut edustavat kuitenkin televisio-instituutiota, ja ne on rakennettu sen tarpeisiin.

Tutkimuskiinnostukseni kohdistuu siihen, millä keinoin luottamuksellinen suhde toimittajan ja haastateltavan välille rakennetaan tämän tyyppisissä televisio-ohjelmissa. Keskustelun rakenneosat ovat samankaltaiset kuin yksityiselämän keskusteluissa, mutta tilannekonteksti institutionaalisissa puitteissa aivan erilainen. Muistuttaako keskustelutilanne yksityiselämän keskustelua? Miten yksityiseskustelujen intiimiyttä yritetään siirtää julkiseen keskusteluun? Myös television katsojalle pyritään tarjoamaan mahdollisuus seurata keskustelua aivan läheltä, päästä sen salaisuuksista osalliseksi. Millä keinoin tämä vaikutelma pyritään luomaan? Vastausta tähän etsin selvittämällä, miten intiimejä televisiokeskusteluja kuvataan.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja merkitys

1.1.1 Miten läheisyys intiimeissä televisiokeskusteluissa rakentuu

Ensinnäkin tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää, miten intiimien televisiokeskustelujen osallistajat rakentavat keskustellessaan läheisyyttä, jotta syntyisi sellainen luottamuksellinen tilanne, jossa on mahdollisuus avautua kertomaan omista henkilökohtaisista asioistaan, ajatuksistaan ja tunteistaan. Oleellinen tarkastelun kohde on keskustelijoiden nonverbaalinen, sanaton, viestintä keskustelutilanteessa. Läheisyyden kasvattamisessa nonverbaalinen viestintä toimii keinona; sen avulla voi välittää niitä tunteita ja asenteita, jotka mahdollistavat läheisyyden syvenemisen.

Anssi Peräkylän (2012, 276) mukaan tunne välittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erityisesti nonverbaalisesti äänen ja muun kehon kielen kautta. Tarkoitukseni on eritellä niitä sanattomia elementtejä, joilla intiimeissä televisiokeskustelussa rakennetaan läheisyyttä, mikä synnyttää luottamusta. Millä sanattomilla keinoilla toimittaja osoittaa myötäelämistä ja saa haastateltavan avautumaan hankalista tai kiusallisistakin asioista, joita keskustelussa on tarkoitus käsitellä? Oletan, että luottamuksen ja läheisyyden rakentamisen pohjana on positiivinen ja välitön suhtautuminen sekä kiinnostus vuorovaikutuksen toiseen osapuoleen. Neutraali ja torjuva suhtautuminen ei houkuttele avautumaan. Tarkasteluni keskiössä on niin keskustelun tunneilmasto kuin kognitiivisesti sen erittely, miten keskustelua rakennetaan luottamukselliseksi. Tarkoituksena ei ole tutkia ihmisten tunteita sinänsä, vaan miten tietynlainen affektiivinen suhde rakentuu ja toisekseen miten se ilmenee ulkopuoliselle havainnoijalle.

1.1.2 Miten televisiotuotanto vaikuttaa läheisyyden rakentumiseen

Toisena kiinnostuksen kohteenani tässä tutkimuksessa ovat intiimien televisiokeskusteluohjelmien tuotantoon liittyvät tekijät, kuten miten intii-

mejä televisiokeskusteluja kuvataan ja minkälainen tilannekonteksti niihin on rakennettu. Tarkastelen muun muassa ohjelmien lavastusta, valaistusta ja tilan käyttöä, niitä journalistisia keinoja, joilla tätä ilmiötä journalismissa tuotetaan. Havainnoin televisiokuvausta ja leikkausta: mitä kuvataan ja miten ja esimerkiksi kuinka lähelle keskustelijoita kameralla mennään. Tätä havainnointia pyrin tekemään rinnan ilmiön nonverbaalisten piirteiden havainnoinnin kanssa. Televisiokeskustelu on institutionaalinen keskustelu, jota säätelevät julkisen keskustelun tilannekonventiot ja säännöt. Pyrin selvittämään, toimivatko intiimin televisiokeskustelun läheisyyden rakentamisessa samat perusperiaatteet kuin arkikeskustelussa ja mitkä puolet nousevat institutionaalisissa televisiokeskusteluissa korostetummin näkyviin. Journalistisessa tutkimuksessa havaittu yksityisyyden nousu julkisuuteen eli yksityisten aiheiden, ihmisten ja ilmiöiden enenevä käsittely julkisuudessa ja toisaalta julkisten ilmiöiden tarkastelu yksityisen kautta on tutkimukseni linkki yleiseen mediatutkimukseen. Pyrin tutkimuksessani kuvailemaan, miten asioita käsitellään, jotta niihin syntyy tämä intiimi ulottuvuus.

1.1.3 Nonverbaalisen viestinnän mittariston rakentaminen

Kolmanneksi tutkimukseni tavoite on myös kehittää nonverbaalisen viestinnän havainnoinnin ja analysoinnin menetelmiä. Sanattoman viestinnän tutkimusvälineeksi eivät käy suoraan kieleen pohjautuvat havainnointi- ja analyysimenetelmät, vaan se vaatii osin erilaisia välineitä. Rakensin sellaisen mittarin, jonka avulla voin tarkastella televisiovuorovaikutuksessa ilmeneviä sanattomia vihjeitä, joiden avulla läheisyys rakentuu. Erityisesti Gillisin, Bernierin ja Wootenin (1995) tutkimuksen käyttäytymisvihjeet toimivat hyvänä raakamateriaalina havainnointimittaria rakentaessani. Tutkimus kuuluu psykologian alaan, ja halusin kokeilla, ovatko sen tulokset sovellettavissa televisiokeskustelun analysointiin. Ne erottelevat mielestäni hyvin vuorovaikutuskäyttäytymistä tarkastelemissani ohjelmissa. Mittaria rakentaessani hyödynsin muitakin psykologian alaan liittyviä tutkimuksia. Olen myös käyttänyt keskustelunanalyysin käsitteistöä soveltuvien osien sekä visuaalista määrällistä sisällönerittelyä. Visuaalinen viestintä on tyypillistä ajallemme, ja olen pyrkinyt tuomaan myös sen tutkimiseen oman kontribuutioni.

Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu keskusteluun osallistujien vuorovaikutukseen ja siihen, millä keinoin keskustelun katsoja sitoutetaan keskusteluun eli miten ohjelmaan rakennetaan läheisyyden ilmapiiri.

Tutkimuskontekstina ovat nimenomaan intiimit televisiokeskustelut. Tutkimukseni pohjalta pyrin määrittelemään tarkemmin tällaisten läheisyyttä hyödyntävien suomalaisten intiimien televisiokeskusteluohjelmien genren. Tutkimukseni avulla pyrin myös syventämään kuvaa suomalaisesta televisiojournalismista ja pohtimaan, mitä saamani tutkimustulokset kertovat suomalaisesta televisiokulttuurista.

1.1.4 Tutkimuksen merkitys

Toisen maailmansodan jälkeen yhteiskunnallisessa tutkimuksessa kiinnostuttiin arjen ilmiöistä, tavallisen tutkimuksesta. Britanniassa syntyi kulttuurintutkimus ja Yhdysvalloissa virisi vuorovaikutuksen sosiologia. Arkipuhe ja arjen vuorovaikutustilanteet tulivat tutkimuksen piiriin, ja kieltä ryhdyttiin tarkastelemaan erityisesti sen sosiaalisista ja viestinnällisistä funktioista käsin. 1950-luvulla arkikielen filosofista tarkastelua kehitti J.L.Austin puheaktiteoriassaan ja Paul Grice ryhtyi tarkastelemaan kieltä kommunikaationa (Puro 1996, 38–41). Tästä sai alkunsa kielen pragmaattinen lähestymistapa (pragmatismi), jolla on juurensa filosofiassa, kielitieteessä ja sosiologiassa. Sosiologiassa erityisesti Erving Goffmanin vuorovaikutuksen sosiologia antoi aineksia pragmatismille (Puro 1996, 100–102). Harvey Sacks (Scannell 2010, 171–172) ryhtyi 1960-luvulla nauhoittamaan arkipuhetta ja analysoimaan sitä etnometodologisesti ja kehitti keskustelunanalyysin (CA).

Radio- ja televisiopuheen tutkimus on syntynyt näistä taustalla vaikuttaneista tutkimussuuntauksista. Kaikki nämä suuntaukset tarkastelevat kieltä sen käyttötilanteessa tai sen ilmaisu. Nämä suuntaukset eivät tarkastele ensisijaisesti kieltä rakenteena tai järjestelmänä (langue), vaan toimivaa kieltä tai kieltä vuorovaikutuksena (parole). Toimiva kieli paljastaa jotakin nimenomaan ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, ei ininkään itse kielestä. Austin korosti sitä, että puhuttua kieltä ei voi irrottaa puhujastaan. Gricen mukaan puhuttua kieltä ei voi irrottaa myöskään siitä, kenelle se on kohdennettu eli kuulijastaan. Intenti-

onaalisuus on mukana kaikessa arkipäivän kielenkäytössä. Arkikielen tutkimus avasi näin väylän ihmisen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sen perusteisiin.

1980-luvulta alkaen pragmatiikan ja keskustelunanalyysin käsitteitä ja menetelmiä on sovellettu radiossa ja televisiossa harjoitetun puheen tutkimukseen. Pohjan tälle loivat John Heritage ja David Greatbatch (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 22), jotka tutkivat poliittisia haastatteluja. Heitä kiinnosti erityisesti institutionaalisen puheen organisoituminen, ja he löysivät eroja ja yhtäläisyyksiä arkipuheeseen. Television institutionaalsiin keskusteluihin osallistujilla on selvät roolit, joista käsin keskustelua käydään. Toimittajan rooliin on angloamerikkalaisessa perinteessä kuulunut puolueettomuus uutisia ja politiikkaa käsiteltäessä. Poliittisissa haastatteluissa yleisö pitää myös aina ottaa huomioon. Heritagen ja Greatbatchin mukaan poliittisista haastatteluista puuttuvat erilaiset puhujan puheen seuraamista osoittavat pienet palautteet tai puhetta tukevat sanalliset vahvistukset, joita löytyy arkikeskustelusta. Poliittisissa haastatteluissa haastateltavien annetaan käyttää pitkiä, monipolvisia, monologimaisia puheenvuoroja, jotka on suunnattu ensisijaisesti yleisölle. Haastattelijakaan ei käyttäydy kuten tavallisessa keskustelussa eli ei reagoi positiivisesti tai negatiivisesti haastateltavan esittämiin mielipiteisiin, vaan pyrkii olemaan neutraali. Arkikeskustelutilanteessa tämä viestisi välinpitämättömyyttä tai ikävystymistä. (Scannell 2010, 189–191.)

Radio- ja televisiopuheen perinteessä on tutkittu paljon puheen institutionaalisia piirteitä (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 13). Vallan teema on ollut tärkeä media- ja kulttuurintutkimuksessa, ja poliittisen puheen tutkimuksessa on kiinnostus ollut puheen informatiivisessa ja konfliktiulottuvuudessa. Kaikki puhe radiossa ja televisiossa ei kuitenkaan käsittele politiikkaa. Sosiaalista, suhteisiin liittyvää puhetta on paljon; puhutaan lähinnä puhumisen ilosta. Radio- ja televisiojuontajia on tutkittu tällä puhealueella, esimerkiksi dj-puhetta. Tällainen puhe on monologista ja kohdistettu kaukaiselle yleisölle. Puhe on myös viihdyttävää, yhtämittaista show'ta. (Scannell 2010, 191–192.) Montgomeryn (1986) mukaan intiimiys suhteessa yleisöön saatiin aikaan kuulijoiden puhuttelulla. Talk show -perinteessä korostuu viihdyttävyys. Näihin ohjelmiin on luotu myös fiktiivisiä televisiohahmoja, synteettisiä persoonallisuuksia ja keksittyjä tunteita. Talk show -ohjelmiin ruvettiin kutsumaan vieraiksi myös tavallisia ihmisiä asiantuntijoiden ja viranomaisten sijaan.

Akateemisessa tutkimuksessa ei ole luotettu median aitouteen tai todellisuuteen. Kysymys autenttisuudesta ja vilpittömyydestä nousi kuitenkin 1990-luvulla televisiokeskustelujen tutkimuksessa vahvaksi teemaksi. Radion ja television ohjelmien vuorovaikutusta moitittiin manipuloiduksi ja rakennetuksi. (Ellis 2009.) Televisioesityksiä pidettiin epäaitoina, ja niistä puuttui spontaanisuus ja välittömyys, jotka ovat arkikeskustelujen ja arjen vuorovaikutustilanteiden olennaisia piirteitä. Esimerkiksi keskustelunanalyysin perusoletuksiin kuuluu ajatus, että arkipuhe on autenttista, mutta institutionaalinen puhe ei (Scannell 2010, 192–193). Erityisesti poliitikot ja median julkisuuden henkilöt joutuvat miettimään aitouden kysymystä: mitä on olla aito julkisuudessa.

Keskusteluohjelmat ovat tyypillistä televisiomateriaalia, ja niitä on tutkittu monella tapaa. Tutkimus on rakentunut pääasiassa kielen varaan. Ei-kielellisiä, nonverbaalisia puolia televisiokeskustelusta ei ole tarkasteltu kuten keskustelujen kieltä. Luottamuksellisen suhteen rakentumista televisiokeskusteluissa ei myöskään ole tutkittu. Pyrin tässä tutkimuksessani avaamaan tätä televisiokeskustelun aluetta, koska televisio on visuaalinen väline, ja monet asiat näkyvät siinä juuri visuaalisesti, sanattomina ja tuovat omat merkityksensä vuorovaikutukseen. Muun muassa Pekka Isotalus (1996, 10) on kiinnittänyt huomiota siihen, että ihmisten nonverbaalisen viestinnän tutkimus Suomessa on vähäistä ja vaatisi lisää panostusta. Televisiossa ihmisten nonverbaalinen viestintä on keskeistä ja vaikuttaa vahvasti mielikuviin, joita katsojille televisioesityksistä välittyy. Nonverbaalinen viestintä osaltaan rakentaa näitä imagoja ja vaikutelmia. Tutkimuksessani pyrin lisäämään tietämystä juuri suomalaisen kulttuurin nonverbaalisen viestinnän piirteistä erityisesti intiimeissä televisiokeskusteluissa.

Luottamussuhteen rakentamisen elementit muodostuvat ihmisen käyttäytymisen piirteistä, jotka vaikuttavat varsin vakiintuneilta saman kulttuuripiirin sisällä. Haluan eritellä sitä, miten tällainen suhde keskustelijoiden välille rakennetaan intiimeissä televisiokeskusteluissa ja tuoda läheisyyden rakentamisen elementtejä näkyväksi. Näin nonverbaalinen vuorovaikutus nousee selkeämmin esiin ja sen tilanteeseen tuottamat merkitykset hahmottuvat paremmin. Haluan myös tarkastella televisiotuotannon tapaa ottaa television katsoja emotionaalisesti mukaan tilanteeseen. Tämä linkittyy vahvasti kameratyöskentelyyn. Tällä tavoin suomalaisia televisiokeskusteluohjelmia

ei ole aikaisemmin tarkasteltu. Televisiokulttuurissa tunteiden ilmaisu on vapautunut ja epämuodollistunut ja tunteet näkyvät entistä vahvemmin muissakin kuin fiktio-ohjelmissa, joten nonverbaalisen viestinnän merkitys on hyvä tunnistaa laajemminkin.

Koska televisio on vahvasti visuaalinen väline ja verkkomaailman alustoilla visuaalisuus tekee uutta tuloaan, on tärkeää tuntea visuaalisen kulttuurin lainalaisuuksia. Kuvat ovat usein tunnevoimaisempia kuin sanat ja vaikuttavat vahvasti ihmisiin ja mielikuviin asioista. Siksi visuaalisen erittelyä on tarpeen tehdä enemmän. Viestinnän tutkimuksessa on keskitytty erittelemään mediatekstejä useimmiten verbaalista kieltä analysoimalla. Pyrin tässä tutkimuksessa analysoimaan nimenomaan vuorovaikutukseen liittyviä ei-verbaalisia merkityksiä, lähinnä visuaalisesti.

1.2 Tutkimuskysymykset, aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, miten intiimeihin televisiokeskusteluihin rakennetaan läheisyyden ilmapiiri. Tutkimuskysymyksistäni ensimmäinen tarkastelee tutkimieni keskusteluohjelmien medioitua vuorovaikutusta, toinen ohjelmien tuotantoprosessia ja kolmas näiden mittaamista. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten läheisyys rakentuu intiimeihin suomalaisiin televisiokeskusteluihin nonverbaalisen viestinnän kautta?
2. Millä tavoin intiimeissä suomalaisissa televisiokeskusteluissa rakennetaan läheisyyttä televisiokuvauksen ja televisiokontekstin keinoin?
3. Miten läheisyyden rakentumista medioidussa vuorovaikutuksessa ja tuotantoprosessissa voi luokitella ja analysoida?

On selvää, että intiimien televisiokeskustelujen vuorovaikutus ei rakennu pelkästään sanattomien tekijöiden varaan, vaan keskustelun ytimessä on kieli ja sen käyttö. Se, miten kieltä käytetään, minkälaisia sanavalintoja tehdään ja minkälaisia teemoja ylipäättään valitaan keskusteluun, on erittäin merkityksellistä läheisyyden rakentumisessa. Jo keskustelun aihe kutsuu yleisöä intiimien asioiden äärelle ja ohjaa asennoitumista keskusteluun. Yleisö tekee ensimmäisen valintansa ohjelman seuraamiseen yleensä tältä pohjalta, ja nonverbaaliset tekijät tulevat mukaan vasta, kun itse keskustelutilanne on käsillä. Rajasin kielen tarkastelun nyt kuitenkin pääasiallisesti pois tutkimuksestani, koska halusin kohdistaa huomion keskustelujen sanattomaan puoleen. Kieltä tarkastellaan myös pääsääntöisesti erilaisten menetelmien kautta kuin sanatonta viestintää, esimerkiksi diskursianalyttisellä menetelmällä. Keskusteluja on eri perinteissä tutkittu myös usein juuri kielen näkökulmasta, harvemmin nonverbaalisen viestinnän näkökulmasta. Siksi pidin tarpeellisena lisätä tietämystä myös tästä vähemmän tutkitusta keskustelun puolesta. En millään tavalla väheksy kielen merkityksiä läheisyyden rakentumisessa, mutta tässä tutkimuksessa jätän kielen merkitykset kulusseihin.

Tutkimusaineistoni koostuu vuonna 2007 syksyllä Yleisradion ykkös- ja kakso-kanavilta sekä FST5-kanavalta ja MTV3:sen kanavalta nauhoitetuista 12 suomalaisesta keskusteluohjelmasta, joissa pyrittiin rakentamaan luottamuksellinen keskustelutilanne. Mukana on vakavia aiheita kuten oman tyttären itsemurhaa käsittelevä ohjelma, joissa käydään hyvin intiimejä ja melkein terapiatyyppejä keskusteluja toimittajan ja haastateltavan välillä ja toisaalta hieman kevyempiä keskusteluohjelmia, joissa aiheina ovat esimerkiksi haastateltavan elämänuraan liittyvät seikat tai haastateltavan elämän jotkin merkittävät vaiheet tai kokemukset. Näitä kaikkia ohjelmia yhdistää hyvin intiimi ja luottamuksellinen ote, ja ohjelmissa odotetaan haastateltavan tai haastateltavien avautuvan hyvin avoimesti oman elämänsä asioista ja kertovan yksityisiä ajatuksiaan.

Aineiston ohjelmissa on sekä mies- että naishaastattelijoita ja mies- sekä naishaastateltavia. Kolme ohjelmista oli suomenruotsalaisia (Bettina S sekä kaksi Melitan vieraana -ohjelmaa). Pyrin löytämään kaikki tuona syyskautena televisiossa pyörineet suomalaiset ohjelmatyypit, jotka täyttäisivät ”intiimi keskustelu”-kriteerini. Halusin myös varmistaa, ettei yksittäiselle haastateltavalle tule liian korostunutta merkitystä aineistossa, joten otin tarkastelun kohteeksi kaksi Ilona Rauhala-, Mansikkapaikka-, Punainen lanka- ja Melitan vieraana -ohjelmaa. Näissä haastattelijat säilyivät samoina, mutta haastateltavat vaihtuivat. Halusin nähdä, pysyivätkö luottamuksellisen vuorovaikutuksen elementit samoina henkilömuutoksista huolimatta. Ohjelmat olivat kestoaltaan 30–50 minuutin pituisia, ja niissä päästiin syventymään yhteen tai muutamaaan teemaan. Keskustelujen sävy oli kaikissa luottamuksellinen ja empaattinen.

Ohjelmat oli nauhoitettu televisiosta ja siirretty dvd -levyille, joita katselin tietokoneeltani. Minun oli näin mahdollista pysäyttää ohjelma, milloin ja miten halusin. Havainnoin jokaisen ohjelman systemaattisesti rakentamani mittarin avulla. Kuvaustapahavainnoissa tukeuduin elokuva- ja televisiotutkimuksessa käytettyyn kahdeksan kuvakoon järjestelmään sekä Seppäsen (2005, 147) luokitteluun visuaalisen aineiston sisällönanalyysistä. Molemmissa tarkasteltiin televisiokuvauksen kuvarajauksia; niissä arvioitiin samaa ilmiötä. Nonverbaalista viestintää tarkastelevassa mittarissani oli neljä osa-aluetta: 1. Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus, 2. Positiivisuus, 3. Vuorovaikutuskäyttäytymisen

koordinointi ja 4. Ilmaisullisuus ja näissä kussakin lukuisia alakohtia, joita jokaisen kuvanvaihdon kohdalla tarkastelin kuvanauhalla. Esittelen ja määrittelen tarkemmin kutakin osa-aluetta metodiluvussa. Havaintojani aineistosta analysoin sekä määrällisesti että laadullisesti sekä pohdin tuloksia taustalla olevaa teoriaa ja käsitteitä vasten.

1.3 Tutkimuksen näkökulma ja keskeiset käsitteet

Nonverbaalisen viestinnän rooli tunteiden ilmaisussa on tärkeä (Andersen & Guerrero 2000). Andersenin ja Guerreron hypoteesin mukaan ihmisillä on taipumus jäljitellä keskustelukumppaninsa ilmeitä, jotka aiheuttavat ihmisessä itsessään samoja tunteita (Isotalus 2000, 159). Daniel Golemanin siteeratakseni tunteet tarttuvat. Golemanin (1998, 162) mukaan tällainen jäljittely, ”tunneseurailu”, on biologinen ilmiö, joka auttaa keskustelukumppaneita virittymään samalle kanavalle. Tämä empaattinen jäljittely käynnistyy automaattisesti keskusteluun ryhdyttäessä, mutta edellyttää keskustelijoilta keskusteluun motivoitumista. Käyttäytymisen jäljittely on molemminpuolista eikä välttämättä tietoista. Jäljittely näkyy monella tapaa. Kehon liikkeet, asennot, äänen korkeus, puhenopeus ja tauot muistuttavat toisiaan, koska keskustelijoiden kehot pyrkivät rytmiseen harmoniaan. Yksi tärkeimpiä jäljittelyn keinoja ovat ilmeet. (Goleman 1998, 163.) ”Jos omaksumme keskustelukumppanin rytmin, asennon tai ilmeen, menemme mukaan hänen tunteisiinsa; kehojen jäljitellessä toisiaan myös tunteet virittyvät samalle aaltopituudelle (Goleman 1998,163).” Jos tämä koordinaatio puuttuu, kanssakäyminen tuntuu vaivaantuneelta.

Elaine Hatfield, John T. Cacioppo ja Richard L. Rapson(1994) käyttävät jäljittelyilmiöstä nimeä tunnetartunta (emotional contagion), joka heidän mukaansa johtaa tarkkaavuuden, tunteiden ja käyttäytymisen synkroniaan. He määrittelevät ilmiön pyrkimykseksi automaattisesti jäljitellä ja synkronoida kasvojen ilmeitä, ääntä, asentoja ja liikkeitä vuorovaikutuskumppanin kanssa ja mukautua toisen tunteisiin. (Hatfield, Cacioppo & Rapson 1994, 5.) Howard Giles käsittelee samaa ilmiötä viestinnän mukauttamisen teoriassaan (CAT: communication accommodation theory, aiemmin SAT: speech accommodation theory). Toimivassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskustelijat mukauttavat niin verbaalista kuin nonverbaalista käyttäytymistään toisiinsa eli heidän käyttäytymisensä konvergoituu. (Gallois, Ogay & Giles 2005, 122–123, 137.) Valtaosa tunneinformaation prosessoinnista tapahtuu tiedostamattomasti, mutta sillä on nähtävissä olevia vaikutuksia vuorovaikutuskäyttäytymisessä. Hatfield ym. viittaavat Janet Bavelasin ja kumppaneiden

tutkimukseen, jonka mukaan jäljittely on kommunikatiivinen teko, jolla välitämme nopeasti ja tarkasti nonverbaalisen viestin vuorovaikutuskumppanillemme (Hatfield ym. 1994,22). Adam Kendonin mukaan (1970) synkronia viestii kiinnostusta ja hyväksyntää. Frank Bernierin (1988) mukaan läheistä suhdetta voi kuvata harmoniseksi, sujuvaksi ja samalla aaltopituudella tai samassa vireessä olevaksi. Päinvastaisessa tapauksessa suhdetta voi luonnehtia kömpelöksi ja epäsynkroniseksi. (Hatfield ym. 1994, 39.)

Nonverbaalisella vuorovaikutuskäyttäytymisellä on useita ilmenemismuotoja. On kasvojenilmeiden synkroniaa, puheen ja äänen synkroniaa, liikekoordinaatiota ja asentojen synkroniaa. Asentojen synkronoituessa keskustelukumppanit ovat tarkkailijan näkökulmasta toistensa peilikuvia. Marianne La France ja William Ickes (1981) ovat todenneet, että ”ihmiset, joilla on keskenään samanlainen asento samanaikaisesti, sanovat toisilleen ja niille, jotka sen huomaavat, että he ajattelevat puheena olevasta asiasta samalla tavoin” (Hatfield, Cacioppo ja Rapson 1994, 33). Janet Bavelas kumppaneineen havaitsi tutkimuksissaan, että yhteisyyden ja keskinäisen sitoutuneisuuden kokemus ilmeni keskusteluasunnoissa siten, että ihmiset peilasivat toistensa asentoa. Toinen nojautui oikealle, toinen vasemmalle, jolloin kumpikin näytti liikkuvan samaan suuntaan. Tämän ilmiön tutkijat nimesivät peilaukseksi tai reflektiosymmetriaksi. Aron Siegman ja Mark Reynolds (1982) tutkivat haastattelijan sydämellisyyden vaikutusta haastateltavan reaktioihin. Sydämellisten haastattelijoiden vuorovaikutuskäyttäytymiseen liitettiin eteenpäin nojautuminen puheen aikana, hymyileminen ja päännökökkykset, ja varautuneiden haastattelijoiden kohdalla nämä elementit puuttuivat. Sydämellisten haastattelijoiden haastateltavat peilasivat haastattelijoiden käyttäytymistä. Lisäksi haastateltavat kertoivat enemmän itsestään ja epäröivät vähemmän. Monet tutkijat ovat havainneet tämän yhteyden suhteen laadun ja keskusteluasennon peilauksen välillä. (Hatfield, Cacioppo & Rapson 1994, 36–37.)

Omassa tutkimuksessani tämä on aivan keskeinen havainnoitava asia. On oletettavaa, että läheisyys rakentuu juuri näiden mekanismien kautta ja on havaittavissa konkreettisesti intiimejä televisiokeskusteluja tarkasteltaessa.

Tutkimuksessani pyrin valottamaan niitä seikkoja, jotka rakentavat intiimistä televisiokeskustelusta esityksen, joka ohjelman katsojalle välittyy läheisenä

ja luottamuksellisena. Tarkastelussa on läheisyyden rakentuminen keskustelussa. Selvitän, miten keskustelijoiden välille syntyy intensiivinen yhteys (raport) ja millä tavoin avautuminen (self-disclosure) keskustelussa ilmenee. Nonverbaalinen (sanaton) viestintä on keskeisessä roolissa intiimin televisio-keskustelun rakentamisessa. Erittelen tarkemmin nonverbaalisen viestinnän käsitettä. Suuri osa nonverbaalisesta viestinnästä havaitaan näkemisen kautta. Tarkastelen siis visuaalisuuden roolia tutkimuksessani. Intiimien televisio-keskustelujen läheisyyskokemus ei synny pelkästään keskustelijoiden vuorovaikutuksesta, vaan erilaisilla tuotannollisilla valinnoilla vahvistetaan ja tuetaan sitä. Tarkastelen siksi myös näitä keskustelukontekstiin liittyviä seikkoja. Määrittelen kaikki edellä mainitsemani käsitteet lyhyesti seuraavaksi.

1.3.1 Läheisyyskäyttäytymiseen liittyvät käsitteet

Läheisyys

Käytän käsitettä läheisyys tässä tutkimuksessa tarkoittamaan vapautunutta emotionaalista kommunikointia keskustelijoiden välillä. Vuorovaikutus on tällöin välitöntä ja sujuvaa ja välittää hyvin niitä ajatuksia ja tunteita, joita vuorovaikutuksessa olijat haluavat toisilleen ilmaista. Tarkoitin käsitteellä samaa, mitä Mehrabian (1971) luomallaan käsitteellä ”immediacy”. Hänen mukaansa kyseessä on havaittu fyysisen tai psyykkisen välittömyyden aste ihmisten välillä. Läheisyysperiaatteen (Mehrabian, 1971) mukaan ihmiset hakeutuvat sellaisten asioiden ja ihmisten pariin, joista pitävät ja karttavat sellaisia, joista eivät pidä. Näin läheisyys-käsite on siis aina positiivista vuorovaikutusta. Siinä on positiivisia emootioita mukana. Käytän tässä tutkimuksessa läheisyys-käsitettä rinnakkain intiimiys-käsitteen kanssa samaa tarkoittavana.

Intiimissä televisiokeskustelussa läheisyyteen pyritään rakentamalla luottamuksellinen keskusteluilmapiiri haastattelijan ja haastateltavan välille. Tavoitteena on, että haastateltava avautuisi kertomaan omista henkilökohtaisista ajatuksistaan ja tunteistaan ja ohjelmaidea saataisiin näin toteutumaan. Intiimi televisiokeskustelu perustuu vahvasti haastateltavan henkilökohtaiseen avautumiseen. Luottamusta keskustelutilanteessa rakennetaan läheisyyttä kasvattamalla verbaalisin ja nonverbaalisin keinoin.

Läheisyyttä rakennetaan myös muokkaamalla keskustelukonteksti tukemaan intiimiä keskustelua. Studiomiljöö on rakennettu intiimin keskustelun paikaksi. Myös tavoilla kuvata keskustelu ja kuvavalinnoilla tuotetaan läheisyyttä ja sitoutetaan katsoja osaksi tätä intiimiä yhteyttä. Näin läheisyyden tuottamiseen käytetään intiimeissä televisiokeskusteluissa myös muita elementtejä kuin pelkästään haastattelijan ja haastateltavan välistä vuoropuhelua, vaikka se onkin keskeisessä roolissa. Tarkastelen myös näitä tuotannollisia elementtejä läheisyyden tuottajina.

Nonverbaalinen (sanaton) viestintä

Nonverbaalisella viestinnällä tarkoitan tässä tutkimuksessa niitä ei-kielellisiä keinoja, joilla läheisyyttä vuorovaikutuksessa tuotetaan. Näitä ovat muun muassa katsekontakti, ruumiinasento, päännäkökryskset, elehdintä, kasvojen ilmeet ja äänen sävyt ja puheen rytmitys. Kaikki nämä elementit välittävät vuorovaikutuksessa tunteita ja asenteita verbaalisen puheen sisällön lisäksi. Nonverbaalisen viestinnän merkitys emotionaalisten viestien välityksessä on todettu verbaalisia viestejä paljon suuremmaksi. Erittelen nonverbaalista viestintää tarkemmin työni kolmannessa luvussa.

Intensiivinen yhteys (rapport)

Intensiivinen yhteys keskustelijoiden välillä on kokemuksellinen käsite. Kun vuorovaikutus on sujuvaa, syntyy keskustelijoiden välille molemminpuolinen yhteyden kokemus. Siinä ajatuksia ja tunteita jaetaan ja koetaan molemminpuolista yhteisymmärrystä, "samalla aaltopituudella olemista". Empatia, myötäeläminen toisen puhuessa, kuuluu tällaiseen vuorovaikutussuhteeseen. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1990, 286.) Vaikka en voi tutkimuksessani päästä televisiokeskustelijoiden kokemukseen kiinni, pyrin tarkastelemaan sen ulkoista ilmenemistä keskusteluissa. Yhteys ilmenee sanattomina, nonverbaalisina vihjeinä (DePaulo & Bell 1990, 307), joita tarkastelen tutkimuksessani.

Avautuminen (self-disclosure)

Avautuminen on sosiaalipsykologinen käsite, jolla on keskeinen rooli sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Suuri osa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, keskustelusta, on sitä, että siihen osallistuvat käyttävät erilaisia puheenvuoroja joko esittäen objektiivisia toteamuksia tai subjektiivisia avautumisia. Subjektiivisessa puheenvuorossa puhuja ilmaisee jotain henkilökohtaista informaati-

tiota muille. Tällöin on kyseessä avautuminen. (Hargie, Saunders & Dickson 1994, 219.) Tutkimuskohteeni käsittelee juuri tällaisia avautumisia. Tutkimusaineistossani haastateltavat kertovat oman elämänsä asioista ja tunteistaan niihin liittyen. Tarkastelen siis avautumisia keskusteluohjelmissa kaiken aikaa. Kiinnitän huomiota myös nonverbaalisiin avautumisiin, jotka voivat välittää tärkeää informaatiota esimerkiksi haastateltavan tunteista.

1.3.2 Läheisyyden rakentamisen tuotannollisiin valintoihin liittyvät käsitteet

Tilan ja ympäristön rakentaminen

Keskustelijoiden käyttäytymiseen liittyvien sanattomien viestien lisäksi itse keskusteluympäristö ja tilanne vaikuttavat siihen, minkälainen mielikuva vuorovaikutuksesta välittyy. Tilan asettelu, lavastus, valaistus ja tilan käyttö ovat myös keskustelutilanteeseen liittyvää nonverbaalista viestintää. Studio-tilan kaikki nämä elementit on tuotantotiimi suunnitellut harkitusti ennen itse keskustelutilannetta. Tarkastelen tutkimuksessani, minkälaisista elementeistä intiimin televisiokeskustelun ympäristö rakentuu.

Intiimi kuvaustapa

Läheisyyden tuottamisessa tärkeässä roolissa on myös ohjelman kuvaustapa. Lähi- tai puolilähikuvia runsaasti käyttävä ohjelmakuvaus tuo haastattelijan ja haastateltavan lähelle katsojaa ja antaa katsojalle suoran visuaalisen väylän havainnoida keskustelijoiden tunteita. Katsoja pääsee näin lähikeskusteluäisyydelle ja sitä kautta ikään kuin osalliseksi keskustelusta. Tämä lisää oleellisesti katsojan läheisyyskokemusta ja samastumisen mahdollisuutta keskustelijoihin ja rakentaa ohjelmien intiimiyttä. Pyrin tutkimuksessani osoittamaan, miten intimit televisiokeskustelut kuvataan.

1.4 Työn rakenne

Väitöskirjassani tutkin läheisyyden rakentamista intiimeissä televisiokeskusteluissa. Työn johdantoluvussa valotan aiheettani yleisellä tasolla ja nostan esiin keskeiset kysymykseni aiheesta. Määrittelen myös lyhyesti käyttämiäni käsitteitä ja analyysimenetelmääni. Työn toisessa luvussa esittelen erilaisia lähestymistapoja tutkia televisiokeskusteluja ja positioin oman tutkimukseni paikkaa.

Kolmannessa luvussa menen syvemmälle tutkimukseni teoriaan. Hahmotan intiimit televisiokeskustelut osana median tunnus- ja terapiakulttuuria, ja tarkastelen läheisyyden rakentumista niissä psykologisin ja sosiaalipsykologisin käsittein. Näitä käsitteitä erittelen tarkemmin kolmannessa luvussa. Tuon esiin sen, että läheisyyden rakentumiseen televisiokeskustelussa vaikuttavat myös erilaiset televisiokeskustelun tuotantoon liittyvät tekijät, esimerkiksi minkälaisia valintoja tuotantotiimi tekee keskustelun kontekstia luodessaan ja millä tavalla televisiokeskustelu kuvataan, jotta saadaan katsoja sitoutetuksi mukaan keskusteluun.

Neljännessä luvussa esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmää ja mittaristoa, jota kehittelin tutkimukseni tarpeisiin. Esittelen mittariston taustalla olevat tutkimukset, joissa tarkastelun kohteena oli läheisyyden rakentuminen vuorovaikutuksessa ja joissa huomio kiinnitettiin vuorovaikutuksen non-verbaalisiin, pääasiassa visuaalisesti havaittaviin puoliin. Esittelen tarkemmin myös televisiokuvauksen analyysissa käyttämäni mittarit.

Viidennessä luvussa tarkastelen sitä, kuinka läheisyyttä rakennetaan ohjelmiin tuotannollisten valintojen kautta eli miten studioympäristö on rakennettu ja miten ohjelmat on kuvattu. Kuudennessa luvussa analysoin kaikkien kahdentoista tutkimuksessa mukana olevan televisio-ohjelman keskustelujen vuorovaikutusta ja läheisyyden rakentumista niissä. Seitsemännessä luvussa pohdin saamiani tuloksia laajemmassa kontekstissa ja mietin niiden merkitystä. Toivon, että olen pystynyt avaamaan läheisyyden rakentumista intiimeissä televisiokeskusteluissa ilmiönä ja tuomaan näkyviin eri tekijöitä, joista ilmiö koostuu.

Anssi Peräkylä viittaa (2012, 277) Tomaselloon, jonka mukaan ihmisen vuorovaikutukseen löytyy kolme keskeistä motiivia: pyytäminen, informointi ja jakaminen. Näistä jakaminen on motiivi, joka on oleellinen, kun ihmiset käyvät keskenään luottamuksellista keskustelua. Tomasellon (2010, 87) mukaan vuorovaikutuksessa halutaan toisen tuntevan jotakin, jotta vuorovaikutuksen osapuolet voivat yhdessä jakaa asenteita ja tunteita. Tästä luottamuksellisissa keskusteluissa on osaltaan kysymys. Koska kyseessä on institutionaalinen keskustelu, siihen liittyy toki vielä muita motiiveja. Jakaminen on kuitenkin keskeisesti luomassa keskustelun ilmapiiriä. Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on avata sitä, miten intiimeissä televisiokeskusteluissa onnistutaan rakentamaan televisioon viestintätilanteita, joissa tunteiden jakaminen on mahdollista ja esitän, että se perustuu läheisyyden rakentumiseen keskustelijoiden välille. Televisiokuvaus tukee ohjelman intiimiä seuraamista ja auttaa katsojaa kotisohvalla sitoutumaan keskustelun emotionaaliseen kulkuun ja asettumaan empaattiseen katsojaposition.

2. TELEVISIOKESKUSTELU- TUTKIMUKSEN KÄSITTEITÄ JA TUTKIMUSPERINTEITÄ

Tässä luvussa lähdän tarkastelemaan televisiokeskustelua erilaisten tutkimusperinteiden keskiössä. Televisiokeskustelu on ollut tutkimuksen kohteena niin kielen ja kulttuurin tutkijoilla, puheviestinnän tutkijoilla kuin mediatutkijoillakin. Yhteistä tutkimusperinteillä aiheeseen liittyen on se, että televisiokeskustelua tarkastellaan institutionaalisena puheena erilaisille yleisöille, joiden ajatteluun tällainen julkinen keskustelu antaa aineksia ja muovaa sitä. Seuraavassa pohdin tarkemmin televisiokeskustelun institutionaalista roolia.

2.1 Televisiokeskustelu institutionaalisenä keskusteluna

Televisiokeskustelut ovat mediayhteiskunnissa tyypillinen julkisen keskustelun muoto, jossa voi havaita ympäröivän yhteiskunnan keskustelukulttuurin normeja ja keskustelun sääntöjä. Televisiokeskusteluihin vaikuttavat myös televisiojournalismin konventiot, ja televisioteknologia asettaa omat vaatimuksensa näille keskusteluille. Televisiossa käytävät keskustelut ovat tyypillisiä institutionaalisia keskusteluja, jotka tehdään yhden instituution, television, tarpeisiin ja joissa usein esiintyy jonkin muun yhteiskunnallisen instituution edustajia keskustelemassa ja tuomassa edustamansa instituution näkökulmaa keskustelussa esiin. Omassa tutkimuksessani institutionaalisuus nousee siitä, että keskustelut käydään televisiossa ja sen sääntöjen puitteissa. Aineistoni haastateltavia luonnehtii se, että he eivät edusta instituutioita, vaan itseään ja haastattelussa kulloinkin käsittelyssä olevaa ongelmaa tai ilmiötä, esimerkiksi uusioperhe- tai rattijuoppousproblematiikkaa. Osassa tutkimusaineistoni keskusteluja halutaan ainoastaan avata haastateltavan persoonaa ja annetaan haastateltavan kertoa kokemuksiaan esittelemällä jotakin asiaa omasta elämästään tai muistelemalla jotakin elämäänsä liittyvää. Tämä on tyypillistä silloin, kun haastateltavana on julkisuuden henkilö.

Institutionaalisista keskusteluista eniten on tutkittu haastatteluja, mutta myös niin sanotut tavallisten kansalaisten puheohjelmat ovat kiinnostaneet tutkijoita (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 22–24). Näissä talk show -tyyppisissä ohjelmissa osallistujina on sekä asiantuntijoita, toimittajataho että tavallisia kansalaisia, ja ohjelmien teemat ovat usein inhimillisiä tunteita koskettavia. Nämä keskustelut ovat useimmiten monenkeskisiä eli keskusteluun osallistujia on useita.

Toinen tyypillinen tutkimuksen kohteena oleva keskustelumuuoto ovat kahdenkeskiset haastattelut, joissa toimittaja haastattelee joko julkisuuden henkilöä tai tavallista kansalaista jostakin ohjelman luonteeseen soveltuvasta teemasta. Omassa tutkimuksessani aineistoni koostuu valtaosaltaan kahdenkeskisistä haastatteluista, mutta joukossa on myös ohjelmia, joissa studiossa on useampi haastateltava (enimmillään viisi Bettina S:n ohjelmias-

sa). Studioon kutsuttuja vieraita haastatellaan kuitenkin yksi tai korkeintaan kaksi kerrallaan ja yleensä studiossa on samanaikaisesti vain toimittaja sekä korkeintaan kaksi vierailijaa kerrallaan, joten keskusteluissa säilyy koko ajan hyvin intiimi ja henkilökohtainen ote. Näin päästään syventymään kulloinkin kohteena olevaan henkilöön ja haastattelun keskiössä olevaan teemaan tai teemoihin.

Institutionaaliselle keskustelulle tyypillistä on se, että keskustelijat eivät ole tasa-arvoisessa suhteessa toisiinsa, vaan instituution edustajalla on valtaa säädellä keskustelun kulkua (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 15–16). Esimerkiksi televisiokeskusteluissa tätä valtaa käyttää toimittaja, joka on ennakolta miettinyt haastattelukysymykset ja joka vastaa siitä, että keskustelu tai haastattelu etenee ennakosuunnitelmien mukaan. Studiossa olevien haastatteluvien rooliksi jää vastata toimittajan kysymyksiin ja siten tukea ohjelman etenemistä tavoitteiden suuntaisesti. Toimittaja on myös institutionaalisen televisiokeskustelun asiantuntija. Hän tuntee televisio-ohjelman tekemisen lainalaisuudet ja tietää siis ammattinsa puolesta, kuinka tällaisessa institutionaalisessa keskustelussa toimitaan. Keskusteluun instituution ulkopuolelta tullut vieras on tässä asiassa maallikko, vaikka voi edustaa korkeakin asiantuntemusta jossain muussa instituutiossa. Televisiokeskustelussa ollaan toimittajan hallitsemassa tilanteessa, jolloin suhde keskustelijoiden välillä on epäsymmetrinen. Toimittajalle haastattelutilanne televisiossa on hänen arki työtään, rutiinia, kun taas studioon tulleelle keskustelijavieraalle tilanne voi olla varsin harvinainen, jopa ainutkertainen. Nämä erilaiset epäsymmetrisyyden puolet ovat läsnä kaikissa televisiokeskusteluissa, joissa on mukana vierailijoita keskustelijoina, ja vaikuttavat keskustelutilanteeseen. Nämä tekevät televisiokeskustelusta erilaisen tavalliseen arkikeskusteluun verrattuna. (Drew & Heritage 1992, 49–51.)

Institutionaalista televisiokeskustelua luonnehtii myös se, että sen käytettävissä oleva aika on rajattu tietyn mittaiseksi. Keskustelu on myös suunnattu televisioyleisölle kotisohvien äärelle. Mukana on aina äänetön ”kolmas osapuoli”, joka seuraa keskustelua, vaikkei siihen osallistukaan. Tämä puhutun esittäminen yleisölle on aina otettava lukuun, ainakin ajatuksellisesti, televisiokeskustelussa. Studio on lavastettu olohuoneeksi, ja henkilö (haastateltava) nousee hyvin keskeiseen asemaan. Varsin yksityisiä ja intiimejä asioita hänestä

käsitellään ohjelmassa, mutta ne nimenomaan esitetään yleisölle eli keskustelu eroaa arkikeskustelusta, jossa samoja asioita käsitellään kahden välisenä. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 17, 20.) Nuolijärvi ja Tiittula huomauttavat Schutten (1997) tutkimukseen viitaten, että myös esitetty suora viestintä noudattaa vuorovaikutuksen perusmekanismeja (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 28).

Suomen televisio-ohjelmistossa on kasvanut henkilökeskeisten ja viihteellisten keskusteluohjelmien määrä. Ohjelmien juontajan tai toimittajan rooli ja hänen persoonansa on noussut yhä keskeisempään asemaan. Asioiden käsittelytapa on muuttunut entistä intiimimmäksi, ja televisiojulkisuudessa käsitellään enenevässä määrin hyvinkin henkilökohtaisia ja arkoja teemoja ja aiheita. Kaikissa televisiokeskusteluissa toimittajan rooli on hyvin keskeinen. Hänen persoonansa korostuu enemmän kahdenkeskisissä keskusteluissa sekä talk show -tyyppisissä ohjelmissa, joista oma tutkimusaineistoni koostuu. Nuolijärvi ja Tiittula viittaavat Schutteen (1999), jonka mukaan henkilökeskeisissä ohjelmissa on yleensä tavoitteena ystävällisen ja miellyttävän keskusteluilmapiirin luominen (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 126).

Suomessa varsinaista television keskustelujen tutkimusta on ollut melko vähän. Sen sijaan radio- ja televisiopuhetta on tutkittu eri tavoin. Puhetta on lähestytty puheviestinnän (esim. Sallinen-Kuparinen 1987, Isotalus 1996), viestinnän ja politiikan tutkimuksen näkökulmista, viestinnässä erityisesti journalismin ja yleisradioinstituution näkökulmasta (esim. Valo 1994, Kytömäki & Savinen 1993, Jääsaari & Savinen 1995). Julkinen keskustelu vuorovaikutuksena on noussut erityisesti kielentutkimuksen kohteeksi vasta 1990-luvun aikana. Keskusteluntutkimuksessa on 1990-luvulta alkaen kiinnitetty enenevästi huomiota radio- ja televisiokeskustelun rakentumiseen. Monista lähestymistavoista poiketen keskustelunanalyysissa huomio kohdistuu keskustelun mikrotasoon. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 28–31.)

2.2 Televisiokeskustelujen keskustelunanalyttinen ja etnografinen lähestymistapa

Televisiokeskustelujen keskustelunanalyttinen tutkimusperinne nousee lingvistiksestä eli kielellisestä tutkimuksesta. Siinä korostetaan kielen merkitystä ja sitä, että ihmisten välinen viestintä perustuu televisiossakin kielelliseen vuorovaikutukseen. Julkisen keskustelun kielellinen vaihtelu ja televisio-keskusteluun osallistumisen keinot kiinnostavat kielentutkijoita (Nuolijärvi & Tiittula 2000). Televisiokeskustelut eroavat arkikeskusteluista ainakin aikarajaukseltaan sekä siinä, että niissä keskustelu esitetään kolmannelle osapuolelle, yleisölle. Television vuorovaikutukselle on ominaista myös monikanavaisuus. Puheen lisäksi olennaisia ovat ei-verbaaliset ainekset ja kuva, samoin kuin keskustelujen ohjaus ja kuvakulmien valinnat. Televisiopuhe on myös usein kirjoitettua tai perustuu jollakin tavoin kirjoitettuun tekstiin. Lisäksi televisioteksti on intertekstuaalista eli sisältää viittauksia muuhun käynnissä olevaan julkiseen keskusteluun ja puheyhteisön muihin teksteihin. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 17–19.)

Television keskusteluohjelmien rakentumisessa näkyvät myös yleiset media-trendit, joita ovat mm. viihteellistyminen, yksityisen ja henkilökohtaisen nousu julkisuuden käsittelemiksi aiheiksi ja aiheiden käsittelytapojen pirstaloittuminen, koska ohjelmantekijät pyrkivät vaihtelevilla käsittelytavoilla pitämään katsojien mielenkiinnon ohjelmassa. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostavaa on juuri yksityisyyden ja julkisuuden sekoittuminen televisiossa. Televisio-ohjelmissa nostetaan esiin julkisuuden henkilöiden intiimejä, yksityisiä asioita. Myös tavalliset kansalaiset muuttuvat julkisuuden henkilöiksi antaessaan yksityiselämänsä julkisuuteen median käyttömateriaaliksi. Nuolijärvi ja Tiittula (2000, 20) ovat sitä mieltä, että mediassa henkilökohtaisuus on aina henkilökohtaisen esittämistä, ikään kuin -intimiteettiä. Heidän mukaansa se ei ole epäaidompaa kuin arjen intimiteetti, mutta toisenlaista. Se voi näkyä kielellisesti puhekielisemmän koodin käyttämisenä tai läheisempään tuttavuuteen viittaavien sinuttelu- tai lempinimien käyttönä. Omassa tutkimuksessani nousee keskiöön tällaisen vuorovaikutuksen sanattomien vihjeiden selvittäminen ja sellainen ei-kielellinen käyttäytyminen, joka on tilanteelle ominaista.

Kielentutkijat ovat tarkastelleet vuorovaikutusta analysoimalla tekstejä, esimerkiksi televisiokeskusteluja, lingvistisesti. Lingvistisellä keskusteluntutkimuksella on yhtymäkohtia kolmenlaiseen tutkimusperinteeseen: etnometodologiseen, amerikkalaisesta sosiologiasta nousevaan keskustelunanalyysiin (Sacks & Schegloff & Jefferson 1974, Atkinson & Heritage 1984), interaktiiviseen sosiolingvistiikkaan (Gumperz 1982) ja diskurssianalyttiseen puheaktiteoriaan (Sinclair & Coulthard 1975). Näistä suomalaisessa kielentutkijoiden vuorovaikutustutkimuksessa on korostunut erityisesti etnometodologinen tutkimusperinne. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 36.)

Televisiokeskusteluja on tutkittu etnometodologisella keskustelunanalyysillä. Etnometodologiassa keskitytään keskustelijoiden väliseen yhteistoimintaan merkitysten muodostamisessa ja sosiaalisen todellisuuden rakentumisessa (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 29). Olennaista on, mitä kielellä keskustelussa tehdään ja miten keskustelu rakentuu. Keskeistä on se, että vuorovaikutus ymmärretään jäsentyneeksi toiminnaksi, joka ilmenee erityisesti puheen vuorotteluna keskusteluun osallistujien välillä. Nuolijärven ja Tiittulan (2000, 36–37) mukaan keskustelunanalyysin pääperiaatteet ovat seuraavat: Koska vuorovaikutusta voi tutkia vain analysoimalla jonkin tilanteen vuorovaikutusta, täytyy olla olemassa autenttinen, empiirinen aineisto. Huomio aineistossa kiinnitetään erityisesti vuorotteluun ja vuorovaikutuksen rakentumiseen (organisointumiseen). Keskustelu syntyy kaikkien siihen osallistuvien yhteistyön tuloksena eikä sitä voi ajatella erillisenä puhujien ja kuulijoiden lausumien vaihtona. Vuorottelun ajatellaan koostuvan kiteytyneistä toimintajakoista, vieruspareista, kuten kysymyksestä ja vastauksesta ja tervehdyksestä ja siihen liittyvästä vastatervehdyksestä. Keskustelunanalyysissä korostuu se, että kaikki pienetkin yksityiskohdat ovat tutkimukselle tärkeitä, ja merkitysten määrittely on aina sidoksissa tutkittavaan tilanteeseen. Esimerkiksi vuorovaikutuksen järjestyneisyyttä on tutkittu sellaisten yksityiskohtien avulla kuin keskeyttäminen, päällekkäispuhunta, vierusparin jäsenten esiintymisehdot, diskurssipartikkelit, kuten erilaiset pehmentimet ja varaukset, kertominen yhteisenä toimintana, nauru, tauotus, toisto ja asennonvaihdokset. Myös minimipalautteet kuten niin, joo tai nyökkäys ovat olleet tutkimuksen kohteina. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 39–40.) Keskustelunanalyysissä huomio kiinnitetään myös vuorovaikutuksen sääntöihin ja siihen, mitä keskusteluun osallistujat pitävät normaalina, odotusten mukaisena toimintana tarkastelta-

vassa tilanteessa. On kuitenkin huomattava, että keskustelujen säännöt vaihtelevat eri tilanteissa ja kulttuureissa.

Etnometodologisessa tutkimuksessa oleellista on se, mikä tutkittavassa tilanteessa nostetaan tarkastelun kohteeksi. Se voi olla esimerkiksi keskustelijoiden asema tai sukupuoli. Tässä se eroaa etnografisesta tutkimuksesta, jonka kaltaista se muuten paljolti on. Etnografisessa tutkimuksessa pyritään analysoimaan ja kuvaamaan ihmisryhmien kulttuuria ja tuomaan esiin sen erityispiirteitä. Sille on ominaista tietty läheisyys kohteeseensa, sen kulttuurin ymmärtäminen, mutta kuitenkin samanaikaisesti tietty etäisyys, joka on havaitsemisen edellytys. Etnografiassa analysoidaan puhetilanteita ja kielenkäyttöä suhteutettuna niiden yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja historiallisten taustojen vaikutukseen. Etnometodologisessa tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, miten arjen toiminta jäsentyy eri tilanteissa osallistujilleen järkeväksi ja ymmärrettäväksi ja miten sosiaalinen järjestys arjen tilanteissa tuotetaan. Sekä etnografisessa että etnometodologisessa tutkimuksessa kysymykset nousevat aineistosta ja keskeiset käsitteet määrittyvät sen perusteella. (Nuolijärvi & Tiittula 2000, 33–34, 36.)

Keskustelunanalyysissa on 2000-luvulla käännetty katse pelkästä kielentutkimuksesta laajemmin ihmisen vuorovaikutuskäyttäytymiseen keskustelutilanteessa, koska ihmisen vuorovaikutus on monikerroksista, multimodaalista, eikä tapahdu pelkästään kielen varassa. Maurice Nevile (2015, 121–122, 127) kutsuu tätä keholliseksi käänteeksi (embodied turn) keskustelunanalyysissa. Tällä hän tarkoittaa sitä, että keskustelunanalyytikot ovat enenevässä määrin kiinnittäneet huomiota ihmisen vuorovaikutustilanteissa ilmeneviin ei-kielellisiin piirteisiin kuten ilmeisiin, eleisiin ja asennon muutoksiin. Näillä on havaittu olevan viestinnällistä merkitystä ja niiden on havaittu toimivan puheen välittämien merkitysten rinnalla. Nevilen (2015, 127) mukaan vuosi 2001 oli käännekohta, jonka jälkeen alan lehdissä alkoi näkyä laajemmin kehollisuuden käsittelyä eri artikkeleissa. Jo vuonna 2000 ilmestyi kaksi merkittävää tekstiä, Heath ja Luff (2000) sekä C. Goodwin (2000), joissa tarkasteltiin kehollisuutta luonnollisessa vuorovaikutuksessa. 1980- ja 1990-luvuilla joissakin tutkimuksissa käsiteltiin kehollisuutta etnografisella otteella, mutta 2000-luvulla ryhdyttiin videoimaan keskustelutilanteita ja analysoimaan vuorovaikutusta yksityiskohtaisesti erilaisten transkriptiosysteemien avulla.

(Nevile 2015, 127.) Keholliset elementit ovat vakiinnuttaneet asemansa 2000-luvulta alkaen keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa, ja videotallinnit erilaisista keskustelutilanteista ovat tulleet arkisiksi työkaluiksi vuorovaikutustilanteiden kehollisten elementtien analyysissä.

Kehollisuuden (embodiment) määrittely ei ole ollut yksinkertaista. Eri tutkijat ovat käyttäneet siitä erilaisia termejä kuten nonverbaalinen, visuaalinen, multimodaalinen, fyysinen, kineettinen, semioottinen tai eleviestintä (Nevile 2015,129). Yhteistä kaikille kuitenkin on se, että ihmisen keho on keskeinen välittäjä vuorovaikutuksessa puheen lisäksi, ja tutkijan huomio kohdistuu kehon viestintään. Puhetilanteissa on puhumisen ohessa havaittavissa monenlaisia kehollisia puolia kuten erilaisia eleitä, katseen suuntaamista, asennon muutoksia, kasvonilmeitä, fyysisiä tekoja kuten esimerkiksi koskettamista, materiaalisten tavaroiden tai tapahtuman ympäristön luomia merkityksiä tai laajempien tilannekokonaisuuksien merkityksiä.

Yksittäisessä kehon toiminnossa, esimerkiksi kasvonilmeissä, löytyy variaatioita tunnetilojen tai asenteiden välittämiseen. Puhuja voi esimerkiksi hymyillä, rypistää kulmiaan, osoittaa hämmästyksiä kohottamalla kulmakarvojaan tai nyrpistää nenäänsä jollekin asialle, mikä ei miellytä. Puhuja voi kasvonilmeiden lisäksi käyttää lukuisia muitakin kehon kanavia viestiä välittämään. Nämä viestit sävyttävät puhetilanteessa puhuttua asiaa.(Nevile 2015,122.) Goodwin, Cekaite ja Goodwin (2012, 38–40) puhuvat dialogisista kehoista, millä he tarkoittavat sitä, että keskustelutilanteessa vuorovaikutuksessa olevat välittävät emotionaalisen asenteensa käyttämällä siihen koko kehoaan, jonka voi kääntää kohti tai poispäin vuorovaikutuskumppanistaan. Kehon avulla voidaan reagoida toisen puheeseen ja ennakoida myös keskustelutilanteen emotionaalista jatkoa. Tällöin kehon käyttö vuorovaikutuksessa on oleellinen osa emotionaalista viestiä eikä kielen päälle liimattu lisuke.

Suomessa nonverbaalisten piirteiden tutkimista keskustelunanalyttisellä menetelmällä on harjoitettu erityisesti Intersubjektivisuus vuorovaikutuksessa -huippuyksikössä Helsingin yliopistossa ja jo ennen yksikön syntyä kielentutkimuksessa. Yksikkö aloitti toimintansa vuonna 2012. Erityisenä tarkastelun kohteena on yhteisymmärryksen syntyminen sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Sen edellytyksiksi ajatellaan jaettu ymmärrys kie-

lestä, toiminnasta ja emootiosta. Puhetilanteiden toimintojen ajatellaan rakentuvan kielellisistä ja ei-kielellisistä keinoista ja emotion ajatellaan välittyvän puhetilanteissa. Yksikössä tutkitaan muun muassa, miten kielelliset ja ei-kielelliset keinot palvelevat yhteisymmärryksen saavuttamista. Huomio kiinnitetään erityisesti siihen, miten keskusteluun osallistujat pyrkivät ennakoimaan jo puheenvuoron alussa keskustelussa meneillään olevaa toimintaa voidakseen sopeuttaa oman toimintansa siihen sekä ennakoimaan toimintaa läpi keskustelun ja viestimään puheenvuoronsa lopetuksesta, jotta vuoro vaihtuu sujuvasti. Tässä keskustelun osallistujat havainnoivat nimenomaan toistensa kielellisiä ja ei-kielellisiä vihjeitä.

Keskustelunanalyttikot tutkivat hymyjen, kulmien kurtistusten ja muiden kasvonilmeiden vuorovaikutuksellisia tehtäviä. Myös emootioiden rooli vuorovaikutuksessa on noussut tutkimuskohteeksi. Keskustelunanalyysissa emootioiden ajatellaan olevan täysin sosiaalisia, kun perinteisesti emootiotutkimus on tarkastellut niitä liittyneinä yksilöiden fysiologisiin ja psyykkisiin prosesseihin. Keskustelunanalyttikoiden mukaan tunneilmaukset uusintavat vuorovaikutuskontekstia synnyttämällä vastavuoroisia tunneilmauksia ja tunneilmauksien ajoitukset ja muodot määrittävät nimenomaan vuorovaikutuksessa eivätkä yksilöiden sisäisinä prosesseina. Suomessa tämän tyyppistä tutkimusta ovat harjoittaneet erityisesti Intersubjektiivisuus vuorovaikutuksessa -huippuyksikön tutkijat kuten Anssi Peräkylä, Johanna Ruusuvuori ja Timo Kaukomaa (Kaukomaa 2015; Peräkylä & Ruusuvuori 2006; Ruusuvuori & Peräkylä 2009).

Sorjosen ja Peräkylän (2012, 4) mukaan keskustelutilanteessa tunneilmaisut rakentuvat ja muokkautuvat keskustelevien osapuolten yhteisessä vuoropuhelussa. Keskustelijoilla on käytössään monenlaisia keinoja, vuorovaikutusresursseja, joilla he voivat vihjata asenteistaan ja tunteistaan ja myös tunteen voimakkuudesta. Kuunteleva osapuoli voi omaksua toisen tunnetilan ja samalla vahvistaa yhteistä tunneilmastoa tai muuttaa keskusteluilmapiirin suuntaa ilmaisemalla toisenlaista tunnetta. Keskustelutilanteessa on käytävissä monenlaisia tunteita välittäviä resursseja: verbaalisia, prosodisia ja ei-vokaalisia. Kielenkäyttö mahdollistaa monenlaisia kieleen liittyviä keinoja, leksikaalisia, syntaktisia ja toimintoja kuten esimerkiksi kielellistä haastamista tai arviointia, jotka sivutuotteena luovat tietynlaisen emotionaalisen

keskusteluilmapiirin. Tällöin voidaan puhua verbaalisten resurssien käytöstä. Prosodiset ja siihen liittyvät foneettiset resurssit liittyvät äänenkäytössä syntyviin merkityksiin. Äänen kulku, nopeus ja voimakkuus esimerkiksi välittävät emootioita. Raivostunut ihminen puhuu kovalla äänellä, mikä välittää tunteen kauemmaskin.

Sorjonen ja Peräkylä(2012, 4) puhuvat myös ei-vokaalisista resursseista, joiden synonyymina on joissakin muissa yhteyksissä käytetty ilmausta non-verbaalinen. Tällöin puhutaan merkityksistä, joiden välittämiseen ei käytetä ääntä, vaan ilmeitä, eleitä ja ruumiinasentoja. Näitä vuorovaikutusresursseja on tutkittu esimerkiksi psykologiassa, erityisesti psykoterapeuttista vuorovaikutusta analysoitaessa. Ilmeiden, eleiden ja ruumiinasentojen on havaittu välittävän hyvin emootioita. Ruumiinasentoja ja ilmeitä on tutkittu jo 1970-luvulta (esimerkiksi Scheflen 1973, Ekman & Friesen 1975).

Tuoreempia tutkimuksia ovat Ruusuvuoren ja Peräkylän (2009) sekä Peräkylän ja Ruusuvuoren (2006) tutkimukset, joissa he ovat osoittaneet, että arviointitilanteessa kasvonilmeet välittävät affektiivisen viestin. Ilme saattaa ennakoita verbaalista ilmausta, se saattaa olla sen kanssa samanaikainen ja kestää ilmauksen yli. Kasvonilmeet voivat venyttää tilanteeseen liittyvän emotionaalisen ilmapiirin kesto. Sorjonen ja Peräkylä korostavat, että keskustelun tunneilmasto ei synny minkään yksittäisen resurssin pohjalta, vaan siihen vaikuttavat yhdessä nämä erityyppiset resurssit ja koko tilannekonteksti. (Sorjonen & Peräkylä 2012, 4–9.)

Institutionaalisessa vuorovaikutuksessa emootiota säädellään vahvasti. Jo Parsons (1951) totesi tutkimuksessaan, että affektiivinen neutraalisuus on ammatillisen käyttäytymisen tunnusmerkki. Tämä väite on saanut vahvistusta myöhemmin tehdyissä tutkimuksissa eri aloilta kuten esimerkiksi journalismissa (Clayman 1992) ja psykiatriassa (Bergmann 1992). Joissakin ammatillisissa tilanteissa emootiot saattavat kuitenkin sävyttää vuorovaikutusta. Esimerkiksi on tutkittu lääkärin ja potilaan välisiä vuorovaikutustilanteita, joissa lääkäri voi osoittaa jollakin pienellä ja lyhyellä tavalla ymmärtävän-sä potilaansa tilanteen ja osoittavansa myötätuntoa. Tähän hän voi käyttää erilaisia verbaalisia, prosodisia ja ei-vokaalisia ilmaisutapoja, vuorovaikutusresursseja. Psykoterapeuttisissa tilanteissa tunteista puhuminen ja tun-

neilmaukset ovat olennainen osa vuorovaikutusprosessia ammatillisestikin, jolloin terapeutti voi osoittaa tunnistavansa ja vahvistavansa asiakkaan tunnetilan ja osoittavansa myötätuntoa asiakkaalle. Emootioiden esiintymistä ammatillisessa vuorovaikutuksessa on tutkittu 2010-luvulla muun muassa avustuslinjoilla ja äitiysneuvoloissa. (Sorjonen & Peräkylä 2012, 11–12.)

2.3 Puheviestinnällinen lähestymistapa televisio- vuorovaikutuksen tutkimukseen

Puheviestinnällinen televisiovuorovaikutuksen tutkimus on kiinnittänyt huomiota erityisesti televisioesiintymiseen, ja siinä on pyritty selvittämään, mikälainen esiintyminen sopii televisioon. Tutkimuskohteena on usein ollut poliitikkojen esiintyminen. Tutkimusote on kvantitatiivinen ja yleisöreaktioihin keskittyvä. Taustalla vaikuttavat amerikkalaiset tutkimusperinteet (esim. Hellweg, Pfau & Brydon 1992, McCleneghan 1985, Morello 1992, Patterson, Churchill, Burger & Powell 1992, Pfau 1990). Suomalaisten poliitikkojen televisioesiintymisen tutkimus on ollut 1990-luvulla vähäistä (Isotalus 1996, 10), mutta lisääntynyt 2000-luvulla (esim. Isotalus & Aarnio 2000).

Pekka Isotalus (1996, 10) on pyrkinyt lähestymään televisioesiintymistä sekä teoreettisesti että metodologisesti uudentalaisesta näkökulmasta, mutta taustalla on kuitenkin puheviestinnän tutkimustraditio. Isotaluksen näkökulmasta televisioesiintyminen hahmotetaan vuorovaikutukseksi. Isotalus (1996, 11) tarkastelee televisioesiintymistä toimittajan ja katsojan välisenä vuorovaikutuksena. Tässä hän käyttää sekä puheviestinnän että joukkoviestinnän lähestymistapoja soveltaen interpersonaalisen viestinnän teorioita televisioesiintymiseen. Tarkoituksena on rakentaa televisioesiintymisen vuorovaikutusmalli (Isotalus 1996, 12). Siinä vuorovaikutuksen osapuolina ovat toimittaja ja television katsoja tai toimittaja, studiovieras ja television katsoja. Mukaan malliin voidaan liittää studioyleisö. Tarkoituksena on simuloida vuorovaikutusta, vaikka toimittajan suhteessa katsojaan on kyse medioidusta näennäisvuorovaikutuksesta. Vuorovaikutuksen simuloinnilla ja läheiseltä vaikuttavalla viestinnällä on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia esiintymisen tulkintaan ja viestintäsuhteen syntyyn. Katsoja voi luoda esiintyjään suhteen, koska näkee hänet televisiossa usein ja oppii tuntemaan hänen persoonansa. (Isotalus 1996, 51–54.) Televisioesiintyjä ei kuitenkaan voi vastavuoroista suhdetta luoda. Tällaista yksisuuntaista vuorovaikutussuhdetta kutsutaan parasosiaaliseksi suhteeksi.

Isotalus (1996, 21) pyrki selvittämään myös televisiokontekstin ja esiintymisen välistä yhteyttä eli televisiolle ominaista esiintymistä. Televisio on audiovisuaalinen väline, ja sen merkitykset siirtyvät auditiivisesti äänen välityksellä ja visuaalisesti kuvan välityksellä. Kuvan ja äänen painotus saattaa vaihdella ohjelmasta ja ohjelmatyypistä toiseen. Isotaluksen mukaan kuvan ja äänen suhde televisiossa on rinnasteinen nonverbaalisen ja verbaalisen viestinnän suhteeseen televisioesiintymisessä.

Sallinen (1994, 137) tutki poliitikkojen televisioesiintymisen vaikutuksia vaalituloksiin ja äänestäjien poliittisiin asenteisiin. Erityisesti hän peilasi esiintymistä television ilmaisukieleen sekä pohti esiintymisen merkitystä sosiaalisessa vaikuttamisessa. Poliitikkojen esiintymistaidolla havaittiin jo 1980-luvulla olevan merkitystä kansalaisten äänestyspäätöksiin samoin kuin poliittisella argumentointikyvyllä (Sallinen 1994, 142-143.) Erityisesti luottamusta herättävällä esiintymisellä havaittiin olevan vaikutusta. Tässä Sallinen nosti tutkimuksessaan esiin presidentti Koiviston ujon ja vetäytyvän viestintätyylin, joka kuitenkin suomalaisessa kulttuuripiirissä herätti luottamusta, ja Sallinen totesi luotettavuuden olevan keskeisiä tekijöitä kykyyn vaikuttaa poliittisesti (emt. 146–147). Hänen mukaansa televisio on medioista tehokain henkilökuvan luontiin ja hän uskoi imago-äänestämisen kasvuun (Sallinen 1994, 153).

Medialogiikan mukaan (Isotalus 1996, 29) yleisön odotukset säätelevät ohjelmantekijöiden toimintatapoja viestinnän sääntöjen tapaan. Televisioesiintymisen säännöt ovat implisiittisiä ja pääteltävissä viestijöiden käyttäytymisestä. Katsojien odotusten lisäksi toimittajien ammattikunnan säännöt säätelevät toimittajien esiintymistä. Toimittajien esiintymisestä tehtäviin päätelmiin vaikuttaa myös muita tekijöitä, joista tärkein on televisiokuvaus. Se toimii esimerkiksi proksemiikan (ihmisen tilan käytön vuorovaikutustilanteessa) säätelijänä katsojan ja esiintyjän välillä. Kuvakokojen, -kulmien, -leikkauksien ja -kompositioiden sekä kameran liikkeiden ja kuvaruudun koon avulla vaikutetaan katsojien havaintoihin ja tulkintoihin esiintyjistä. (Isotalus 1996, 50.) Myös visuaalisen taustan, esiintyjän maskeerauksen ja pukeutumisen on todettu vaikuttavan vaikutelmien syntymiseen televisiossa (Isotalus 1994, 161). Isotalus viittaa Kytömäen ja Savisen (1993, 105) sekä Liikkasen (1993a, 75) tutkimuksiin, joissa todetaan, että ohjelmat, erityisesti

viihdeohjelmat, henkilöityvät helposti toimittajiinsa (Isotalus 1996, 30).

Televisiolle ominaisina piirteinä pidetään usein viihteellisyyttä, dramaattisuutta, pyrkimystä autenttisuuteen, luotettavuutta ja intiimiyttä (Isotalus 1996, 23). Viihteellisyyteen liittyy myös affektiivisten tekijöiden keskeinen merkitys televisiossa jopa kognitiivisten tekijöiden kustannuksella. Tämä korostaa televisioesiintymisen merkitystä. Televisiota pidetään varsin intiiminä viestimenä, koska se esittää pääasiassa ihmisiä. Ihmisiä kuvataan läheltä, ja katsojien on mahdollista rinnastaa itsensä tasavertaisesti television hahmoihin. Televisiota katsotaan usein myös intiimisti kotona, ja esiintyjät nähdään usein intiimeissä tilanteissa tai puhumassa intiimeistä asioista. Myös tutut televisioesiintyjät vahvistavat intiimiyden vaikutelmaa. Ohjelmissa saatetaan korostaa henkilökohtaista lähestymistapaa asioihin.

Isotalus (1995) on tarkastellut myös television vaikutuksia suomalaiseen puhekulttuuriin. Hänen mukaansa televisio vaikuttaa keskeisesti suomalaisten puhekulttuuriin antamalla malleja viestintäkäyttäytymiseen (Isotalus 1995, 70). Perinteinen suomalainen puhekulttuuri on kuulijakeskeistä: toista puhujaa kuunnellaan, eikä häntä keskeytetä herkästi. Puheen laatua arvostetaan enemmän kuin sen määrää, ja hiljaisuutta sallitaan keskustelutilanteessa enemmän kuin monissa muissa kulttuureissa. Yhteiskunnallisissa keskustelutilanteissa on pyritty pikemminkin rakentamaan konsensusta ja pitämään yllä harmoniaa kuin haastamaan ja esittämään eriäviä näkökulmia. Suomessa poliitikon kannattaa ennemmin puhua harkitusti kuin puhua paljon. (Isotalus 1995, 71–73.)

Isotaluksen (1995, 74) havaintojen mukaan suomalaisen puhekultuurin piirteet heijastuvat selvästi televisioesiintymiseen. Toimittajat eivät keskeytä yleensä haastateltaviaan, vaan ovat hyvin kuulija- ja asiakeskeisiä. Toimittajat tuovat myös itseään vain vähän esiin eivätkä käytä erityisemmin affektiivisia ilmauksia. Sen sijaan toimittajat pyrkivät sujuvaan ilmaisuun ja korostavat puheen asiakeskeisyyttä. Nämä ovat keskeisiä suomalaisen yleisöpuheen piirteitä, jotka näkyvät myös suomalaisessa televisioesiintymisessä. Suomalaisessa yleisöpuheessa keskeistä on ollut harkitun puheen tavoittelu, jolloin pyritään puhumaan viimeistellysti ja käyttämään yleiskieltä. Näin puhuja pyrkii lisäämään omaa uskottavuuttaan ja auktoriteettiaan. Isotalus (1995, 74)

vertaa näiltä osin suomalaista yleisöpuhetta angloamerikkalaiseen televisio-
esiintymiseen, jossa Scannellin (1991) mukaan ei ole omaksuttu yleisöpu-
heen normeja, vaan televisiokeskusteluissa puhutaan jokapäiväisen keskus-
telun tyyliin. (Isotalus 1995, 74.)

2.4 Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen televisio-keskustelujen tutkimus

Yhteiskuntatieteellisessä traditiossa yleisradiopuheen tutkimus lähti liikkeelle radion puheohjelmien analyysistä. Jo 1930-luvulta yleisradiopuhe pyrki keskustelevuuteen yleisöjensä kanssa. Paddy Scannell ja David Cardiff (1991) havaitsivat, että 1930-luvulla BBC:n radion puheohjelmissa tuli käänne monologisista ohjelmatyypeistä dialogisiin. Luennot, poliittiset puheet ja saarnat korvautuivat haastatteluilla, väittelyillä ja paneelityyppisillä keskusteluilla. Radion puhetyyliin omaksuttiin tavallisen arkipuheen malleja. (Tolson 2010, 278.) Myöhemmin television puolella otettiin käyttöön televisioon sovitettuna monia radion puolella kehiteltyjä ohjelmatyyppejä ja tapoja yleisön tavoittamiseen. Julkisuuteen tuli erilaisia talk show -ohjelmia ja ohjelmia, joihin yleisö pääsi osallistumaan. Näin Livingstonen ja Luntin (1994) mukaan mediadiskurssissa arjen kokemuksesta ja arkijärjestä nouseva puhe haastoi perinteisen yleisradioesiintymistä hallinneen abstraktin asiantuntijapuheen. Epämuodollisemmat, keskustelevammat ja kokemuksellisemmat diskurssin muodot lisääntyivät yleisradiopuheessa. Ne kulkeutuivat jopa formaaleina pidettyihin television uutis- ja ajankohtaisohjelmien haastatteluihin Britanniassa 1980- ja 1990 -luvuilla. (Tolson 2001a, 464.)

Muodollisesti painottuneessa uutispuheessa pyritään informoimaan ajattelevaa yleisöä, mutta sosiaalisessa diskurssissa pyritään luomaan yhteistä kokemusta ja kutsumaan yleisöä tunteenomaisesti osallistumaan käsiteltävänä olevan aiheen prosessointiin. Tämän laatuinen yhteisyys edustaa muutosta etäisestä julkiselämän muodosta autenttisempaan muotoon, joka on enemmän kosketuksissa tavallisten ihmisten tunteisiin. Yleisradiopuheen tutkimusperinteessä on havaittu tällainen julkisen elämän emotionaalistumisen trendi, mikä näkyi erityisen vahvana ihmisten reaktioissa prinsessa Dianan kuolemaan vuonna 1997. (Tolson 2001a, 476–478.) Television ohjelmatyypit niin Britanniassa kuin Suomessakin ovat jatkaneet kehittymistään epämuodollisempaan ja keskustelevampaan suuntaan.

2.4.1 Talk show -ohjelmien tutkimus

Erityisesti talk show -ohjelmia rakennetaan epämuodollisten, katsojien tunteita koskettavien keskustelujen varaan. Talk show on television ohjelmatyyppi, joka on täynnä puhetta, ja keskustelun tyyli talk show -ohjelmissa on hyvin vapaa ja spontaani. Niissä pyritään mukailemaan tavallista keskustelua. Ohjelmavieras tai -vieraat istutetaan studioon keskustelemaan, ja keskustelun tarkoitus on viihdyttää televisiokatsojia. Talk shown toistuvat elementit ja tarkkaan harjoitettu vuorovaikutus muistuttavat genren rakennetusta perustasta. Talk show -formaatteja on monenlaisia (Haarman 2001, 31). Talk show voi olla esimerkiksi keskustelua eliittihenkilöiden kesken, ryhmäkeskustelu, haastattelu, väittely tai johonkin ajankohtaiseen aiheeseen liittyvä keskustelu asiantuntijoiden ja tavallisten kansalaisten välillä. Puhuminen on talk showssa aina keskeistä. Talk shown formaatin mukaisesti puhuminen voi olla mukavaa jutustelua ilman sen kummempaa tavoitetta, mikä on tyyppillistä iltatalk show -ohjelmille, joissa esiintyy erilaisia kuuluisuuksia. Puhuminen voi olla myös asiapainotteisempaa, kun käsitellään poliittisia tai sosiaalisia kysymyksiä tai ajankohtaisia tapahtumia. Puhe voi liittyä myös hyvin intiimeihin ja henkilökohtaisiin yksityiselämän asioihin. (Haarman 2001, 34.) Talk show -ohjelmien valtavirta televisiossa on ollut kevyttä viihdettä, jossa pääpaino on jutustelevalla, humoristisella keskustelulla ja johon liittyy sketsejä, musiikkia ja tähtivieraita. Talk show on kuitenkin voinut olla myös vakavampaa keskustelua yksinkertaisessa studiossa, jossa on läsnä vain haastattelija ja haastateltava. Tämä perinne on peräisin radio-ohjelmista, joissa haastatteluihin liittyi usein uutispainotus. (Rose 1985, 330.)

Haarman (2001, 31) jakaa talk shown kolmeen keskenään hyvin erittyyliseen alatyyppiin: yleisökeskusteluun, asiaorientoituneeseen talk show -tyyppiin, joka keskittyy tarkastelemaan sosiaalisia ongelmia henkilökohtaisesta näkökulmasta sekä sellaiseen talk show -tyyppiin, jossa sosiaaliset ja persoonalliset ongelmat esitetään speaktaakkelina. Jokaisessa ohjelmatyypissä tavoitteena on viihdyttää yleisöä puhumalla, mutta hyvin erityyillisesti. Yleisökeskustelun varaan rakentuva talk show on brittiläinen ohjelmatyyppi. Studioyleisö koostuu yleensä noin 50–70 tavallisesta kansalaisesta ja asiantuntijoista kuten poliitikoista ja tutkijoista, jotka ovat asiantuntijoita keskustelun teemassa. Puhuminen on tämän studioyleisön varassa, ja ohjelman juontaja toimii

puheenjohtajana. Aiheet voivat vaihdella yleisistä poliittisista ja sosiaalisista kysymyksistä hyvin intiimeihin ja henkilökohtaisiin kysymyksiin. Juontaja liikkuu yleisön joukossa ja kuljettaa mikrofonin sille, jolle antaa puheenvuoron. Juontaja rakentaa näin studioyleisöstä yhtenäisen ryhmän, jossa kuka hyvänsä voi pyytää ja saada puheenvuoron, ja luo näin yhteisyyttä ryhmään. Poliittisia kysymyksiä käsiteltäessä hän saattaa kuitenkin pyrkiä herättelemään ristiriitoja ja vastakkainasetteluja studioyleisön asiantuntijoiden ja tavallisten kansalaisten välille. Television katsojat jäävät tässä formaatissa keskustelun ulkopuolisiksi seuraajiksi. Juontaja keskittyy täysin studioyleisöön. Tällaista ohjelmaformaattia edustaa esimerkiksi BBC:n Kilroy. (Haarman 2001, 35–37.)

Viihteellisistä talk show -ohjelmatyypeistä toinen on asiaorientoitunut talk show, jossa käsitellään sosiaalisia kysymyksiä henkilökohtaisesta näkökulmasta. Ohjelmassa on selkeä rakenne. Ohjelman alussa ohjelman juontaja esittelee ohjelmavieraan tai vieraat studioyleisölle ja/ tai kotikatsojille. Sitten aloitetaan keskustelu, johon studiovieraat osallistuvat, ja keskustelu on haastattelun kaltainen. Studiovieraat voivat olla kuuluisuuksia tai tavallisia kansalaisia, ja he ovat näkyvästi esillä studion keskiössä. Studioyleisöllä on ajoittain mahdollisuus osallistua keskusteluun. Ennen mainoskatkoa juontaja saattaa tiivistää keskeisen keskustelusta. Istumajärjestelyt ja studion muoto voivat vaikuttaa vuorovaikutukseen. Joissakin ohjelmissa juontaja liikkuu studiovieraiden ja studioyleisön välillä ja luo siten yhteisyyttä. Tälle ohjelmaformaatille tyypillisiä ovat solidaarisuuden osoitukset studiovieraille tai terapeutitset neuvot, koska keskustelujen aiheet liittyvät yleensä yksityiselämän alueelle. Ongelmat esitetään henkilökohtaisina ongelmina, mutta yleistetään laajemmalle. Aiheet voivat vaihdella henkilökohtaisista hyvinkin intiimeihin. Shattuc (1997) kutsuu näitä ohjelmia ensimmäisen sukupolven amerikkalaisiksi päivä-talk show -ohjelmiksi. Esimerkkejä näistä ovat muun muassa Oprah, Donahue, Sally ja Geraldo. (Haarman 2001, 43–44.)

Provosoivissa talk show -ohjelmissa on vähemmän puhetta ja enemmän showta. Vaikka ohjelman rakenne on varsin samanlainen kuin asiaorientoituneessa talk showssa, ohjelman lopputulos on hyvin erinäköinen. Provosoivat talk showt pyrkivät liioittelemaan ja parodioimaan käsittelemiään aiheita ja menevät joskus absurdiuden ja groteskiuden rajoille. Ohjelmavieraiden esittämistä ongelmista rakennetaan draamaa esimerkiksi vahvistamalla ristirii-

toja ja vastakkainasetteluja studiovieraiden ja studioyleisön välillä. Ohjelma-
vieraina on usein yhteiskunnan valtavirrasta poikkeavien ryhmien edustajia,
esimerkiksi sukupuolivähemmistöihin kuuluvia tai nuorisorikollisia. Vierailia
ei useinkaan ole paljon koulutusta eikä ammatillisen aseman tuomaa arvo-
valtaa. Myöskään varsinaisia asiantuntijoita ei kutsuta ohjelmaan. Studio-
yleisöllä on tässä formaatissa keskeinen, aktiivinen rooli. Ohjelmissa provo-
soidaan ja pyritään saamaan esiin vahvasti tunnetta ja draamaa. Ohjelmissa
esitetyt ihmissuhdekuviot ovat valtavirrasta poikkeavia jopa siinä määrin,
että niiden todenperäisyyttä on epäilty. Provoisoivat talk showt rakennetaan
tarkoituksellisesti speaktaakkeleiksi myös editoimalla niistä pois luontevaa
vuorovaikutusta. Lopputulos on lähellä draamaa tai populaaria fiktiota. Shat-
tuc (1997) kutsuu tätä ohjelmaformaattia toisen sukupolven amerikkalaisik-
si päivä-talk show -ohjelmiksi. Esimerkkinä näistä on Jerry Springer Show.
(Haarman 2001, 54–55, 63.)

2.4.2 Autenttisuuden tutkimus

Yleisradiopuhe pyrki tavoittamaan kuulijansa olemalla keskustelevaa, autent-
tista, mutta institutionaalisen luonteensa vuoksi se ei voinut olla aidosti kes-
kustelevaa. Sen taustalla vaikuttivat instituutioiden esittämilleen keskusteluil-
le asetetut vaatimukset. Yleisradiopuheella on tarkkaan määritelty ajallinen
paikkansa ohjelmana, sen teemat on etukäteen mietitty ja ohjelma on etukä-
teen käsikirjoitettu. Se ei voi koskaan olla tavallista arkikeskustelua, vaan aina
puhetta kuulevalle yleisölle. Tässä tutkimusperinteessä kysymys yleisradiopu-
heen autenttisuudesta tuli keskeiseksi pohdinnan kohteeksi. Goffman (1981)
piti yleisradiopuheen keskustelevuutta simulaationa ja Horton ja Wohl klas-
sikkoesseessään vuodelta 1956 parasosiaalisena, ei sosiaalisena vuorovaiku-
tuksena. He eivät pitäneet yleisradiopuhetta aidosti dialogisena. Fairclough
(1989) puhui medioituneen julkisen diskurssin personalisaation synteetti-
syydestä. Yleisradiopuheen nähtiin sisältävän aineksia keskustelusta, olevan
keskustelullisuuden läpitunkemaa sen sijaan, että se olisi itsessään autenttis-
ta keskustelua. Scannell (1996, 2001) käänsi tarkastelun kärjen pois puheen
autenttisuudesta ja nosti tarkastelun keskiöön ajatuksen kommunikatiivises-
ta kontekstista, joka muodostuu yleisradiopuhujien ja heidän yleisöjensä vä-
lille. Hän käytti tästä nimitystä ”care-structure”, jossa puhe ei välttämättä ole

luonnollista keskustelua, mutta se on sen luonteista, että sen puitteissa voi harjoittaa sosiaalisuutta. Yleisradiopuhe on kohdennettu kaikille ja jokaisella on siihen kommunikatiivinen oikeutus. Se on implisiittisesti demokraattista. (Tolson 2010, 278.)

Burgess ja Green (2009) ovat tutkineet YouTubeen ladattuja videoita ja verranneet niitä perinteisiin mediassa esitettyihin ohjelmiin. Heidän mukaansa videot ovat luonteeltaan paljon keskustelevampia ja muistuttavat suuremmin arkitilanteiden kasvokkaista vuorovaikutusta. Niissä on samaa elävyyttä, välittömyyttä ja keskusteluvuutta kuin arkikeskusteluissa, ja ne saavat perinteisen median ennalta suunnitellut esitykset vaikuttamaan näennäiskeskusteluilta. (Tolson 2010, 279.) YouTube -esitykset kuten monet muut Internetin eri sivustoilla tavattavat esitykset tulevat varmasti haastamaan perinteisen median esitysten autenttisuuden, koska ne näyttävät erilaisen tavan rakentaa esitys yleisölle ja korostavat ja nostavat näkyviin perinteisistä mediaohjelmista juuri niiden rakennettua luonnetta.

Kysymys autenttisesta esiintymisestä televisiossa on ollut yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa televisiokeskustelujen tutkimusperinteessä vahvasti esillä. Median haastattelukäytännöt perustuvat käsitykseen, että spontaanius on totuuden tae, ainakin pääosin, kun taas kirjoitettu ja etukäteen suunniteltu puhe ei sitä ole (Thornborrow & Van Leeuwen 2001, 387). On pohdittu sitä, minkälainen esiintyminen on vilpittömyyttä ja aitoa. Lähtökohtaoletuksena on, että televisioesiintyjän tulee olla oma itsensä, aito, jos haluaa tavoittaa yleisönsä ja päästä vuorovaikutukseen sen kanssa. Esimerkiksi Marshall (1997) on sitä mieltä, että autenttisuus on avainasemassa kuuluisuuksien televisioesiintymisissä. Yleisö pyrkii tavoittamaan kuuluisuuden todellisen, aidon persoonan erityisesti televisioesiintymisessä. Oleellista on mediaesiintymisen laatu. Bellin ja Van Leeuwenin (1994) mukaan television talk show -ohjelmissa esiintyviä kuuluisuuksia kehoitetaan olemaan oma itsensä ja esittämään henkilökohtaisen elämänsä ja julkis persoonansa välistä yhtenäisyyttä (Thornborrow & Van Leeuwen, 2001, 387).

On myös mietitty sitä, onko ylipäänsä mahdollista erottaa esiintyjän ”todellista persoonaa” hänen julkisesta persoonastaan ja kuinka pitkälle julkinen persoona on ammatilliseen tarkoitukseen rakennettu luomus ja jos kyseessä

on esiintymistilanteeseen rakennettu luomus, onko se epäautenttinen (Tolson 2010, 277–278). Scannellin ja Cardiffin (1991) sekä Barnouwin (1966) mukaan autenttiset genretkin ovat kulttuurisesti rakennettuja ja televisioesiintyjien on opeteltava, miten he esiintyvät niin, että he vaikuttavat aidoilta. Heidän on opittava tuottamaan ja esittämään autenttisuutta. Thornborrow’n ja Van Leeuwenin mukaan on kuitenkin mahdollista erotella sellainen autenttisuuden tuottaminen, mikä on vilpittömyyttä sellaisesta, mikä on manipulatiivista tai vilpillistä. (Thornborrow & Van Leeuwen 2001, 388.)

2.5 Vaikutteet omaan tutkimukseeni

Tutkimukseni kohde, intiimit televisiokeskustelut, sijoittuu yleisesti yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen ja erityisesti televisiokeskustelujen talk show -tutkimusperinteeseen. Analyysiotteessani on vaikutteita keskustelunanalyysistä ja puheviestinnällisestä televisiovuorovaikutuksen tutkimuksesta. Läheisyyden rakentaminen televisiokeskustelussa on ilmiö, jonka analysointiin olen eklektisesti poiminut elementtejä useammasta ajattelu- ja tutkimusperinteestä. Yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa tutkimusperinteessä tutkimani ilmiö sijoittuu epämuodollisemman ja keskusteleavamman arkipuheen tutkimuksen piiriin. Kysymys televisioesiintymisen autenttisuudesta ja aitoudesta tutkituissa ohjelmissa suhteessa käsinkirjoitettuun keskusteluun on myös yksi pohdittava tekijä. Yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa tutkimusperinteessä sitä on pohdittu paljon. Talk show -tutkimusperinteessä intiimit televisiokeskustelut sijoittuvat Haarmanin esittämässä tyypittelyssä asiaorientoituneen talk shown luokkaan, jossa käsitellään sosiaalisia kysymyksiä henkilökohtaisesta näkökulmasta. Shattuc (1997) kutsuu näitä ohjelmia ensimmäisen sukupolven amerikkalaisiksi päivä-talk show -ohjelmiksi. Kaikilta osin intiimit televisiokeskustelut eivät noudattele perus-talk shown ohjelmarakennetta. Kaikissa intiimeissä televisiokeskusteluissa ei aina ole mukana studioyleisöä, jota esimerkiksi Haarman pitää yhtenä talk show -ohjelmien tunnuspiirteinä. Muut Haarmanin esittelemät talk show -ohjelmien tunnuspiirteet intiimeistä televisiokeskusteluista löytyvät. Juontajan roolin keskeisyys ohjelman tunnelmaston luojana nousee intiimeissä televisio-keskusteluissa tärkeäksi tekijäksi.

Sekä keskustelunanalyttinen kehys että puheviestinnällinen televisioesiintymisen tutkimus ovat vaikuttaneet siihen, miten olen havainnoinut ja analysoinut tutkimaani ilmiötä. Keskustelunanalyysin kohteena on keskustelun vuorovaikutus, ja analyysillä pyritään tavoittamaan keskustelun kulun olennaisia piirteitä. Tähän minäkin pyrin tutkimuksessani. Hyödynnän tutkimuksessani tutkimuskohteeseeni soveltuvien osien keskustelunanalyysin käsitteistöä. Keskustelunanalyysin ensisijainen tutkimuskohde on kuitenkin kieli ja kielenkäyttö, kielellinen vuorovaikutus. Omassa tutkimuksessani keskeistä

on läheisyyden rakentaminen keskustelussa. Siinä kielenkäyttö on yksi tekijä, mutta sen rinnalla tärkeiksi tutkittaviksi seikoiksi nousevat keskustelun non-verbaaliset tekijät ja keskustelukontekstiin liittyvät asiat. Näiden avulla luodaan keskustelun ilmapiiriä ja tunnelmaa, jotka ovat merkittäviä läheisyyden synnylle. Keskustelunanalyttisessä tutkimusperinteessä arkikeskustelujen tutkimuksessa on paneuduttu 2010-luvulla seikkaperäisemmin juuri nonverbaalisten puolien tarkasteluun, mistä olen saanut hyvää vertailukohtaa omaan tutkimusaiheeseeni, koska samoja ei-kielellisiä elementtejä käytetään yhteisymmärryksen synnyttämiseen myös intiimeissä televisiokeskusteluissa.

Televisioesiintymisen tutkimus nostaa esiin käsitteitä, jotka ovat hyödyllisiä omassa tutkimuksessani. Affektiivisia tekijöitä etsittäessä huomio kohdistuu esimerkiksi sellaisiin asioihin kuin miten keskustelijat istuvat suhteessa toisiinsa, kuinka paljon heidän välillään on katsekontaktia, kuinka intensiivisesti he keskittyvät keskustelutilanteeseen ja miten he ilmein, elein ja päänyökkäyksin osoittavat seuraavansa toista keskustelijaa ja tukevansa hänen puhettaan. Tunteiden ja asenteiden on useissa tutkimuksissa osoitettu välittyvän ennen kaikkea tällaisten sanattomien, nonverbaalien, viestien kautta. Puheviestinnällisessä televisioesiintymisen tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota keskustelun tähän puoleen. Käytän siksi omassa tutkimuksessani myös tästä tutkimusperinteestä nousevaa käsitteistöä.

Pyrin omassa tutkimuksessani käyttämään sekä keskustelunanalyysistä kuin myös puheviestinnällisestä tutkimuksesta nousevia käsitteitä ja yhdistämään näitä eri näkökulmia pyrkimyksessäni selvittää, mitkä tekijät luovat keskusteluun luottamuksellisuutta ja intiimiyttä.

Pyrin tarkastelemaan tutkimustani yhteiskunnallisen ja kulttuurisen media-tutkimuksen kontekstissa. Pohdin, miten läheisyyttä rakennetaan intiimeissä suomalaisissa television keskusteluohjelmissa. Pyrin ottamaan huomioon televisiokontekstin asettamat rajoitteet läheisyyden rakentamisessa ja näkemään keinot, joilla televisiopuheessa läheisyyttä tuotetaan. Tarkoitukseni on myös tuoda esiin erityisesti intiimin keskusteluohjelman piirteitä. Yhteiskunnallisessa mediapuheen tutkimuksessa on paljon anglosaksiseen kulttuuriin liittyvää tutkimusta, ja pyrin tekemään havaintoja siitä, löytyykö tarkastelemastani suomalaisesta aineistosta samanlaisia piirteitä vai eroavatko ne vah-

vasti joidenkin piirteiden osalta. Tutkimuksen painopiste on kuitenkin selvittää, miten läheisyyttä intiimeissä keskusteluohjelmissa tuotetaan.

3 INTIIMIT TELEVISIOKESKUSTELUT JA NIIDEN RAKENTUMISEN ELEMENTIT

Tässä tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan sitä, miten läheisyys/ intensiivinen yhteys (rapport) rakentuu televisiokeskustelussa esiintyvien välille intiimeissa televisiokeskusteluissa sekä tarkastelemaan, miten läheisyyttä tuotetaan ohjelmien katsojille. Intiimien televisiokeskustelujen keskeinen rakenneosa on keskustelijoiden virittyminen läheiseen suhteeseen. Tässä genressä keskustelun tyyliin ei sisälly vastakkainasettelua siinä mielessä, että jompikumpi pyrkisi jollakin tapaa haastamaan toista keskustelijaa. Sen sijaan pyritään rakentamaan yhteisyyttä, yhteistä tunneilmastoa ja löytämään yhteisiä merkityksiä käsiteltävinä olevista teemoista. Keskusteluissa haastattelija esiintyy usein tasaveroisena, empaattisena kuuntelijana, joka antaa haastateltavalle tilaisuuden avautua omista kokemuksistaan ja tunteistaan. Näin haastattelusta voi muodostua terapeuttisen keskustelun kaltainen tilanne. Joissakin ohjelmissa, kuten esimerkiksi ohjelmassa Ilona Rauhala, haastattelija käyttää siviilielämänsä ammattitaitoa eli pyrkii ohjelman kulun aikana psykologina osoittamaan haastateltavalle, miten tämän ongelma on rakentunut ja miten se on ratkaistavissa. Tässä haastattelija asettuu ammatillisesti haastateltavan yläpuolelle, mutta yhteistyössä haastateltavan kanssa pyrkii auttamaan haastateltavan sinuiksi hänen ohjelmassa esittelemänsä ongelman kanssa. Näin tässäkin ohjelmassa toteutuu pyrkimys yhteisyyteen ja ponnistellaan yhdessä haastateltavan ongelman ratkaisemiseksi. Keskustelugenre on keskeinen konteksti, jonka tavoitteisiin keskustelijoiden käyttäytymisen ja suhteen tulee mukautua.

Toinen keskustelukontekstiin liittyvä seikka on se, että televisiokeskustelu on julkinen ja sillä on keskustelun ulkopuolinen yleisö. Kun haastateltava avautuu kuuntelevalle haastattelijalle, hän avautuu samalla laajalle, näkymättömälle yleisölle. Terapeuttiselle tai yksityiselle keskustelulle tyypilliset intimit aiheet avataan esityksenä monille katselijoille ja kuuntelijoille. Haluan tarkastella niitä keinoja, joilla katsoja pääsee osalliseksi tähän intiimiin vuoropu-

heluun. Tutkimuksessani nousee keskeiseen rooliin vuorovaikutustilanteen nonverwaliikka eli sanaton viestintä, jonka avulla tunteet ja asenteet haastattelussa suuressa määrin välittyvät ja jonka avulla keskustelun emotionaalinen ilmapiiri rakennetaan. Yleisön mukaan ottamisessa keskeisessä roolissa ovat kameratyöskentelyssä käytettävät kuvajournalistiset keinot. Tarkastelen tässä luvussa myös niitä. On myös muistettava, että keskustelu on esitys, joka on varta vasten rakennettu televisiotuotannon tarpeisiin. Keskustelu on hyvin pitkälle etukäteen suunniteltu, sen käänteet on tarkasti mietitty eikä se ole luonteeltaan spontaani, vaikka siinä on senkaltaisia elementtejä. Keskustelijat esittävät keskustelun ja rakentavat läheisyyden keskustelun tarpeisiin. Nonverbaalisen viestinnän avulla keskusteluvuorovaikutus rakentuu luontevaksi, ja studiotilanteessa saadaan aikaiseksi arkielämän intiimejä keskustelutilanteita simuloiva vuorovaikutus.

Tutkimukseni voi sijoittaa risteymäkohtaan, jossa on aineksia mediatuotannon analyysistä, keskusteluanalyysin traditiosta sekä vuorovaikutuksen nonverwaliikan analyysistä.

3.1 Intiimit televisiokeskustelut osana median tunnustus- ja terapiakulttuuria

Intiimit televisiokeskustelut sijoittuvat myös terapeuttisen mediakulttuurin traditioon. Ohjelmissa haastateltavat avautuvat tunnustamaan henkilökohtaisia asioitaan. Johanna Sumiala (2007, 163–164) kutsuu tätä medioiduksi tunnustamiseksi. Intiimit televisiokeskustelut ovat tunnustuksellisia: yksityiset ongelmat siirtyvät niissä yhteiselle julkiselle areenalle käsiteltäviksi, ja ajoittain ohjelman katsojat pääsevät seuraamaan läheltä terapiaistuntoa simuloivaa prosessointia. Mimi Whiten (1997, 56) mukaan erityisesti televisio käyttää tunnustuksellisia ja terapeuttisia strategioita, muotoilee sosiaalisen säädylisyyden konventioita ja muuttaa yksityisen ja julkisen alueen välistä eroa. Terapeuttisella diskurssilla pyritään puhuttelemaan katsojia ja vangitsemaan heidät ohjelmien ääreen. Se on sekä kerronnallinen strategia että tarina, ja siinä tarjotaan katsojalle asema osana tunnustuksellista diskurssia. (White 1997, 57.)

Julkista tunnustamista, julkirippiä, on harjoitettu historian saatossa länsimaaisessa kristillisessä perinteessä, ja se on käytössä edelleenkin joissakin kristillisissä suuntauksissa. Tunnustava paljastaa virheensä ja normien rikkomuksensa rippiä vastaanottavalle ja ripissä, tunnustamistilanteessa, ripin vastaanottaja vapauttaa tunnustavan syyllisyydestään organisaationsa, kristillisen kirkon, ja Jumalan edustajana. Tämä tunnustamisrituaali on maallistuneessa yhteiskunnassa muokkautunut uudenlaiseen muotoon. Kirkon ja pappien rinnalla erilaisia tunnustuksia ottavat vastaan muutkin asiantuntijat kuten psykologit, psykoterapeutit, lääkärit. Heillä on asiantuntijavaltaa, ja he tulkitsevat, määrittelevät ja arvioivat tunnustajan esitystä ja pyrkivät ohjaamaan tai hoitamaan tunnustavaa sen pohjalta ja omaa asiantuntemustaan käyttäen. (Sumiala 2007, 165–166.) Michel Foucault'n (1978, 61–62) mukaan tunnustus on mukana monissa institutionaalisissa käytännöissä niin oikeuslaitoksessa, koulun toiminnassa kuin potilas-lääkäri -suhteissa. Tunnustaminen on rituaali, jossa tunnustava ilmaisee jonkin asian auktoriteetille, joka voi edellyttää tunnustusta ja joka voi määrätä rangaistuksen tai vapauttaa tunnustavan. Tunnustusrituaali on terapeuttinen jo sinänsä, koska tunnustaminen vapauttaa ja puhdistaa. (White 1997, 55–56.)

3.1.1 Tunnustamisen medioituminen

Tunnustaminen on muuttunut terapiaksi, ja tämän terapiatoiminnan simulointi näkyy median asiavihteeseen lukeutuissa intiimeissä keskusteluohjelmissa ja yleisemminkin talk show -ohjelmissa. Niiden tunnustuskulttuurissa on sekä vakavampia että viihteellisempiä muotoja. Niissä ohjelman toimittaja tai juontaja ja taustalla vaikuttava tuottaja rakentavat tunnustamisrituaalin, jossa haastateltava paljastaa intiimejä asioita itsestään ja ajatuksistaan. Toimittajan tai juontajan tehtävä on luoda avoin ilmapiiri, joka mahdollistaa intiimin keskustelun. Toimittaja on silloin tunnustuksen vastaanottaja. Ohjelma välitetään katsojille, jotka pääsevät vaivihkaa tarkkailemaan tunnustajaa ja arvioimaan tunnustusta. (Sumiala 2007, 168.) Medioidun tunnustamisen keskeinen piirre on yksityisen ja julkisen rajan murentaminen. Juuri tunnustamalla yksityisyys tunkeutuu julkisuuteen ja televisiossa esiintyvän salaiset ajatukset paljastuvat intiimiä televisiokeskustelua seuraavalle yleisölle. Syntyy vahva suhde julkisessa tilassa toimivan tunnustajan ja yksityisesti tunnustusta vastaanottavan katsojan välille. Donald Horton ja Richard Wohl kutsuvat tätä parasosiaaliseksi suhteeksi (Horton & Wohl 1956, 215–229). Siinä julkisen ja yksityisen tilan välinen etäisyys pyritään häivyttämään rakentamalla kuvajournalistisin keinoin mahdollisimman intiimi tilanne. Näin myös Sumialan (2007, 170–171) mukaan yksityisesti tunnustusta vastaanottavasta katsojasta tulee osa julkisessa tilassa tapahtuvaa tunnustusrituaalia.

Hortonin ja Wohlin (1956, 215–229) mukaan media (radio, televisio ja elokuva) rakentaa illuusion katsojalle, että hän on vuorovaikutteisessa suhteessa mediaesiintyjän kanssa ja että tämä suhde rinnastuu arkielämän primaariryhmässä esiintyviin suhteisiin. Tällaista vuorovaikutteista mediasuhdetta he kutsuvat parasosiaaliseksi. Erityisesti televisio visuaalisena välineenä mahdollistaa siinä esiintyvien käyttäytymisen tarkastelun ja johtopäätösten tekemisen käyttäytymisestä aivan kuten arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Televisioesiintyjän olemus ja elehdintä viestittävät sanattomasti hänen persoonastaan, tunteistaan ja asenteistaan ja kun häntä on mahdollista tulkita useissa ohjelmissa, tulee katsojille illuusio siitä, että he oppivat tuntemaan televisioesiintyjän. Hänenä tulee ystävän kaltainen: tuttu ja läheinen. Läheisyyden illuusio vahvistuu myös siitä, kun televisioesiintyjää kuvataan lähempää. Televisio-ohjelmat esitetään myös ennustettavasti tiettyinä aikoina, jolloin television katsoja tietää

”tapaavansa” tietyn televisiopersonan tiettyinä aikoina. Parasosiaalisessa suhteessa on mukana jatkuvuus. Television katsoja voi ajatella oppivansa tuntemaan televisiopersonan läheisesti. Parasosiaalinen suhde ei kuitenkaan koskaan ole molemminpuolinen, vaan se rakentuu television katsojan mieleen. Televisiossa esiintyvä ei näe vastavuoroisesti katsojiaan eikä voi tehdä heistä päätelmiään ja rakentaa parasosiaalista suhdetta.

Television keskusteluohjelmissa pyritään sitouttamaan myös kotisohvilla oleva yleisö seuraamaan keskustelua ja simuloidaan läheisyyttä. Sen illuusion saavuttamiseksi on useita tapoja. Tyypillisintä on yrittää jäljentää arkikeskustelun tyyliä, sanatonta viestintää ja miljöötä. Tämä tuo tilanteisiin epämuodollisuutta ja spontaaniutta. Television keskusteluohjelma pyritään rakentamaan sen kaltaiseksi kuin rupateltaisiin ystävien kesken. Studioissa olevia puhutellaan etunimillä, mikä korostaa läheisyyttä. Keskustelutilannetta luonnehtii läheinen kontakti ja ystävällisyys ja seurallisuus. Keskustelun vetäjällä on keskeinen rooli läheisyyden vaikutelman luonnissa; hän on ohjelman kantava voima. Myös median teknisiä mahdollisuuksia luoda läheisyysilluusiota katsojiin päin hyödynnetään. Tuotannon puolelta korostetaan raportin syntymistä televisioesiintyjän ja yleisön välille. Tähän auttaa tuotannon mukaan se, että televisioesiintyjällä ”on sydän paikallaan”, hän vaikuttaa vilpittömältä, hänen esittämisensä on aitoa ja sydämellistä. Televisioesiintyjän tulee antaa itsestään sympaattinen kuva. Ohjelmiin kutsuttuja tavallisia ihmisiä kohdellaan keskusteluohjelmissa tärkeinä ja merkityksellisinä. Ohjelmassa esiintyminen voi vahvistaa itseluottamusta ja sosiaalista asemaa. (Horton & Wohl 1956, 215–229.)

3.1.2 Terapeuttiset mediakeskustelut

Livingstone ja Lunt (1994, 62–69) puhuvat tunnustusohjelmista talk show-perinteen terapiagenrenä. Ne eivät tavoittele kognitiivisia, vaan terapeuttisia merkityksiä. Habermasin (1989, 172) mukaan media näkee itsensä auktoriteettina, joka pyrkii neuvomaan ihmisiä heidän henkilökohtaisissa tarpeissaan ja ongelmissaan ja antamaan monenlaisia samastumiskohteita. Livingstonen ja Luntin (1994, 63) mukaan terapiagenren ohjelmat muistuttavat terapeuttista tilannetta, koska niissä käsitellään henkilökohtaisella tavalla intiimejä emotionaalisia kysymyksiä. Ohjelman juontajalla on terapeutin

rooli ja ohjelmavieraalla potilaan/asiakkaan rooli. Yleisön rooli rinnastuu potilaan rooliin tai potilaan emotionaalisen tukiringin rooliin kuten ryhmäterapiasessioissa. ”Juontaja-terapeutti” käyttää yksityisistä keskusteluista tuttuja nonverbaalisia keinoja luodakseen sellaisen läheisen ja turvallisen ilmapiirin, jossa avautuminen on mahdollista ja neuvoja voidaan antaa. (Livingstone & Lunt 1994, 68.) Labovin ja Fanschelin (1977) mukaan terapiadiskurssissa on mukana aina pintatasona se, mitä sanotaan ja syvätasona se, mitä tunnetaan ja miten toimitaan. Samanaikaisesti intiimeistä asioistaan avautuvan pitää säilyttää kasvonsa ja pitää yllä sosiaalista identiteettiään. Vaikka television terapiaohjelma on julkinen laajoille yleisöille, sen vuorovaikutuksessa säilyy taju yksityisyydestä ja kannustavasta läheisyydestä. Livingstonen ja Luntin (1994, 63–64) mukaan keskustelu voi auttaa löytämään erilaisia oivalluksia ja tulkintoja puheena olevaan tilanteeseen ja auttaa asioistaan avautuvaa ohjelmavierasta saamaan yhteyttä omiin tunteisiinsa.

3.1.2.1 Paljastava, tunnustuksellinen haastattelu

Philip Bell ja Theo van Leeuwen (1994) erittelevät median erityyppisiä haastatteluja. Paljastava, tunnustuksellinen haastattelu rakentuu sen varaan, miten haastateltava on erilaisten vaikeiden kokemusten kautta löytänyt merkityksen elämäänsä ja voittanut vaikeutensa (Bell & Leeuwen 1994, 89; Sumiala-Sepänen 2007, 183). Hän kertoo julkisesti elämäntarinansa, mikä päättyy kokemusten merkitysten löytämiseen. Merkitykset voivat kummuta filosofisista tai uskonnollisista näkemyksistä, mutta haastateltavan tarinalla on positiivinen loppu: hän on löytänyt uudenlaista elämisen voimaa ja toivoa. Haastattelussa katsellaan taaksepäin haastateltavan elämän menneitä vaikeuksia. Sairaudet, traumat, surut on voitettu ja hyväksytty, ja niistä voidaan nyt haastattelussa tyynesti puhua. Haastateltavasta tulee merkityksellinen esimerkki, roolimalli ohjelman kuuntelijoille. Näissä keskusteluissa haastattelijä pyrkii kaivamaan haastateltavan tarinasta merkityksen esiin ja mahdollistamaan siten sen, että ohjelman kuuntelijat voivat löytää siitä refleктоimalla uusia ideoita omaan elämäänsä. Paljastavassa, tunnustuksellisessa haastattelussa on vaikutteita terapeuttisista tai sielunhoidollisista tilanteista. Haastateltava puhuu suurimman osan ajasta, kun haastattelijä taas keskittyy tekemään kysymyksiä, kannustamaan haastateltavaa puhumaan ja reagoi haastateltavan sanomisiin niukasti. Haastateltava paljastaa itsestään paljon, mutta haastattelijä suhteellisen vähän. Haastattelijä myös kontrolloi keskustelun kulkua, ja haastateltava antau-

tuu keskustelussa hänen ohjattavakseen. Paitsi keskustelun aihe, mikä on aina hyvin henkilökohtainen, myös tämä keskustelussa ilmenevä vuorovaikutustapa on tyypillinen tunnustukselliselle haastattelulle. Jokainen tunnustuksellinen haastattelu sisältää paljastuksen haastateltavan elämästä. Mutta sen lisäksi kuten terapeuttisissa keskusteluissa, niin tunnustuksellisissa haastatteluissakaan ei pelkästään paljasteta piilossa olevaa, vaan annetaan tapahtumalle tai asialle merkitys haastatteluprosessin aikana. Tässä haastattelijan rooli on oleellinen. (Bell & Leeuwen 1994, 90–93.)

Tunnustuksellisia haastatteluja luonnehtii intiimi, yhteistyötä korostava, tutkiva sävy. Modaliteettiltaan haastattelut ovat epäassertiivisia. Niissä hyväksytään epävarmuus, ja haastattelijä asettuu kuuntelijaksi, ei tietäjäksi. Keskustelun kulkua ohjataan vahvasti nonverbaalisin keinoin. Haastattelijan äänenkäyttö on pehmeää ja hienovaraista, mutta siinä on auktoriteettia. Haastattelijä käyttäytyy positiivisesti silloinkin, jos hän keskeyttää haastateltavan, ja ohjatesaan haastateltavaa johonkin suuntaan haastattelijä toimii epäassertiivisesti ja haastateltavaa rauhoittaen. Näin keskustelussa säilyy yhteistyön ilmapiiri. Arkikeskusteluissa ovat tyypillisiä kuuntelijan reagoinnit puheeseen (hm, yy-y, niin), joilla kuuntelijä pyrkii ilmaisemaan kiinnostustaan käsiteltävään aiheeseen ja sitä, että seuraa toisen puhetta. Haastattelupuheessa näitä ilmauksia ei yleensä käytetä, mutta paljastavissa, tunnustuksellisissa haastatteluissa näitä on kuultavissa, joskin vaimeina. Niiden tarkoituksena on ylläpitää positiivista yhteistoiminnallista keskustelun sävyä tällaisessa oman elämän paljastamiseen pyrkivässä haastattelussa, rohkaista puhujaa ja osoittaa hänelle kuuntelijan kiinnostusta ja sympatiaa. (Bell & Leeuwen 1994, 105–107.)

Paljastava, tunnustuksellinen haastattelu on luokiteltavissa neljään osaan: johdantoon, tunnustukseen, reflektioon ja todistukseen (Bell & Leeuwen 1994, 93). Johdanto on haastattelijan monologi, jossa hän hahmottelee tulevan ”merkitysmatkan” agendan. Johdannossa ilmenee jo lopputulos, mitä lopulta löydetään. Tunnustusvaiheessa valokeila siirtyy haastateltavaan. Häntä pyydetään paljastamaan hankalia vaiheita elämästään, joihin ohjelmassa on tarkoitus pureutua. Haastattelijä toimii tässä kannustavana tukena ja sympaattisena kuuntelijana. Tässä keskustelun vaiheessa haastateltava on se, joka puhuu ja kertoo. Reflektiovaiheessa haastateltavaa pyydetään tulkitsemaan kokemaansa ja tunteitaan yleisemmällä tasolla. Vaikka päärooli

keskustelussa on tässäkin vaiheessa haastateltavalla, on haastattelija aktiivisempi kuin tunnustusvaiheessa ja osallistuu enemmän. Hienovaraisesti he yhdessä muokkaavat haastateltavan henkilökohtaisista tunnustuksista abstraktimpia ja yleisempiä reflektioita. Reflektiot ovat kuitenkin edelleen hyvin henkilökohtaisia. Haastattelija pyrkii reflektiovaiheessa testaamaan haastatellun näkemyksiä ja pyrkii saamaan häneltä perusteluja näkemyksiinsä. Tässäkään hän ei kuitenkaan rakenna vastakkainasettelua, vaan toimii yhteistyössä haastateltavan kanssa. Todistusvaiheessa haastattelija pyrkii kysymyksillään hakemaan johtopäätöksiä aiemmin kerrotusta. Hän pyytää haastateltavaa hahmottelemaan tarinan keskeisen teeman, tarinan opetuksen, ja siitä nousevan merkityksen ja sen, miten haastateltava toteuttaa elämässään tätä löytämäänsä elämän merkitystä. Tässä haastattelija tuo aktiivisemmin esiin myös omia käsitteellistystyksiään ja merkityksiään, ja näin tarinan merkitykset hahmotetaan yhteistyössä haastattelijan ja haastateltavan välillä. Tämän vaiheen on tarkoitus kirkastaa ohjelman katsojille, miten he voisivat löytää merkityksen omaan elämäänsä. Tämä on ratkaiseva vaihe, koska tämä tarjoaa toimintamallin ohjelman katsojille. Lopuksi haastattelija kiteyttää ohjelman johtopäätökset, vetää langat yhteen käydystä keskustelusta. (Bell & Leeuwen 1994, 93–97, 100, 102, 104.)

Paljastavassa, tunnustuksellisessa haastattelussa käytetyt strategiat muistuttavat psykoterapeuttisten haastattelutilanteiden strategioita. Humanistinen asiakaskeskeinen terapeutin haastattelu perustuu ajatukselle, että asiakas reflektoi kokemiaan konflikteja ja huonon omanarvontunnon tunteitaan ja pyrkii selkiyttämään ne itselleen. Itsekäsityksen ja psykologisen ympäristön välinen epäsuhta aiheuttavat ongelman, jonka psykoterapeutti pyrkii ratkaista sillä, että saa asiakkaan tiedostamaan tämän ja sitä kautta hyväksymään itsensä. Tavoitteeseen päästäkseen terapeutin kuuluu olla kommunikatiivinen ja empaattinen eikä hänen tule ohjailla tai arvioida asiakkaansa puhetta. Hänen tulee ensisijaisesti kuunnella asiakastaan. Terapeuttisessa keskustelustrategiassa lähtökohtana on asiakkaan ehdoton hyväksyminen, joka mahdollistaa sen, että asiakaskin voi hyväksyä itsensä. (Bell & Leeuwen 1994, 109.) Psykoterapeuttiseen haastatteluun verrattuna television tunnustukselliset haastattelut eivät ole yksityisiä keskusteluja, vaan ne esitetään yleisölle. Mediahaastattelut pyrkivät sitouttamaan, viihdyttämään ja informoimaan katsojiaan. Ne eivät pyri sekaantumaan terapeuttisesti haasta-

teltaviensa elämään. Valitut haastateltavat ovat jo käsitelleet ongelmansa, joista mediahaastattelussa keskustellaan. Tunnustuksellisten haastattelujen tarkoitus on osoittaa tv-katsojalle, että merkitys ja itsensä toteuttamisen mahdollisuus on löydettävissä. (Bell & Leeuwen 1994, 111.)

3.1.2.2 Keskustelullinen talk show -haastattelu

Keskustelullisessa talk show -haastattelussa (Bell & Leeuwen 1994, 189; Haarman 2001, 34) on myös paljastavia piirteitä. Talk showssa on mukana yleensä julkisuuden henkilö, ja haastattelija pyrkii saamaan hänet paljastamaan itsensä ei-julkista, yksityistä puolta. Haastateltava esittää itseään, omaa kulttuurista rooliaan tai statustaan, mutta esittämisen pitää olla toden tuntuista, jotta yleisö voi samastua julkisuuden henkilöön ja kokea hänet kaltaisekseen. Keskeistä talk showssa on puhuminen. Julkisuuden henkilö puhuu elämänsä liittyvistä asioista: urastaan, menestyksistään, muista julkisuuden henkilöistä. Hän paljastaa asioita itsestään rooliinsa liittyvien tarinoiden, vitsien ja aforististen huomioiden kautta. Haastattelussa pyritään näkemään hänen kulissien takaiseen elämäänsä, nostamaan sieltä esiin jotain, mitä julkisuudessa ei vielä tiedetä. Kuuluisasta puolijumalasta tulee talk showssa tavallinen kuolevainen kuten kuka hyvänsä yleisössä. Talk showssa ei kuitenkaan paljastu ensi sijassa todellinen ihminen julkisuuden takana, vaan todellisuus siitä, mitä on olla kuuluisuus. (Bell & Leeuwen 1994, 190–197, 210–211.)

Talk showssa keskustelun toinen tärkeä osapuoli on ohjelman juontaja, kuuluisuus, tv-persoona itsekin. Hänen tulee luoda rento ja miellyttävä ilmapiiri keskusteluun ja edustaa keskustelussa myös kuuntelevaa yleisöä. Juontajan ja ohjelmavieraan lisäksi keskustelua seuraa studioyleisö, joka reagoi keskusteluun ja toivottaa esimerkiksi vieraan tervetulleeksi ohjelmaan taputtamalla. Studioyleisö antaa vaikutelman spontaanista, elävästä tapahtumasta ja luo yhteisöllisyyttä. Keskeisintä talk showssa on kuitenkin ohjelmavieras, jonka puheen varaan ohjelma pääasiassa rakentuu. Hänessä pitää olla sekä uutis- että viihdearvoa sekä symbolista arvoa. Talk shown genrenä rakentuu kompleksisille jännitteille ohjelmavieraan todellisen persoonan ja roolin paljastamisen ja naamioimisen välillä esimerkiksi siten, että vieras havaitaan kuulusuutensa ja saavutustensa kautta samanaikaisesti erityiseksi ja haastattelun paljastusten kautta tavalliseksi, samastuttavaksi ihmiseksi. (Bell & Leeuwen 1994, 187–189, 190–197, 213.)

Keskustelulliseen haastattelutilanteeseen kutsutaan usein kaksi tai kolme haastateltavaa. He edustavat show-maailmaa tai jotain muuta julkisen elämän aluetta. Näyttelijät, koomikot, poliitikot, urheilijat ja kirjailijat ovat tyyppisiä esimerkkejä talk show -vieraista. Kehyksenä ovat show-maailma ja sen arvot, ja vieraat ovat kuuluisuuksia, tähtiä, ja edustavat roolimalleja katsojille. Joukossa on usein mukana laulaja, joten show voidaan päättää elävän musiikin tahtiin viihdyttävästi. Vieraat tulevat ohjelmaan mukaan yksitellen, ja jo haastatellut jäävät studioon istumaan ja voivat osallistua myöhemmin tulleiden vieraiden kanssa käytyyn keskusteluun. (Bell & Leeuwen 1994, 197–198.)

Talk show -haastattelussa on kuusi vaihetta: johdanto, tunnustus, reflektio, esitys, keskustelun välivaihe ja päätösosa (Bell & Leeuwen 1994, 210). Johdannossa ohjelman juontaja, haastattelija, esittelee vieraan ennen hänen tuloaan studioon ja luo jännitystä ja odotuksia hänen esiintymiseensä liittyen. Studioyleisö taputtaa käsiään vieraan saapuessa studioon. Näin saapuvalle vieraalle annetaan kuuluisuuden status jo ennen hänen paikalle saapumistaan ja hänet tuodaan esiin positiivisessa valossa. Tunnustusvaihe muistuttaa paljastavaa, tunnustuksellista haastattelua. Vieras kertoo elämästään ”tunnustustarinan”, mutta siinä huomio kiinnitetään ensisijaisesti sen draamalliseen, viihdyttävään puoleen. Usein tarina on yleisölle tuttu jo entuudestaan, mutta tärkeää on kuulla se asianomaisen suusta. Tällä tarinalla on talk show -haastattelussa keskeinen rooli, ja jollei vieras kerro sitä spontaanisti, haastattelija kaivaa tarinan esiin. Haastattelun alkupuolella ohjelman juontaja toimii kyselijänä, joka edellyttää vieraan paljastavan kaiken. Hän kuitenkin pyrkii rakentamaan tilanteen keskustelun muotoon, jossa ikään kuin kaksi entuudestaan tuttua, jotka eivät ole tavanneet pitkään aikaan, alkavat jutustella. Keskustelu säilyy rakenteeltaan kuitenkin haastatteluna. Kun vieras alkaa tunnustaa eli kertoa intiimiä tarinaa, haastattelija asettuu sympaattisen kuulijan rooliin ja huolehtii siitä, että kaikki draaman oleelliset käänteet tulevat kerrotuiksi. (Bell & Leeuwen 1994, 198–204, 209.)

Tunnustamisen jälkeen seuraa talk show -haastattelussa reflektiovaihe. Kun paljastavassa tunnustuksellisessa haastattelussa tässäkin pohditaan elämänasenteita ja rakennetaan kuuluisasta studiovierasta henkilöä, jonka esimerkkiä ohjelman katsoja voi noudattaa. Studiovieras pohtii, mitä on

kokemuksistaan oppinut. Erona varsinaiseen tunnustukselliseen haastatteluun on se, että pohdinta kestää vähemmän aikaa eikä ole niin painokasta. (Bell & Leeuwen 1994, 204, 209.) Esitysvaiheessa nostetaan keskusteluun jokin ohjelmavieraan äskettäinen saavutus, julkaistu kirja, elokuvaarooli, urheilusuoritus, jota ohjelman juontaja ylistää. Talk shown juontaja suhtautuu ystävällisesti vieraisiinsa, on kohtelias ja arvostava, vaikka pyrkisikin jossain haastattelun vaiheessa hieman peräämään haastateltavan näkökulmien perusteita. Talk show'n esitysvaiheeseen kuuluvat myös uteliaisuutta kiehtovat juorut, joihin haastattelussa pyritään saamaan vastaukset. Ne tuovat kuuluisuudet tavallisen ihmisen tasolle. Talk show -haastattelussa on myös suvantovaiheita, jolloin juontaja saattaa antaa tilaa ohjelmavieraiden keskinäiselle vuoropuhelulle ja keskustelu soljuu eteenpäin omalla painollaan vapaamuotoisesti. Varsinaiseen ohjelmateemaan nähden tämä on välivaihe. Haastattelun lopuksi tulee päätösosa, jossa haastattelija vetää ohjelman teemat yhteen. Talk show -haastattelu sisältää sekä viihdykettä että esittämistä, draamaa ja paljastuksia sekä nokkelaa keskustelua. Tässä esitetyn haastattelurakenteen kaikki vaiheet eivät ole täysin välttämättömiä, vaan keskustelullisesta talk show -haastattelusta voi puuttua joitakin rakenteen osia ja se toimii siitä huolimatta. (Bell & Leeuwen 1994, 205–210.)

3.1.3 Juontajan roolin keskeisyys

Heti ensimmäiset talk show -ohjelmat osoittivat juontajan persoonan keskeytyksen ohjelmatyypissä. Talk show:t eivät rakennu niinkään ohjelman juonen tai toiminnan ympärille, vaan ohjelman juontajan persoonallisuuden varaan. Juontajan luoma lämmin ja positiivinen ilmapiiri oli ensimmäisten talk show -ohjelmien keskeinen tunnusmerkki. (Rose 1985, 330, 340–341; Haarman 2001, 43–44; Aslama & Pantti 2007, 189.)

Talk show -ohjelmien ilmapiiri vaihtelee ohjelmittain, mutta ohjelman kulku on aina samankaltainen. Tunnin tai puolentoista ajan katsojia pitää hypysissään keskushenkilön (juontajan) persoonallinen tyyli. Juontajan nimi mainitaan usein ohjelman nimessä. Talk shown menestykselle on oleellista sen tähtijuontajan kyky hyödyntää omaa persoonaansa. Talk show -ohjelmien juontajan persoonallisuus muovaa hänen ohjelmansa luonnetta. Hänen

reaktioistaan syntyy ohjelman toiminta. Rosen (1985, 341–344) mukaan talk shown draama syntyy juontajatähden vuoropuhelusta ohjelmansa eri elementtien kanssa: miten ohjelman juontaja kohtaa yleisönsä, miten hän toimii vakituisten avustajiensa ja kollegoidensa kanssa ja miten hän toimii vierailijoidensa kanssa. Talk shown juonella ei ole kovin suurta merkitystä, vaan nimenomaan talk shown juontaja on magneettinen keskipiste, jonka ympärille ohjelma rakentuu. Oleellista on, että hän toimii luontevasti ja itselleen ominaisesti. Suositut talk show -juontajat ovat nopeaälyisiä ja tilanteesta huolehtivia ja pyrkivät pitämään yllä mielenkiintoista keskustelua. Heidän tulee luoda itsestään myös loputtoman kiinnostava ja vetovoimainen hahmo aina uudestaan keskustelun aikana.

Koska talk showsta puuttuvat tarinan dynaamiset elementit, se pyrkii tarjoamaan tuttujen talk shown hahmojen lisäksi tutun ohjelmarakenteen. Rosen (1985, 341–344) mukaan tuttu rakenne auttaa katsojia orientoitumaan, mutta luo myös odotuksia ohjelman eri vaiheissa. Rakenne antaa illuusion dramaattisesta toiminnasta varsinaisesti staattisessa formaatissa. Koska genren rakenne on staattinen, siitä erottuvat selkeästi eri persoonien tyylierot. Näillä talk show -juontajat voivat profiloitua ja kehittää tyyliään pidempikestoisessa talk show -sarjassa. Talk showlle olennaisia juontajapersoonan lisäksi ovat keskustelut erilaisten kuuluisuuksien kanssa. Keskusteluissa pyritään tavallisuuteen, jotta katsojat pystyisivät samastumaan kuuluisuuksien kanssa. Kuuluisuudet raottavat yksityiselämänsä ja esittävät tavallisen kansalaisen roolia, koska siitä saa nostetta heidän uralleen. Tavallisella keskustelulla tv-ohjelmassa ei ole kovin suurta eroa käsinkirjoitettuun fiktioesitykseen, koska keskustelun tavoitteena on tuottaa ensisijaisesti hyvä show.

Juontajalla on talk showssa keskeinen rooli. Hän vastaa ohjelman kulusta ja ottaa kontaktia niin ohjelmavieraisiin, mahdollisiin asiantuntijoihin, studioyleisöön kuin kotikatsomoihinkin. Hän esittelee keskustelun aiheen, ohjelmavieraat ja asiantuntijat ja vastaa niin ohjelman teknisestä kuin sisällöllisestäkin kulusta. Haarmanin (2001, 32) mukaan juontajan valta ohjelmassa näkyy siinä, että hän on ainut henkilö, jolla on lupa liikkua ohjelmassa: hän valitsee kommentoijat studioyleisöstä ja vie heille mikrofonin. Juontaja toimii myös studiokeskustelun puheenjohtajana. Hän aloittaa keskustelut, kehystää ne ja lopettaa ne. Hän valitsee keskustelun aiheet, jakaa puheenvuorot ja

ohjaa keskustelua kysymyksin, keskeytyksin ja ajatusten sanoiksi pukemisin. Juontajan tyyli vaihtelee eri televisioformaateissa. Haarmanin (2001, 32–33) mukaan talk show -ohjelmien juontajat rakentavat parasosiaalisen suhteen, läheisyyden, studioyleisöönsä ja televisioyleisöönsä kotitelevisioiden ääressä. Tämä on erityisen tyypillistä talk show -ohjelmille, koska ne keskittyvät vahvasti juontajan persoonan ympärille. Juontajan persoonassa tavoitellaan helposti lähestyttävyyttä ja tavallisuutta, jotta television katsojien olisi helppo samastua häneen.

3.1.4 Ohjelmavieraiden ja tilannekontekstien merkitys

Ohjelmavieraat ovat keskeinen osa talk show -ohjelmaa. Heidät on valittu mukaan ohjelmaan, koska he edustavat jotakin asiaa tai instituutiota, ovat jollakin tapaa uutisoimisen arvoisia tai itsessään kiinnostavia. Studiovieraalla on erityistä tietoa talk showssa käytävän keskustelun aiheesta, joten hänen avullaan on tarkoitus avata jotakin ongelmakenttää tai aihepiiriä televisiokatsojille. Asiantuntijavieraat talk showssa edustavat omaa instituutiotaan ja tuovat uskottavuutta ja auktoriteettia ohjelmassa esiintyvän aihekokonaisuuden käsittelyyn. (Haarman 2001, 33–34.)

Eri talk show -ohjelmiin rakentuu erilaisia tilannekonteksteja. Niihin vaikuttavat ohjelman juontajan persoonallisuus ja käytös, se, onko keskustelussa käsiteltävä aihe yleinen vai yksityinen, studioympäristö, ohjelmavieraiden ja studioyleisön henkilökohtaiset ja sosiaaliset taustat ja heidän roolinsa ohjelmaformaatissa. Tämä kaikki rajoittaa ohjelmassa tapahtuvaa vuorovaikutusta ja ohjaa keskustelua. Talk showt ovat mikrotasolla samankaltaisia arkikeskustelujen kanssa. Niissä puhutaan samaan tapaan käyttäen puhekielen muotoja ja ilmaisutapoja. Keskustelun kulun makrotasolla talk showt kuitenkin eroavat arkikeskusteluista. Keskustelijat eivät ole tasavertaisia, vaan ohjelman juontaja kontrolloi puheenvuoroja antamalla niitä toiselle/ muille keskustelijoille ja kehystämällä keskustelun haluamallaan tavalla. Television talk showt simuloivat arkikeskusteluja. (Haarman 2001, 33, 62–63.) Ne esittävät puhetta, mikä itsessään kiehtoo laajoja yleisöjä. Televisiokatsojan katsomisnautinto syntyy siitä, että hän seuraa pääasiassa tavallisia ihmisiä puhumassa televisiossa. Puheen esittämisessä on siis diskursiivista dynamiikkaa. (Tolson 2001b, 3.)

3.1.5 Median tarpeet ensisijaisia terapiagenreissä

Terapiagenren ohjelmissa pyritään kuitenkin ensisijaisesti toimimaan median, ei terapian ehdoilla. Ohjelman vieraiden avautumista asioistaan ei ole mietitty ensisijaisesti terapeuttisen prosessin näkökulmasta, vaan se on varsin kontrolloimatonta eikä esiin nousevia asioita juurikaan analysoida. Terapiagenren ohjelmissa voi syntyä terapeuttisia vaikutuksia, mutta myös tunteita kohahduttavia seikkoja voi nousta esiin. Ohjelmissa esiintyville terapiagenre tarjoaa oivalluksen mahdollisuuksia, mutta niissä on myös persoonan haavoittumisen riski. Kuitenkin voi olla itsessään terapeuttista, kun henkilökohtaiset ongelmat saavat ohjelmassa näkyvyyttä ja tulevat tunnustetuiksi, ja tämä voi rohkaista ihmisiä tunnistamaan ongelmiaan ja etsimään niihin ratkaisuja. Tunteiden ilmaisu voi olla katarttista, ja kokemuksen jakamalla voi osoittaa sekä itselleen että muille, että on kyennyt selviytymään hankalasta tilanteesta. Tämä voi antaa aineksia ongelmien käsittelyyn myös kotisohvilla istuville ohjelman katsojille. Katsojat voivat löytää terapiagenren ohjelmista omaan elämäänsä terapeuttisia ja katarttisia merkityksiä, mutta katsomisen motiivina voi olla myös tirkistely ja sensaation haku. Livingstonen ja Luntin (1994, 67) mukaan terapiagenren ohjelmat voi kuitenkin nähdä terapian muotona, koska niissä luodaan läheisyyttä ja pyritään emotionaaliseen avautumiseen. Ohjelmaan kutsuttu vierailija saa puhua tunteistaan ja kokea, ettei ole yksin.

Media toimii julkista keskustelua välittävänä areenana. Mediasta on tullut taho, joka vaatii julkista, medioitua tunnustusta erityisesti yhteiskunnan valvankäyttäjiltä. Tämän lisäksi tunnustuksia edellytetään viihdemaailman julkiksilta, jotka esiintyvät kevyemmissä keskusteluohjelmissa. (Sumiala 2007, 170–171.) Julkkikset hyötyvät avautumisestaan siten, että sen avulla heidän on mahdollista luoda tunnesiteitä yleisöönsä (Sumiala-Seppänen, 2001). Intiimeihin televisiokeskusteluihin päätyvät myös yksityiset ihmiset edustaessaan jotain yleistä ongelmaa, joka halutaan nostaa esiin julkisuudessa. Henkilökohtainen tunnepuhe ja yksityiset tunnustukset ovat yleisiä median erilaisissa keskusteluohjelmissa. Tavalliset ihmiset ovat nousseet mediaohjelmiin erityisesti 2000-luvulla, ja ilmiön alku on havaittavissa jo 1980-luvun talk show -ohjelmissa (White, 1992). Sumiala (2007) viittaa Frank Furedin (2004,84) tutkimukseen, jonka mukaan terapiakulttuuri nousi merkittävään

rooliin 1980-luvulta alkaen. Whiten ja Peckin mukaan terapiakulttuuria voi luonnehtia merkityskehykseksi, jossa yhteiskuntatason ongelmat käsitellään yksilöiden ongelmina ja yksilöiden kautta. Asioita ei tällöin käsitellä yhteisöllisinä vaan henkilökohtaisina ongelmina. Terapeuttinen kulttuuri vaatii tunnustavaa avautumaan intiimeistä asioistaan voidakseen löytää tasapainon elämäänsä. Terapeuttinen eetos lupaa eheytymistä avautumisen palkaksi. (Sumiala 2007,177.) Frank Furedin (2004, 22) mukaan näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan terapeuttinen kulttuuri pyrkii vain luomaan normeja tunnustavien yksilöiden tunne-elämälle. Näin terapeuttinen kulttuuri asettuu nyky-yhteiskunnassa normeja asettavaan auktoriteettiasemaan. (Sumiala 2007,178.)

Terapiakulttuurissa ajatellaan yksilön olevan haavoittuva, emotionaalinen olento, jonka ongelmien ratkaisun avaimet löytyvät sisäisestä tunnemaailmasta. Avautumalla ja tunnustamalla yksilö pääsee eroon sisäisestä ahdistuksesta. Frank Furedin mukaan terapiakulttuurille yksilöiden tunnustukset ovat vain materiaalia. Terapiakulttuurissa ei tavoitella ensisijaisesti yksilöiden vapautumista ahdistuksistaan, vaan sitä, että yksilöt kokevat tunnustamisen tarvetta ja näin tunnustusrituaalit julkisuudessa jatkuvat ja auttavat pitämään yllä kulttuurista normijärjestelmää. (Furedi 2004, 103–105; Sumiala 2007, 179.) Miksi sitten yksittäiset ihmiset haluavat tulla julkisuuteen paljastaakseen sisimpänsä laajoille yleisöjoukoille? Sumiala (2007, 180–183) viittaa Zygmunt Baumanin (1996) tutkimukseen, jonka mukaan nyky-yhteiskunnassa yhteisöllisyys rakentuu median kautta. Median kautta ihmiset pääsevät osallisiksi erilaisista kuvitteellisista, virtuaalisista yhteisöistä. Kuvitteellisissa virtuaaliyhteisöissä samankaltaista kokeneet yksilöt voivat vahvistaa toisiaan emotionaalisesti ja hakea tukea moraalisille valinnoilleen virtuaalisista yhteisöistä. Yksilön avautuminen ja tunnustus mediassa tarjoaa yleisössä oleville yksilöille runsaasti itsereflektoinnin mahdollisuuksia. Mediasa avautuva tulee konkreettisesti osalliseksi virtuaalisesta median luomasta yhteisöstä. Siksi yksittäisellä ihmisellä voi olla tarvetta jonkin ongelmallisen asian tunnustamiseen mediassa. ”Minut nähdään - olen siis olemassa” (Bauman 1996, 39) kiteyttää Bauman.

3.2 Intiimit televisiokeskustelut psykologisen linssin läpi tarkasteltuina

Tarkastelen tutkimuksessani keskeisesti läheisyyden rakentumista televisio-keskustelijoiden välille sekä intiimin televisiokeskusteluohjelman katsojien sitouttamista ohjelman seuraamiseen. Läheisyys ja sen rakentuminen on keskeinen käsite tutkimuksessani. Emotionaaliset ja asenteita ilmaisevat viestit välittyvät erityisesti nonverbaalisen viestinnän kautta. Myös vuorovaikutusympäristön elementeillä on merkitystä viestinnälle. Ympäristöä voidaan rakentaa tukemaan intiimiä vuorovaikutusta. Tämäkin on nonverbaalista viestintää. Nonverbaalinen viestintä on keskeinen käsite tutkimuksessani. Ohjelmien kuvaustapa tuottaa läheisyyttä ohjelmien katsojiin tuomalla keskustelun osallistujat visuaalisesti lähietäisyydelle katsojaan. Läheisyyttä synnyttävää vuorovaikutusta voi eritellä tarkemmin kahdella sosiaalipsykologisella käsitteellä: intensiivinen yhteys (rapport) ja avautuminen (self-disclosure). Koska nämä ovat intiimissä televisio-keskustelussa havaittavissa nonverbaalisten elementtien kautta ja läheinen vuorovaikutus ilmenee intensiivisenä yhteytenä ja avautumisena, käsittelen myös näitä käsitteitä. Pohdin lopuksi visuaalisuutta tutkimukseni kontekstissa.

3.2.1 Läheisyyden rakentaminen ohjelmasisällöissä

Välitöntä, sanatonta läheisyyskäyttäytymistä (immediacy behaviors) on tutkittu jo 1900-luvun alkuvuosikymmenistä alkaen, mutta erityisesti 1960-luvulta lähtien. Tällaista käyttäytymistä on vuorovaikutustilanteessa fyysisen etäisyyden ja läheisyyden säätely, katsekontakti, vartaloasuunta (body orientation) ja nojautumissuunta. (Patterson 1973, 237.) Hall (1963) kutsui sitä prokseemiseksi käyttäytymiseksi, jolla ihminen säätelee tilankäyttöään. Erityisesti asennon ja keskusteluetäisyyden muutokset säätelevät vuorovaikutuksen välitöntä läheisyyttä, jonka Mehrabian (1967) määrittelee kahden ihmisen molemminpuolisen aistiärsytyksen määräksi. Machotkan (1965) mukaan vuorovaikutuskumppanin lähestyttävyyteen vaikuttavat katsekontakti, vartaloasuunnan suoruus ja vartalon muu avoimuus kuulijalle kuten esimerkiksi käsivarsien avoin asento. (Mehrabian 1972, 17–18.)

Käsitteellä immediacy, joka suomennettuna merkitsee välittömyyttä ja välitöntä läheisyyttä, tarkoitetaan havaitun fyysisen tai psyykkisen läheisyyden astetta ihmisten välillä. Käsitteen kehitti Albert Mehrabian. Läheisyyskäyttäytyminen on sanatonta käyttäytymistä, joka edistää ja rohkaisee ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta. (Richmond, McCroskey & Payne 1991, 205–206.) Mehrabianin (1972, 31) mukaan suurempi välittömyys (immediacy) vuorovaikutuskumppaneiden kesken on seurausta lisääntyvästä fyysisestä läheisyydestä ja/tai vuorovaikutuskumppanin lähestyttävyydestä. Mehrabian (1967) sekä Wiener ja Mehrabian (1968) esittivät läheisyshypoteesin: ihmisiä vetää puoleensa sellaiset ihmiset ja asiat, joista he pitävät, arvostavat ja jotka he asettavat etusijalle. He karttavat tai siirtyvät etäälle asioista, joista eivät pidä tai joita arvioivat negatiivisesti. Lähestymis- ja karttamiskäyttäytyminen näkyy sanattomassa viestinnässä, erityisesti vartalon asennosta tai tilankäytöstä vuorovaikutustilanteessa. (Mehrabian 1972, 18.) Richmondin ja kumppaneiden (1991, 246) mukaan välittömyys johtaa vuorovaikutuksen lisääntymiseen. Richmondin ym.(1991, 245) mukaan läheisyyttä lisäävään viestintään liittyy myös responsiivisuus vuorovaikutustilanteessa. Responsiivinen keskustelija on sensitiivinen toisten viestinnälle ja hyvä kuuntelija. Näin vuorovaikutuksesta tulee sujuvaa. Vuorovaikutustilanteet intiimeissä televisiokeskusteluissa rakentuvat tällaiselle responsiiviselle viestinnälle ja edellyttävät tällaista kykyä keskustelun osapuolilta. Richmond ym. ovat tutkimuksessaan todenneet, että naiset ovat viestinnässään responsiivisempia ja herkempiä sanattomille vihjeille kuin miehet. (Richmond ym. 1991, 245.)

Vuorovaikutusta helpottavaa läheisyyttä voi lisätä verbaalisesti ilmaisemalla avoimuutta, ystävyyttä tai empatiaa ja rohkaisemalla toista vuorovaikutukseen. Useimmiten sanattomat, nonverbaaliset viestit ovat tässä tehokkaampia. Läheisyyttä lisäävät positiiviset nyökkäykset, katsekontakti, rento asento, jotkin positiiviset äänelliset ilmaisut ja kosketus. Ne rohkaisevat jatkamaan vuorovaikutusta ja osoittavat kiinnostusta. Läheisyyttä vähentävät muun muassa negatiiviset päännäkkeet, vähäinen katsekontakti, kumara asento ja taaksepäin nojautuminen. Ne viestivät ikävystymisestä tai välinpitämättömyydestä. Läheisyyden luomisessa keskeistä on asennon avoimuus ja kiinnostuksen ja huomioinnin osoittaminen. (Richmond, McCroskey & Payne 1991, 206–207, 213–214.)

Kasvoilla ja katseella on merkittävä vaikutus läheisyyden kokemiseen. Kasvot ovat vahva tunteiden ilmaisija, ja kasvoilla näkyvät positiiviset tunteet ja vahva katsekontakti vuorovaikutuskumppaniin lisäävät läheisyyttä. Läheisyyttä tuottavia tekijöitä ovat hymy, kiinnostunut ilme, suora katsekontakti ja vuorovaikutusosapuolten molemminpuoliset silmäykset. Myös äänenkäytöllä on vaikutusta läheisyyden kokemiseen. Suurempi puhenopeus, äänenkorkeuden vaihtelu, luotettavan kuuloinen, niukasti taukoja pitävä ja voimakkaasti äänellisesti ilmaiseva puhe lisää läheisyyden kokemusta, kun sitä vähentää hidas tai äärimmäisen nopea puhe, niukka äänenkorkeuden vaihtelu, aggressiivinen ääni, heikko ääni, monet tauot, pilkallinen puhe, sarkasmi ja pitkät hiljaiset jaksot puheessa. (Richmond ym. 1991, 216.)

Läheisyyden pitää olla aina tilanteeseen sopivaa. Keskustelutilanteet ovat arkielämän tavallisimpia vuorovaikutustilanteita. Niihin vaikuttavat se, minkälaiseksi keskustelutila on järjestetty ja myös se, miten vuorovaikutukseen osallistujat käyttävät tilaa. Keskustelutila voidaan järjestää eri tavoin läheistä vuorovaikutusta suosivaksi tai rajoittavaksi. Keskustelua voidaan vauhdittaa siten, että keskustelutila mahdollistaa kaikkien keskusteluun osallistuvien katsekontaktin, jolloin läheisyys lisääntyy. Muita keskustelun läheisyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat tilan valaistus, värit, äänet ja yleinen miellyttävyyys. Väreistä kirkkaat punainen ja oranssi stimuloivat vuorovaikutusta. Syvä sininen, punainen ja ruskea voivat edistää turvallisuuden ja läheisyyden tunnetta. Myös istumajärjestykset vaikuttavat psykologisen läheisyyden kokemukseen. Läheisemmät istumajärjestykset lisäävät keskustelun ja yhteistyön avoimuutta ja viestivät usein myös yhteydestä, toisesta pitämisestä ja psykologisesta läheisyydestä. Ajankäyttö liittyy läheisyyden kokemiseen. Keskustelutilanteessa välitön reagointi kysymykseen joko sanallisesti tai sanattomasti luo läheisyyttä, kun taas hitaasti vastaaminen nostaa esiin negatiivisia tunteita kuten levottomuutta ja jännitteitä. Vastaamiseen kuluvan ajan latenssivaihe ratkaisee sen, minkälainen psykologinen läheisyys syntyy. (Richmond ym. 1991, 218–222.)

Argyle ja Dean esittivät vuonna 1965 läheisyyskäyttäytymistä säätelevän tasanomallinsa. Heidän mukaansa (Argyle & Dean 1965; Patterson 1973) vuorovaikutus on prosessi, jossa on koko ajan käynnissä läheisyyden säätely, jossa vuorovaikutussuhde pysyy valitulla intiimiyden tasolla. Intiimiyden

tasapaino kehittyy katsekontaktin, fyysisen läheisyyden, keskustelunaiheen intiimiyden, hymyjen ja vastaavan käyttäytymisen yhteisfunktiona (Argyle & Dean 1965, 293). Koska läheisyys määräytyy monista tekijöistä, aiheuttaa muutos yhdessä tai useammassa näistä intiimiyden kokonaistilanteen muutoksen (Patterson 1973, 238). Argyle ja Dean (1965, 293) päättelivät, että jos yksi intiimiyden osatekijä muuttuu, yksi tai useampi osatekijä muuttuu vastakkaiseen suuntaan, jotta tasapaino säilyy. Korjausliike on tarpeen, jotta suhde säilyy aiemmalla intiimiyden tasolla. Keskeisimpinä yhteyttä luovina tekijöinä ovat fyysinen läheisyys, katsekontakti, vartalonsuunta ja nojautuminen, erityisesti kaksi ensiksi mainittua. Jos esimerkiksi vuorovaikutuskumppanit joutuvat jossain tilanteessa poikkeuksellisen lähelle toisiaan, he kompensoivat lisääntynyttä läheisyyttä vähentämällä katsekontaktiaan ja mahdollisesti kääntämällä vartaloasuuntaansa pois päin toisistaan. Näin toisiaan lähelle joutuminen, joka on vahva sanaton viesti vuorovaikutuskäyttäytymisessä, kompensoituu etäännyttävillä sanattomilla signaaleilla ja suhteen intiimiyden taso pysyy entisellään. Tämä kompensaatioprosessi on saanut tukea monissa tutkimuksissa. (Patterson 1973, 237, 245.)

Läheisyyden kompensaatioprosessiin vaikuttavat myös monet erilaisiin tilanteisiin ja vuorovaikutuksen ympäristöön liittyvät seikat, jotka rajoittavat intiimiyden säätelyä. Sanaton viestintä, jota vuorovaikutuksessa käytetään välittömän läheisyyden luomiseen osapuolten kesken, voi toimia myös muussa merkityksessä. Esimerkiksi katsekontaktilla säädellään myös keskustelun kulkua, samoin päänyökkäyksillä ja joskus asennon muutoksilla. Tällöin sanattoman viestinnän rooli on riippumaton intiimiyden ilmaisusta. (Patterson 1973, 247, 250.) Intiimiyden säätelymekanismiin liittyvää käyttäytymistä ei koskaan voi tutkia täysin irrallaan muun sanattoman viestinnän kontekstista.

3.2.2 Nonverbaalisen viestinnän keskeinen rooli

Verbaalinen käyttäytyminen viittaa kielenkäyttöön ja nonverbaalinen kaikkeen muuhun viestivään käyttäytymiseen, mikä ei ole verbaalista. Nonverbaalinen käyttäytyminen voi olla myös vokaalista eli kiinteästi sidoksissa puheeseen. Vokaalisesti, esimerkiksi äänensävyllä, puheen tempolla tai tauotuksella, voidaan kehystää verbaalista viestiä siten, että sen merkitys

saa uuden vivahteen tai jopa muuttuu. Tällöin puhutaan paralingvistiikasta. Nonverbaalinen viestintä on usein visuaalista käyttäytymistä eli havaittavissa katsomalla vuorovaikutuskumppania. Keskustellessa seuraamme tarkasti vuorovaikutuskumppaniamme, hänen elehdintäänsä, ilmeitään ja erityisen tarkkaan katsetta. Aistimme toisen läheisyyden tai sen, jos hän on kauempana kuin tuntuisi normaalilta jossakin tilanteessa. Reagoimme keskustelukumppanin asennon muutokseen ja kosketukseen. Kaikki tämä käyttäytyminen välittää erilaisia merkityksiä toisen tunnetiloista tai asenteista. Tämä kaikki kuuluu nonverbaaliseen viestintään. Mehrabian (1977,1) kutsuu nonverbaalista viestintää implisiittiseksi erotukseksi eksplisiittisestä viestinnästä. Eksplisiittistä on viestintä, jossa on käytettävissä selkeät koodaussäännöt kuten kielissä. Implisiittisessä viestinnässä säännöt ovat vain aavistettavissa ja vaikeasti selitettävissä. (Mehrabian 1977,2.) Argylen (1975,3) mukaan sanattomassa, nonverbaalisessa viestinnässä välitetään sanomia erilaisten ruumiillisten signaalien avulla. Tätä voidaan kutsua myös ruumiinkieleksi, kineetiikaksi tai kineettiseksi käyttäytymiseksi, kuten Schefflen (1972) tai Birdwhistell (1973) sitä kutsuvat.

Ei pelkästään ihmisen vuorovaikutuskäyttäytyminen tuota merkityksiä, vaan myös ympäristö, missä vuorovaikutus tapahtuu, tuottaa omat merkityksensä vuorovaikutustilanteeseen: keskustelijoiden pukeutuminen, keskustelutilan rakentaminen ja siinä olevat elementit, valaistus, väri ja yleisesti tilan asettelu ja se, miten keskustelijat tilaa käyttävät, vaikuttaa vuorovaikutustilanteeseen.

Nonverbaalisen viestinnän rooliksi vuorovaikutuksessa on nähty erityisesti tunteiden ja asenteiden välittäminen. Nonverbaalisen viestinnän avulla paljastetaan myös tietoa omasta persoonasta. Nonverbaalista viestintää voi käyttää tukemaan tai korvaamaan puhetta ja lisäksi sitä käytetään kulttuurissa laajasti erilaisissa seremonioissa ja rituaaleissa, taiteissa, propagandassa ja politiikassa. (Argyle 1975,3,51.) Nonverbaalinen viestintä on läsnä siellä, missä ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään niin yksilötasolla kuin kulttuurisestikin. Tämä on erityisesti psykologinen lähestymistapa asiaan. Antropologisen lähestymistavan mukaan nonverbaalisen viestinnän päätehtävä on sosiaalinen sääntely eli oman ja toisten käyttäytymisen säätely ryhmässä. Sanattomin viestein ylläpidetään vuorovaikutustilannetta ja poikkeava käyt-

täytyminen pyritään myös vaimentamaan sanattomasti, esimerkiksi kulmien kurtistuksella tai pään pudistelulla. (Scheflen 1972, 105, 133.) On arvioitu, että tunteiden ja asenteiden välittymisessä nonverbaalisella viestinnällä on aivan keskeinen rooli. Birdwhistellin (1973, 158; Canon & Yousef 1976, 124) mukaan korkeintaan noin 35 % keskustelun viesteistä välittyy kielen avulla.

Omassa tutkimuksessani tarkastelen ensisijaisesti keskustelijoiden visuaalista viestintää ja jossain määrin keskustelupuheen paralingvistisiä piirteitä silloin, kun ne selkeästi herättävät huomiota. Visuaalisen tarkastelun kohteena ovat keskustelijoiden asennot, elehdintä, päännökykkykset, kasvojenilmeet ja katsekontakti. Sanattomaan, nonverbaaliseen viestintään kuuluu myös proksemiikka eli ihmisten tilan käyttö sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Proksemiikka (proxemics) on Edward Hallin kehittämä termi tieteenalalle, joka tutkii sitä, miten ihminen tiedostamattaan jäsentää ympärillään olevaa tilaa. Proksemiikka tarkastelee myös ihmisten välisiä etäisyyksiä heidän arjessaan, tilan jäsentymistä ihmisten taloissa ja rakennuksissa ja kaupunkien suunnittelussa. (Hall 1963, 1003.) En kuitenkaan tarkastele tässä tutkimuksessa erityisesti prokseemisia ilmiöitä, koska studiotilan valmiin ja varsin kiinteän rakenteen takia näissä institutionaalisissa keskusteluissa ei voi tapahtua kovin merkityksellistä prokseemista toimintaa keskustelun aikana. Tila tulee annettuna, istumapaikat on selkeästi määrätty eikä keskustelun kuluessa tapahdu paikan muutoksia. Joissakin ohjelmissa, kuten ohjelmassa Arto Nyberg, studiotilaan tulee keskustelun eri vaiheissa uusia vieraita, jolloin kulloinkin vuorossa oleva haastateltava istuu lähimpänä haastattelijaa, mutta muuten ei tapahdu paikkojen vaihdoksia, vaan studiokeskustelun paikat ovat hyvin kiinteät. Niiden muutoksia ei voi tarkastella. Sen sijaan täytyy miettiä sitä, miksi keskustelutila on rakennettu juuri sellaiseksi, millainen se on tilanteessa ja mitkä elementit toistuvat näissä intiimiin keskusteluun tarkoitetuissa studiotiloissa. Tarkastelen nyt yksitellen näitä erilaisia visuaalisia sanattoman viestinnän elementtejä.

Asento

Vuorovaikutuksessa keskeisimmät asennot ovat seisominen tai istuminen eri tavoin. Tutkimusaineistossani keskustelijat istuvat ohjelman läpi hyvin samankaltaisissa asennoissa ohjelman alusta sen loppuun. Asennolla voidaan ilmaista monenlaisia asioita, esimerkiksi statusta, positiivista tai negatiivis-

ta asennetta tai tunnetta. Esimerkiksi Ekmanin (1985) mukaan asento voi vahvistaa kasvoilla näkyvän tunteen. (Hargie ym.1994, 46, 47). Mehrabianin (1972) mukaan korkean statuksen ihmiset ottavat rennon asennon istuessaan, kun matalan statuksen ihmiset istuvat jäykkinä, selkä suorassa tuolissa. Myös seistessä korkean statuksen ihmiset käyttäytyvät rennosti, kun matalan statuksen ihmiset toimivat kankeammin. (Hargie ym. 1994,47.)Esimerkiksi televisiokeskustelussa ohjelman haastattelija, joka on ollut rakentamassa ohjelmaa ja vastaa tilanteen kulusta ja tietää jo etukäteen, miten ohjelman on tarkoitus edetä, on ohjelmahierarkiassa korkeammassa roolissa. Ohjelmavieras tulee itselleen vieraaseen tilanteeseen ja on televisioinstituution näkökulmasta ulkopuolinen. Hän on mukana, toki pyydettyinä ja tarkkaan haastateltavaksi valittuna, mutta kuitenkin satunnaisena vierailijana. Hän ei ole osa televisioinstituutiota eikä kuulu ohjelmakoneistoon. Hän on alisteisessa roolissa keskusteluohjelmassa, jota haastattelija televisioinstituution edustajana johtaa. Haastateltavilta voi odottaa jäykempää, kankeampaa istumista keskustelutilanteessa.

Monet tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota keskustelutilanteissa tapahtuvaan asentojen konvergoitumiseen, asentokongruenssiin, jolloin keskustelijat käyttäytyvät samalla tavoin samanaikaisesti. Kun keskustelukumppanin asento on peilikuva omasta, puhutaan peilauksesta. Tämä ilmenee tarkkailijalle muun muassa siten, että vuorovaikutuksessa olijat ristivät jalkansa tai kätensä samalla tavoin, heidän päänasentonsa mukailevat toisiaan tai he nojautuvat eteenpäin samankaltaisesti. Ilmiötä tutkineet ovat havainneet, että asentopeilaus liittyy siihen, kun tilanne on positiivinen ja keskustelu myönteistä ja keskustelutilanteeseen on syntymässä intensiivinen yhteys (rapport). Pysin tarkastelemaan, löytyykö omassa tutkimusaineistossani asentokongruenssia. Tutkijat ovat myös havainneet, että positiivinen suhtautuminen sekä keskustelukumppaniin että keskustelun aiheeseen ilmenee istuttaessa siten, että keskustelija nojautuu toista kohti. Päinvastainen asenne ilmenee nojautumisella taaksepäin, pois päin keskustelukumppanista. Seisottaessa myönteinen asenne välittyy, kun keskustelija kohtaa suoraan toisen eikä käänny pois päin. Oleellista pidemmälle keskustelulle on myös se, että molemmat keskustelijat joko seisovat tai istuvat, mutta ei niin, että toinen seisoo ja toinen istuu. Jälkimmäisessä tilanteessa keskustelu on yleensä nopeasti ohimenevä. (Hargie ym. 1994, 47.)

Elehdintä

Eleet ovat ruumiinliikkeitä, joiden tarkoituksena on välittää jotain ideaa, aikomusta tai tunnetta toiselle ihmiselle. Monet eleet tehdään käsillä, mutta kasvot ja pään alue ovat usein mukana viestiä tukemassa. Omaan itseän kohdistuneita ruumiinliikkeitä ei yleensä lasketa kuuluviksi eleisiin, koska niillä ei tarkoituksellisesti pyritä viestittämään mitään muille. Ne kertovat kuitenkin henkilön tunnetilasta, esimerkiksi levottomuudesta tai hermostuneisuudesta ja joissakin luokitteluissa ne on otettu huomioon. (Knapp & Hall 2002, 229,230.) Eleiden tutkimuksen pioneereja ovat Ekman ja Friesen, jotka 1969 luokittelivat eleet erilaisiin kategorioihin. Tämä eletypologisointi on ollut laajasti käytössä sittemmin. Embleemit ovat Ekmanin ja Friesenin (Knapp & Hall 2002, 230–241; Hargie ym. 1994,44) mukaan elekategoria, joilla on suora verbaalinen vastine ja ne toimivat autonomisesti sanojen tapaan. Esimerkiksi peukut pystyyn -eleellä voidaan viestiä menestystä tai voittoa sanomatta sanaakaan. Näitä käytetään, kun puhuminen on jostain syystä mahdotonta. Intiimeissä keskustelutilanteissa ei tutkimusaineistossani esiintynyt embleemejä. Toinen Ekmanin ja Friesenin esittämä elekategoria on adaptorit. Ne ilmaisevat henkilön tunnetilaa, henkilölle tunnusomaista reagoitua eleellä, persoonallista orientaatiota joissakin tilanteissa tai suhteessa joihinkin viesteihin. Esimerkiksi adaptoreita voi olla sormien rauhaton naputus tai sellaiset käsien tai jalkojen liikkeet, jotka ilmaisevat levottomuutta tai jännitystä, ja tunnetila voi näin ilmetä voimakkaampana kuin mitä verbaalisesti ilmaistaan. Ekmanin ja Friesenin mukaan adaptorit kehittyvät lapsuudessa ja ilmenevät eri tavoin eri ihmisillä. Pyrin tarkastelemaan tutkimuksessani adaptorien ilmenemistä keskustelun kuluessa. Adaptorien esiintyminen kertoo siitä, etteivät keskustelijat ole intensiivisesti keskittyneitä keskusteluun vaan pinnan alla on hermostuneisuutta ja halua irrottautua tilanteesta. Adaptorien esiintymisellä vuorovaikutustilanteesta on kielteinen merkitys.

Suurin osa elehdinnästä on kuitenkin vahvasti sidoksissa itse puheeseen. Eleillä vahvistetaan, täydennetään, havainnollistetaan ja kuvitetaan puhetta. Ekmanin ja Friesenin luokittelussa tällöin puhutaan illustraattoreista. Illustraattoreiden käyttö on luontaista ihmisille, ja ne ovat osa kokonaisvaltaista ilmaisua. Ne helpottavat viestin perillemenoja ja auttavat paremmin ymmärtämään ja tulkitsemaan sitä, mitä keskustelukumppani puhuu. Eleellä voi tähdentää ja korostaa jotakin asiaa, käsin voi piirtää ääriviivat kohteesta,

jota sanoin selittää, eleillä voi rytmittää omaa puhetta. Illustraattorit tekevät puheesta elävämpää ja helpommin seurattavaa. Elehdinnällä voi stimuloida ajatusprosesseja, kuten Hargie sanoo (Hargie ym. 1994,45), ja siten helpottaa sanojen ja ajatusten siirtymistä puheeseen. Ekman ja Friesen erottelevat vielä elekategorian, jossa eleet toimivat nimenomaan vuorovaikutuksen sääntelijän roolissa. Näitä eleitä he kutsuvat sääntelijöiksi (regulators). Eleet toimivat yhdessä puheen paralingvististen piirteiden ja katseen kanssa keskustelun vuorovaihtojen ja keskustelun kulun säätelijöinä.

Päännyökkäykset

Päännyökkäykset ja pudistelu ovat keskeisesti mukana vuorovaikutustilanteissa sekä puhujalla että kuuntelijalla. Ekman ja Oster (1979) esittävät, että kuuntelijan kiinnostus puhujan esittämään asiaan ilmaistaan pikemminkin pään kallistamisella sivulle kuin kasvoniilmeillä. Päännyökkäyksellä haastattelija myös kehottaa haastateltavaa jatkamaan puhetta ja sillä rohkaistaan ja motivoidaan haastateltavaa ylipäättään. Duncan (1972) tunnisti viisi tapaa, joilla haastattelija osoittaa kiinnostustaan puhujaa kohtaan. Nämä ovat puhujan lauseiden täydentäminen, pyynnöt selittää jotain asiaa tarkemmin, minimipalautteet (y-y, hmm), joilla haastattelija osoittaa seuraavansa toisen puhetta, päännyökkäykset ja pään pudistelu. (Hargie ym. 1994,48.) Päännyökkäykset ja pään kääntämiset liittyvät muiden nonverbaalisten piirteiden kanssa yhdessä keskustelun kulkuun silloin, kun keskustelussa pyritään ottamaan puheenvuoro tai lopettamaan puheenvuoro. Tällöin päännliikkeet toimivat keskustelun sääntelijöinä. Näitä aineistossani esiintyi, mutta ne ovat osa keskustelun `automaattista tekniikkaa`, minkä tarkastelu ei ole tutkimukseni keskiössä.

Kasvojenilmeet

Kasvoilla ihminen ilmaisee paljon ja monenlaisia asioita. Erityisen vahvasti kasvot ilmaisevat tunnetiloja ja ne näkyvät helposti kasvoista, vaikka henkilö pyrki kiistämään tunteensa. Kasvojenilmeitä on tutkittu nimenomaan tunteiden ilmaisijoina. Kasvoista heijastuvat myös asenteet. Osa tutkijoista pitää kasvoniilmeiden ensisijaisena tehtävänä kuitenkin kommunikointia, ei tunteiden ilmaisua. Tällöin korostetaan kasvoniilmeiden säätelevää funktiota, palautteen hankkimista tilanteesta sekä vuorovaikutuksen kulun hallintaa ilmeiden avulla. Kasvot voivat myös olla se osa ihmistä, jota arvioimalla

tehdään päätelmiä vuorovaikutuskumppanin persoonallisuudesta. Kasvoilla voi olla lukemattomia ilmeitä. Esimerkiksi hymyilevä ihminen arvioidaan mukavaksi, kun nyrpeäilmeinen ihminen arvioidaan kielteiseksi persoonaksi. Ihminen voi kuitenkin olla toisenlainen kuin kasvojenilmeiden perusteella päätellään. Knapp ja Hall (2002, 10, 305–308) viittaavat Rinnin (1984) tutkimukseen, jonka mukaan ainakin 20 eri kasvolihasta käytetään normaalisti rakentamaan kasvonilmeitä.

Tärkeä yksittäinen kasvojenilme, joka esiintyy keskusteluissa, on hymy. Hymy ei kuitenkaan ole merkitykseltään erityisen yksiselitteinen. Hymyä käytetään monenlaisiin tarkoituksiin. Hymy voi ilmaista tunnetilaa, mutta hymyä voidaan käyttää myös tarkoitushakuisesti, kun tavoitellaan jotakin ihmisten välisissä suhteissa. Hymy on ilme, johon reagoidaan vahvasti. Knapp ja Hall (2002, 308) viittaavat Branniganin ja Humphriesin (1972) tutkimukseen, jossa he tunnistivat yhdeksän erityyppistä ja voimakkuudeltaan eriasteista hymyä, jotka esiintyvät aivan erilaisissa tilanteissa. Hymy esiintyy esimerkiksi silloin, kun keskustelija pyrkii päättämään kommunikaation. Hymyllä voidaan toisaalta pyrkiä viehättämään ja houkuttelemaan vuorovaikutukseen. Tässä merkityksessä hymy tunnetaan useissa kulttuureissa. Knapp ja Hall (2002, 307) viittaavat Brunnerin (1979) tutkimukseen, jonka mukaan hymyä käytetään keskustelussa kuuntelijan vastauksena tai vaihtoehtoisena ilmaisutapana. Hymyllä viestitään tällöin tarkkaavuutta ja kiinnostusta ja halua jatkaa keskustelukumppanin kuuntelua. Tällöin hymy ei merkitse iloa tai onnea, vaan sen tarkoitus on helpottaa ja rohkaista toista puhumaan. Duncan ja Fiske (1977) sekä Bond ja Ho (1978) tutkivat kasvojenilmeisiin liittyviä sukupuolieroja. Molemmissa tutkimuksissa havaittiin, että keskustelutilanteissa naiset hymyilivät huomattavasti useammin ja suuremman osan keskusteluajasta kuin miehet. Buck (1989) on esittänyt, että ihmiset, joilla on ilmeikkäät ja ilmaisevat kasvot, avaavat muidenkin ilmaisullisen käyttäytymisen. Ilmaisullisuus rohkaisee vastavuoroisesti keskustelukumppaneita avoimeen ja suoraan käyttäytymiseen ja saa keskustelukumppanin avautumaan (self-disclose). Toisaalta keskustelijan ilmeettömyys voi passivoida vuorovaikutuskumppaninkin. (Hargie ym. 1994, 51–52.) Koska tutkimusaineistossani olevissa keskusteluissa pyritään saamaan haastateltavat avautumaan ja kertomaan omista henkilökohtaisista asioistaan ja ajatuksistaan, on tutkimuksessa syytä tarkastella tässä esitettyjen näkökohtien ilmenemistä aineistossani.

Katsekontakti

Katseella on tärkeä rooli ihmisten vuorovaikutuksessa. Katse on tärkeä tekijä keskustelun kulun säätelyssä, erityisesti silloin, kun keskustelussa tapahtuu vuoronvaihto eli kuuntelija ottaa puheenvuoron siltä, joka parhaillaan on äänessä. Keskustelutilanteessa tyypillisesti ihminen katsoo toista silloin, kun kuuntelee häntä, mutta vähemmän puhuessaan itse. Myös katseen kesto on pidempi kuunnellessa kuin puhuessa. Vuoronvaihto keskustelussa tapahtuu siten, että äänessä oleva ihminen, joka lopettelee sanottavaansa, katsoo vuorovaikutuskumppaniaan ilmaistakseen, että on tämän puheenvuoron aika. Kuunteleva ihminen kääntää katseensa tämän jälkeen pois valmistautuakseen omaan puheenvuoroonsa ja aloittaa sitten puheensa. Tällaisilla katsekäyttäytymisen konventioilla keskustelu saadaan sujuvaksi, koska keskustelun virtaa pystytään synkronoimaan ja kontrolloimaan. On myös havaittu, että dominoivat yksilöt ovat taitavia säätelämään katseella vuorovaikutuksen virtaa, ja voidaankin puhua visuaalisesti dominantista käyttäytymisestä. (Hargie ym. 1994, 49.)

Katsekäyttäytymisessä on sukupuolieroja. On havaittu naisten katsovan vuorovaikutuksessa ollessaan enemmän kuin miesten. Tätä on pyritty selittämään naisten miehiä suuremmalla yhteyden tarpeella (Argyle & Cook 1976) ja sillä, että naiset kokisivat katsekontaktin vähemmän uhkaavaksi kuin miehet. Katsekontaktilla kommunikoidaan myös keskustelukumppaniin kohdistuvaa tunteen voimakkuutta. Noller (1980) on myös todennut, että katsekontaktia on enemmän ja se kestää kauemmin niihin henkilöihin, joista pidetään. Toisaalta jos joku koetaan uhkaavaksi, häntä saatetaan myös katsoa pitkään, ”pitää silmällä”. Tärkeä katseen funktio on sen avulla sosiaalisesta tilanteesta saatava palaute, mikä mahdollistaa oman toiminnan mukauttamisen tilanteen mukaiseksi. Kendon (1967) on kutsunut sitä katseen monitorivaksi funktioksi. (Hargie ym. 1994, 50.)

Vahvimmin omaan tutkimukseeni voi peilata katsekäyttäytymistutkimuksia, joissa on tutkittu katseen merkitystä erilaisissa neuvontatehtävissä ja hoitotyössä. Tutkimani henkilökohtainen haastattelutilanne vertautuu erilaisiin neuvonta- ja terapeutisiin keskusteluihin. Katseella voidaan osoittaa kiinnostusta ja antaa huomiota keskustelukumppanille, esimerkiksi neuvontaan tuleville asiakkaille. Tutkimukset ovat osoittaneet, että neuvontatehtävää

hoitavasta pidetään enemmän, jos hän katsoo asiakasta erittäin usein haastattelun aikana sen sijaan, että katsoisi häntä harvoin. Asiakkaita on myös saatu vahvemmin ilmaisemaan asenteitaan ja tunteitaan, jos haastattelija on liittänyt verbaaliseen palautteeseen katsekontaktia. Davidhizorin (1992) mukaan nimenomaan katsekontaktin avulla on mahdollista antaa vuorovaikutuskumppanille psykologista tukea. (Hargie ym. 1994, 50.) Nämä tulokset soveltuvat suoraan oman tutkimukseni tilanteisiin. Intiimeissä televisio-keskusteluissa haastateltavalta pyritään saamaan esiin hänen henkilökohtaisia kokemuksiaan ja reflektointiaan niiden herättämistä tunteista ja ajatuksista. Tutkimuksen keskusteluissa on havaittavissa haastattelijan empaattista haastateltavan tukemista, mikä tapahtuu kuunnellessa pitkälti katseen avulla. Tutkimissani keskusteluissa haastateltaville annetaan nimenomaan psykologista tukea tällä tavoin.

3.2.3 Pyrkimys rapport-suhteeseen

Käsitteellä rapport tarkoitetaan positiivista vuorovaikutusta, hyviä välejä vuorovaikutuskumppanien kesken. Tickle-Degnenin ja Rosenthalin (1990, 286) mukaan rapport esiintyy ainoastaan yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa eikä ole mikään yksittäinen persoonallisuusomaisuus. Rapport-kokemusta voi ilmaista samalla aallonpituudella olemisena, yhteisymmärryksenä, vuorovaikutuksen vahvana sujuvuutena ja henkilökemioiden toimivuutena. Sitä voidaan kutsua vastavuoroisen yhteisyyden kokemiseksi, ja siinä jaetaan tunteita ja näkemyksiä saumattomasti. Kutsun sitä tässä tutkimuksessani intensiiviseksi yhteydeksi keskustelijoiden välillä tai käytän rapport-termiä. DePaulon ja Bellin (1990, 307) mukaan nonverbaalinen yhtenevyys on rapport-suhteen ydin. Kun vuorovaikutussuhteessa koetaan olevan paljon rapportia, muodostavat vuorovaikutusosapuolet yhteen sulautuneen koosapysyvän suhteen, jossa he keskittävät tarkkaavaisuutensa toisiinsa ja sitoutuvat toisiinsa. Huomio kohdistuu täysin siihen, mitä toinen sanoo tai tekee. Tickle-Degnenin ja Rosenthalin (1990, 285, 286) mukaan rapport rakentuu kolmesta osatekijästä: molemminpuolisesta tarkkaavuudesta, positiivisuudesta ja henkilöiden välisestä koordinaatiosta. Molemminpuolinen tarkkaavuus keskittää kummankin huomion vuorovaikutukseen. Positiivisuus liittyy molemminpuoliseen ystävällisyyteen ja toisen huomioimiseen vuorovaiku-

tustilanteessa, ja suhteen koordinaatio näkyy harmoniana, tasapainona ja synkroniana eli samassa tahdissa olemisena keskustelijoiden välillä.

Hendrickin (1990, 313) mukaan koordinaatiota luonnehtii vartalonliikkeiden dynaamisuus, kun tarkkaavuuteen liittyy vartalonasennon staattisuus. Positiivisuutta ilmentävät parhaiten suunnattu katse, hymyily ja päännyökkäykset ja koordinaatiota eteenpäin nojautuminen, suora vartalon-suunta ja asennon peilaaminen. DePaulo ja Bell (1990, 307) korostavat, että rapport-suhdetta luonnehtii nimenomaan positiivisuus, jota vuorovaikutuksen osapuolet tuntevat toisiaan kohtaan. Itse keskustelunaiheen ei tarvitse olla positiivinen, vaan rapport-suhde voi ilmetä myös, kun käsitellään vakavia intellektuaalisia kysymyksiä tai vaikeita ongelmia.

Jo viime vuosisadan alkupuolella Park ja Burgess (1924, 893) kuvailivat rapport-suhdetta, että se sisältää itsessään molemminpuolisen responsiivisuuden, niin että jokainen ryhmän jäsen reagoi välittömästi, spontaanisti ja ymmärtävästi jokaisen muun jäsenen tunteisiin ja asenteisiin. Tickle-Degnenin ja Rosenthalin mukaan (1990, 285) rapport-kokemuksen osatekijöiden suhteellinen painoarvo muuttuu vuorovaikutusosapuolten suhteen kehittyessä. Suhteen alkuvaiheessa positiivisuus ja molemminpuolinen tarkkaavuus ovat tärkeämmässä asemassa kuin koordinaatio ja suhteen myöhemmissä vaiheissa painottuvat vahvemmin koordinaatio ja tarkkaavuus. Molemminpuolinen tarkkaavuus on tärkeää rapport-suhteen eri vaiheissa. Alkuvaiheen tarkkaavuus on merkki kiinnostuksesta, joka on edellytys positiivisen suhteen kehittymiselle. Myöhemmässä vaiheessa tarkkaavuus viittaa vuorovaikutusosapuolten kokemusten ja suhteeseen liittyvien tavoitteiden yhteisyyteen. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1990, 287.) Tickle-Degnenin ja Rosenthalin mukaan rapport-suhde on dynaaminen ja ajan myötä kehittyvä.

Suhteen alkuvaiheelle on ominaista tietty viestinnällinen kömpelyys ja väärinkäsitykset ja pinnallisempi ja vähemmän intiimi informaatio itsestä. Tuttuuden lisääntyessä vuorovaikutusosapuolet kehittävät yhteiset toimintatapansa suhteessa ja toimivat yhteen sulautuneena, dynaamisena yksikkönä. Viestinnälliset väärinkäsitykset vähenevät ja viestinnän tehokkuus ja koordinaatio lisääntyvät. Rapport-suhteen alkuvaiheessa vuorovaikutusosapuolet osoittavat vahvasti lämpöä ja ystävällisyyttä, positiivisuutta, ja rapport-suhteen myöhem-

missä vaiheissa arvioivat suhteen laatua kokemastaan koordinaation asteesta käsin. Oletus on, että myöhemmän vaiheen rapport-suhteen vuorovaikutus on sujuvaa, ei enää kömpelöä ja että siinä tulee vähemmän viestinnästä johtuvia väärinkäsityksiä. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1990, 287.)

Sanaton käyttäytyminen on avaintekijä rapport-kokemuksen syntymisessä vuorovaikutusosapuolten kesken. Molemminpuolinen tarkkaavuus on tärkeää rapport -suhteen eri vaiheissa. Positiivisuus ja tarkkaavuus toista kohtaan syntyvät, jos vuorovaikutuskumppani tuntee positiivista kiinnostusta toiseen. Rapport-kokemusta ei synny, elleivät positiivisuus ja tarkkaavuus ole ainakin osittain vastavuoroisia ja ilmene sanattomasti osapuolten käyttäytymisessä. Sanattomien korrelaattien arviointi ei ole yksinkertaista. Sanaton käyttäytyminen on jatkuvaa tapahtumista, ja siinä ilmenee samanaikaisesti ja perätysten monenlaisia ilmeitä, eleitä ja asennonvaihdoksia. Tästä tapahtumien virrasta sosiaalisesti merkitykselliset diskreetit tapahtumat havaitaan. Sanattomat signaalit ovat aina kontekstisidonnaisia ja tulkittava kontekstistaan käsin. Rapport-kokemus ei edellytä sitä, että vuorovaikutusosapuolet olisivat keskenään läheisiä ystäviä, vaan rapport-kokemus voi syntyä esimerkiksi työpaikan vuorovaikutustilanteissa asiakkaan, opettajan tai hoitajan kanssa. Rapport on nimenomaan vuorovaikutusilmiö. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1990, 288, 290–291, 325.)

Rapport-suhteita on tutkittu kahdella tapaa: molekyyli­mäisesti (molecular) ja kokonaisvaltaisesti (molar). Molekyyli­mäisellä tavalla tarkasteltuna sanaton käyttäytyminen jaetaan osiin ja lasketaan esimerkiksi tiettyjen sanattomien signaalien kuten katsekontaktien tai päänn­yö­kkäysten määriä tai kestoja. Diskreetit sanattomat signaalit lasketaan erikseen, ja jätetään huomioimatta rapport-suhteen vuorovaikutuksellinen luonne. Tickle-Degnenin ja Rosenthalin (1990, 289) mukaan oleellisempaa olisi tutkia tekijöitä, jotka yhdistävät vuorovaikutusosapuolten erilliset sanattomat käyttäytymissignaalit. Näitä ovat esimerkiksi molemminpuolinen katse, toisen asennon peilaaminen tai vuorovaikutuksen synkronoituminen. Näin sanattomia signaaleita ei eriytetä muusta käyttäytymisestä, vaan tulkitaan kontekstissaan. Molekyyli­mäistä tarkastelutapaa he pitivät toimivana tarkkaavuuden ja positiivisuuden tutkimisessa, koska niitä on helppo eritellä osasiinsa, joita ovat esimerkiksi katseen suunta, nojautuminen tai vartalonsuunta. Koordinaation tarkastelussa

sen sijaan kokonaisvaltainen lähestymistapa on paikallaan. Altmanin (1990, 296) mukaan myös fyysisellä ympäristöllä voi olla merkitystä rapport-kokemuksen synnyssä. Huomiota on syytä kiinnittää tilallisiin järjestelyihin, yksityisyyden säätelykäyttäytymiseen ja territoriaalisuuteen.

Rapport-suhdetta tutkitaan arvioimalla vuorovaikutusosapuolten käyttäytymistä sekä yhdessä että kumpaakin erikseen. Vaikka havainnoija kykenisi näkemään vain toisen vuorovaikutusosapuolen, hänen on mahdollista tiettyyn rajaan asti arvioida rapport-suhteen tasoa, koska vuorovaikutusosapuolen käytös on aina osaltaan vastausta toisen suhteen osapuolen käytökseen. Yksilön käyttäytyminen on myös itsessään materiaalia siitä, miten vuorovaikutusosapuolet havaitsevat rapportia suhteessa. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1990, 327.)

Duncan (1990, 310–311) korostaa sosiaalisen vuorovaikutuksen konventionaalista luonnetta. Yksittäisen vuorovaikutustapahtuman sisällä saatetaan käyttää lukuisia konventioita kuten tiettyjä tervehtimistapoja, puhuttelutapoja, asianmukaista vuorovaikutusetäisyyttä, tavanmukaisia puheenvuoron vaihtokäytäntöjä puhujien välillä, konventionaalisia vuorovaikutusongelmien ratkaisuja, normaalia keskustelunaiheiden valintaa ja hyvästelytapoja. Näihin konventioihin pohjautuen vuorovaikutusosapuolet voivat valita esimerkiksi, kuinka voimakkaasti tai pitkäkestoisesti he toimivat. Näin he voivat ilmaista rapport-kokemustaan. Duncan käyttäisikin rapport-suhteen kontekstisidonnaisuuden tilalla termiä konventiosidonnainen. Duncan (1990, 311) esittää, että koska konventiot ovat yhteiskunnan jäsenille tuttuja, vuorovaikutukseen osallistujien on mahdollista jo rapport-suhteen alkuvaiheessa luoda sujuva, hyvin koordinoitu vuorovaikutussuhde.

Buck (1990, 301) määrittelee rapport-suhteen tietynlaiseksi spontaaniksi vuorovaikutukseksi, joka edistää tunnesävytteisesti latautunutta sosiaalista sitoutumista. Ilmaisevat ihmiset tuovat esiin enemmän tunneinformaatiota kuin estyneet, vähemmän ilmaisevat ihmiset, joten heidän läsnäolonsa tuottaa enemmän rapport-kokemusta. Ilmaiseva ihminen rohkaisee muitakin ilmaisemaan itseään ja estynyt tukahduttaa myös muiden ilmaisua. Buck korostaa näin ilmaisevuuden yksilöiden ominaisuutena liittyvän vahvasti rapport-suhteeseen. Buck kiinnittää myös huomiota vuorovaikutuksessa

olijoiden kykyyn havaita toisten tunneilmauksia, koska vain silloin niihin voi vastata, olla responsiivinen.

Rapport-suhde kuvaa ilmiönä hyvin tarkasteluni kohteena olevaa keskustelusuhdetta. Käsite selittää suhteen luonnetta ja rapport-suhteeseen liittyvää tarkastelusta käy myös ilmi, että kyseisen laatuinen suhde voi rakentua myös institutionaalisessa kontekstissa, jollaisia tutkimukseni viitekontekstit ovat.

3.2.4 Tavoitteena haastateltavan avautuminen (self-disclosure)

Suuri osa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta on sitä, että keskusteluissa esitetään väitteitä tai avauksia laajasta kirjosta erilaisia asioita. Väitteet ovat jonkinlaisia objektiivisia toteamuksia tai subjektiivista henkilökohtaista informaatiota sisältäviä puheenvuoroja. Jälkimmäinen ilmaisutyyppi on itsestä kertomista, josta käytän termiä avautuminen (self-disclosure). (Hargie, Saunders & Dickson 1994, 219.) Self-disclosure on vakiintuneesti käännetty itsestä kertomiseksi, mutta siitä on puhuttu myös paljastamisena, paljastuksena, ilmitulona sekä avaamisena. Kari Mikko Vesala (1998, 63–80) käyttää ilmiöstä termiä avautuminen, mikä sopii hyvin kuvaamaan läheistä vuorovaikutusta ja nonverbaalisen viestinnän tarkastelua siinä. Siinä huomio ei ole ensisijaisesti tavoitteellisessa itsestä kertomisessa, vaan niissä viesteissä, joita vuorovaikutuksessa kertomisen ohessa välittyy, myös tahattomasti. Hargie ym. (1994, 219) viittaa Stewartin (1977, 172) tutkimukseen, jonka mukaan avautumisessa jaetaan verbaalisesti tai sanattomasti itsestä joitain hyvin henkilökohtaisia puolia.

Avautumisissa voi havaita neljä piirrettä. Verbaalisesti käytetään persoonapronominia eli puhuttelut ovat henkilökohtaisia. Tarkastelun kohteena ovat tietyn puhujan henkilökohtaiset ajatukset tai tunteet, ja hän kertoo ajatuksistaan minä-muodossa. Avautumisen sisältö voi käsitellä tosiasioita puhujan elämästä tai hänen tunteitaan asioihin liittyen. Henkilökohtaisista tunteista kertoessaan puhuja ottaa riskin tulla haavoitetuksi. Avautumisissa käsitellään omaa kokemusta tai henkilökohtaista reaktiota johonkin kokemukseen. Ja avautumisen sisältö voi olla henkilön menneisyydestä, nykyisyydestä tai koskea hänen tulevaisuuttaan. (Hargie, Saunders & Dickson 1994, 220–223.) Hargie ym. (1994,

224–225) viittaa Lazowskin ja Andersenin (1991, 146) tutkimukseen, jonka mukaan ajatuksia ja tunteita koskevat paljastukset nähdään informatiivisempina ja syvempinä kuin tekoja koskevat paljastukset, koska kuulijat kokevat tällöin pääsevänsä osallisiksi puhujaa koskevasta kätkeytyksestä tiedosta ja tunteista ja tietävänsä tällöin jotakin merkityksellistä puhujasta. Tämä aspekti on vahvasti läsnä tutkimissani intiimeissä televisiokeskusteluissa.

Avautuminen on keskeisessä roolissa, kun ihmissuhteita rakennetaan ja siinä, miten niitä syvennetään. Avautuminen on myös merkityksellistä monissa ammatillisissa yhteyksissä. Lääkärillä käynti-, terapia- tai opetustilanteissa avautuminen voi olla keskeinen väylä käsiteltävänä olevan asian edistämiseen. Ammatillaisen roolissa oleva voi avautua ilmaisemaan myötätuntoa asiakastaan kohtaan. Tämä voi rohkaista ja auttaa vastavuoroisesti asiakkaan avautumista ja edistää meneillään olevaa ammatillista vuorovaikutusprosessia. Hargie ym. (1994, 229) viittaa Rackhamin ja Carlislen tutkimukseen (1978), jossa he havaitsivat, että tehokkaat neuvottelijat käyttivät avautumista taitavasti neuvottelussa antamalla vaikutelman avoimuudesta ja aidosta huolesta, johon neuvotteluosapuoli reagoi toimimalla samoin. Intiimeissä televisiokeskusteluissa haastattelija ilmaisee säännönmukaisesti myötätuntoa ja ymmärtämystä haastateltavaa kohtaan, ja haastattelu etenee ja siirtyy usein vaihe vaiheelta intiimimpiin ja haastateltavalta enemmän rohkeutta vaativiin paljastuksiin. Haastattelu rakentuu vahvasti haastateltavan avautumisen varaan, joten se on aivan keskeinen tekijä intiimien televisiokeskustelujen läpiviemisessä.

Miksi haastateltava sitten haluaa avautua henkilökohtaisista asioistaan? Avautumisella on todettu yleisesti olevan terapeuttilinen vaikutus: puhumalla hankalatkin asiat on mahdollista saada itsestä ulos. Yhteiskunnassa on monia ammatillisia instituutioita tähän tarkoitukseen, kuten erilaiset perheneuvonta-, psykoterapia- ja sielunhoitopalvelut. Intiimi televisiokeskustelu ei ole suoraan rinnastettavissa tällaisiin instituutioihin, koska siinä on mukana kuunteleva yleisö. Yhtäläisyyksiä kuitenkin löytyy, ja avautumisen mekanismi toimii samoin. Hargie ym. (1994, 230–231) viittaa Franzoin ja Davisin tutkimukseen (1985), jossa he havaitsivat, että avautuminen voi auttaa ihmisiä ymmärtämään omia tunteitaan ja niiden syitä ja näin tuntemaan itseään paremmin. Näin puhumalla ajatuksistaan ihminen tulee niistä paremmin itsekin tietoiseksi.

Kuuntelijan, intiimeissä televisiokeskusteluissa toimittajan, rooli on tärkeä haastateltavan avautumisessa. Hyväksyväälle, empaattiselle kuuntelijalle avaudutaan. Kyky asettua puhujan asemaan ja ymmärtää hänen näkökulmansa sekä olla kannustava ovat tärkeitä kuuntelijan ominaisuuksia. Hargie ym. (1994,238) viittaa tutkimuksessaan Milleriin ym.(1983), joka kutsui hyviä kuuntelijoita avaajiksi (openers), koska he kykenivät saamaan toiset avautumaan hyvin henkilökohtaisista asioista. Hyväksynnän ja kannustamisen osoittaminen vahvistavat avautujaa. Purvis ym.(1984) havaitsi, että hyvien kuuntelijoiden kasvonilmeet ilmensivät lohdutusta, kiinnostusta, iloa ja tarkkaavuutta. He tukivat puhujaa myös pienin äännähdyksin kuten mm, hmm, yy-y, joilla osoittivat seuraavansa aktiivisesti ja kiinnostuneena toisen puhetta. Tämä kannusti puhujia avautumaan. (Hargie ym. 1994, 238.)

Avautumiselle otollista tilannetta on myös pyritty selvittämään. Minkälaiset vuorovaikutuksen ympäristöt antavat tukea henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen ja siinä avautumiseen? Hargie ym.(1994, 243) viittaa Chaikiniin ym., joka tutkimuksessaan (1976) havaitsi, että lämpöä viestivä ympäristö tukee henkilökohtaista vuorovaikutusta ja edesauttaa avautumista. Tällaista ympäristöä luovat pehmeät istuimet, lempeä valaistus, miellyttävä koristelu ja viherkasvit. Myös henkilöiden määrä tilanteessa vaikuttaa avautumisiin. Solano ja Dunnam (1985) havaitsivat enemmän avautumista kahden kuin kolmen henkilön muodostamissa ryhmissä. Yksityisyydellä on suuri merkitys avautumisen rohkaisijana. (Hargie ym. 1994, 243.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA MENETELMÄ

Tutkimukseni tavoite on selvittää, millaisin keinoin läheisyys intiimeissä televisiokeskusteluissa tuotetaan, miten televisiotuotanto osallistuu keskustelun puitteiden rakentamiseen ja miten intiimit televisiokeskustelut kuvataan sekä minkälaisia nonverbaalisia aineksia vuorovaikutuksesta voidaan havainnoida ja eritellä. Keskeisimmistä nonverbaalisista aineksista olen rakentanut myös vuorovaikutusmittariston, jota olen käyttänyt työssäni ja jonka esittelen tässä luvussa sekä jota sovellan televisio-ohjelma-aineistooni luvussa kuusi. Olen myös tutkinut ohjelmien televisiokuvauksen läheisyyttä tuottavaa vaikutusta kahdeksan kuvakoon järjestelmän (Pirilä & Kivi 2005, 112) sekä Kressin ja van Leeuwenin (ks. myös Seppänen 2005, 172) keskustelutäisyyksiä luokittelevan rajaustaulukon avulla. Esittelen myös nämä taulukot tässä luvussa, ja avaen niitä tarkemmin luvussa viisi, jossa myös sovellan niitä aineistooni.

Havainnointi on työssäni keskeisessä roolissa. Olen tarkastellut televisio-ohjelma-aineistoani systemaattisesti havainnoiden vuorovaikutusmittariston ja televisiokuvausta luokittelevien taulukoiden avulla. (Tästä enemmän tämän luvun kohdissa 4.3 ja 4.4). Anttila (1996, 218) toteaa, että havainnointimenetelmältä edellytetään erityistä ennakkosuunnittelua, jotta tietojen koaminen on systemaattista ja koottava tieto on luotettavaa ja tarkkaa. Havainnointini on suoraa havainnointia eli olen tarkastellut televisio-ohjelmien vuorovaikutusta täysin ulkopuolisena havainnoijana. Anttilan (1996, 221) mukaan suoralla havainnoinnilla saadaan asiasisältöjä ja käyttäytymistä koskevia tietoja, jotka ovat tarkkoja ja keskenään vertailtavia. Olen käyttänyt strukturoitua havainnointitekniikkaa eli luokitellut ja jäsentänyt havainnointin kohteeni etukäteen aiemman tutkimustiedon pohjalta ja laatinut havainnointilomakkeeni luokittelut. Havainnoimalla on mahdollista tarkastella verbaalisen vuorovaikutuksen lisäksi myös vuorovaikutuksen nonverbaalisia elementtejä, jotka ovat tutkimuksessani keskeisiä.

4.1 Tutkimusaineiston kerääminen

Tarkastellakseni intiimejä suomalaisia televisiokeskusteluja valitsin tutkimusaineistokseni kaikki syksyllä 2007 Yleisradion suomen- ja ruotsinkieliseltä puolelta (YLE1- ja YLE2- sekä FST5 -kanavilta) sekä MTV3-kanavalta löytämäni, rajaukseeni sopivat keskusteluohjelmat. Ohjelmat ajoittuvat 13.–29.11.2007 väliselle ajalle. Ohjelmia tarkastelussa on yhteensä 12. Ohjelmia Ilona Rauhan Ilona Rauha, Maarit Tastulan Punainen lanka, Mikko Kuustosen Mansikkapaikka ja Melita Tulikouran Melitan vieraana on kutakin kaksi, koska halusin varmistaa, että aineisto on monipuolista eikä yksittäinen haastateltava korostu liikaa. Ohjelmien teemat ja haastateltavat vaihtuvat, mutta haastattelijat pysyvät samoina. Ohjelmat olivat kestoltaan 30–50 minuutin mittaisia.

Televisioyhtiöiden luokittelukriteereistä ei löytynyt virallista luokkaa intiimeille keskusteluohjelmille. Jouduin hakemaan tarkasteluuni soveltuvia ohjelmia tutustumalla niiden ohjelmasisältöihin. Ohjelmien valinnassa kiinnitin erityistä huomiota toisaalta ohjelmien keskustelunaiheisiin, toisaalta siihen, että ohjelma paneutui jonkin haastateltavan persoonaan ja pyrki tuomaan julkisuuteen haastateltavansa kulissien takaista, henkilökohtaista maailmaa. Etsin ohjelmia, joissa haastateltavaa ei pyritty haastamaan tai piikittelemään, vaan joissa haastattelun aihe pyrittiin käsittelemään haastattelijan ja haastateltavan yhteisymmärryksen kautta. Näin ohjelmissa päästiin puhumaan myös haastateltaville aroista ja vaikeista aiheista.

Ohjelmien aihepiirit vaihtelivat erittäin henkilökohtaisista ja intiimeistä vähemmän intiimeihin aiheisiin. Henkilökohtaisimpia teemoja olivat senkaltaiset kuin oman tyttären itsemurhan käsittely, omien seurusteluvaikeuksien syiden pohdinta, oman uusperheen ongelmien esittely ja omien elämänpelkojen esiin tuonti. Näissä haastateltava oli ”omilla kasvoillaan”, täysin tunnistettavana, jakamassa oman henkilökohtaisen elämänsä tragedioita tai huolia kaikelle kansalle. Vähemmän intiimejä aihepiirejä käsitelleissä ohjelmissa oli yleensä useita haastateltavia, yksi kerrallaan haastattelijan käsittelyssä. Keskustelun teemat eivät menneet aivan niin syvälle, vaan usein pohdittiin haastateltavan uraan, ammattiin tai elämänkaareen liittyviä aiheita. Nämä

eivät yleensä olleet traagisia, mutta ne olivat hyvin henkilökohtaisia. Haastateltavat kertoivat elämästään joitain yksityiskohtia yleiseen, jo julkisuudessa tiedettyyn liittyen tai sitten he kommentoivat omia tuntemuksiaan ja intiimejä ajatuksiaan elämänvaiheistaan. Nämä haastattelut olivat henkilökuvia. Niiden kautta ohjelman katsoja saattoi kokea tutustuvansa haastatellun persoonaan paremmin. Haastateltava oli arkisesti läsnä keskustelemassa omaan elämäänsä liittyvistä ajatuksistaan ja tunteistaan. Olen niputtanut nämä kaikki keskustelut intiimeiksi televisiokeskusteluiksi, koska läheisyyttä niissä rakennettiin samanlaisin keinoin, vaikka aihepiireiltään osa ohjelmista oli huomattavasti intiimimpiä kuin toiset. Lista tutkimuksessani analysoiduista ohjelmista löytyy liitteestä 1.

Intiimien televisiokeskustelujen perusidea rakennetaan sen pohjalle, että haastateltava ja/tai hänen henkilökohtaiset kokemuksensa ovat yleisinhimillisesti kiinnostavia ja katsoja voi samastua niihin. Ohjelmat rakentuvat pääasiassa pelkän keskustelun varaan, jossa haastattelija johtaa keskustelun etenemistä ja haastateltava tuo sisällön keskusteluun. Osassa ohjelmia keskustelua tukevat insertit, jotka valottavat tarkemmin keskustelussa käsiteltyä aihetta. Insertin jälkeen palataan takaisin keskustelutilanteeseen. Keskustelut on nauhoitettu studiossa, ja studio on rakennettu intiimiä televisiokeskustelua tukemaan.

Nauhoitin tarkasteltavat ohjelmat televisiosta, minkä jälkeen aineisto siirrettiin dvd-levyille. Näin tutkimusaineisto oli tarkasteltavissa tietokoneella siten, että ohjelmavirran saattoi pysäyttää milloin vain, kelata ohjelmaa taaksepäin ja palata keskustelun menneisiin vaiheisiin tarkentamaan ajatusta. Koska tarkasteluni keskiössä oli keskustelussa tapahtuva vuorovaikutus, tämä osoitautui hyödylliseksi. Olen pyrkinyt analysoimaan vuorovaikutuksen virtaa, ja hetkittäisessä havainnoinnissa siitä voi saada irti vain tietynlaisen likiarvon. Siksi päätin pilkkoa ohjelmieni kuvavirran havainnointiyksiköihin kuvanvaihdon perusteella. Kuvanvaihto rajaa havainnointiyksiköt toisistaan. Olen pysäyttänyt ohjelmat jokaisen kuvanvaihdon kohdalla ja tarkastellut jokaista kuvaa vuorovaikutusmittarini kategorioiden läpi. Olen myös arvioinut jokaisen kuvan kohdalla, miten se sijoittuu kuvarajausasteikolla ja minkälainen keskusteluetäisyys kuvarajauksesta välittyy ohjelman katsojalle. Näin ohjelmien aineisto pilkkoutuu pieniin osiin, mikä antaa lähituntuman ohjelmissa

tapahtuvaan, läheisyyttä luovaan vuorovaikutukseen sekä siihen, miten tätä läheisyyttä pyritään tuottamaan ohjelman katsojalle kuvausteknisin keinoin. Tavoitteena on päästä kiinni niihin sanattomiin mekanismeihin, joiden avulla läheisyyttä keskustelussa tuotetaan sekä esitetään katsojalle.

Havainnoinnin luotettavuus on tärkeää, koska tutkimuksen tulokset rakentuvat keskeisesti havaintotiedon varaan. Olen pyrkinyt mahdollisimman suureen tarkkuuteen, kun olen merkinnyt havaintojani mittaristooni. Tätä on auttanut se, että tarkastelemani televisio-ohjelmat on nauhoitettuna dvd-levyille, jolloin olen pystynyt viipymään jokaisessa kuvassa havainnointiin tarvitsemani ajan, ja halutessani olen pystynyt kelaamaan ja palaamaan takaisin jokaiseen ohjelman kohtaan. Olen tarkastellut kunkin ohjelman läpi kuva kuvalta ja tätä kautta pyrkinyt minimoimaan havainnointivirheet. Havainnointi on helposti arkielämässä valikoivaa. Olen kuitenkin pyrkinyt määrittelemään mahdollisimman tarkasti havainnoitavat elementit ja jakamaan vuorovaikutustilanteen niin pieniin osiin, että huomio kohdistuisi mahdollisimman yksiselitteisesti luokittelurungon määrittelemiin kohteisiin. Olen myös itse katsonut uudelleen joitakin kohtia aineistostani, ja uskon sen myös vahvistavan reliabiliteettia.

4.2 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimukseni rakentuu empiirisen laadullisen sisällönanalyysin sekä vuorovaikutuksen visuaalisen puolen määrällisen erittelyn varaan. Tässä käytän menetelmänä visuaalisen aineiston sisällönanalyysia (Seppänen 2005, 142–176). Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi ja Sarajärvi 2004, 105). Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa sisällöstä etsitään tekstin merkityksiä (emt.2004, 105,106). Tutkimuksessani merkitykset näkyvät pääasiassa visuaalisesti, nonverbaalisesti, tutkittavien keskustelijoiden vuorovaikutuskäyttäytymisessä sekä keskustelukontekstissa. Olen pyrkinyt pääsemään kiinni näihin merkityksiin havainnoimalla ja analysoimalla valitsemiani televisio-ohjelmia ja käyttämällä siinä apuna aiemman tutkimuksen pohjalta muodostettuja käsitekategorioita (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, Gillis, Bernieri & Wooten 1995 sekä Bernieri, Davis, Gillis & Grahe 1996). Kun tutkimuskohteena on sanaton viestintä, on tarkoituksenmukaisin aineistonkeruumenetelmä havainnointiin perustuva (Tuomi & Sarajärvi 2004, 73).

Läheisyyden rakentumista vuorovaikutuksessa on aiemmin tarkasteltu psykologisissa tutkimuksissa (kuten edellä mainitsemissani tutkimuksissa). Analyysiani ohjaavat näistä poimimani teoreettiset käsitteet, joita sovellan tutkimaani ilmiöön. Käyttämiäni teoreettisia käsitteitä ei ole aiemmin sovellettu televisio-ohjelmien analyysiin, vaan henkilökohtaisen vuorovaikutuksen analyysiin muissa konteksteissa. Empiirinen analyysini on teorialähtöinen. Tuomen ja Sarajärven (2004, 116) mukaan teorialähtöisessä sisällönanalyysissa aineiston luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka voi olla teoria tai käsitejärjestelmä. Ensimmäiseksi tehdään analyysirunko, jonka sisälle muodostetaan erilaisia luokituksia, joihin voidaan aineistosta poimia analysoitavaksi tulevia asioita.

Tässä tutkimuksessa analyysirunko on strukturoitu aiempien tutkimusten käsitteiden pohjalta, jolloin aineistosta kerätään vain analyysirungon rajaamia asioita. Näin on mahdollista testata aiempien teoreettisten käsitteiden soveltuvuutta uudessa kontekstissa kuten tässä televisio-ohjelmien analyysissa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 99, 116.)

4.2.1 Visuaalinen sisällönanalyysi

Seppäsen (2005, 142) mukaan sisällönanalyysi on kuvien ja tekstien järjestelmällistä muuttamista numeroiksi, aineiston määrällisiksi piirteiksi. Sisällönanalyysi voi kertoa siitä, minkälaisia säännönmukaisuuksia ja rakenteita julkisuudesta löytyy.

Sisällönanalyysi voi kohdistua kuvalliseen aineistoon, esimerkiksi mediakuvaan. Seppäsen (2005, 144) mukaan tällöin voidaan löytää visuaalisia järjestyksiä, joilla hän tarkoittaa sitä, että visuaalisia esityksiä analysoidaan kuvallisesta julkisuudesta voi löytää rakenteita ja säännönmukaisuuksia. Omassa tutkimuksessa erittelen intiimien televisiokeskustelujen visuaalista esittämistä edellä mainittujen luokittelujen pohjalta ja tutkin niissä esiintyvän viestinnän säännönmukaisuuksia pyrkien näin saamaan käsityksen näiden ohjelmien visuaalisesta rakentumisesta.

Sisällönanalyysi on Seppäsen (2005, 146) mukaan metodisesti ja teoreettisesti joustavaa ja sisältää kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia elementtejä. Visuaalinen määrällinen sisällönanalyysi perustuu joidenkin tiettyjen visuaalisten elementtien frekvenssien laskemiseen tutkittavasta aineistosta ja näiden frekvenssien analysoimiseen (Rose 2012, 87). Rose (2012, 85) viittaa Catherine Lutiin ja Jane Collinsin, joiden mukaan aineiston kvantifiointi ei korvaa kuvien kvalitatiivista analyysia, vaan mahdollistaa sellaisten rakenteiden havaitsemisen, joita ei pelkällä kuvien johdonmukaisella katselulla tule havainneeksi. Näin kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tarkastelu tukevat toisiaan. Rosen (2012, 81, 85) mukaan sisällönanalyysi on metodologisesti selkeää ja nojautuu sääntöihin ja menettelytapoihin, joita pitää analyysissa tarkasti noudattaa sekä valinta-, koodaus- että määrällisen analyysin vaiheissa. Sisällönanalyysissa oleellista on pyrkiä analysoimaan tutkittavaa aineistoa validisti ja siten, että tutkimus on toistettavissa (mts.2012, 81,85).

Yhteiskuntatieteilijät ryhtyivät kehittämään sisällönanalyysia Yhdysvalloissa ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikana. Sillä haluttiin tutkia joukkoviestinnän journalistisia sisältöjä. Toinen maailmansota antoi sisällönanalyysille lisäsysäyksen. Tuli tarvetta kehittää sen metodiikkaa, jotta voitiin havaita saksalaisten radiolähetysten piileviä viestejä. Niistä pyrittiin saamaan

luotettavia ja objektiivisia tuloksia. Sisällönanalyysin käyttö joukkoviestinnän tutkimuksessa oli luontevaa, koska sisällönanalyysi kykenee käsittelemään suuria tietomääriä. (Rose 2012, 82.) Ensimmäisen aihetta käsittelevän metodikirjan *Content Analysis in Communication Research* kirjoitti yhdysvaltalainen tutkija Bernard Berelson vuonna 1952. Suomessa sisällönanalyysin nosti näkyväksi Veikko Pietilä kirjallaan *Sisällön erittely* vuonna 1973. Seuraava erityisesti sisällönanalyysia käsittelevä kirja Suomessa oli Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven vuonna 2002 kirjoittama *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.

Mediatutkijat ovat analysoineet sisällönanalyysilla lähinnä kirjallisia tekstejä. 2000-luvulla on kuitenkin ilmestynyt useita tutkimuksia ja kirjallisuutta, joissa kuvallinen aineisto on nousemassa sisällönanalyysin kohteeksi. (Sepänen 2005, 144–147.) Esimerkiksi Jean Burgess ja Joshua Green tutkiessaan YouTubea vuonna 2007 ja pyrkiessään ymmärtämään mediassa tapahtuvien isojen muutosten suuria linjoja käyttivät tutkimuksensa suuren aineiston erittelyyn sisällönanalyysia. He analysoivat myös visuaalisia järjestyksiä, esimerkiksi minkälaiset visuaaliset käytännöt muodostuivat normeiksi YouTubessa ja minkälainen erityinen yhteinen toimintakulttuuri sinne syntyi. (Rose 2012, 84.) Tähän jatkumoon myös oma tutkimukseni liittyy, vaikkakin kohteenani ovat televisioon tehdyt intiimit keskusteluohjelmat verkkomaailman sijaan.

4.3 Vuorovaikutusmittariston rakentaminen

Perustan vuorovaikutusmittarini ainekset läheisyyttä luovan vuorovaikutuksen (rapport) havainnoinnista pääasiassa kolmeen aiempaan tutkimukseen: Linda Tickle-Degnenin ja Robert Rosenthalin (1987), John S. Gillisin, Frank J. Bernierin ja Eric Wootenin (1995) sekä Frank J. Bernierin, Janet M. Davisin, John S. Gillisin ja Jon E. Grahen (1996) tutkimuksiin. Nämä tutkimukset tarkastelevat läheisyyden rakentumista kukin omasta lähtökohdastaan käsin, mutta yhteistä niille kaikille on käsitteen rapport keskeisyys ja sen piirteiden etsintä vuorovaikutuksesta: mitkä ovat ne sanattomat, nonverbaaliset seikat, jotka luovat keskusteluihin läheisyyttä. Tickle-Degnenillä ja Rosenthalilla (1987) on seikkaperäinen käsite-erittely raportista, minkä kanssa Bernieri ym. käyvät tutkimuksessaan vuoropuhelua. Gillisin ym. sekä Bernierin ym. tutkimuksissa käytetään empiiristä koeasetelmaa, jossa ulkopuoliset arvioijat analysoivat läheisyyden (rapport) määrää valmiin luokittelurungon kanssa videoiduissa kahdenvälisissä keskusteluissa, jotka käydään varta vasten antamaan materiaalia psykologisiin tutkimuksiin. Molemmissa tutkimuksissa keskusteluihin osallistujat olivat opiskelijoita, jotka eivät entuudestaan tunteneet toisiaan. Arvioijat kummassakin tutkimuksessa olivat psykologian opiskelijoita, joiden osallistuminen videoarviointiin hyväksyttiin osaksi kurssisuoritusta. Kummassakin tutkimuksessa videoituihin keskusteluihin osallistuneet opiskelijat osallistuivat välittömästi keskustelun jälkeen myös strukturoituun kyselyyn, jossa vastasivat keskustelun vuorovaikutukseen liittyviin kysymyksiin.

Näiden kolmen tutkimuksen tulokset ovat keskenään osin toisteisia, osin ne täydentävät toisiaan ja hymyilyn ja ilmaisullisuuden osalta yhdessä tutkimuksessa löytyy myös eriävyyttä muiden tuloksiin. Pyrin tarkastelemaan omaa aineistoani näistä tutkimuksista hyödyntämäni tiedon valossa. Olen poiminnut niistä sisältöjä ja jäsennellyt ne omaan vuorovaikutusmittariini. Yksikään näistä tutkimuksista ei käsittele televisiovuorovaikutusta. Siksi pyrin tämän televisio-ohjelmien sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta arvioivan mittarini lisäksi käyttämään sen rinnalla toista mittaria, jolla arvioin erityisesti televisiolle ominaisia puolia, jotka vaikuttavat katsojan havaintoihin vuorovaikutuk-

sen läheisyydestä kuten televisiokuvausta. Seuraavassa esittelen kutakin taustatutkimusta oman tutkimukseni näkökulmasta.

4.3.1 Taustalla olevat tutkimukset

Tickle-Degnen ja Rosenthal esittävät, että läheinen vuorovaikutussuhde on pääteltävissä kolmesta vuorovaikutustilanteesta ilmenevästä tekijästä, jotka ovat molemminpuolinen tarkkaavaisuus ja keskittyminen eli sitoutuminen vuorovaikutukseen, positiivisuus sekä vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi. Molemminpuolisen keskittymisen ja tarkkaavuuden mahdollistamiseksi olennaista vuorovaikutuskäyttäytymisessä on keskustelijoiden mahdollisimman suora orientaatio toista keskustelijaa kohti, niin vartalon kuin pään orientaatio. Tärkeää on kyky tarkkailla helposti toisen kasvoja ja vartaloa. Tällaisen keskinäisen käyttäytymisen havainnoinnin kautta on mahdollista kerätä informaatiota toisesta ja siitä, kuinka hän vastaa/ reagoi omaan käyttäytymiseen. Tämän informaation pohjalta päätellään toisen sitoutumisen taso ja päätetään, millä lailla vastataan. Oleellista sanatonta käyttäytymistä on vahva katsekontakti. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 121.)

Toinen läheistä vuorovaikutusta kuvaava tekijä Tickle-Degnenin ja Rosenthalin mukaan on vuorovaikutuksen positiivisuus. Heidän mukaansa on olemassa istuma-asento, jota sekä havainnoijat että osallistujat pitävät positiivisena. Tässä asennossa arvioitava kumartuu eteenpäin, katsoo toista keskustelijaa suoraan eivätkä hänen käsivartensa ole ristissä. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 123.) Mikään yksittäinen sanaton viesti ei johdonmukaisesti ilmaise positiivisuutta. Pikemmin kyseessä on käyttäytymispiirteiden kokonaisuus, halu lähestyä ja päästä lähelle sekä emotionaalisesti että fyysisesti, mistä seuraa vuorovaikutuksen positiivisuus (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 124). Tickle-Degnenin, Rosenthalin ja Harriganin (1988) tutkimuksessa arvioijille muotoutui sitä positiivisempi vaikutelma vuorovaikutuksesta, mitä enemmän keskustelijoiden katse oli suunnattu toisiinsa, mitä enemmän hymyjä, päännyökkäilyjä ja eteenpäin kumartumista ilmeni sekä mitä vahvemmin vartalon orientaatiot olivat suoria ja keskustelijoiden asennot peilautuivat toisiinsa. Vahva sanattoman läheisyyuskäyttäytymisen harjoittaminen edustaa havainnoijille parempaa luotamuksellisuuden rakentamisen laatua (Tickle-Degnen 1995, 114).

Kolmas läheistä vuorovaikutusta kuvaava tekijä Tickle-Degnenin ja Rosenthalin (1987, 125–127) mukaan on vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi. Tämä ilmenee muun muassa puhujan ja kuulijan sujuvana puheenvuorojen vaihtona keskustelussa. Tätä säädellään puheen paralingvistisin piirtein kuten elein, päännliikkein ja erilaisten minimipalautteiden avulla (Mm, Joo, Niin, Mh, Hm). Jos vuorot eivät vaihdu sujuvasti, puhujat tekevät päätelmiä kielenkäytön nojalla toistensa asenteista tai luonteesta (Hakulinen 1997, 34).

Toinen vuorovaikutuskäyttäytymisen sujuvaan koordinointiin liittyvä tekijä on vuorovaikutuksen synkronia, rytmi. Synkronialla tarkoitetaan sitä, missä määrin kunkin keskustelijan käyttäytyminen ja käyttäytymisen virta on samanlaista ja koordinoitua toiseen/ toisiin keskustelijaan/ keskustelijoihin. Mitä synkronisempaa vuorovaikutus on, sitä läheisemmäksi se havaitaan. Synkronian havaittu taso on todettu suuremmaksi tuttujen kuin tuntemattomien keskustelijoiden kesken.

Kolmas vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointiin liittyvä tekijä on keskusteluasennon peilaus eli se, että keskustelijat tuottavat peilikuvan toisistaan jäsenillään. Keskusteluasennon peilaus viestii yhtenä yksikkönä toimimisesta. Alustavissa tutkimustuloksissa peilaus korreloi positiivisesti arvioihin yhteisyyden määrästä vuorovaikutuksessa. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 127.)

Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen (1996, 120) tutkimuksessa läheinen vuorovaikutus liitettiin seuraaviin seikkoihin. Luottamuksellisessa keskustelussa vaihdettiin harvemmin asentoa. Keskustelijat istuivat hyvin keskittyneesti paikoillaan. Keskustelijoiden liikkeet näyttivät myös koordinoituilt, peilatuilta ja keskenään synkronissa olevilta. Keskustelijat itse vaikuttivat eloisilta ja ilmeikkäiltä. Ilmaisullisuus liittyi läheisyyteen myös välillisesti. Se ilmeni siten, että käytös ei ollut hermostunutta eikä siinä ilmennyt adaptorien käyttöä. Adaptorit viittaa erilaiseen oman kehon kosketteluun kuten hieromiseen, raapimiseen, sukimiseen sekä rytmiseen naputteluun tai esimerkiksi jalan heilutteluun. Sen sijaan ihmiset puhuivat ja hymyilivät runsaasti, olivat kumartuneina eteenpäin ja toimivat synkronisesti. Merkittävin yksittäinen läheisyyden ilmaisin oli naispuolisen keskustelijan elehdinnän määrä siten, että naisen vilkas elehdintä viesti vuorovaikutuksen läheisyydestä. Miesten osalta vastaavaa ei ollut tutkimuksissa havaittavissa. Bernierin, Gillisin, Davi-

sin ja Grahen tutkimus osoitti, että läheisyysarviot, joita tavallinen havainnoi- ja tekee, päätellään ensisijaisesti ilmaisullisuudesta (Bernieri ym. 1996, 122). Ilmaisullisuudella tarkoitetaan sitä, että yksilön kokonaiskäytös on aktiivista ja eloisaa. Ilmaisulliset ihmiset ovat avoimia ja näyttävät tunteensa helposti.

Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 39) esittivät 14 kriteeriä, joilla he arvioivat vuorovaikutuksen luottamuksellisuutta. Niistä keskeisimmiksi valikoituivat seuraavat kolme, jotka ennustivat tutkimuksessa menestyksellisesti, että kyseessä oli luottamuksellinen vuorovaikutus. Nämä olivat keskustelijoiden fyysinen läheisyys, keskustelevan naisen elehdintä sekä hiljaisuuden puuttuminen vuorovaikutuksesta. Lisäksi katsekontaktilla ja vahvalla säätelijöiden käytöllä oli vaikutusta, kun vuorovaikutuksen luottamuksellisuutta arvioitiin. (Gillis, Bernieri & Wooten 1995, 42.) Fyysisellä läheisyydellä tarkoitetaan keskimääräistä etäisyyttä keskustelijoiden välillä. Jos keskustelijat ovat lähellä toisiaan eli etäisyys on pieni, se indikoi luottamuksellista vuorovaikutusta. Naispuolisten keskustelijoiden elehdintä kuvaa vahvasti vuorovaikutuksen luottamuksellisuutta. Tämän yksittäisen kriteerin painoarvo Gillisin ym. tutkimuksessa oli kaksinkertainen verrattuna muihin merkityksellisiin vihjeisiin. Molemmipuolinen hiljaisuus vuorovaikutuksessa viestii taas siitä, että suhteessa menee huonosti eli siinä ei ole luottamusta.

Näiden kolmen keskeisen kriteerin lisäksi katsekontaktin pitkittyminen viittaa vahvaan luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Vahva säätelijöiden käyttö siten, että molemmat keskustelijat käyttävät niitä samalla lailla, viittaa vuorovaikutuksen vahvaan luottamuksellisuuteen. (Gillis ym. 1995, 43.) Säätelijöillä viitataan sellaiseen käyttäytymiseen, jolla ylläpidetään ja säädellään puheen virtaa. Ne saavat puhujan kiirehtimään, tarkentamaan, jatkamaan sanottavaansa tai hiljenemään. Niitä ovat muun muassa päännökökkykset tai minimipalautteet (mmm, hm, joo, niin). Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 42) kokeilivat luottamuksellisuuden kriteereinä myös ilmaisullisuutta ja hymyilyä. Nämä eivät kuitenkaan osoittautuneet valideiksi vihjeiksi luottamuksellisuudesta Gillisin ym. tutkimuksen videoarvioissa. Käyttäytymisvihje hymyily ei aina viesti luottamuksellisesta vuorovaikutuksesta, vaan voi viedä harhaan.

Pyrin hyödyntämään vuorovaikutusmittarissani kaikissa kolmessa mainitsemassani tutkimuksessa käytettyjä kriteereitä. Käytän mittarini pohjana

Tickle-Degnenin ja Rosenthalin perusjakoa kolmeen keskeiseen läheisyyden kriteeriin. Täydennän niitä Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen havainnoilla ilmaisullisuuden, tunteiden avoimen esittämisen merkityksestä vuorovaikutuksen läheisyyden tuottamisessa.

4.3.2 Luokittelukategoriat

Tarkastelen intiimien televisio-ohjelmien vuorovaikutusta neljästä näkökulmasta, jotka ovat sitoutuminen vuorovaikutukseen, vuorovaikutuksen positiivisuus, vuorovaikutuksen sujuvuus sekä vuorovaikutuksen ilmaisullisuus. Nimeän nämä vuorovaikutusmittarini muuttujiksi. Kukin muuttuja koostuu erilaisista nonverbaalisista toiminnoista, ruumiinkielestä, jotka aikaisempien tutkimusten mukaan ovat tyypillisiä kyseiselle toiminnolle. Vuorovaikutukseen sitoutunut istuu keskittyneesti paikallaan, ja hänen huomionsa on kiinnittynyt vahvasti keskustelukumppaniin ja siihen, mitä tämä sanoo. Se ilmenee erityisesti kiinteänä katsekontaktina toiseen sekä siinä, että keskustelija on kääntänyt vartalonsa keskustelukumppaniaan kohden, joten huomio on helppo kohdistaa toiseen. Haastattelutilanteessa keskusteluympäristö rakennetaan auttamaan tällaisen vuoropuhelun syntymistä.

Koska intiimeissä televisiokeskusteluissa on tarkoituksena puhua henkilökohtaisista, keskustelijan elämään ja persoonaan liittyvistä asioista, keskusteluilmapiiriin on syytä olla tällaista avautumista tukevaa. Vuorovaikutuksen tulee olla positiivista, ei haastavaa tai vastakkain asettelua hakevaa kuten esimerkiksi väittelyssä. Positiivinen keskusteluilmapiiri syntyy aiempien tutkimusten mukaan useista erilaisista nonverbaalisista osa-alueista. Suora katsekontakti on tässäkin lähtökohtana. Positiivisen ilmapiirin syntymistä tukee keskustelun rentous. Intiimeissä televisiokeskusteluissa konteksti, studiossa tapahtuva keskustelu suuren yleisön edessä, voi jonkin verran verottaa rentoutta. Arvioija voi kuitenkin pyrkiä tarkkailemaan esimerkiksi sitä, kuinka vapautuneesti keskustelijat istuvat. Ovatko esimerkiksi keskustelijoiden kädet torjuvasti ristissä rinnalla suojaamassa keskustelijaa vai lepäävätkö ne vapaina sylissä. Onko keskustelutilanteessa hymyilyä tai nauretaanko siinä välistä yhdessä jollekin asialle. Kumartuvatko keskustelijat toistensa puoleen, ja nyökkäileekö kuunteleva osapuoli toisen puhuessa osoittaen saman-

mielisyyttä ja hyväksyntää toiselle. Myötäilevätkö keskustelijat vartalollaan toistensa asentoa eli peilaavatko he toista keskustellessaan. Keskustelu, johon sen osapuolet ovat vahvasti sitoutuneet ja joka on positiivista, näkyy aiempien tutkimusten mukaan selkeästi ruumiinkielessä ja on ulkopuolisen arvioijan havaittavissa.

Oleellista on myös, että vuorovaikutus on sujuvaa ja sen koordinointi hoituu kuin huomaamatta. Vuorovaikutus etenee eikä takeltele, puheenvuorot vaihtuvat saumattomasti keskustelijalta toiselle eikä keskustelussa puhuta toisen päälle tai jätetä huomiotta toisen esittämää ajatusta. Toista ei keskeytellä eikä puheenvuoroa napata itselle. Nämä seikat kuuluvat myös yleiseen keskustelukulttuuriin, mutta ovat erityisen tärkeitä läheisyyttä luomaan pyrkivissä keskusteluissa. Keskustelun koordinointi tapahtuu vahvasti sanattomien signaalien avulla. Kuunteleva osapuoli myötäilee puhetta päännökökkyksin ja seuraa puhujaa katseellaan ja myöntelee myös lyhyin sanallisin ilmauksin (minimipalauttein). Näin hän osoittaa, että seuraa puhujaa ja on kiinnostunut hänen sanomisistaan. Sanattomasti hän myös viestittää halustaan siirtyä puhujan paikalle, ja sujuvassa keskustelussa vuoronvaihto tapahtuu sanattomia viestejä lukien hyvässä yhteisymmärryksessä ja koordinoitusti. Oleellista on se, että joka ei puhu, aidosti kuuntelee puhujaa ja osoittaa sen. Tämä toisen seuraaminen on erityisen tärkeää läheisyyttä luomaan pyrkivissä keskusteluissa, ja se on mitä suurimmassa määrin yhteistyön tulos. Keskustelun osapuolien sujuva yhteistyö näkyy myös ulkoisesti peilautuvana, synkronisena asentona, jolloin keskustelijat näyttäytyvät yhtenäisenä yksikkönä.

Vuorovaikutuksesta tulee läheisempää, kun keskustelijat ovat keskustelutilanteessa aktiivisia ja eloisia. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että erityisesti naisten vahva elehtiminen keskustelussa viestii keskustelun luotamuksellisuudesta ja läheisyydestä. Se luo keskusteluun intensiteettiä ja viestii keskustelijoiden uppoutumisesta keskusteluun. Tätä yhteyttä elehtimisen ja keskustelun läheisyyden välillä ei ole tutkimuksissa löydetty miehiltä. Läheisyyttä luovassa keskustelussa ei tutkimusten mukaan yleensä esiinny adaptoreita. Adaptorit kertovat hermostuneisuudesta ja levottomuudesta, mikä onkin ristiriidassa vuorovaikutukseen keskittymisen kanssa. Läheisyyttä luovan keskustelun on tutkimuksissa havaittu olevan sujuvaa eikä siinä juurikaan ole taukoja tai keskustelun kestäessä esiintyvää hiljaisuutta. Läheisyyttä

luova keskustelu on eloisaa, mukaansa tempaavaa ja ilmeikästä. Olen vuorovaikutusmittarissani nimennyt sen ilmaisullisuudeksi, joka on läheisyyttä luovan vuorovaikutuksen neljäs muuttuja.

Olen koonnut nämä edellä esittämäni läheisyyttä luovan vuorovaikutuksen eri puolet alla olevaan taulukkoon (taulukko 4.1 Vuorovaikutusmittari), jota käytin vuorovaikutushavainnointini pohjana ja intiimien televisio-ohjelmien vuorovaikutuksen luokittelurunkona. Tutkimusaineistoa analysoidessani pysäytin kunkin televisio-ohjelman sen jokaisen kuvanvaihdon kohdalla, ja merkitsin jokaisen 20 tarkastelemani vuorovaikutusmittarin alakohdan, alamuuttujan, kohdalle, näkyikö sitä kyseisessä kuvassa ($=1$), puuttuiko se kyseisestä kuvasta ($=0$) vai eikö sitä kuvausteknisistä syistä ollut mahdollista tarkastella kyseisestä kuvasta ($= -$). Esimerkiksi peilautuva asento edellytti sellaista kuvaa, jossa näkyivät molemmat keskustelun osapuolet. Jos kamera näytti vain jompaakumpaa, kuvasta ei voinut päätellä kyseistä asiaa. Sama tilanne tuli esiin myös sitoutumiseen liittyvän kohdan tarkastelussa, jossa oli tarkoitus selvittää, istuvatko keskustelijat vastakkain, suorassa orientaatioissa kohti toisiaan.

Koska intiimejä televisiokeskusteluja kuvattaessa käytettiin paljon yksittäiskuvia, kamera oli siis tarkentunut jompaankumpaan keskustelun osapuolista, tuli joidenkin alamuuttujien kohdalla usein se tilanne, ettei asiasta pysty luotettavasti sanomaan mitään kyseisen kuvan perusteella. Yhteiskuvien määrä keskustelussa saattoi kaiken kaikkiaan olla vähäinen ja liittyä vain ohjelman taitekohtiin. Siksi vuorovaikutusmittarin eri osa-alueista on saatavilla kovin erilainen määrä aineistoa.

Sovellan luvussa 6 mittaria televisio-ohjelma-aineistooni, ja nostan esiin sen, miten nämä neljä osa-aluetta näkyvät tutkimissani intiimeissä televisiokeskusteluissa. Samalla nostan esiin näiden intiimien televisiokeskustelujen vuorovaikutuksen keskeisiä tuloksia ja peilaan niitä läheisyyttä luovan vuorovaikutuksen teoreettisiin käsitteisiin.

Taulukko 4.1 Vuorovaikutusmittari

1. SITOUTUMINEN VUOROVAIKUTUKSEEN
1A Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)
1B Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa
1C Keskustelija/ keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan
2. VUOROVAIKUTUKSEN POSITIIVISUUS
2A Kumartuminen eteenpäin
2B Suora katsekontakti
2C Käsivarret vapaina (ei lukossa)
2D Hymyilyä/ naurua
2E Päännyökkäilyä tai (vahvaa) pään liikettä
2F Peiliasento
3. VUOROVAIKUTUKSEN SUJUVUUS
3A Kuuntelija myötäilee puhetta päännyökkäyksin
3B Kuuntelija tukee puhetta ilmein tai elein
3C Kuuntelija tukee puhetta sanallisin minimipalauttein (tai muuten sanallisesti)
3D Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti (keskustelu etenee sujuvasti)
3E Esiintyy päällepuhunutta
3F Peilautuva, synkroninen asento
4. VUOROVAIKUTUKSEN ILMAISULLISUUS
4A Puhuminen eloisaa, ilmeikästä (suomalaisen mittapuun mukaan)
4B Elehtiminen runsasta
4C Puheen kestäessä adaptoreita
4D Puhuminen sujuvaa
4E Puheessa taukoja, keskustelussa molemminpuolista hiljaisuutta

4.4 Miten intiimit televisiokeskustelut kuvataan

Edward Hall (1973, 180–185) teki jo vuonna 1959 havainnon, että ihminen viestii tilankäytöllään. Ihmisten välinen etäisyys heidän keskustellessaan riippuu monesta seikasta kuten keskustelijoiden kulttuurin keskustelusäänöistä, keskustelutilanteen luonteesta (esimerkiksi kuinka virallisesta tai epävirallisesta tilanteesta on kysymys) ja keskustelijoiden välisestä henkilökohtaisesta suhteesta. Keskustelutilanteeseen piirtyy näkymättömiä rajoja, joissa keskustelu käydään ja jotka keskustelijoiden oletetaan automaattisesti tunnistavan. Vuorovaikutus koetaan epämiellyttäväksi, jos keskusteluetäisyys poikkeaa näistä kulttuurisesti opituista keskusteluetäisyysnormeista. Näissä normeissa esiintyy vahvasti kulttuurista vaihtelua. Esimerkiksi luonnolliseksi koettu keskusteluetäisyys tavallisessa henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa on Lähi-idän kulttuureissa pienempi kuin esimerkiksi Pohjois-Euroopassa, jossa keskustellessa otetaan enemmän etäisyyttä. Myös tuttuus näkyy keskusteluetäisyyksissä. Toisilleen tutut ja erityisesti toisilleen läheiset ihmiset keskustelevat selvästi lähempänä toisiaan kuin keskenään vieraamat ihmiset. Hall eritteli keskusteluetäisyydet pohjoisamerikkalaisessa kulttuurissa ja liitti erittelynsä myös äänellisen voimakkuuden vaihtelut kullakin keskusteluetäisyydellä (Hall 1973, 184–185).

Keskusteluetäisyyksiä on sittemmin tarkasteltu niin antropologisessa kuin sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa tutkittaessa ihmisten välistä vuorovaikutusta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Teknologisvälitteinen näyttämö ihmisten keskinäiselle vuorovaikutukselle on visuaalinen media eri muodoissaan. Televisiotyössä samoin kuin elokuvan tekemisessä on jo kauan tunnettu erilaisten kuvaustapojen ja -rajausten vaikutukset katsojien kokemukseen siitä, miten kuvattava asia saadaan vaikuttamaan läheiseltä tai etäiseltä. Televisiotyöhön on vakiintunut yleisesti käytössä olevaksi rajausluokitukseksi ”Kahdeksan kuvakoon järjestelmä”. Esittelen seuraavassa lyhyesti tässä tutkimuksessa käyttämäni luokitukset.

4.4.1 Televisiokuvauksen kuvarajaukset

Pirilä ja Kivi (2005, 112) esittelevät kirjassaan seikkaperäisesti kahdeksan kuvakoon järjestelmän.

Taulukko 4.2 Televisiokuvauksen kuvarajaukset

Rajauksen numero	Rajauksen kuvaus (ja koodi)
1.	Yleiskuva (YK)
2.	Laaja kokokuva (LKK)
3.	Kokokuva (KK)
4.	Laaja puolikuva (LPK)
5.	Puolikuva (PK)
6.	Puolilähikuva (PLK)
7.	Lähikuva (LK)
8.	Erikoislähikuva (ELK)

Televisio-ohjelman kuvaus perustuu vaihteluun erilaisten kuvakokojen kesken, ja näillä erikokoisilla kuvilla voidaan tuottaa ohjelman katsojille erilaista informaatiota kuvattavista tilanteista sekä erilaisia samastumismahdollisuuksia kuvissa esiintyvien henkilöiden ajatuksiin ja tunteisiin. Mitä lähempää henkilöitä ja heidän vuorovaikutustaan kuvataan, sitä vahvemmin katsoja pystyy samastumaan kuvattavan henkilön tunteisiin. Ympäristön merkitys supistuu, ja kuvan täyttää intiimeimmissä kuvissa vain yksi henkilö ja hänestä huokuvat tunteet. Yleiskuvissa katsoja voi kohdistaa huomionsa useaan asiaan ja saada näin monenlaista informaatiota ja muodostaa yleiskuvan tilanteesta ja siinä olevista henkilöistä. Sovellan tätä luokittelua tutkimiini televisio-ohjelmiin tutkimukseni luvussa 5, joten esittelen tämän kuvarajaus- taulukon seikkaperäisesti heti luvussa **5.3**.

4.4.2 Keskusteluetaäisyysrajaukset

Toinen käyttämäni luokittelutapa perustuu Kressin ja van Leeuwenin (1996) sekä toisaalta Seppäsen (2005) käyttämiin keskusteluetaäisyysrajauksiin. Arki-vuorovaikutuksessa olemme aina keskustelutilanteissa fyysisesti jollakin etäisyydellä keskustelukumppanistamme, ja positiomme määrittelee, mitä näemme, voimmeko koskettaa toista ja mitä muuta voimme toisesta aistia. Etäisyys keskustelukumppanista vaikuttaa myös tunteisiin ja kokemuksiin tilanteesta.

Seuratessamme vuorovaikutusta teknisvälitteisesti esimerkiksi televisiosta asemoidumme tilanteeseen ensisijaisesti visuaalisesti. Esimerkiksi kosketuksen tai haistamisen mahdollisuus puuttuvat näiden keskustelutilanteiden seuraamisesta. Keskustelun läheisyserot hahmottuvat nimenomaan näkökentän erojen kautta visuaalisesti (Seppänen 2005, 172.). Kress ja van Leeuwen sekä Seppänen ovat eritelleet keskusteluetaäisyydet läheisyseroihin perustuen. Olen käyttänyt työssäni heidän taulukkoaan, mutta muokannut hieman etäisyyssnimityksiä. Esittelen nyt lyhyesti käyttämäni keskusteluetaäisyysrajaustaulukon.

Taulukko 4.3 Keskusteluetaäisyysrajaukset

Keskustelu- etäisyyden nu- mero	Keskusteluetaisyys	Televisiokuvan kohde
1.	Intiimi etäisyys	Pää
2.	Lähietäisyys	Pää ja olkapäät
3.	Henkilökohtainen etäisyys	Henkilö vyötäröstä eteenpäin
4.	Sosiaalinen lähietäisyys	Henkilön koko figuuri
5.	Sosiaalinen etäisyys	Henkilön koko figuuri + ympäristö
6.	Julkinen etäisyys	Keskustelijat yleiskuvassa

Koska tutkimukseni keskiössä on vuorovaikutuksen läheisyystarkastelu, olen painottanut luokittelun nimityksissäänkin tätä läheisyyttä. Luokittelun kohdat 2 ja 3 kuvaavat henkilökohtaista etäisyyttä ja esimerkiksi Seppänen (2005, 172–173) on nimennyt kohdan 2 ”Henkilökohtaisesti läheinen” ja kohdan 3 ”Henkilökohtaisesti kaukainen”, kun minä olen nimennyt kohdan 2 ”Lähietäisyys” ja kohdan 3 ”Henkilökohtainen etäisyys”. Myös kohdat 4 ja 5, jotka kuvaavat sosiaalista etäisyyttä, Seppänen on nimennyt seuraavasti: 4 ”Sosiaalisesti läheinen” ja 5 ”Sosiaalisesti kaukainen”. Minä olen nimennyt kohdan 4 ”Sosiaalinen lähietäisyys” ja kohdan 5 ”Sosiaalinen etäisyys”. Näin erittely fokusoituu tarkastelemaan erityisesti tässä tutkimuksessa polttopisteessä olevia seikkoja.

Esittelen tämän keskusteluetäisyysrajaustaulukon sisällöt tarkasti luvussa **5.3**, koska siellä ne ovat lähempänä varsinaista aineiston tarkastelua, jolloin taulukkoon on helpompi palata, jos haluaa tarkennuksia asiaan.

Olen halunnut tarkastella tutkimaani ilmiötä näiden molempien luokituksien kautta. Televisiokuvauksen kuvarajaukset -luokittelu antaa vakiintuneet raamit tarkastelulle ja luokittelee kuvat selkeästi ohjaamaan kuvaajan työskentelyä. Keskusteluetäisyysrajaukset -luokittelu tarkastelee samaa asiaa, mutta tarkastelun keskiössä on vielä tarkemmin kuvattavana oleva ihminen tai ihmiset, mikä näkyy siinä, että etäisyyksiä määritellään sitä kautta, kuinka paljon ihmistä/ ihmisiä näkyy kuvassa. Mielestäni luokittelut täydensivät hyvin toisiaan ja antoivat minun tarkasteluuni lisää aineksia siihen, mihin huomion voi kuvissa kiinnittää. Siksi tarkastelin kaikkia aineistoni kuvia molempien luokittelujen kautta.

4.5 Katse tutkimuskysymyksiin

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miten läheisyyden ilmapiiri tuotetaan intiimeihin televisiokeskusteluihin. Tässä luvussa olen esitellyt aiempien tutkimusten pohjalta rakentamani vuorovaikutusmittarin, jonka avulla olen pilkkonut televisiovuorovaikutuksen yksittäisiksi kuviksi. Niistä olen pyrkinyt havainnoimaan sitä, miten sanattoman viestinnän kautta läheisyys rakentuu intiimeihin suomalaisiin televisiokeskusteluihin (Tutkimuskysymys 1).

Olen myös esitellyt televisiokuvauksen kuvarajaukset -taulukon sekä keskusteluetäisyysrajaus -taulukon, joiden avulla pyrin vastaamaan kysymykseen, millä tavoin televisiokuvauksen ja televisiokontekstin keinoin läheisyyttä rakennetaan intiimeissä televisiokeskusteluissa (Tutkimuskysymys 2). Ja erityisesti vuorovaikutusmittarin rakentamalla olen halunnut tuoda tutkimukseen oman kontribuutioni siitä, miten läheisyyden (rapport) rakentumista voi pyrkiä luokittelemaan ja analysoimaan medioidussa vuorovaikutuksessa ja ottaa tätä kautta huomioon intiimien televisiokeskustelujen rakentamisessa (Tutkimuskysymys 3).

5 LÄHEISYYDEN RAKENTUMINEN TUTKITTAVISSA OHJELMISSA TUOTANNOLLISTEN VALINTOJEN KAUTTA

Tässä luvussa käyn läpi tutkimusaineistoni kaksitoista televisio-ohjelmaa teoriakäsitteiden kautta. Ryhmittelen ohjelmat alagenreihin, ja kiinnitän huomiota niiden rakentumiseen, sekä etsin yhtäläisyyksiä haastattelijan/juontajan ja haastateltavien rooleissa eri ohjelmissa. Tarkastelen televisiokontekstien merkitystä, esimerkiksi ohjelmien miljöötä, joka kehystää keskustelua ja myötävaikuttaa niihin merkityksiin, joita ohjelman katsojille pyritään tuottamaan. Kiinnitän huomiota nimenomaan niihin keskusteluympäristöön liittyviin tekijöihin, jotka tuottavat keskusteluun läheisyyttä. Tutkimusten mukaan (esimerkiksi Kroon Lundell 2009, 274) keskusteluympäristö on yksi niistä sanattomista tekijöistä, jotka muokkaavat keskustelutilannetta läheisemmäksi tai etäisemmäksi. Tarkastelen sitä, miten tila on rakennettu intiimiä keskustelua varten huomioimalla esimerkiksi studiotilan valaistuksen ja värityksen.

Tarkastelen myös sitä, miten nämä ohjelmat on kuvattu. Se, miten televisio-keskusteluja kuvataan, vaikuttaa siihen, minkälaisia merkityksiä niistä välittyy ohjelman katsojalle. Tässä intiimit julkiset televisiokeskustelut eroavat yksityisistä intiimeistä keskusteluista. Itse studiossa keskustelevat eivät joudu tulkitsemaan näitä merkityksiä, vaan läheisyyttä välitetään televisio-kuvauksen keinoin ohjelman katsojille. Heidät otetaan televisio kuvauksen avulla mukaan keskusteluun seuraamaan sitä hyvin läheltä, ja heille annetaan tilaisuus havainnoida keskustelijoiden mielenliikkeitä heidän nonverbaalisesta viestinnästään. Näin ohjelman katsojat voivat tehdä keskustelusta erilaisia tulkintoja ja päästä ikään kuin osallisiksi keskusteluun. Tutkimusten mukaan (esimerkiksi Pirilä & Kivi 2005, 112) katsojan läheisyyskokemukseen vaikuttaa se, miten kuvat rajataan ja millä etäisyydellä televisiokeskustelijat näyttävät silloin television katselijasta olevan.

5.1 Miten intiimien televisiokeskustelujen genren ohjelmat rakentuivat

Aineistossani oli kahdentyyppisiä intiimejä keskusteluohjelmia, jotka rakentuivat haastatteluasetelman varaan: paljastavia, tunnustuksellisia haastatteluja sekä keskustelullisia talk show -haastatteluja (Bell & Leeuwen 1994). Paljastavissa, tunnustuksellisissa haastatteluissa haastateltavat olivat erilaisten vaikeiden kokemusten kautta löytäneet merkityksen elämäänsä ja voittaneet vaikeutensa. Haastateltavan tarinalla on näissä positiivinen loppu, ja haastateltavat haluavat julkisesti jakaa elämäntarinansa. Näitä ohjelmia olivat Ilona Rauhala (aineistossa kaksi kappaletta), Punainen lanka (kaksi kappaletta), Priima ja Melitan vieraana (aineistossa kaksi kappaletta).

Ohjelmassa Ilona Rauhala tv-psykologi Ilona Rauhala haastatteli studiovierastaan tämän ongelmasta, mikä toisessa ohjelmassa oli kykenemättömyys rakentaa uutta parisuhdetta eroon päätyneen suhteen jälkeen (ohjelman teemana oli ”pakkosinkkuus”) ja toisessa ohjelmassa ongelmat ja hankalat tunteet uusperheessä, jossa uusilla puolisoilla oli useampia lapsia edellisistä suhteistaan (ohjelman teemana oli ”uusioperhe”). Ohjelmien ideana oli haastateltavan ongelman diagnosointi ja kun ongelman ydin oli kaivettu esiin, ratkaisuehdotukset siihen. Ohjelman loppuessa ongelman syy oli selvinnyt, pahan olon lähde oli tunnistettu ja studiovieraalla oli ongelmansa ratkaisun avaimet kädessään. Ohjelmassa simuloitiin psykoterapeuttista istuntoa, jonka tuloksena studiovieras (”psykoterapeutin vastaanotolle tullut potilas”) vapautui häntä piinaavasta asiasta keskusteltuaan asiantuntijan kanssa ja ymmärrettyään sitä kautta, mikä hänen elämäntilannettaan oli hiertänyt. Nyt näkyi valoa edessäpäin, ja ohjelmassa annettiin ymmärtää, että ohjelmavieras pääsee heti arjessa soveltamaan keskustelussa saamaansa oppia ja löytämäänsä parannuskeinoa.

Ohjelmassa Punainen lanka Maarit Tastula kävi keskustelua hyvin henkilökohtaisista teemoista haastateltavansa kanssa. Toisessa ohjelmassa Punaisen langan teemana oli ”Kun elämä pelottaa, omasta terveydestä tulee kontrollin keskipiste”, jossa lastenkirjailija Timo Parvela valotti omia henkilökohtaisia

kokemuksiaan aiheesta. Tämän lisäksi ohjelmassa puhuttiin vanhemmuudesta, lapsuuden lyhenemisestä ja aikuisten maailman vaatimusten tunkeutumisesta teini-ikäisen maailmaan esimerkiksi Internetin ja markkinakoneiston kautta. Näitä kysymyksiä pohdittiin hyvin henkilökohtaisella tasolla omien vanhemmuuden kokemusten kautta. Parvelan elämänpelko ja psykoso-maattinen oireilu paranivat, kun hänestä tuli isä, koska hänen elämänsä painopisteen oli siirryttävä silloin oman itsensä miettimisestä lapsesta huolehtimiseen. Elämän painopisteen muuttuminen tarjosi näin ratkaisun Parvelan oirehtimiseen, mihin haluttiin myös ohjelman katsojien huomio suunnata.

Toisessa Punainen lanka -ohjelmassa teemana oli ”Rattijuoppous ei enää ole häpeä, välinpitämättömyys leviää kuin tauti”. Maarit Tastula haastatteli tässä ohjelmassa vanhempaa konstaapelia Marko Kilpeä. Ohjelman ilmoitetun teeman lisäksi käsiteltiin muitakin poliisin työssä tuttuja teemoja kuten perheväkivaltaa, lastensuojelutapauksia, vanhempien välinpitämättömyyttä lapsistaan, yleistä välinpitämättömyyttä sekä piittaamattomuutta lain, moraalin ja yleisten käyttäytymisnormien asettamista vaatimuksista ja onnettomuuksien sattumanvaraisuutta ja epäoikeudenmukaista kohdentumista. Ohjelman haastateltava ei ollut omassa henkilökohtaisessa elämässään kokenut näitä asioita, vaan työroolissaan, mutta sekin oli vaikuttanut vahvasti häneen. Teemoja käsiteltiin Kilven henkilökohtaisten työkokemusten kautta. Kilpi toimi myös rikoskirjailijana ja työsti poliisin työssään kokemaansa romaaneissaan. Ohjelmassa haluttiin selvästi tuoda vaikeita teemoja yleisön tietoisuuteen ja herättää katsojia miettimään näitä yhteiskunnallisia ongelmia, niiden seurauksia ja ratkaisuja niihin.

Melitan vieraana -ohjelmissa Melita Tulikoura haastatteli ohjelmavierastaan hyvin henkilökohtaisesta asiasta. Toisessa ohjelmassa haastateltavana oli itsemurhan tehneen tyttären äiti ja teemana se, minkälainen kasvuprosessi tästä tapahtumasta lähti käyntiin hänen elämässään. Tyttären itsemurha toi uudenlaisen merkityksellisyyden äidin elämään, ja tästä prosessista haastattelussa kerrottiin. Haastateltava sanoi haastattelun loppupuolella, että ”hän selvisi testistä ja oppi elämään, vaikka hinta oli aivan liian kova”. Tähän Melita Tulikoura totesi, että ”Monika Arnö on esimerkki siitä, että ihminen voi selvitä tällaisistakin menetyksistä ja vahvistua niiden kautta”. Tässä ohjelmassa pyrittiin tarjoamaan toivon näkökulmaa kipeitä kokemuksia läpikäyneille ihmisille ja osoittamaan, että vaikeilla asioilla voi olla myös positiivisia seurauksia.

Toinen Melitan vieraana -ohjelma käsitteli psykosomatiikkaa ja lähti ajatuksesta, että kaikki ihmisen sairaudet ovat pohjimmiltaan psykosomaattisia. Haastateltavana oli psykosomaattisen lääketieteen erityisasiantuntija Tatjana Sivic Ruotsista, ja hänen elämäntarinaansa valotettiin ohjelmassa seikkaperäisesti. Sitten siirryttiin käsittelemään Sivicin ajatuksia ohjelman teemasta. Sivic lähti ajatuksesta, että sairaudet syntyvät, jos ihminen ei kykene psyykkisellä tasolla käsittelemään ja selvittämään kokemuksiaan ja tunteitaan, vaan ne tukahdutetaan. Näin ne siirtyvät ruumiilliselle puolelle ja ihmisen keho lähtee niitä selvittämään ja ne ilmenevät sairauksina. Sivic korostaa, että jopa esi-isien geneettisesti siirtyvillä kokemuksilla on vaikutusta ihmisen sairastumiseen, mutta myös kaikilla ihmisen elämänsä aikana tekemillä valinnoilla. Ohjelmassa pyrittiin osoittamaan, että ihminen voi omalla toiminnallaan ja elämänvalinnoillaan vaikuttaa terveytensä säilymiseen, jos uskoo ohjelmassa esiin tuotuun ajattelutapaan.

Paljastava, tunnustuksellinen ohjelma oli myös Priima, jossa erilaiset ihmiset kertoivat siitä, mihin uskovat ja miten usko vaikuttaa heidän elämäänsä käytännössä. Uskostaan kertoivat luterilainen kristitty, maahanmuuttaja-muslimi, helluntailainen uskova, uskoon tullut entinen missi, joka ryhtyi opiskelemaan teologiaa ja toimi sen jälkeen sairaalateologina sekä new age ja enkeliuskoa edustavat henkilöt: enkelitaiteilija ja enkelikouluttaja. Ohjelman muoto poikkesi muista aineistoni ohjelmista, koska uskostaan kertovia ei haastateltu, vaan ohjelma koostui näiden henkilöiden monologeista. Kertoessaan omasta elämästään ja elämänkatsomuksestaan he eivät kuitenkaan puhuneet kameralle, siis suoraan katsojalle ja häneen kontaktia hakien, kuten esimerkiksi verkkomaailmassa YouTube-videoissa nykyisin (esimerkiksi Talvitie-Lamberg 2014), vaan heidän kertomansa oli eräänlaista ”julkista yksinpuhelua” omista, hyvin intiimeistä ajatuksistaan. Ohjelmassa oli sidonhaastatteluja studiossa, joissa uskontotieteilijä Kimmo Ketolaa haastateltiin ja vuoroin näytettiin uskostaan kertovista inserttejä. Ketola antoi haastattelussa aiheesta yleisempää kehystietoa. Tämän ohjelman tematiikka oli hyvin intiimiä, mutta en voinut sitä täysipainoisesti tutkia valitsemallani menetelmällä, koska se perustui haastatteluasetelman analysointiin.

Toinen intiimien keskusteluohjelmien tyyppi oli keskustelullinen talk show -haastattelu. Talk showssa on mukana yleensä julkisuuden henkilö, ja haastat-

telija pyrkii saamaan hänet paljastamaan itsestään ei-julkista, yksityistä puolta. Kuuluisasta puolijumalasta tulee talk showssa tavallinen kuolevainen kuin kuka hyvänsä yleisössä. Haastattelijä, ohjelman juontaja, on myös kuuluisuus, tv-persoonaa. Hänen tulee luoda keskusteluun rento ja miellyttävä ilmapiiri ja edustaa keskustelussa yleisöä. Keskustelulliseen haastattelutilanteeseen kutsutaan usein kaksi tai kolme haastateltavaa, jotka edustavat show-maailmaa tai jotain muuta julkisen elämän aluetta. Näitä ohjelmia olivat Mansikkapaikka (aineistossa kaksi kappaletta), Aamusydämellä, Arto Nyberg ja Bettina S.

Mansikkapaikka -ohjelmia juonsi muusikko, lauluntekijä, toimittaja Mikko Kuustonen, joka oli itsekin julkisuuden henkilö. Toisessa ohjelmista haastateltavana oli laulaja Paula Koivuniemi, toisessa näyttelijä ja laulaja Ismo Kallio. Kummassakin ohjelmassa käytiin läpi haastateltavan uran eri vaiheita siten, että ohjelman aikana näytettiin inserttejä haastateltavan esiintymisistä kummankin pitkän uran eri vaiheista: Koivuniemen musiikkiesitysten tallenteita ja pätkiä Kallion esiintymisistä eri elokuvarooleissa. Insertin näkivät samanaikaisesti vastaanottimiensa ääressä istuva yleisö kuin myös studiossa olevat. Kamera kuvasi tarkasti studiossa istuvan haastateltavan emotionaalisia reaktioita hänen katsoessaan omaa itseään tallenteista. Insertin jälkeen Kuustonen ryhtyi kyselemään nähdyn esityksen esiin nostamista ajatuksista haastateltavilta, ja nämä ryhtyivät muistelemaan tilannetta ja kyseistä vaihetta elämässään ja kertoivat hyvinkin henkilökohtaisia mieleen nousseita asioita. Varsinkin Koivuniemi eläytyi emotionaalisesti voimakkaasti insertteihin niin, että hänen mielenliikkeensä olivat vahvasti katsojienkin havaittavissa. Hän pyyhki välillä silmäkulmiaan ja vaikutti useassa kohtaa liikuttuneelta. Haastateltavat tuotiin tätä kautta emotionaalisesti hyvin lähelle katsojaa, ja heidän inhimillistä, roolin takaista puoltaan valotettiin yleisölle.

Kuustonen juonsi keskustelua rennosti nojatuolinsa uumenista ja rakensi ohjelmiansa keskustelut hyvin tuttavallisesti ja intiimisti. Ohjelman loppupuolella keskustelussa Koivuniemen ja Kuustosen välillä ilmeni jo arkikeskustelulle tyypillisiä spontaaneja piirteitä. Esimerkiksi Koivuniemi kertoi, ettei pysty laulamaan sellaista tekstiä, johon hänellä ei ole mitään suhdetta. Sitten hän kääntyi Kuustosen puoleen ja sanoi, että ”sullahan on ihania lauluja. Saanko pyytää sulta jonkin tekstin joskus?” Tähän Kuustonen hieman yllättyneen oloisena totesi, että ”kyllä saat. Ja kun se on nyt televisiossa sanottu, se on

sitten sopimus – ilman muuta”. Näin ohjelmassa rakennettiin spontaanisuuden ja autenttisuuden vaikutelmaa (Kroon Lundell 2009, 272–273), mikä sai katsojat kokemaan olevansa mukana ohjelman tässä ja nyt -tilanteessa.

Keskustelullisen talk show -haastattelun loppupuolella studioon saapui vielä kolmas henkilö: ohjelman haastateltava on saanut kutsua itselleen läheisen ihmisen ohjelmaan. Koivuniemi on kutsunut studioon ystävänsä näyttelijä Merja Larivaaran ja Kallio muusikko Kaj Chydeniuksen, julkisuuden henkilöitä myös molemmat. Tämän jälkeen keskustelu jatkuu pohtimalla heidän ystävyystään, mikä avaa lisää julkisuuden henkilöiden kulissien takaista yksityiselämää ja auttaa katsojaa paremmin näkemään henkilöiden tavalliseen rinnastuvaa, yksityistä puolta. Ohjelman lopetuksena on haastateltavan ja hänen vieraansa yhteisesitys: toisessa ohjelmassa Kallio laulaa ja Chydenius säestää häntä flyygelillä ja toisessa Larivaara ja Koivuniemi laulavat yhdessä vuorotellen Larivaaran säestäessä heitä haitarilla.

Ohjelmassa Arto Nyberg julkisuudesta tuttu toimittaja Arto Nyberg juontaa talk show -ohjelman, jossa haastattelee peräkkäin kolme ohjelmavierasta, yhden kerrallaan: malli Laura Lagercrantz, elokuvaohjaaja Renny Harlinin sekä hanuristi, säveltäjä Kimmo Pohjosen. Ohjelma koostuu käytännössä kolmesta erillisestä haastattelusta, vaikka edelliset haastateltavat jäävätkin oman osuutensa jälkeen istumaan samaan studiotilaan. Kuvaan rajataan vain Arto Nyberg ja se, jota kulloinkin haastatellaan, joten katsojille muodostuu tilanteesta studiotilannetta intiimimpi vaikutelma. Ohjelmassa käsitellään kunkin ohjelmavieraan uraan tai ammattiin liittyviä aiheita. Nybergillä on hie- man ärhäkkä ja kiusoitteleva, mutta kuitenkin haastateltavaa kuunteleva ja haastateltavaan positiivisesti suhtautuva kyselytyyli. Nyberg nostaa jokaisen haastateltavan kommentoitavaksi jonkin kiusallisen kohdan heidän uraltaan. Esimerkiksi Renny Harlinilta hän kysyy, miltä tuntuu, kun elokuvakriitikot San Sebastianin elokuvajuhlilla toivottivat hänet tervetulleeksi B-elokuvien paris- sa vietetyn vuosikymmenen jälkeen ja moittivat hänen elokuviaan ennalta arvattaviksi ja kliseisiksi. Tällä tavoin Nyberg pyrkii saamaan haastateltavan tuomaan yksityisiä tuntojaan ja ajatuksiaan esiin.

Kimmo Pohjosen kohdalla Arto Nyberg virnuilee hanurista soittimena ja kysyy, mitä mieltä kaverit olivat, kun nuori mies soittaa hanuria. Kimmo Pohjo-

sen vastauksesta käy ilmi, että hän ja Nyberg ovat kouluaikaisia tuttuja. Pohjonen nimittäin vastaa, että ”kyllä säkin olit muistaakseni ilkkumassa siellä, että jätkä soittaa hanuria”, minkä Nyberg kuittaa naurulla ja vitsailulla. Näin keskusteluun syntyy rentoa, arkikeskustelun kaltaista läpän heittoa, mikä rakentaa tilannetta epämuodollisemmaksi ”kaverikeskusteluksi” ja tekee tilanteen intiimimmäksi ja antaa vaikutelmaa autenttisuudesta.

Ohjelma Bettina S. rakentui neljästä haastatteluosuudesta, joista ensimmäisessä oli kaksi haastateltavaa, muissa yksi. Jokainen haastattelu oli oma kokonaisuutensa ja teemaltaan aivan erilainen kuin ohjelman muut haastattelut. Niissä haastattelijat ja haastateltavat olivat kahden (ensimmäisessä kaksi haastateltavaa), ja kameran takaiselle yleisölle syntyi vaikutelma kuin tilanteessa ei muita olisi ollutkaan. Bettina S. eli Bettina Sångbom oli ohjelman keskushenkilö, julkkistoimittaja, joka nivoi persoonallaan haastattelut yhtenäiseksi ohjelmaksi ja rakensi vahvasti läheisyyttä haastateltaviinsa eläytyvällä kuuntelullaan.

Tämä oli myös aineistoni ainoa ohjelma, jossa oli mukana studioyleisö. Sen näki, kun Bettina S. juonsi uuden haastateltavan studioon, ja tämä käveli studioyleisön välitse keskikäytävää pitkin haastattelukorokkeelle. Studioyleisöä ei varsinaisesti kuvattu ohjelman aikana, vaan yleisö istui hämärässä ikään kuin elokuvateatterissa seuraamassa haastattelukorokkeen tapahtumia, mikä on tyypillistä studioyleisön käyttöä talk show -ohjelmissa (Kroon Lundell 2009, 278). Haastattelukoroke oli valaistu, joten siitä muodostui oma erillinen sektorinsa, valopiiri, jossa tärkeä toiminta tapahtui ja samalla intiimi tila, mikä erottui muusta studiotilasta. Yleisön reaktioita kantautui keskusteluun, esimerkiksi naurunhөрähdyksiä, mutta lähinnä yleisö sai roolin silloin, kun se komennettiin aplodeeraamaan uutta vierasta sisään tai ulos tai silloin, jos ohjelmassa oli erityinen tilanne, johon aplodeeraaminen luontevasti soveltui. Sellainen oli esimerkiksi Peter Jöbackin esiintymistilanne. Kroon Lundellin mukaan (2009, 277, 279) studioyleisöä käytetään elävöittämään esitystä, ja tässäkin ohjelmassa sen roolina oli juuri tunnelman kohottaminen ja spontaaniuden vaikutelman lisääminen.

Ohjelman ensimmäisinä haastateltavina olivat dekkarikirjailijat Leena Lehtolainen ja ohjaaja Peter Lindholm (yhteishaastattelu), joita haastateltiin

televisiossa esitetystä Maria Kallio -dekkarista, jonka Lindholm ohjasi Lehtolaisen kirjojen pohjalta. Muita haastateltavia olivat eläkkeellä oleva televisio-kuuluttaja Teija Sopanen, monster track -kuljettaja Candice Jolly sekä Ruotsista muusikko-näyttelijä Peter Jöback. Bettina S. rakensi lämpimän, rennon tunnelman istuttamalla haastateltavansa samaan sohvaan, jossa itsekin istui. Näin luotiin kodikasta vaikutelmaa studiomaiseen tilaan. Bettina S. pyrki saamaan jokaisesta vierailijastaan esiin henkilökohtaisia ajatuksia ohi työn tai uran. Esimerkiksi Sopasen kohdalla hän nosti esiin kysymykset Sopasen sotalapsikokemuksista ja hänen Ruotsin-perheestään ja ruotsalaisen julkisuuden henkilön Peter Jöbackin kohdalla hän kyseli Jöbackin Suomi-kokemuksista. Ohjelma päättyi Peter Jöbackin esiintymiseen.

Keskustelulliseksi talk show -haastatteluksi luokittelin myös Hilla Blombergin juontaman ”pyöreän pöydän” studiokeskustelun, vaikka hänen ohjelmavieraansa poikkesivat keskimääräisestä talk show -vieraasta. He eivät edustaneet show-maailmaa tai taide-elämää, vaan toimivat työssään johtajina. Talk showssa voidaan kuitenkin käsitellä myös muita julkisen elämän alueita kuin show-maailmaa (Bell & Leeuwen 1994, 197–198). Keskustelu oli tässä tapauksessa asiapainotteisempaa ja tyyliältään vakavampaa kuin esimerkiksi ohjelmissa Bettina S. ja Arto Nyberg. Keskustelun teemana oli sukupuolen vaikutus johtajuuteen eli keskusteltiin naisjohtajuudesta, josta toimittajan lisäksi oli keskustelemassa kaksi naisjohtajaa. Blomberg ja johtajat olivat kaikki samanaikaisesti läsnä koko keskustelun ajan. Vaikka keskustelu oli asiapi-toista, siinä esiintyi myös yhteisnaurun hetkiä ja ajoittain vilkasta elehdintää. Haastattelija johdatteli keskustelua johtajan-roolin taakse naisten henkilökohtaiseen elämään, missä rakennettiin mielenkiintoisia jännitteitä naisten työminän, johtajuuden, ja yksityisminän, perheen ja harrastusten, välille. Talk show genrenä pyrkii intiimeihin paljastuksiin julkisen roolin takaa (Bell & Leeuwen 1994, 187–189, 190–197), ja tässä leikiteltiin juuri näillä jännitteillä. Näistä johtajista piirtyi ohjelmassa hyvin intiimi puoli esiin.

Sekä paljastavissa, tunnustuksellisissa haastatteluissa että keskustelullisissa talk show -haastatteluissa pyrittiin rakentamaan läheisyyttä keskustelijoiden välille ja paljastamaan kameran takaa ohjelmaa seuraavalle yleisölle henkilökohtaisia asioita ohjelman haastateltavista. Haastateltavat avautuivat yleisön edessä intiimeistä asioistaan, mutta paljastavissa, tunnustuksellisissa haas-

tatteluissa asiat olivat usein vielä kipeämpiä ja henkilökohtaisempia kuin talk show -haastatteluissa. Keskustelullisissa talk show -haastatteluissa oli vahvana elementtinä myös saada ruudun takaiset yleisöt viihtymään ja kokemaan tulewansa osallisiksi arkikeskustelusta julkisuuden henkilön tai kuten yhdessä ohjelmassani, työelämässä johtajana toimivien henkilöiden kanssa. Useimmissa talk show -ohjelmissa oli mukana keskustelun lisäksi muitakin viihdyttäviä elementtejä kuten arkistopätkiä erilaisista esityksistä tai ohjelmavieraan live-esiintyminen ohjelman lopuksi. Paljastavissa, tunnustuksellisissa ohjelmissa sen sijaan oli vahvemmin terapeuttisia elementtejä. Niissä oli vaikutteita terapeuttisista tai sielunhoidollisista keskustelutilanteista. Haastattelija antoi haastateltavalleen tilaa tuoda esiin kipeitä kokemuksiaan ja yhteistyössä häntä tukien auttoi nostamaan esiin kokemuksen opetuksen ja merkityksen ja esimerkin myös ruudun takaiselle katsojakunnalle.

Juontajan, haastattelijan, rooli oli keskeinen kaikissa näissä intiimin genren ohjelmissa. Hän vaikutti toiminnallaan ohjelman tunnelmaan ja siihen, miten ohjelmavieraat vapautuivat kertomaan henkilökohtaisista asioistaan. Koska koko ohjelma oli pääsääntöisesti keskustelun varassa, oli keskustelijoiden oltava riittävän kiinnostavia ja puheenaiheen riittävän koukuttava, jotta yleisö jää seuraamaan keskustelua ja haluaa tulla siitä osalliseksi. Tämän varmistaminen jäi ohjelman juontajan varaan. Talk show on nimenomaan juontajan ohjelma ja hänen rakentamansa maailma (Bruun 1999, 245). Juontaja itse on kuuluisuus, joka houkuttelee katsojia ruudun äärelle. Tämä näkyy myös minun aineistossani, jossa monissa intiimin genren ohjelmissa, myös paljastavissa, tunnustuksellisissa ohjelmissa, käytetään ohjelman nimenä haastattelija-kuuluisuuden nimeä kuten ohjelmissa Ilona Rauhala, Melitan vieraana, Bettina S. ja Arto Nyberg. Kahdessa näistä haastattelijaa jopa sinutellaan (Melitan vieraana ja Bettina S.), joten hänet esitetään yleisölleen hyvin tutuna, johon yleisöllä on kaverisuhde. Mielenkiintoista on, että nämä ”sinutteluohjelmat” ovat suomenruotsalaisia. Monissa aineistoni ohjelmissa, esimerkiksi ohjelmissa Ilona Rauhala ja Bettina S., ohjelman alkutunnarit oli rakennettu täysin ohjelman juontajan kuvien varaan, ja häntä esiteltiin katsomassa kameraan erilaisissa konteksteissa hieman mallimaiseen tapaan. Hänet tuotiin yleisön eteen kuuluisuutena, johon pian alkavassa ohjelmassa pääsee tarkemmin tutustumaan. Näin ohjelman juontajalla houkuteltiin keskusteluohjelmalle katsojia. Juontajan tehtävänä oli sitten luoda lämmin

ja positiivinen ilmapiiri (Rose 1985, 330, 340–341), mikä olikin tyypillinen aineistoni ohjelmille.

Paljastavissa, tunnustuksellisissa haastatteluissa oli haastateltavina usein tavallisia ihmisiä tai sellaisia henkilöitä, jotka eivät olleet julkisuudessa suurelle yleisölle kovin tuttuja. Esimerkiksi Ilona Rauhalan psykoterapeuttisessa keskusteluohjelmassa (aineistossani kaksi Ilona Rauhala -ohjelmaa) ohjelmavieraat olivat tavallisia kansalaisia omine ongelmineen. Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmassa (näitäkin aineistossani kaksi kappaletta) haastateltavat olivat saavuttaneet julkisuutta kirjojensa kautta, mutta henkilöinä eivät olleet tuttuja kasvoja. Melita Tulikouran ohjelmavieraat nousivat myös kansalaisten keskuudesta. Ohjelmassa Priima, jossa oli kavalkadi erilaisia monologeja uskon merkityksestä puhujiensa elämässä, ohjelmavieraat olivat entistä missiä lukuun ottamatta tavallisia ihmisiä.

Sen sijaan keskustelullisissa talk show -ohjelmissa paitsi haastatteli ja myös haastateltavat olivat suurimmaksi osaksi entuudestaan julkisuudesta tuttuja. Mikko Kuustonen haastatteli Mansikkapaikka-ohjelmissaan Paula Koivuniemeä ja Ismo Kalliota, molemmat viihdemaailman tuttuja nimiä ja Arto Nyberg haastatteli Laura Lagercrantzia (mallia), Renny Harlinia (elokuvaohjaaja) ja Kimmo Pohjosta (hanuristi ja säveltäjä), jotka ehkä Lagercrantzia lukuun ottamatta ovat olleet vahvasti julkisuudessa. Bettina Sångbomin ohjelmassa suurelle yleisölle tuttuja olivat Teija Sopanen (tv-kuuluttaja) ja Peter Jöback (muusikko-näyttelijä), joka on julkisuuden henkilö Ruotsissa ja siten suomenruotsalaisen kohdeyleisön tuntema henkilö. Myös kirjailija Leena Lehtolainen ja ohjaaja Peter Lindholm ovat viihdealalta tuttuja henkilöitä. Ainut nimi, joka ei mahdollisesti ollut suuren yleisön tuntema, oli monster track-kuljettaja Candice Jolly, mutta koska hän edusti hieman poikkeavaa, kuitenkin viihdyttävää lajia, hänen haastattelunsa varmasti kiinnosti talk show’n katsojia. Ainoana poikkeavana ohjelmana nousi esiin Hilla Blombergin Aamusydämellä -ohjelma, jonka haastateltavat olivat ikään kuin puolijulkisuudesta tulevia. Jos yleisö seurasi talouselämää, oli johtaja Anni Vehviläisen nimi varmasti tuttu, mahdollisesti myös Teija Andersenin. Suurelle yleisölle nämä viihdemaailman ulkopuolelta tulevat ohjelmavieraat eivät kuitenkaan varmasti olleet kovin tuttuja, mutta ohjelma panostikin teeman kiinnostavuuteen.

Intiimien televisiokeskustelujen genre

Nimesin nämä ohjelmat intiimeiksi televisiokeskusteluiksi. Oleellista kyseiselle genrelle on, että niissä käsitellään henkilökohtaisella tavalla intiimejä emotionaalisia kysymyksiä (Livingstone & Lunt 1994, 63) joko analysoimalla haastateltavan ongelmia tai paljastamalla jotakin henkilökohtaista, kulissien takaista, julkisuuden henkilön elämästä. Intiimeissä televisiokeskusteluissa pyritään luomaan tunneyhteyttä studiosta ruudun toisella puolella oleviin katsojiin. Intiimit televisiokeskustelut pyrkivät tarjoamaan katsojilleen samastumiskohteita ja ajatuksia, joilla prosessoida oman elämänsä kysymyksiä. Tämä televisio-ohjelmien genre ei pyri ensisijaisesti haastamaan studiovierasta eikä luomaan vastakkainasetteluja tai väittelyä, vaan yhteistyössä haastattelijan ja haastateltavan kesken pyritään löytämään merkitystä ohjelmassa esiin nouseville tapahtumille tai teemoille. Toisaalta pyritään tarjoamaan ohjelman katsojille mahdollisuus nähdä ohjelmassa esiintyvä haastateltava ilman roolia, paljastaa hänen todellinen persoonansa eri roolien takaa. Tämä korostuu erityisesti ohjelmissa, joissa studiovieraana on muunlaisista yhteyksistä tuttu julkisuuden henkilö. Sekä paljastavat, tunnustukselliset haastattelut että keskustelulliset talk show -haastattelut hyödyntävät voimakkaasti intiimejä elementtejä ja rakentavat yhdessä intiimien televisio-ohjelmien genren.

5.2 Studioympäristön rakentaminen

Tutkimuksessani mukana olevat keskusteluohjelmat yhtä (Priima) lukuun ottamatta on kuvattu televisiostudioissa, jonne on rakennettu hyvin pelkistetty keskustelutila. Studioon on aseteltu tarvittava määrä tuoleja (joissakin ohjelmissa esiintyy ohjelman aikana useampia henkilöitä kuin vain yksi haastattelija ja yksi haastateltava), ja useissa ohjelmissa keskustelijoiden tuolien väliin on asetettu matala pöytä. Ohjelman haastattelija istuu vastapäätä haastateltavaansa siten, että pöytä erottaa keskustelijat toisistaan. Näin keskustelu-etäisyys säilyy aina ohjelman ajan vakiona ja pitää keskustelijat etäämpänä toisistaan kuin arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Arkielämän keskusteluissa ihmiset voivat keskustelun kuluessa vaihtaa paikkaansa ja esimerkiksi pyrkiä rakentamaan läheisempää yhteyttä tulemalla lähemmäksi toisiaan. Studiotilanteessa tällaiseen etäisyyden vaihteluun ei ole mahdollisuutta. Siksi kiinteä studiosisustus jäykistää keskustelijat paikoilleen.

Keskustelutilanteen istuimista on kuitenkin pyritty tekemään mukavia. Ohjelmissa on käytetty nojatuoleja (kuten esimerkiksi ohjelmissa Mansikka-paikka, Melitan vieraana ja Priima), sohvia (kuten ohjelmassa Bettina S) tai sekä nojatuolia että sohvia (kuten ohjelmassa Arto Nyberg). Ohjelman Ilona Rauhala studiokalustus poikkeaa muista tyylihuonekalumaisuudellaan. Muuten kyseessä on kuitenkin nojatuoliasetelma aiemmin mainittujen ohjelmien tapaan. Enemmän studioasettelu poikkeaa Maarit Tastulan Punainen lanka-ohjelmissa ja Hilla Blombergin juontamassa Aamusydamellä -ohjelmassa. Hilla Blombergin ohjelmassa hän ja hänen kaksi haastateltavaansa istuvat samanaikaisesti keskustelemassa pöydän ääressä, joka on paljon korkeampi kuin aiemmin mainitsemissani ohjelmissa. Tässä korostuu yhteiskeskustelu pöydän ääressä. Poikkeuksellista suhteessa aiemmin mainitsemiini ohjelmiin on se, että koko keskustelun ajan haastateltavat ovat samanaikaisesti läsnä keskustelutilanteessa, kun muissa ohjelmissa haastatellaan pääsääntöisesti aina yhtä kerrallaan, vaikka tilanteessa olisikin muita läsnä.

Suurimmassa osassa aineistoni ohjelmia on mukana vain yksi haastateltava (kuten esimerkiksi ohjelmissa Punainen lanka, Ilona Rauhala ja Melitan vieraina). Ohjelmassa Mansikkapaikka Mikko Kuustonen haastattelee valittua julkisuuden henkilöä, mutta tämä on saanut kutsua ohjelmaan jonkun itselleen tärkeän ystävän, joka tulee keskusteluun mukaan ohjelman loppupuolella, jolloin keskustelu muuttuu lyhyeksi ajaksi kolmen väliseksi. Ohjelmissa, joissa on mukana useampia haastateltavia, on studiossa pääsääntöisesti aina vain yksi haastateltava kerrallaan kuten ohjelmassa Bettina S. (vaikka Bettina Sångbom haastattelee kaikkiaan viittä ihmistä ohjelmansa aikana). Vain dekkarikirjailija Leena Lehtolaista ja ohjaaja Peter Lindholmia hän haastattelee samanaikaisesti, koska he ovat olleet työpari. Lindholm on ohjannut Lehtolaisen kirjoittamat Maria Kallio -kirjat televisiosarjaksi. Kaikki muut haastateltavat kutsutaan studiotilaan yksitellen, ja Sångbom keskittyy haastattellessaan kuhunkin yksilöllisesti. Arto Nyberg -ohjelmassa kaikki haastateltavat kutsutaan studiotilaan ohjelman alussa, mutta varsinaisissa haastattelutilanteissa Nyberg keskittyy kuhunkin haastateltavaansa kerrallaan, ja kamera häivyttää yleisön näkyvistä muut studiossa olijat ja näyttää vain tätä yhtä haastateltavaa.

Tyypillisessä intiimien televisiokeskustelujen asetelmassa haastateltava ja haastattelija istuvat studiossa nojatuoleissaan välissään matala pöytä. Muunlaisiakin asetelmia löytyy. Ohjelmassa Bettina S. Sångbomilla on käytössään hieman kaartuva sohva, jolle mahtuu istumaan kolme. Hän istuu itse sohvan toisessa reunassa, ja haastateltava/t asettuu samalle sohvalle. Näin haastateltava on paljon lähempänä häntä kuin muuten olisi. Sohvalla istujat muodostavat yhteisen piirin. Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmissa studioasettelu on myös erilainen. Matala pöytä puuttuu kokonaan. Haastattelijan ja haastateltavan tuolit on aseteltu hyvin lähekkäin toisiaan kulmittain, joten keskustelijat istuvat nyt tämän vuoksi lähempänä toisiaan kuin suurimmassa osassa muita aineistoni ohjelmia. Pöytää ei myöskään ole Melitan vieraina -ohjelmissa, joissa haastattelija ja haastateltava istuvat vastakkain nojatuoleissa niin lähekkäin, että heidän kenkiensä kärjet melkein koskettavat toisiaan. Sekä Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmissa että Melitan vieraina -ohjelmissa keskustelijoiden läheisyys on selkeästi keskusteluasetelmasta havaittavissa.

Studioasetelma on intiimien televisiokeskustelujen keskiössä; ohjelmat rakentuvat sen varaan. Aineistossani ainoan poikkeuksen tähän teki ohjelma Priima. Siinä oli studiokeskusteluosioita, mutta suurelta osin ohjelma ei rakentunut keskustelun varaan, vaan eri minä-kertojien monologiin varaan. Niissä ohjelmaan valitut vieraat kertoivat hyvin henkilökohtaisista elämänratkaisuksistaan itse ilman haastattelutilannetta, ja kamera kuvasi heitä erilaisissa tilanteissa samalla, kun he kertojina (voice-over) esittivät ajatuksiaan. Välillä siirryttiin kuitenkin studiokeskusteluun, jolloin ohjelman juontajat kyselivät ohjelmassa esiin nousseista teemoista tutkijalta. Analysoin myös Priiman keskusteluosuudet, vaikka keskustelun rooli ohjelmassa poikkesi muista aineistoni ohjelmista.

Kiinnitin huomiota myös intiimien televisiokeskustelujen valaistukseen ja studiorakenteiden väriyteen. Studiota oli pyritty rakentamaan intiimiä televisiokeskustelua varten hieman olohuoneen kaltaiseksi, tosin pelkistetyin keinoin. Tähän oli käytetty nojatuolien tai sohvien lisäksi monessa ohjelmassa punaista, usein viininpunaista väriä joko studion lattiassa, seinissä tai kalusteissa. Esimerkiksi ohjelmassa Mansikkapaikka korokkeen, jolla keskusteluryhmä sijaitsi, lattia oli vuorattu viininpunaisella matolla, ja studion taustaseinät olivat myös samaa väriä. Tuolit olivat ruskeita. Myös ohjelmassa Ilona Rauhala studion värit oli puna-ruskea. Nojatuolit, joissa haastattelijat ja haastateltavat istuivat, olivat viininpunaiset, samoin studioseinät, joissa oli myös tummanruskeaa paneelia ja vinoneliöiden mallisia ristikkoikkunakuvioita. Studiotilassa oli myös viininpunertavia pylviä. Myös aineistoni toisessa Melitan vieraana -ohjelmassa studion seinät olivat punertavaa tapettia. Aamusydämellä -ohjelman pöytä oli asetettu punaiselle pyöreälle matolle, ja Punainen lanka -ohjelmissa istuttiin punaisilla tuoleilla.

Aineistoni toisessa Melitan vieraana -ohjelmassa oli hyvin lämmin, kellertävän oranssi valaistus ja seinillä kiemurainen tapetti, joka näytti myös oranssilta tässä valaistuksessa. Ohjelmassa Bettina S. katseiden kohteena oleva sohva, jolla ohjelmassa esiintyvät istuivat, oli lämpimän oranssin värinen ja siinä oli muhkeita oranssinvärisiä koristetyynyjä. Studion seinät olivat ruskeat, samoin lattia. Ja Arto Nyberg-ohjelmassa Nyberg ja hänen haastateltavansa istuivat valkeissa nojatuoleissa ja sohvalla, joita pehmensi istuimille asetetut sinapinkeltaiset tyynyt. Istuinrykelmä sijaitsi harmaalla kokolattiamatolla. Studiassa

saattoi eri ohjelmissa olla myös läheisyyden tuntua luomassa viherkasveja, hedelmävati tai pieniä koriste-esineitä keskustelurykelmän taustalla.

Valaistus kohdennettiin intiimeissä televisiokeskusteluissa keskustelijoihin. Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmissa valaistuksella oli erityisen tärkeä rooli katsojien huomion kohdentamisessa keskustelemaan pariin. Itse studio-tila oli rakennettu eri tavalla kuin muissa aineistoni ohjelmissa. Kaksi tuolia oli asetettu keskelle isoa hallimaista tilaa, jota halkoivat risteävät, lankuista rakennetut käytävät. Tuolit oli aseteltu juuri lankkukäytävien risteyskohtaan, ja tila vaikutti varsin avoimelta ja paljaalta, ei erityisen intiimiltä. Tässä valaistuksella rakennettiin keskustelijoille ”oma kupla”, oma läheisyyden piiri, jonka ulkopuolelle jäi muu studiotila ja johon katsojien huomio myös keskustelun aikana kohdentui.

Eri ohjelmissa käytettiin haastattelijan ja haastateltavan dialogin tukena myös lisämateriaalina joitakin tehosteita, kuten esimerkiksi inserttejä Ilona Rauhala -ohjelmassa sekä Mansikkapaikka -ohjelmassa. Ilona Rauhala -ohjelmassa studiovierasta oli kuvattu luonnossa, ja katkelmissa hän pohdiskeli ääneen studiokeskustelun teemaan liittyviä ajatuksiaan, joista studiokeskustelu sitten välittömästi jatkui. Mansikkapaikka -ohjelmassa insertteinä käytettiin arkistoaineistoa, pätkiä haastattelun julkisuuden henkilön aiempien elämänvaiheiden esiintymistaltioinneista, mitkä syvensivät kuvaa studiossa istuvasta haastateltavasta ja loivat nostalgista tunnelmaa studioon. Rinnan arkistopätkän kanssa kuvattiin studiovieraan reaktioita hänen katsoessaan omia nuoruuden esiintymistaltiointejaan. Tässä pyrittiin avaamaan studiovieraan tunteita, mikä esimerkiksi Paula Koivuniemen kohdalla onnistuikin hyvin. Keskustelujen tukena saatettiin käyttää myös valokuvasarjoja studiovieraan kotialbumista, joilla esiteltiin tiivistetysti studiovieras katsojille, kuten tehtiin Melitan vieraana -ohjelmissa. Punainen lanka -ohjelmissa käytettiin väliteks-tejä, joihin oli kiteytetty teema tai ajatus, josta studiokeskustelu jatkui. Ne oli sijoitettu keskustelun käännekohtiin, joissa siirryttiin käsittelemään uutta keskusteluteemaa.

5.3 Läheisyyskokemuksen tuottaminen katsojalle ohjelmien kuvauksella

Tekniikka palvelee intiimin suhteen luomista television tapahtumien ja ruudun takaisten katsojien välille. Näin puhtaasti institutionaalinen keskustelutilanne voidaan tuoda lähelle katsojaa ja luoda vaikutelma arkisesta yhteisestä juttelutuokiosta, jossa katsojakin ikään kuin on mukana. Katsoja pystyy eläytymään keskustelutilanteeseen ja jopa luomaan ruutukasvoin parosiaalisen suhteen. Hän saa kokea osallisuutta yhteisesti jaettuihin intiimeihin tietoihin, joista haastattelija ja haastateltava keskustelevat studiossa. Tämä yhteisyyden ja intiimiyden kokemus muistuttaa arkisia keskustelutilanteita läheisten kesken, mutta on kuitenkin mediainstituution luoma illuusio. Keskustelun yhteisyyden kokemus on yksipuolista ja tuotetaan kameratyöskentelyn avulla. Televisio-ohjelmissa tapahtuvat asiat ja esiintyvät ihmiset tulevat psykologisesti lähemmäs katsojaa, kun ohjelma kuvataan käyttämällä runsaasti lähi- tai puolilähikuvia, koska se avaa katsojalle visuaalisen väylän havainnoida ohjelman ihmisissä näkyviä tunteita. Katsoja pääsee samastumaan tunteisiin ja sitoutumaan siten vahvemmin keskusteluun. Se, miten kuvata rajataan ja millä etäisyydellä televisiokeskustelijat näyttävät silloin television katselijasta olevan, vaikuttavat tutkimusten mukaan (esimerkiksi Pirilä & Kivi 2005, 112) katsojan läheisyyskokemukseen.

Arvioin tätä tutkimuksessani luokittelemalla televisio-ohjelmista tekemäni havainnot kahden televisio/elokuvakuvauksen luokittelun mukaan. Näistä ensimmäinen perustuu television kahdeksan kuvakoon järjestelmään (Pirilä & Kivi 2005, 112), joka erittelee televisiokuvauksessa käytetyt erilaiset kuvarajaukset. Toinen luokittelutapa (Kress & van Leeuwen 1996, 129–131; ks. myös Seppänen 2005, 172) perustuu televisiokuvauksen rajauksiin, joissa kuvassa olijat näkyvät erilaisilta etäisyyksiltä. Mitä lähempää kameralla on kuvassa olevaa henkilöä kuvattu, sitä intiimimpi vaikutelma syntyy. Intiimeissä televisiokeskusteluissa tällaisen kuvaustavan voi arvioida edesauttavan katsojan kokeman läheisyyden ilmapiirin rakentumista. Pyrin tutkimuksessani selvittämään, millaiset ovat tyypilliset etäisyysrajaukset, joita näiden intiimien televisiokeskustelujen kuvauksissa käytetään.

Käyttämistäni televisiokuvausluokitteluista ensimmäinen perustuu television kahdeksan kuvakoon järjestelmään (Pirilä & Kivi 2005, 112.) Luokittelussa (Taulukko 5.1) laajimman kuva-alan näyttävä yleiskuva (1) kohdistaa huomion tapahtumaympäristöön. Itse tarkasteltavat kohteet, esimerkiksi televisiokeskusteluun osallistujat, näkyvät kuvassa vain yhtenä pienenä kohteena ympäristössään. Kuvan yksityiskohtia tarkastellaan etäältä, ja tapahtumaympäristön merkitys korostuu yleiskuvassa. Laaja kokokuvakin (2) kohdistaa huomion erityisesti ympäristöön, mutta myös siinä mahdollisesti liikkuviin kohteisiin. Kokokuvassa (3) huomio kohdistetaan ihmisiin tapahtumaympäristössä. Ihmiset kuvataan kokonaan, ”päästä varpaisiin”, ja heidän asentonsa ja liikehdintänsä näkyy kuvassa selkeästi. Ympäristö näkyy kuitenkin myös hyvin kokokuvassa. Laajassa puolikuvassa (4) henkilöt kuvataan lähempää. Raja- ja suurin piirtein reidestä ylöspäin. Nyt on helppoa tarkastella kuvassa näkyvien ihmisten liikehdintää ja eleitä kuitenkin niin, ettei tapahtumaympäristö häviä kuvasta. Puolikuvassa (5) ihmisiä kuvataan puolivartalosta, navasta, ylöspäin. Tapahtumaympäristön merkitys heikkenee, ja huomio alkaa kohdistua kuvassa näkyviin ihmisiin. Heidän ilmeitään pystyy helposti tarkastelemaan. Puolilähikuvassa (6) huomio alkaa tiivistyä kuvassa näkyviin ihmisiin, joita kuvaan saa vielä mahdutetuksi kaksi. Kuvarajaus on rinnasta ylöspäin siten, että kuvassa olevien ihmisten hartiat ja päät näkyvät kuvassa. Tässä kuvarajauksessa kuvassa olevien ihmisten ilmeet alkavat korostua, koska ne tulevat ”lähelle” ohjelman katsojaa. Kuvassa voi näkyä vielä vähän tapahtumaympäristöä. Lähikuvassa (7) huomio kohdistetaan yksittäiseen ihmiseen. Kuvassa olevan henkilön kasvot näytetään hyvin läheltä. Kuvattavan ihmisen mielenliikkeistä voi tehdä tulkintoja, koska kamera seuraa kasvonilmeitä tarkasti. Kuvaruudun täyttää tarkasteltavan henkilön pää ja hartiat. Huomio on kuvassa olevan henkilön kasvoissa, ja katsojalle tarjoutuu voimakas samastumismahdollisuus. Erikoislähikuvassa (8) huomio kohdistuu kuvattavan henkilön kasvojen yksityiskohtiin. Tässä ollaan jo aivan ”kiinni” kuvattavassa kohteessa, ”iholla”. Kuva korostaa yksityiskohtia, esimerkiksi kyyneltä poskella. Kuvassa ei näy edes kuvattavan koko kasvoja. Kuvaustapa tuottaa hyvin intiimin vaikutelman.

Taulukko 5.1 Televisiokuvauksen kuvarajaukset

Rajauksen numero	Rajauksen kuvaus (ja koodi)
1.	Yleiskuva (YK)
2.	Laaja kokokuva (LKK)
3.	Kokokuva (KK)
4.	Laaja puolikuva (LPK)
5.	Puolikuva (PK)
6.	Puolilähikuva (PLK)
7.	Lähikuva (LK)
8.	Erikoislähikuva (ELK)

Toinen luokittelutapa (Kress & van Leeuwen 1996, 129–131; ks. myös Seppänen 2005, 172) perustuu televisiokuvauksen rajauksiin, joissa kuvassa olijat näkyvät television katsojalle erilaisilta etäisyyksiltä (Taulukko 5.2). Mitä lähempää kuvassa olevaa henkilöä on kuvattu, sitä intiimimmän vaikutelman kuvaustapa katsojalle tuottaa. Intiimeissä televisiokeskusteluissa kuvausetäisyyden valinta voi edistää läheisyyden rakentumisen kokemusta tai heikentää sitä. Intiimietäisyys (1) tuotetaan kuvaamalla vain kuvassa olevan henkilön päätä (kasvoja). Se on hyvin tiivis kuva, josta henkilöä ympäröivä konteksti on häivytetty pois. Lähietäisyys (2) tuotetaan kuvaamalla henkilön pää sekä hartiat. Tässä kamera tarkastelee kuvattavaansa hieman kauempaa kuin intiimietäisyydeltä, mutta luo kuitenkin voimakasta läheisyysvaikutelmaa, jossa katsoja pystyy vahvasti samastumaan ja eläytymään kuvattavan kohdehenkilön tunteisiin ja ajatuksiin. Henkilöä vyötäröstä ylöspäin kuvattaessa puhutaan henkilökohtaisesta etäisyydestä (3). Tämä on hyvä etäisyys esimerkiksi keskustelutilanteisiin.

Sosiaalisesta lähietäisyydestä (4) voidaan puhua, kun kuvassa näkyy kuvattavan henkilön koko figuuri. Tällä etäisyydellä on helppo seurata myös televisiokeskusteluja. Sosiaalinen etäisyys (5) tuotetaan kuvaamalla henkilö/henkilöt koko figuureineen ja lisäksi sitä ympäristöä, missä kuvattavat ovat. Kamera tarkastelee kuvattavia kohteitaan selkeästi kauempaa, jolloin tuotetaan yleisvaikutelmaa tilanteesta eikä päästä tarkastelemaan kuvan kohteiden sanaton viestintää kovin tarkasti. Julkinen etäisyys (6) tuotetaan kuvaamalla

kohteita niin, että heitä näkyy useita (4–5) samassa kuvassa. Kamera tarkastelee kohteita etäältä ja pitää heidät kaukaisina, joten katsojan ei ole vielä helppo heihin samastua.

Taulukko 5.2 Keskusteluetaisyysrajaukset

Keskustelu- etäisyyden numero	Keskusteluetaisyys	Televisiokuvan kohde
1.	Intiimi etäisyys	Pää
2.	Lähietäisyys	Pää ja olkapäät
3.	Henkilökohtainen etäisyys	Henkilö vyötäröstä eteenpäin
4.	Sosiaalinen lähietäisyys	Henkilön koko figuuri
5.	Sosiaalinen etäisyys	Henkilön koko figuuri + ympäristö
6.	Julkinen etäisyys	Keskustelijat yleiskuvassa

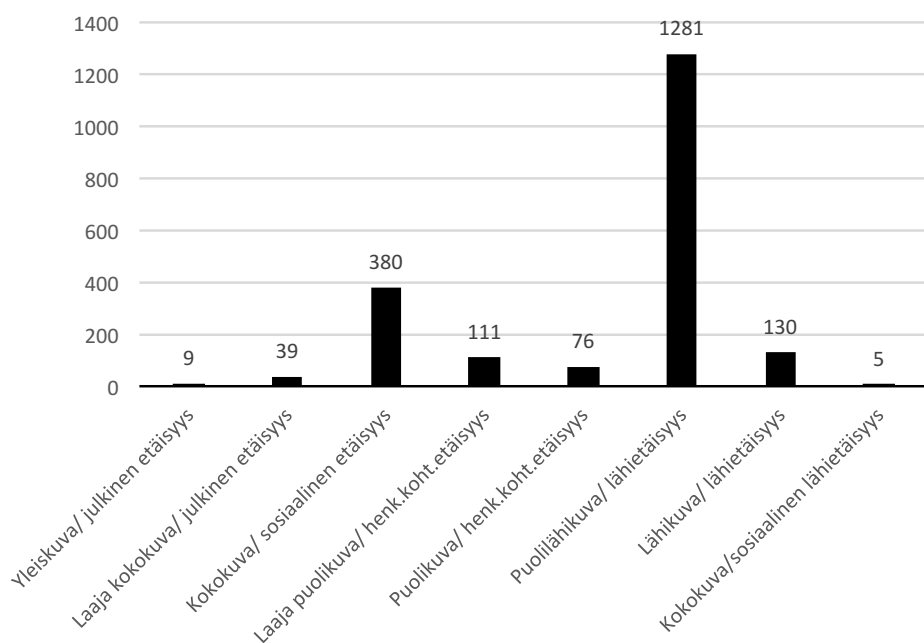
Olen analysoinut koko tutkimusaineistoni käyttämällä edellä esittämiäni luokitteluja. Olen tutkinut analysoimani ohjelmat kuva kuvalta näitä luokitteluja hyväksi käyttäen ja yhdistänyt kuvan sijainnin kummassakin luokittelussa ja nimennyt näin muodostuneet lukuparit kuvatyypeiksi. Ohjelmakuvauksissa käytän taulukkojen 5.1 ja 5.2 lukuja siten, että esitän taulukon 5.1 luvun aina ensimmäisenä ja taulukon 5.2 luvun toisena lukuparissa, jota siis nimitän kuvatyypiksi. Esimerkiksi lukuparissa 3 ja 5 ensimmäinen luku 3 viittaa taulukon 5.1 kohtaan kokokuva ja jälkimmäinen luku 5 taulukon 5.2 kohtaan sosiaalinen etäisyys. Näin tarkastelen kutakin kuvaa kahden eri käsitteistön kautta, joiden tarkoitus on valottaa tutkimaani ilmiötä eri puolilta ja tehdä kuvataarkastelusta sisällöllisesti rikkaamman. Nyt esitän saamiani tuloksia.

Puolilähikuvien valta

Suomalaiset intiimit televisiokeskustelut kuvataan tyypillisesti lähietäisyydeltä puolilähikuvia käyttäen. Puolilähikuvia oli kaikissa tutkimissani ohjelmissa ylivoimainen enemmistö kaikista kuvista (katso kuvio 5.1). Kuvatyyppeinä ne

muodostavat kategoriaparin 6 ja 2. Puolilähikuvassa huomio tiivistyy ihmisiin ja ilmeet alkavat korostua. Katteoria 2 kertoo, että kuvassa olevaa ihmistä kuvataan lähietäisyydellä, jolloin kuvattavasta näkyvät pää ja olkapää. Toinen henkilö voi olla mahdollista saada vielä kuvaan mukaan, jos henkilöt ovat hyvin lähekkäin. Aineistoni puolilähikuvissa esiintyi kuitenkin tyypillisesti vain jompikumpi keskustelijoista: joko haastateltava tai haastattelija. Puolilähikuvissa voi näkyä hieman henkilön ympäristöä, mutta huomio kiinnittyy kuitenkin selvästi kuvassa näkyvän henkilön kasvoihin, joiden ilmeet on helpposti katsojan tarkasteltavissa. Lähikuvia, jossa kamera rajaa tarkasteltavan henkilön pään ja hartiat vieläkin tiukemmin ja tulee ”aivan iholle”, on tarkastelemassani aineistossa hyvin vähän. Niitä esiintyy Punainen lanka -ohjelmissa, mutta muissa ohjelmissa niitä on vähän tai ei ollenkaan.

Seuraavaksi eniten kokonaisaineistossani on sosiaaliselta etäisyydeltä kuvattuja kokokuvia eli kuvatyyppejä 3 ja 5. Sosiaaliselta etäisyydeltä kuvatussa keskustelussa näkyy kuvattava henkilö/t kokonaisuudessaan studioympäristössään. Näissä kuvissa voi tarkkailla koko keskustelutilannetta ja molempien/kaikkien keskustelijoiden toimintaa suhteessa toisiinsa. Kuvarajauksessa näkyvät keskustelijoiden koko vartalot, heidän asentojensa muutokset ja keskustelijoiden liikehdintä. Esimerkiksi keskustelijoiden toisiaan peilaavaa käyttäytymistä tai sitä, kuinka suoraan he istuvat toisiaan kohti ja katsovatko toisiaan, voi tarkkailla näistä kuvarajauksista. Toisaalta yksittäisen keskustelijan yksityiskohtainen tarkastelu tästä kuvarajauksesta käsin ei ole enää helppoa. Tässä keskustelijat esitetään nimenomaan suhteessa ympäristöönsä (niin sosiaaliseen kuin studioympäristöön). Seuraavasta kuviosta 5.1 pystyy tarkastelemaan intiimien televisiokeskustelujen kuvatyyppejen jakautumista koko ohjelma-aineistosta (Kuviossa kuvatyyppejen frekvenssien osuudet).

Kuvio 5.1 Ohjelmien kuvatyypin jakauma koko aineistossa (frekvenssit)

Intiimien televisiokeskustelujen kuvauksen runkona ovat puolilähikuvat kohdentavat tarkastelun keskustelua käyviin henkilöihin ja antavat katsojille mahdollisuuden samastua keskusteluun. Keskustelijoiden ajatukset ja tunteet tuodaan puolilähikuvin keskustelua ruudun takana seuraavien tarkasteltaviksi, ja tältä kuvausetäisyydeltä niitä voi tarkastella ilman kiusaantumista. Haastattelija ja studiovieras ovat kokemuksellisesti riittävän lähellä ja kuitenkin riittävän etäällä ohjelman katsojaa. Keskustelu luo läheisyyttä ohjelman katsojaan henkilökohtaisen aiheen valinnan kautta sekä tarjoamalla ohjelman katsojalle tilaisuuden samastua keskustelussa esiin nousseisiin ajatuksiin ja tunteisiin.

Sosiaaliselta etäisyydeltä kuvatut kokokuvat, joita aineistossani myös esiintyy paljon, rytmittävät ohjelmaa ja tuovat siihen vaihtelevuutta. Ne palauttavat ohjelman katsojan aina uudelleen studiotilaan, missä keskustelua käydään ja näyttävät studioasetelman ja keskustelijat yhdessä. Näin ohjelman katsojaa muistutetaan aika ajoin, minkälaisesta tilannetta hän on seuraamassa ja mikä on keskustelukonteksti, koska puolilähikuvista sitä ei voi havaita. Gerda Lauerbach (2010) puhuu dialogisesta audiovisuaalisesta rytmistä. Intiimeissä

televisiokeskusteluissa on kuitenkin täysin selvää, mikä kameratyöskentelyssä on keskeistä: sen varmistaminen, että ohjelman katsoja pääsee keskustelijoiden intiimiin piiriin mukaan, ja kaikki, mikä voisi häiritä tätä eläytymistä keskusteluun, häivytetään taka-alalle. Keskustelutilanteesta tulisi kuitenkin liian yksitoikkoinen, jos koko ohjelma koostuisi vain ”puhuvista päistä” ja näiden vuorottelusta. Siksi on välttämätöntä ajoittain avata studionäkymää tai suorastaan irrota inserttien myötä studiosta. Insertitkin palvelevat vahvasti keskustelun teemassa pysymistä ja avaavat katsojalle nimenomaan keskusteluun liittyviä uusia ulottuvuuksia.

Keskusteluja kuvattaessa näytetään pidemmän puheenvuoron aikana puolilähikuvissa paitsi puhujaa, myös studion kuuntelijaa. Tällöin puhutaan kuuntelukuvista (Broth 2008, 70). Ohjelman katsojalla on tällöin mahdollista paneutua myös kuuntelevan osapuolen asemaan ja nähdä, millä tavalla hän reagoi puhujan sanomisiin. Ohjelmaa seuraava katsoja pääsee havainnoimaan keskustelua useammasta kulmasta käsin. Monista kokokuvista on myös havaittavissa, miten puhuja ja kuuntelija luovat yhteisyyttä tilanteeseen ja rakentavat keskustelusta yhteisen kokonaisuuden. He rakentavat asetelmallisesti yhteisen ”keskusteluyksikön”. Aineistoni ohjelmissa esiintyy muitakin kuvarajauksia kuin puolilähikuvia tai kokokuvia, mutta ne painottuvat eri ohjelmissa eri tavoin eikä kaikkia kuvarajauksia esiinny kaikissa ohjelmissa.

6 LÄHEISYYDEN RAKENTUMINEN TUTKITTAVIEN OHJELMIEN KESKUSTELUJEN VUOROVAIKUTUKSESSA

Tässä luvussa pyrin analysoimaan tutkimusaineistoni kahdentoista televisio-ohjelman keskustelujen vuorovaikutusta ja tarkastelemaan, miten keskustelijat tuottavat niissä läheisyyttä ja pyrkivät rakentamaan yhteisen tilan käsitellä intiimejä, henkilökohtaisia kysymyksiä, jotka ovat näiden ohjelmien teemoina. Tarkastelen asiaa neljästä eri näkökulmasta: keskustelijoiden sitoutumisena ja keskittymisenä vuorovaikutukseen, keskustelijoiden positiivista ilmapiiriä tuottavaa viestimistä, vuorovaikutuksen sujuvaa koordinoitua ja sitä, kuinka vapautunutta ja luontevaa keskustelijoiden ilmaisu on eli kuinka kotonaan he ovat keskustelutilanteessa. Läheisyyttä rakentavassa vuorovaikutuksessa nämä seikat liittyvät kaikki toisiinsa ja menevät osittain päällekkäin, ja olen pyrkinyt erottelemaan ja ryhmittelemään läheisyyskäyttäytymistä vain voidakseni systemaattisemmin kiinnittää huomiota tuotetun käyttäytymisen eri puoliin. Ilmiö on kuitenkin kokonaisvaltainen, ja eri tavat tarkastella sitä koostuvat osittain samoista elementeistä. Läheisyys ilmenee intensiivisenä yhteytenä (rapport) keskustelijoiden välillä ja avautumisena (self-disclosure) keskustelussa. Havainnoin keskustelussa ilmenevää keskustelijoiden sanatonta (nonverbaalista) viestintää, jonka avulla tätä intensiivistä yhteyttä ja avautumista rakennetaan ja mahdollistetaan.

Olen poiminut omaan tutkimukseeni aineksia erityisesti kolmesta tutkimuksesta (L. Tickle-Degnen ja R. Rosenthal 1987, J.S. Gillis, F.J. Bernieri ja E. Wooten 1995 sekä F.J. Bernieri, J.M. Davis, J.S. Gillis ja J.E. Grahe 1996), joissa on tarkasteltu läheisyyden rakentumista vuorovaikutustilanteessa (ks. tutkimuksista tarkemmin väitöskirjani luvussa 4). Käytän ajatusteni pohjana Tickle-Degnenin ja Rosenthalin perusjakoa kolmeen keskeiseen luottamuksellisuuden

kriteeriin ja täydennän niitä Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahnen sekä Gillisin, Bernierin ja Wootenin keskeisillä havainnoilla siitä, mitkä ovat oleelliset tekijät, jotka tuottavat vuorovaikutukseen läheisyyttä ja auttavat keskustelijoiden avautumista. Näiden pohjalta olen rakentanut vuorovaikutusmittarini, jolla luokittelen tutkimieni intiimien televisiokeskustelujen nonverbaalista viestintää. Esittelen vuorovaikutusmittarini taulukossa 4.1 väitöskirjani luvussa 4.3.2 **Luokittelukategoriat**. Tämän luvun taulukoiden pohjana on vuorovaikutusmittarini.

6.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen

Kolmessa edellä mainitsemassani tutkimuksessa, joista olen poiminut aineksia omaan tutkimukseeni, yksi läheisyyttä luova ja vuorovaikutustilanteessa ilmenevä tekijä on keskustelijoiden molemminpuolinen tarkkaavaisuus ja keskittyminen eli sitoutuminen vuorovaikutukseen. Tämän mahdollistaa keskustelutilanteessa mahdollisimman suora orientaatio toista keskustelijaa kohti siten, että keskustelijat ovat kääntyneet toisiaan kohti koko vartalollaan ja kääntäneet päänsä toisiaan päin. Näin on mahdollista helposti tarkkailla toisen keskustelijan kasvoja ja vartaloa. Tällaisen keskinäisen käyttäytymisen havainnoinnin kautta on mahdollista kerätä informaatiota toisesta ja siitä, kuinka hän vastaa ja reagoi toisen sanomisiin ja tekemisiin tilanteessa. Tämän informaation pohjalta päätellään toisen sitoutumisen taso tilanteessa ja päätetään, millä lailla siihen vastataan. Oleellista tässä on erityisesti vahva katsekontakti. Katseen merkitys vuorovaikutustilanteissa on yleensäkin keskeinen, ja katseen kohdistaminen keskustelukumppaniin on keskeinen nonverbaalinen elementti läheisyyskäyttäytymisessä. Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen (1996, 120) tutkimuksessa korostettiin myös sitä, että läheisessä, luottamuksellisuutta luovassa vuorovaikutustilanteessa vaihdetaan harvemmin asentoa. Keskustelijat istuvat hyvin keskittyneesti paikoillaan ja osoittavat sillä paneutumista siihen, mitä keskustelukumppani sanoo. Keskustelutilanteesta ei pyritä pois. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavissa televisio-ohjelmissa jo tilanne luonnollisesti tuottaa tietyt reunaehdot keskustelulle, joten keskustelun ulkoiset raamit tukevatkin tätä keskittymistä ja sitoutumista keskusteluun.

Tämä näkyy hyvin aineistossani. Kautta linjan tutkimukseni eri ohjelmissa juuri tämä läheisyyslementti näkyi kaikkein selkeimpänä ja yhdenmukaisimpana. Niissä kuvissa, joissa molemmat keskustelijat näkyivät ja olivat tarkasteltavissa, oli selkeästi havaittavissa, että he istuivat hyvin suoraan toisiaan kohti, katsekontakti oli intensiivinen ja keskustelijat istuivat hyvin keskittyneesti. Myös kuvissa, joissa kamera oli kuvannut vain toista keskustelun osapuolta, oli havaittavissa intensiivinen katseen kohdistaminen, vaikka kuva ei keskustelukumppania näyttänytäkään. Asiayhteyden perusteella oli ilmeistä,

että katse kohdistui toiseen keskustelun osapuoleen. Olen luokitellutkin tällaisen intensiivisen katseen kohdistamisen rinnasteiseksi suoran katsekontaktin kanssa, vaikka kuvausvalintojen takia katseen kohde rajautuu pois.

Joissakin tarkastelemissani ohjelmissa oli joko koko keskustelun ajan tai osan siitä mukana kolme keskustelijaa: toimittaja keskustelun vetäjänä ja kaksi ohjelmavierasta. Esimerkiksi Hilla Blombergin juontamassa ohjelmassa Aamusydämellä oli koko ajan mukana kaksi naisjohtajaa, kun taas Mikko Kuustosen juontamassa Mansikkapaikassa ideana oli varsinaisesti keskustelu yhden ohjelmavieraan kanssa, mutta ohjelman loppupuolella keskusteluun tuli mukaan ohjelmavieraan valitsema läheinen ystävä. Näin loppuosa ohjelmaa rakentui kolmen henkilön keskustelusta. Tällaiset keskustelurakenteet poikkesivat tietysti kahden keskustelijan välisestä keskustelusta. Tilanteet keskusteluissa olivat erilaisia, mutta sitoutuminen keskusteluun, keskittyminen ja tarkkaavaisuus säilyivät hyvin, vaikka keskustelijoita oli useampia. Kaikki keskustelijat eivät voineet istua toisiaan kohti ohjelmissa. Esimerkiksi Aamusydämellä-ohjelman keskustelijat olivat sijoittuneet pöydän eri puolille. Heistä kaksi oli kohdakkain, mutta katsetta suuntaamalla he ottivat keskustelun piiriin kaikki kolme keskusteluun osallistujaa. Katseen suunta vaikutti tässä yhteydessä keskeisimmältä tekijältä. Se, joka puhui, oli toisten intensiivisen katseen kohteena. Puhuja suuntasi puheensa yleensä ensisijaisesti jommallekummalle kuulijalle, yleensä sille, jonka puheenvuoroon vastasi, mutta pyrki ottamaan toisenkin kuulijan huomioon kääntämällä katseensa välillä myös häneen.

Mikko Kuustosen Mansikkapaikka-ohjelmassa varsinaisen ohjelmavieraan läheinen ystävä tuli ohjelman loppupuolella mukaan keskusteluun. Tällöin keskustelutilanne muutti luonnettaan. Tilanne muuttui välittömästi haastatteluksi, jossa Kuustosella oli kaksi tasa-arvoista haastateltavaa. Kolmen hengen keskustelussa muotoutui aina keskustelupari, jota kolmas keskustelija seurasi hieman kauempaa. Nämä keskusteluparit muuttuivat kuitenkin keskustelun edetessä tilanteiden ja aiheiden mukaan. Kolme keskustelijaa istuivat ennalta asetellussa tuolirykelmässä, joten kaikki eivät Mansikkapaikka-keskusteluissakaan voineet istua toisiinsa päin. Sen sijaan tässäkin kolmen hengen keskustelussa osallistujat puhuessaan ja kuunnellessaan käänsivät päätään ja kohdistivat katseensa puhujaan kuten Aamusydämellä-ohjelmassa.

sakin. Sitoutuminen keskusteluun, keskittyminen ja tarkkaavaisuus säilyivät hyvin, vaikka keskustelijoita oli kolme.

Suurin osa tarkastelemistani intiimeistä keskusteluista oli kahden välisiä. Näissä myös keskustelijoiden persoonien erilaisuudet näkyivät keskustelussa kuitenkin häiritsemättä sitoutumista keskusteluun. Esimerkiksi Maarit Tastulan juontamassa ohjelmassa Punainen lanka: Kun elämä pelottaa hänen haastateltavanaan vieraili lastenkirjailija Timo Parvela. Tastulan sitoutuminen keskusteluun näkyi erityisesti hyvin intensiivisenä, rauhallisena katseena keskustelun aikana. Parvela taas antoi vaikutelman, että oli persoonaltaan eloisampi, mutta se ei vaikuttanut siten, että katse olisi harhaillut, vaan hän kohdisti sanomisensa hyvin selkeästi Tastulalle ja oli sitoutunut keskusteluun. Molemmat keskusteluun osallistujat istuivat hyvin keskittyneesti paikoillaan. Tastula istui kuin patsas siinä mielessä, että hän ei kertaakaan keskustelun aikana vaihtanut asentoaan, mutta Parvela liikkui enemmän ja piti jalkojaan eri asennoissa. Hän myös elehti enemmän, mutta se ei haitannut keskustelun intensiivisyyttä, vaan keskittyminen nimenomaan keskusteluun oli vahvaa. Tässä ohjelmassa keskustelijoiden katseen suuntaa oli erittäin helppo seurata, koska keskustelijoita kuvattiin niin läheltä.

Melitan vieraana -ohjelmissa Melita Tulikoura, joka toimi haastattelijana, antoi paljon tilaa keskustelussa haastateltavalleen, joka oli äänessä suuren osan ohjelma-aikaa. Kummassakin aineistossani olevassa Melitan vieraana -ohjelmassa haastateltavalla oli aktiivinen rooli, ja Melita Tulikoura keskittyi kuuntelemaan intensiivisesti. Ohjelmassa, jossa haastateltavana oli Monika Arnö, joka kertoi ohjelmassa itsemurhan tehneestä tyttärestään ja tyttären itsemurhan vaikutuksista elämäänsä, Melita Tulikoura seurasi Arnön kertomusta katsoen häntä koko keskustelun ajan intensiivisesti ja myötätuntoisesti. Vaikutti siltä, että hän tuki Monika Arnötä juuri intensiivisellä katseellaan. Hän ei nyökkäillyt myöntymyksen merkiksi kovinkaan voimakkaasti eikä myöskään reagoinut sanallisesti useinkaan, mutta katse oli hyvin intensiivinen ja keskittynyt ja hänen pupillinsa olivat suurentuneet. Monika Arnö äänessä olijana ja henkilökohtaisista tunteistaan kertojana ei kaiken aikaa keskittynyt katsomaan kuunteliijaansa. Esimerkiksi hakiessaan sanoja ja ajatusta hänen katseensa saattoi harhailla, mutta kun ajatus oli valmis, hän kohdisti katseensa selkeästi keskustelukumppaniinsa, jolle ajatus kerrottiin.

Tilanteesta näki, ettei hän ollut poissaoleva, vaan täysin läsnä tilanteessa. Koko keskustelun ajan kumpikin vaikutti hyvin sitoutuneelta keskusteluun.

Melita Tulikouran toisessa aineistossani olevassa ohjelmassa haastateltavana oli ihmisten sairauksien psykosomaattisuudesta puhuva Tatjana Sivic, joka oli keskustelun aktiivinen osapuoli ja hallitsi keskustelua. Hän puhui vuolaasti, mutta rauhallisesti ja seurasi intensiivisesti kuuntelevaa Tulikouraa, vaikka ei aina luovuttanutkaan hänelle puheenvuoroa silloin, kun hän yritti katkaista Sivicin puhetulvan. Sivic otti nopeasti tilanteessa asiantuntijan roolin, joka vaikutti olevan hänelle tuttu. Tulikouran katse oli intensiivisesti koko ajan Sivicissä, ja hän vaikutti myötäelävältä. Vaikka hänen roolinsa jäi passiivisemmaksi kuin Sivicin, hän seurasi katseellaan aktiivisesti Sivicia ja liittyi aika ajoin Sivicin puheeseen tukemalla hänen ajatuksiaan tai viemällä niitä eteenpäin jollakin kommentilla. Melita Tulikouran sitoutumisen keskusteluun näki keskustelussa syntyvistä dialogisista tilanteista. Hän pystyi kesken Sivicin keskustelutulvan ”hyppäämään mukaan” tämän ajatuksiin ja tuottamaan täydennystä tai tarkennusta Sivicin puheeseen. Yhteispuhunta syntyi luontevasti: kumpikin keskustelija kykeni vaivattomasti ja nopeasti kommunikoimaan tilanteessa ja rakentamaan sitä teemaa, mistä kulloinkin puhuttiin. Sivic oli kuitenkin kautta keskustelun pääpuhujan roolissa, jota Tulikoura tuki. Koko keskustelun ajan keskustelun osapuolet istuivat hyvin intensiivisessä keskustelussa, jossa he olivat kohdakkain, seurasivat katseellaan intensiivisesti toisiaan ja istuivat hyvin keskusteluun keskittyen paikoillaan.

Ohjelmissa Arto Nyberg ja Bettina S ohjelmien rakenne poikkeaa muista aineistoni ohjelmista. Näissä ohjelmien juontaja ottaa studiokeskusteluun aina ohjelmavieraan tai kaksi vierasta kerrallaan ja käsittelee eri vieraiden kanssa eri teemoja, jotka saattavat löyhästi liittyä toisiinsa. Koko ohjelma koostuu kuitenkin useista erillisistä keskusteluista, jolloin keskusteluaikaa yhtä haastateltavaa tai haastateltavaparia kohden on vähemmän kuin monissa muissa aineistoni ohjelmissa. Keskustelun teemaa ei voi käsitellä niin syvällisesti kuin yhteen haastateltavaan keskittyvissä ohjelmissa. Ohjelmat Arto Nyberg ja Bettina S ovat talk show -tyyppisiä ohjelmia, joissa kuitenkin käydään varsin intiimiä keskustelua haastateltavien kanssa.

Bettina S -keskusteluohjelman yleiskuvista oli selkeästi havaittavissa studion istuinten asettelun merkitys. Ne oli asetettu siten, että on luontevaa kääntää vartalo kohti keskustelukumppania, ja keskustelijat istuivatkin selkeästi toisiinsa päin sohvalla. Ainut studiovieras, joka ei istunut haastattelijaan päin, oli kirjailija Leena Lehtolainen, koska istui haastattelutilanteessa aivan Bettina S:n vieressä. Hän käänsi kuitenkin päänsä aina vahvasti Bettina S:ään päin puhuessaan hänelle tai kuunnellessaan häntä. Ohjelman juontaja Bettina S seurasi haastateltaviaan hyvin intensiivisesti ja kävi aktiivisesti dialogia haastateltaviensa kanssa. Tämä poikkesi monista muista keskusteluohjelmista, joissa haastateltavien annettiin puhua kauan ilman sanallista puuttumista haastateltavien puheeseen. Bettina S:n osallistuminen tuntui kuitenkin hyvin luontevalta ja pikemminkin vahvasti käsitystä hänen kuuntelutaidostaan ja vahvasta sitoutumisestaan keskusteluun. Bettina S reagoi usein myös naurulla tai hymyilemällä haastateltavien sanomisiin. Tässä hän muistutti Arto Nybergiä, joka antaa myös itsestään vaikutelman vahvasti eläytyvänä kuulijana. Hän reagoi herkästi kommenteilla tai naurulla, ja usein hän kuuntelee haastateltaviaan selkeä hymy huulillaan. Hän antaa itsestään näin sympaat-tisen kuvan ja tuo kommenttinsa mukaan haastateltavan esittämiin asioihin vahvemmin kuin monesti haastattelijoilla on aineistoni ohjelmissa tapana. Näissä keskusteluissa oli siis ”valoisat raamit”.

Bettina S:n ruotsalainen ohjelmavieras muusikko-näyttelijä Peter Jöback vastaa haastatteluosuutensa alkupuolella Bettina S:n kysymykseen pohdiskel-len, jolloin hän antaa katseensa harhailla ja ”hakee vastauksia tuijotellen ka-tonrajaan”. Kun hän löytää sanottavansa, hän kohdistaa sen kuitenkin hyvin selkeästi ja intensiivisesti Bettina S:lle. Missään vaiheessa katsojalle ei tule sellaista tunnetta, että Peter Jöback olisi jotenkin poissaoleva tai että hänen ajatuksensa harhailisivat jossain muualla. Hän on selkeästi hyvin intensiivi-sesti läsnä tilanteessa siitä huolimatta, että katse ei ole koko hänen puheensa ajan kohdistettu selkeästi keskustelukumppaniin.

Televisiopsykologi Ilona Rauhalan juontamassa keskusteluohjelmassa Ilona Rauhala pyritään analysoimaan jotakin haastateltavan elämän ongelmaa, johon analyysin lopputuloksena ohjelman loppumetreillä Ilona Rauhala esit-tää vastauksen ja toimintaohjeet, miten ratkaisu pannaan täytäntöön elä-vässä elämässä. Aineistossani on kaksi Ilona Rauhala -keskusteluohjelmaa,

joissa ratkottavina ongelmina ovat vastentahtoinen sinkkuna eläminen ja uusioperheessä elämisen ristiriidat. Keskustelutilanne on kahden välinen ja keskustelijat hyvin intensiivisesti läsnä keskustelussa ja keskittyneitä milloin puhumaan, milloin kuuntelemaan. Verrattuna moniin aineistoni ohjelmiin Ilona Rauhala haastattelijana antoi keskimääräistä aktiivisemmin palautetta haastateltavalleen. Hän osoitti hyvin selkeästi myös kuuntelevansa ja myös sen, että haastateltavan sanomiset synnyttivät hänessä ajatuksia.

Kahden välinen oli keskustelutilanne myös Maarit Tastulan juontamassa ohjelmassa Punainen lanka, jossa käsiteltiin rattijuoppoutta, kuolemaa ja perheväkivaltaa ja jossa haastateltavana oli näiden asioiden kanssa tekemisiin joutunut vanhempi konstaapeli, rikoskirjailija Marko Kilpi. Tastula oli hyvin keskusteluun sitoutunut, rauhallinen haastattelija ja aktiivinen kuuntelija. Se näkyi, kun hän kommentoi haastateltavansa puheita ja täydensi ja vahvisti hänen sanomisiaan tai nyökkäili aktiivisesti Kilven puheille. Tastula myös seurasi katseellaan herkeämättä Kilpeä eikä missään vaiheessa ollut nähtävissä minkäänlaista ajatuksen harhailua tai putoamista tilanteesta. Molemmat keskustelijat istuivat koko ohjelman ajan keskittyneesti lähtöasentoissaan jalka heitettynä toisen yli ja kädet sylissä. Nonverbaalinen viestintä oli korostetun hillittyä. Keskustelijoista näkyi selkeä keskittyminen, ja kumpikin toimi hyvin hallitusti ja kurinalaisesti koko keskustelun ajan.

Sitoutuminen vuorovaikutukseen -osio sai kaikkein vahvimmin tukea aineistossani (ks. taulukko 6.1). Siinä huomio kohdistui keskustelijoiden istumiseen vastakkain siten, että vartalot ovat suorassa orientaatiossa toisiinsa nähden 95,7 prosentissa tarkasteltavista otoksista, katse on kohdistettu toiseen keskustelijaan 98,0 prosentissa tarkasteltavista otoksista sekä siihen, että keskustelijat istuivat hyvin keskittyneinä paikoillaan 99,9 prosentissa tarkasteltavista otoksista. Tickle-Degnen ja Rosenthal (1987, 121), jotka tutkivat intensiivisen yhteyden (rapport) rakentumista keskustelussa, pitivät tällaista sitoutumista vuorovaikutukseen yhtenä keskeisenä intensiivisen yhteyden syntyyn vaikuttavana tekijänä. Oleellista asetelmassa on se, että silloin on mahdollista tehdä mahdollisimman paljon havaintoja ja kerätä myös nonverbaalista informaatiota keskustelukumppanista, erityisesti hänen tunteistaan ja asennoitumisestaan puheena olevaan asiaan.

Myös Bernieri, Gillis, Davis ja Grahe (1996, 120) kiinnittivät huomiota hyvin keskittyneeseen vuorovaikutukseen intensiivisen yhteyden synnyssä. Tällaiseen vuorovaikutukseen tuetaan vahvasti keskusteluasetelmalla, joka studioon on rakennettu. Läheisen vuorovaikutuksen edellytykset ovat jo intiimeistä arkikeskusteluista tuttuja, joten niitä simuloivaa keskusteluasetelmaa hyödynnetään myös intiimeissä televisiokeskusteluissa. Näin tuotannolliset tekijät mahdollistavat läheisen vuoropuhelun kokemuksen myös ohjelman katsojille. Studiokeskustelussa ei kuitenkaan istuta aivan niin lähellä kuin fyysisesti kuin useissa arkikeskusteluissa, koska kyseessä on paitsi intiimi televisiokeskustelu myös esitys ruudun takana oleville katsojille. Keskusteluasetelma ei tietenkään myöskään automaattisesti tuota toisiinsa katsovia keskustelijoita eikä keskittyntä vuoropuhelua, mutta se mahdollistaa sen ja ohjaa keskustelua siihen suuntaan. Aineistossani näin myös tapahtui.

Taulukko 6.1 Tarkasteltavissa olevien kuvaotosten määrä, joissa ilmeni sitoutuminen vuorovaikutukseen koko aineistossa

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	95,7 (502)	4,3 (35)	100,0 (537)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	98,0 (1867)	2,0 (41)	100,0 (1908)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	99,9 (1907)	0,1 (2)	100,0 (1909)

6.2 Vuorovaikutuksen positiivisuus

Toinen luottamuksellista vuorovaikutusta kuvaava tekijä Tickle-Degnenin ja Rosenthalin mukaan on vuorovaikutuksen positiivisuus. Heidän mukaansa on olemassa istuma-asento, jota sekä havainnoijat että osallistujat pitävät positiivisena. Tässä asennossa arvioitava kumartuu eteenpäin, katsoo toista keskustelijaa suoraan eivätkä hänen käsivartensa ole ristissä. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 123.) Mikään yksittäinen sanaton viesti ei johdonmukaisesti ilmaise positiivisuutta. Pikemmin kyseessä on käyttäytymispiirteiden kokonaisuus, halu lähestyä ja päästä lähelle sekä emotionaalisesti että fyysisesti, mistä seuraa vuorovaikutuksen positiivisuus (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 124). Tickle-Degnenin, Rosenthalin ja Harriganin (1988) tutkimuksessa arvioijille muotoutui sitä positiivisempi vaikutelma vuorovaikutuksesta, mitä enemmän hymyjä, päännökökällyjä ja eteenpäin kumartumista ilmeni sekä mitä vahvemmin vartalon orientaatiot olivat suoria ja keskustelijoiden asennot peilautuivat toisiinsa. Vahva sanattoman läheisyyskäyttäytymisen harjoittaminen rakentaa suhteeseen luottamusta (Tickle-Degnen 1995, 114). Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen (1996, 120) mukaan luottamuksellisessa vuorovaikutuksessa keskustelijat puhuivat ja hymyilivät runsaasti, olivat kumartuneina eteenpäin ja toimivat synkronisesti. Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 42) totesivat tutkimuksessaan kuitenkin, että hymyily ei aina viesti luottamuksellisesta vuorovaikutuksesta. Hymyily on tulkinnaltaan monimerkityksistä, ja sitä on syytä tarkastella vahvasti tilannekontekstistaan käsin.

Omassa tutkimusaineistossani ei löytynyt kovinkaan paljon eteenpäin kumartumista keskustelutilanteessa, eikä suuremmin hymyilyä tai naurua, joskin sitä löytyi joidenkin ohjelmien joistakin kohdista paikoittain. Eteenpäin kumartuminen sen sijaan oli aineistossani harvinaista. Sekä haastattelija että haastateltava pikemminkin nojautuivat taaksepäin istuimillaan. Ohjelmien ilmapiiri oli kuitenkin tulkittavissa kaikissa ohjelmissa positiiviseksi. Tarkastellen positiivisuuden tuottamista tutkimissani ohjelmissa hieman tarkemmin.

Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmassa, jossa teemana oli ”Kun elämä pelottaa” ja ohjelmavieraana oli lastenkirjailija Timo Parvela, ei juuri hymyil-

ty tai naurettu, mutta tunnelma oli kuitenkin varsin lämpimän oloinen ja positiivinen Tastulan seuratessa katseellaan empaattisesti Parvelaa ja myönteillessä hänen puheitaan päännökököyksin. Rauhallisella tyyllillään Parvelaa tarkkaan seuraamalla Maarit Tastula antaa itsestään kuvan hyvin harkitsevana, luotettavana ja vakuuttavana haastattelijana, jolle Timo Parvelan on turvallista avautua. Tastula hymyilee ohjelmassa silmiinpistävän vähän. Sen sijaan hän osoittaa kiinnostusta nöököilemällä aktiivisesti Parvelan sanomisille. Vanhemmuudesta keskusteltaessa Parvelan puhuessa Tastula seuraa puhetta lempeästi hymynkare suupielessä. Tulee vaikutelma, että tässä kohtaa Parvela puhuu sellaisesta asiasta, jossa löytyy yhtymäkohtia haastattelijan ja haastateltavan välille. Tässä keskusteluosiossa on myös vapautunutta yhteistä naurua ja selvää yhteisymmärrystä ja yhteistä kokemusta asioista. Parvela kertoi myös hauskoja tarinoita siitä, miten heidän perheessään oli pyritty saamaan lapset kirjojen ja kertomusten ääreen, ja tämä kirvoitti yhteisiä naurunhetkiä ja tunnelma vapautui haastattelussa hyvin lämpimäksi.

Toisessa aineistossani olevassa Punainen lanka -ohjelmassa, jossa käsitellään vakavia aiheita, rattijuoppoutta, kuolemaa ja perheväkivaltaa, hymyily ja nauru puuttuvat lähes täysin. Ohjelma on sävyltään vakava, mutta siinä ollaan toki koko keskustelun ajan vakavien asioiden äärellä. Ohjelmavieras vanhempi konstaapeli Marko Kilpi on myös vakava ja asiallinen ja haluaa ilmiselvästi välittää vakavaa sanomaa: Maailmassa on paljon vialla, ja nykymoraalissa on parantamisen varaa. Poliisi näkee työssään maailman raadollisuuden, ja monet asiat ihmetyttävät kuten esimerkiksi se, kuinka halvaksi ihmisen henki rangaistusten valossa oikeuslaitoksessa punnitaan. Myös elämän hauraudesta ja onnettomuuden kohtaamisen sattumanvaraisuudesta puhutaan.

Keskustelun tunnelma on kuitenkin hyvin luottamuksellinen ja sävy positiivinen. Rankat aiheet käsitellään hyvin asiapitoisesti. Tunteet on järjeistetty; ne ovat tässä ohjelmassa hyvin hallinnassa ja kontrolloituja. Vakavista asioista puhutaan harkiten. Verrattuna moniin muihin ohjelmiin aineistossani tässä keskustelijat istuvat koko keskustelun peili-asennossa. Se on se asento, johon he ovat alun perin istahtaneet, ja sama asento säilyy kautta ohjelman. Tämän ohjelman positiivisen sävyn luovat levollisuus, vahva keskittyminen toiseen ja nopeat reagoinnit toisen puheeseen. Ne ilmenevät nopeina vastauksina, toisen puheen kommentointina ja Tastulan vahvoina päännökököyksinä.

Televisiopsykologi Ilona Rauhalan ohjelmissa perussävy on totinen ja vakavasti asioihin paneutuva, mutta silti hyvin luottamuksellinen ja lämmin. Hänen ohjelmissaan pyritään selvästi ratkomaan ongelmaa, ja positiivista loppuratkaisua kohti mennään välistä hyvinkin ryppyisin otsin. Keskittyessään Rauhala rypistää otsaansa oikein kunnolla, mikä ei kuitenkaan vähennä keskustelun positiivisuutta. Vaikuttaa vain siltä, että tässä työestetään nyt ankaraasti ratkaisua.

Ilona Rauhala -ohjelmassa, jossa teemana ovat uusioperheen ristiriidat, haastateltava Christa Saarinen on hyvin rauhallinen, jopa hieman ilmeetön ja hänen nyökkäyksensäkin ovat hyvin pienieleisiä. Hän onnistuu kuitenkin olemuksellaan välittämään positiivisen tunnelatauksen melkein ilman hymyjä. Keskustelussa esiintyy kuitenkin kohtia, joissa nauretaan yhdessä hassuille asioille, esimerkiksi sille, että ammattilainen löytää itsensä samanlaisesta pulasta, josta on monesti yrittänyt asiakastaan auttaa ja kokee täydellistä avuttomuutta, kun tilanne tulee omalle kohdalle. Keskustelukontekstista on pääteltävissä, että haastateltava on myös ammatiltaan psykologi tai psykoterapeutti. Ilona Rauhala paljastaa asian tulkitsemalla haastateltavansa tunteita sanomalla, että ”(mietit) miksi mä en pysty tähän, kun mun pitäis, mä oon sentään ammattilainen.” Tähän haastateltava nyökyttelee ja Ilona Rauhala jatkaa vielä, että ”Mutta ei ammattilaisuus auta oikeassa elämässä yhtään mitään”, johon haastateltava toteaa, että ”Ei todellakaan” ja molemmat nauravat yhdessä asialle. Keskustelun loppupuolella, jossa ollaan ratkaisujen äärellä, irtoaa myös eri tilanteissa helpottuneita hymyjä.

Päännyökkäilyä tässä keskustelussa on paljon. Toista ja toisen sanomisia tuetaan nyökkäämällä. Rauhala nyökkää näyttävästi. Nyökkäys on selvästi kommentti johonkin haastateltavan sanomiseen. Haastateltavan nyökyttely on hyvin tasaista ja pientä, mutta sitä on hyvin monessa kohtaa. Hän vaikuttaa olevan hyvin vahvasti kautta keskustelun yhtä mieltä Rauhalan kanssa. Molempien kädet ovat myös vapautuneesti sylissä tai Rauhalalla hyvin usein liikkeessä, elehtimässä.

Keskustelussa ei esiinny ollenkaan eteenpäin kumartumisasentoa, pikemminkin päinvastoin. Sekä Rauhala että Saarinen istuvat hyvin pystyssä, ja Rauhala jopa vetää leukaansa koholle ja päättään taaksepäin. Myöskään pei-

liasentoa ei esiinny kertaakaan koko ohjelman aikana niissä kuvarajauksissa, joissa sitä voi tarkastella. Koska keskustelijat istuvat hyvin vakaasti samoissa asennoissa koko ohjelman läpi ja perusasennot ovat erilaiset, on syytä olettaa, että peiliasentoa ei ole niissäkään kohtaa keskustelua, joita kuvarajaukset eivät näytä.

Toisessa aineistossani olevassa Ilona Rauhala -ohjelmassa, jossa aiheena oli vastentahtoinen sinkkuus, keskustelussa oli sen sijaan havaittavissa peilautuva asento erityisesti keskustelun loppupuolella. Myös keskustelun alkupuolella peiliasento näkyi aika ajoin, mutta keskustelun loppua kohti mentäessä se vakiintui. Peilaamisen, asennon, jossa keskustelijat ovat peilikuvamaisesti toisiinsa nähden, tulkitaan merkitsevän läheisyyttä ja luottamuksellisuutta. Keskustelun kuluessa tapahtuvien asennon muutosten perusteella voisi tulkita luottamuksellisuuden ja läheisyyden lisääntyneen keskustelun loppua kohti keskustelijoiden välillä. Ohjelmasisällöllisesti keskustelun edetessä keskustelijat löysivät myös yhteistyössä ratkaisun avaimet haastateltavan ongelmaan, jota ohjelmassa käsiteltiin. Tällaisen voisi ajatellakin synnyttävän luottamusta keskustelijoiden välille.

Tässä Ilona Rauhala -ohjelmassa huomiota herättävää oli keskustelun totinen yleisilme. Tässä keskustelussa ei hymyily kovinkaan paljon. Keskustelijat olivat pikemminkin varsin vakavissaan ja keskittyivät yhdessä löytämään ratkaisua haastateltavan sinkkuus-ongelmaan. Tämä vaikutti hymyilymyydestä huolimatta tapahtuvan hyvässä ilmapiirissä ja hyvässä yhteisymmärryksessä. Kyseessä oli haastateltavalle vakava ongelma. Asian tosissaan ottaminen ei kaivannutkaan erityistä hymyilyä, vaan keskustelun määrätietoinen edistäminen oli tässä tilanteessa positiivista, koska siinä haettiin ratkaisua ongelmaan. Hymyily tai nauru ei kuitenkaan puuttunut täysin tästä ohjelmasta, vaan sitä löytyi muutamasta kohtaa. Se oli esimerkiksi haastateltavan vapautunutta naurua tai hymyä, kun löydettiin selitys hänen ongelmansa johonkin kohtaan tai haastattelijan hymyä, jolla hän pehmensi sanottavaansa, jos hän joutui sanomaan jotain opettavaa tai muutoin haastateltavaa ohjailevaa.

Melitan vieraana -ohjelmat, joita aineistossani on kaksi, ovat sävyltään lämpimiä ja positiivisia. Niissä erityisesti intensiivinen katsekontakti ja toisen seuraaminen katseella luo pohjan positiivisuudelle. Melita Tulikoura pyrkii

haastattelijana pysyttelemään enimmäkseen taka-alalla ja antaa molemmissa ohjelmissa estradin haastateltavalleen. Toisessa ohjelmassa haastateltava Monika Arnö saa tilaisuuden kertoa tyttärensä itsemurhasta ja sen vaikutuksista elämäänsä ja toisessa psykosomaattisen lääketieteen erityisasiantuntija Tatjana Sivic Ruotsista pääsee kertomaan, miten kokonaisvaltaisesti ihmiset reagoivat elämänsä tapahtumiin niin henkisesti kuin ruumiillisesti. Sivicillä vaikutti olevan missio tuoda esiin kaikkien sairauksien henkinen alkuperä.

Melita Tulikoura on hyvin intensiivinen kuuntelija. Hänen kaikki reaktionsa ovat kuitenkin pienimuotoisia. Hän nyökkäilee ja hymyilee ja myöntelee, mutta tekee kaiken säästöliekillä, tuskin huomattavasti. Hän ei millään tavoin korosta itseään tai reaktioitaan, vaan toimii ohjelmissaan varsin niukkaeleisesti. Hän tuottaa vaikutelman hyvin empaattisesta, puhujan asioihin eläytyvästä kuuntelijasta. Esimerkiksi Monika Arnön tarinaa kuunnellessaan hän huokaili taustalla, mikä oli selvästi kuultavissa ohjelmassa. Se vaikutti myötäelämisen osoitukselta ja tuki Monika Arnön ilmaisua. Tatjana Sivicin sanomisiin Tulikoura reagoi usein hymyllä tai tilanteissa, joissa kamera ei näytä Tulikouraa, voi kuulla hänen lämpimästi nauravan jollekin Sivicin sanomiselle. Nämä empaattiset reaktiot kuuntelijalta luovat keskusteluun läheisyyden tuntua ja positiivista ilmapiiriä. Monika Arnö kertoo tarinaansa vakavana, mikä on linjassa tarinan sisällön kanssa. Itse asiassa Arnö hymyilee ohjelmassa vain kerran, ohjelman lopussa, jolloin Tulikoura kiittää häntä lämpimästi osallistumisesta ohjelmaan. Muuten ohjelman sävy on hyvin totinen, vaikka se onkin luottamuksellinen ja positiivinen. Psykosomaattisia ilmiöitä tarkasteleva ohjelma ei käsittele yhtä rankkaa aihetta kuin toinen Melitan vieraana -ohjelma, ja siinä myös haastateltava ajoittain hymyilee joissakin tilanteissa. Ohjelman sävy on siinäkin positiivinen ja luottamuksellinen.

Molemmissa Melitan vieraana -ohjelmissa on havaittavissa peilautuvaa istumista. Tyttären itsemurhaa käsittelevässä ohjelmassa peiliasento oli havaittavissa selkeästi ohjelman loppupuolella. Itse asiassa koko ohjelman ajan keskustelijat istuivat peiliasennossa alavartalonsa osalta; vain käsien asento vaihteli ollen välillä peilikuva toisen asennosta, välillä ei. Tulikoura istuu useissa kuvissa hyvin avoimesti toinen käsi sylissä, toinen tuolin selkänojalla. Arnö istuu usein kädet sylissä ristissä tai sitten kädet avoinna vahvasti elehtien. Jopa käsien ollessa sylissä ristissä hän saattaa avata ne vaivatta elehdintään.

Kädet eivät siis ole ”lukossa” missään vaiheessa. Ohjelman loppupuolella myös keskustelijoiden kädet ovat useassa kohtaa peiliasennossa esimerkiksi siten, että kummankin toinen käsi lepää tuolin käsinojalla, toinen sylissä. Kuvaotoksia, joissa kumpikin keskustelija näkyy siten, että peiliasentoa voi havainnoida, ei kuitenkaan ole ohjelmassa kovin paljon, vaan ohjelmassa on kuvattu enemmän jompaakumpaa keskustelijaa.

Myös psykosomaattisia ilmiöitä pohtivassa Melitan vieraana -ohjelmassa on havaittavissa hyvin selkeä peiliasento monessa kohtaa ohjelmaa. Tässäkin ohjelmassa keskustelijat istuvat koko ohjelman ajan peiliasennossa alavartalonsa osalta ja monessa ohjelman kohdassa myös ylävartalonsa osalta. Kaikkein eniten vaihtelevat keskustelijoiden käsien asennot, mutta nekin ovat usein peilikuva toisen asennosta. Esimerkiksi löytyy asento, missä molemmat pitävät toista kättään sylissä ja toista, vastakkaista kättään, lepäämässä tuolin selkänojalla. Toista peilaavaa istumista löytyi molemmista Melitan vieraana -ohjelmista, vaikka haastateltavat olivat hyvin erityyppisiä ja tulivat erilaisista elämäntilanteista. Yhdistävänä tekijänä kummankin ohjelman haastateltavalta löytyy kokemus psykoterapeuttisista keskustelutilanteista aiemmin. Tyttären itsemurha -teemaisen ohjelman haastateltava Monika Arnö oli käynyt psykoterapian ja psykosomaattisia teemoja tarkastelevan ohjelman haastateltava Tatjana Sivicillä oli psykoterapeuttitaustaa, joten tällä voi olla merkitystä peiliasennon esiintymiseen molemmissa ohjelmissa.

Hilla Blombergin juontamassa Aamusydamellä -ohjelmassa positiivinen perusvire syntyy toimittajan kyvystä rakentaa vapautunut keskustelutilanne tähän kolmen naisen (toimittajan ja kahden haastateltavan) kokoonpanoon. Blomberg itse esiintyy avoimesti runsaasti elehtien ja kumartuen haastateltaviaan kohden monessa kohtaa keskustelua. Hän antaa myös hyvin tilaa haastateltavilleen ja kuuntelee keskittyneesti joskus pieni hymynkare suupielessään. Vaikka peruskeskustelua, kun pohditaan, millaista on johtaa isoa yritystä tai organisaatiota naisena, käydään totisin ja joskus vakavinkin äänenpainoin, keskustelun kuluessa esiintyy yhteisnaurua ja vahvoja samankielisyyden ilmauksia esimerkiksi silloin, kun johtamisesta löytyy yhteisiä kokemuksia tai havaintoja. Esimerkiksi löytyy havainto vanhemmuuden merkityksestä johtamisessa eli miten vanhempana opitut asiat voidaan hyödyntää myös yrityksen johtamisessa. Palautetta toiselle saatetaan keskustelussa

antaa naurulla tai hymyllä, vaikka peruskeskustelu etenee hyvin asiallisella ja totisella linjalla. Näin positiivinen perusvire sävyttää keskustelua.

Ohjelmissa Bettina S ja Arto Nyberg on hymyä ja naurua enemmän kuin ai-neistoni ohjelmissa yleensä. Ohjelmissa hymyllään varsin usein ja nauretaan-kin ajoittain iloisesti ja yhdessä, haastattelija ja haastateltava/ haastateltavat. Nämä ohjelmat poikkeavat rakenteeltaan pääsääntöisesti kahden välisistä keskusteluohjelmista. Sekä ohjelmassa Bettina S että ohjelmassa Arto Nyberg on sarjassa useampia haastateltavia ja osassa haastatteluosuuksia samanaikai-sesti useampi haastateltava. Näissä ohjelmissa myös sisältöaiheet ovat kevy-empiä. Näissä ei käsitellä hankalia, rankkoja aiheita elämän nurjalta puolelta, vaan pyritään usein avaamaan haastateltavien persoonaa tai kurkistamaan hieman julkisuuden henkilöiden kulissien takaiseen elämään. Nämä ovat tyy-liltään selkeästi viihteellisempiä talk show -tyyppisiä ohjelmia, joiden tarkoi-tus on tuottaa pikemminkin hyvää mieltä kuin analysoida elämän vaikeuksia tai löytää ratkaisuja elämän mysteereihin tai ongelmiin. Näissä ohjelmissa on kuitenkin henkilökohtainen ote. Pyritään kohtaamaan haastateltavan arkinen, henkilökohtainen puoli ja kuulemaan hänen kommenttejaan omasta julkisuu-den takaisesta elämästään. Haastateltavaa tai hänen tekemisiään ei pyritä ensisijaisesti kritisoimaan tai asettamaan hänen tekemisiään tai sanomisiaan kyseenalaiseksi kuten joissakin toisissa ohjelmatyypeissä, vaan häneen suh-taudutaan lähtökohtaisesti arvostavasti ja myönteisesti. Näin vuorovaikutuk-sen positiivisuus on näissä keskusteluissa keskeistä.

Bettina S -ohjelmassa juontaja Bettina Sångbom reagoi usein haastateltavan-sa sanomisiin naurulla tai hymyllä ja käyttää välillä kujeilevaa, humoristista ilmehdintää ja haastattelutyylä. Se kutsuu myös haastateltavasta esiin tä-män puolen, koska tunteet tarttuvat. Erityisesti tämä näkyi Sångbomin haas-tateltavien Teija Sopasen ja Peter Jöbackin kohdalla, jotka vastaavat Sångbo-mille luontevasti ”samalla mitalla”. Molemmat haastateltavat ovat tietysti myös ammattiesiintyjä, ja heillä on valmiuksia tähän. Erityisesti Peter Jöback ryhtyy irrottelemaan haastatteluosuutensa loppupuolella lähtiessään ker-tomaan tarinaa siitä, kuinka hän 17-vuotiaana joutui kylmiltään esittämään Maamme-laulun Suomi-Ruotsi -maaottelussa suomeksi. (Hän oli kyllä lupau-tunut sen tekemään, mutta ei ollut varautunut siihen, että se tapahtui välit-tömästi hänen saavuttuaan paikalle.) Peter Jöback imitoi silloista esitystään

laulamalla siitä alun ja elehti voimakkaasti ja Bettina S. nauroi kippurassa. Tunnelma oli hyvin vapautunut. Tässä tilanne irtosi pelkästä keskustelusta, ja tunnelman luomiseksi käytettiin spontaanisti esityselementtejä. Keskustelu muuttui luonteeltaan viihdeohjelman suuntaan. Toisaalta myös ohjelmassa Bettina S haastateltavat kertoivat asioitaan vakavasti, kun pääsivät niistä enemmän puhumaan eivätkä turhaan hymyilleet.

Arto Nyberg -ohjelmassa käytettiin positiivisen keskusteluilmapiirin luomiseen myös huumoria. Se näkyi joissakin haastattelukysymyksissä, ja Nyberg reagoi mielellään naurulla vastauksiin. Ohjelmassa oli ajoittain vahvaa vitseilun sivumakua, erityisesti mieshaastateltavien kanssa. Näin tunnelmasta haastatteluissa paistaa tietynlainen hyväntuulisuus. Nybergin kaikki kolme haastateltavaa lähtivät mukaan luomaan positiivista ilmapiiriä. Erityisesti Kimmo Pohjonen luo omalla avoimuudellaan ja innostuneisuudellaan vahvaa positiivista tunnelmaa, joka vaikuttaa Arto Nybergiinkin niin, että Pohjosen haastatteluosuuden kuuntelukuvissa Nyberg on useimmiten hymyssä suin. Ohjelma ei kuitenkaan ole pelkkää hymyä, vaan siinä on myös vakavasti puhuttuja jaksoja ja totisesti esitettyjä kysymyksiä ja vastauspuheenvuoroja. Ne eivät kuitenkaan poista ohjelman ”ilottelun” ilmapiiriä.

Myös Mikko Kuustosen juontamassa Mansikkapaikka-ohjelmassa liikutaan talk show -tyyppisesti hyväntuulisuutta luomassa hieman kevyemmällä keskustelunaiheilla. Esimerkiksi ohjelmassa, jossa Kuustonen haastattelee näyttelijä Ismo Kalliota, puhutaan enimmäkseen Ismo Kallion uran käännteistä ja henkilökohtaisista sattumuksista uran varrelta. Tarinat, jotka Kallio kertoo, ovat osin hyvinkin intiimejä, mutta eivät kuitenkaan kovin vakavia tai raskaita asioita. Kallion tarinat ovat hauskoja, ja hän kertoo niitä naama perusluemilla ja saa Kuustosen aika ajoin hytkymään naurusta. Tarkoitus on selvästi tuottaa hyvää tuulta myös keskustelun katsojille. Kuustonen haastattelijana on myös rento ja avoin ja vuoropuhelussa Kallion kanssa luo siten positiivista keskusteluilmapiiriä. Kallio istuu keskustelussa keskustelukumppaniinsa, Kuustoseen, päin kumartuneena, minkä taustateorioissa katsotaan tuottavan positiivisuutta keskusteluun.

Kaikkein vähiten kokonaisuudessaan sai aineistossani tukea **Vuorovaikutuksen positiivisuus -osio** (ks. taulukko 6.2). Sen eri alamuuttujissa oli eniten

hajontaa. Kaikkein vahvimmin positiivisen vuorovaikutuksen elementtejä ilmeni kokonaisaineistossa suorana katsekontaktina 98 prosentissa tarkasteltavista otoksista sekä siinä, että käsivarret eivät suojanneet vartaloa ja olleet lukossa, vaan lepäsivät vapaina sylissä ja olivat vapaina myös elehtimään tarpeen mukaan, 97,9 prosentissa tarkasteltavista otoksista. Keskustelija oli avoin vuorovaikutukseen. Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä esiintyi 36,4 prosentissa kuvaotoksia. Päännyökkäily on nonverbaalinen signaali, jolla keskustelun kuunteleva osapuoli osoittaa puheen seuraamista ja myötäilyä. Tässä kokonaiskeskiarvoluvussa ei ole eritelty puhujan ja kuuntelijan kuvaotoksia, vaan luku summaa molemmat yhteen, joten tämä ei erottele riittävästi tarkastelun kohdetta. Päännyökkäilyä ei pidäkään olla kuvaotoksissa sataprosenttisesti, koska puhuja ei myötäile puhuessaan. Prosenttiluvusta 36,4 voi tehdä kuitenkin sen havainnon, että ohjelmissa esiintyy puhetta kuuntelevan päännyökkäilyä (mikä ei ole nyt eroteltavissa).

Peiliasento-alamuuttujalla etsin visuaalisesti ilmenevää keskustelijoiden istuma-asentojen synkroniaa, sitä, että keskustelijat peilaisivat toistensa keskusteluasentoa. Aiemmissa tutkimuksissa (esimerkiksi väitöskirjani johdannossa alaluvussa 1.3 esittelen ilmiötä) on havaittu, että toista peilaava asento ("kun toinen nojautuu oikealle, toinen nojautuu vasemmalle, joten kumpikin näyttää liikkuvan samaan suuntaan") viestii vahvasti yhteisyydestä ja läheisyydestä keskustelutilanteessa. Tämä alamuuttuja ei tässä intiimien televisiokeskustelujen aineistossani saanut kovinkaan vahvaa tukea. Sen esiintyvyyttä ilmeni vain 32,4 prosentissa aineistoni otoksia. Tosin tässä on huomioitava seikka, että aineistossa oli kovin vähän sellaisia kuvarajauksia, joista tätä ilmiötä oli mahdollista tarkastella. Koko aineistosta laskettuna peiliasentoa pystyi havainnoimaan vain 21,2 %:ssa koko aineistoni kuvaotoksista. Puolilähikuvissa, joita aineistossani oli eniten ja joissa kuvattiin vain joko puhujaa tai kuuntelijaa, ei voinut seurata molempia samanaikaisesti. Myös kaikissa niissä kuvaotoksissa, joissa molemmat keskustelijat näkyivät, ei aina ollut mahdollista tarkastella molempia peiliasennon vaatimasta havainnointikulmasta. Kuvaaja saattoi kuvata esimerkiksi puhujan selän takaa olan yli studioon. Tällaisessa kuvaotoksessa molemmat keskustelijat kyllä näkyivät, mutta heidän asentojensa yhtenevyys tai sen puuttuminen ei näkynyt.

Vuorovaikutuksen positiivisuutta luonnehtiva hymy ja yhdessä nauraminen olivat aineistossani kovin pienessä roolissa. Niitä esiintyi vain 21,2 prosen-tissa kuvaotoksia. Siis 78,8 %:ssa ei hymyilty. Suomalaisten intiimit televisio-keskustelut ovat aineistoni tarkastelun valossa totista touhua. Sen sijaan Bernierin ym. tutkimuksessa (1996, 122) keskustelijat puhuivat ja hymyili-vät runsaasti. Myös Tickle-Degnenin, Rosenthalin ja Harriganin (1988) tut-kimuksessa keskusteluissa esiintyi hymyjä ja päännyökkäilyä. Molemmissa tutkimuksissa vuorovaikutukseen liittyi myös keskustelijoiden kumartumista toisiaan kohti. Koska anglosaksisesta kulttuuripiiristä poimimani tutkimukset (taustatutkimukseni, jotka esittelen väitöskirjani luvussa 4.3.1), joissa hymy liittyi läheiseen vuorovaikutukseen, ei saanut tukea näissä suomalaisissa in-tiimeissä televisiokeskusteluissa, jäin miettimään, oliko selityksenä se, että tarkastelin nimenomaan institutionaalista televisiokeskustelua vai se, että tarkastelin suomalaisten vuorovaikutusta ylipäänsä. Joissakin kulttuurien välisissä, nonverbaalisiakin seikkoja käsittelevissä tutkimuksissa on väitetty, että suomalaiset ovat ilmeettömiä ja että heillä on aina sama totinen perus— ilme kasvoillaan eikä siitä voi päätellä, onko henkilö iloinen vai surullinen. Tämä tutkimus ei vastaa tähän kysymykseen, mutta asia nousi esiin tässä aineistossani. Suomalaisissa intiimeissä televisiokeskusteluissa asioihin suh-tauduttiin kuitenkin selvästi vakavasti ja asiakeskeisesti, mikä suomalaisten kulttuuripiirissä näyttää viestivän sitoutumista ja paneutumista keskusteluun ja läheisyyden rakentamiseen. Se kertoo mahdollisesti jotakin myös kulttuu-rieroista. Tätä puolta suomalaisista keskusteluista olisi hyvä tutkia lisää.

Kaikkein vähiten Vuorovaikutuksen positiivisuus -osiossa sai tukea alamuut-tuja, jossa läheisyyden ilmaisimena pidettiin keskustelijoiden kumartumis-ta toisiaan kohden. Kumartuminen eteenpäin -alamuuttuja esiintyi vain 8,2 %:ssa aineistoani. Mansikkapaikka -ohjelmassa, jossa Ismo Kallio oli studiovieraana, sai tämä alamuuttuja 55,7 %:n osuuden, koska Kallio oli suu-ren osan ohjelmaa kumartuneena kohti haastattelija Mikko Kuustosta. Ilman tätä yksittäistä ohjelmaa olisi prosenttiluku kokonaisaineistossani ollut vie-läkin pienempi. Voi siis aineistoni perusteella todeta sen, että suomalaisis-sa intiimeissä televisiokeskusteluissa keskustelijat eivät kumarru eteenpäin toisiaan kohden. Itse asiassa vaikutti siltä, että keskustelijat istuivat hyvinkin suorina tai vetäytyneinä pikemminkin taaksepäin tuoleihinsa. Taustatutki-muksessani Tickle-Degnen ja Rosenthal (1987, 123) pitivät vuorovaikutuksen

positiivisuutta yhtenä keskeisenä intensiivisen yhteyden (rapport) rakentamisen tekijänä ja esittivät sen keskeisiksi elementeiksi toista kohti kumartumisen, toisen katsomista sekä sitä, että keskustelijoiden käsivarret ovat vapaina eivätkä lukossa. Muut tekijät paitsi toista kohti kumartuminen saivat aineistossani kyllä tukea.

Vuorovaikutuksen positiivisuus -osion alamuuttujajoukko ei toiminut täysin yhtenevästi aineistossani, ja se kertoo sen, ettei vuorovaikutusmittarini tämä osio pysty eheästi tuomaan esiin niitä seikkoja, jotka kertovat vuorovaikutuksen positiivisuudesta. Osion yksittäiset alamuuttujat toivat kuitenkin esiin mielenkiintoista informaatiota intiimeistä suomalaisista televisio-keskusteluista ja antoivat joillekin vuorovaikutuselementeille hyvin selkeitä, yhteneviä arvoja, mitkä liittyvät intiimien televisiokeskustelujen vuorovaikutuksen positiivisuuteen. Vuorovaikutusmittarini tätä osiota olisi syytä edelleen kehittää. Esitän seuraavaksi taulukon positiivista vuorovaikutusta esittävien alamuuttujien prosentuaalisesta esiintyvyydestä aineistossani.

Taulukko 6.2 Tarkasteltavissa olevien kuvaotosten määrä, joissa ilmeni vuorovaikutuksen positiivisuus koko aineistossa

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	8,2 (183)	91,8 (1721)	100,0 (1904)
Suora katsekontakti	98,0 (1867)	2,0 (42)	100,0 (1909)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	97,9 (1826)	2,1 (45)	100,0 (1871)
Hymyilyä, naurua	21,2 (434)	78,8 (1473)	100,0 (1907)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	36,4 (698)	63,6 (1210)	100,0 (1908)
Peiliasento	32,4 (91)	67,6 (353)	100,0 (444)

6.3 Vuorovaikutuksen sujuvuus

Tickle-Degnenin ja Rosenthalin mukaan läheistä, luottamuksellista vuorovaikutusta voidaan arvioida myös vuorovaikutuksen sujuvuuden pohjalta. Kysymys on silloin siitä, miten keskustelijat koordinoivat vuorovaikutuskäyttäytymistään. Sujuva vuorovaikutuksen koordinointi näkyy siinä, että keskustelijoiden puheenvuorot vaihtuvat automaattisesti eikä itse keskustelu häiriinny millään tavalla. Keskustelun kulkua säädellään erilaisin nonverbaalisin ja paralingvistisin tavoin. Sääntelijöiden käyttö saa puhujan kiirehtimään puhettaan, tarkentamaan sanottavaansa, jatkamaan esitystään tai hiljenemään ja antamaan vuoron toiselle. Esimerkkejä keskustelun sääntelijöistä ovat päänliikkeiden käyttö, eleet, kohdistamiset, sanalliset minimipalautteet (mm, joo, niin, hmm) ja erilaiset äänenkulkuun suoraan liittyvät intonaatiot ja tauotukset ja muut paralingvistiset seikat. Jos puheenvuorot eivät vaihdu sujuvasti, puhujat tulevat tietoisiksi keskustelun ongelmista ja rupeavat tekemään päätelmiä vuorovaikutuskumppaninsa asenteesta tai persoonasta (Hakulinen 1997, 34).

Vuorovaikutuksen sujuvaan koordinointiin liittyy myös vuorovaikutuksen synkronisuus, rytmin samankaltaisuus keskustelijoiden välillä. Mitä synkronisempaa vuorovaikutus on, sitä läheisemmäksi ja luottamuksellisemmaksi vuorovaikutuskumppani ja keskustelu koetaan. Synkronia on suurempaa tuttujen kuin tuntemattomien keskustelijoiden välillä. Myös keskustelijoiden välinen toistensa asennon peilaaminen vahvistaa vuorovaikutuksen koordinaatiota. Keskusteluasennon peilaaminen viestii keskustelijoiden toimimisesta yhtenä yksikkönä ja kertoo yhteisyydestä vuorovaikutuksessa. (Tickle-Degnen & Rosenthal 1987, 127.) Myös Bernieri, Gillis, Davis ja Grahe (1996, 120) nostivat tutkimuksessaan läheisen, luottamuksellisen vuorovaikutuksen merkiksi sen, että keskustelijoiden liikkeet näyttivät koordinoituilta, peilaailta ja keskenään synkronissa olevilta. Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 43) havaitsivat, että kun keskustelijat käyttivät vuorovaikutuksen sääntelyn keinoja keskenään samalla tavoin, se kertoo läheisyydestä vuorovaikutuksessa.

Aineistoni ohjelmissa käytävät keskustelut olivat yleisesti hyvin koordinoituja ja sujuvia ja etenivät vaivattomasti. Mikko Kuustosen juontamassa ohjelmassa-

sa Mansikkapaikka, jossa haastateltavana oli näyttelijä Ismo Kallio, keskustelupuheenvuorot vaihtuivat sujuvasti, vaikka keskustelijat olivat hyvin eriyttämiä. Kuustonen oli nopeammin ja herkemmin tunnereaktioita ilmaiseva ja Kallio viipyilevämpi ja vahvemmin taukoja käyttävä. Ohjelman loppupuolella keskusteluun mukaan tuleva Kallion ystävä Kaj Chydenius taas oli sanojaan harkitseva ja hyvin analyttisesti esiintyvä. Kaikki keskustelun osallistujat kuitenkin kuuntelivat hyvin toisiaan ja reagoivat toistensa sanomisiin sujuvasti. Ohjelmassa käytettiin hyvin vaihdellen erilaisia koordinoitikeinoja, muun muassa nyökkäilyä tai minimipalautteita.

Chydeniuksen liityttyä keskusteluun syntyi ”keskustelua keskustelun sisälle” eli Kallio ja Chydenius ryhtyivät yhdessä muistelemaan ja palauttamaan mieliin yhteisiä menneisyyden kokemuksiaan. Toinen aina lisäili seikkoja tarinaan, ja heidän vuoropuhelunsa oli hyvin saumatonta ja yhteisymmärryksensä puhutuista asioista selvää. Chydenius vei kerrontaa eteenpäin, ja Kallio reagoi vahvasti nyökkäilemällä. Kallio ja Chydenius olivat myös kääntyneet toisiaan päin ja kohdistaneet katseen toisiinsa ja vasta lopuksi molemmat kääntyivät katsomaan Kuustosta. Haastattelija Kuustonen jäi tässä vaiheessa ikään kuin keskustelun sivustaseuraajaksi. Hän oli katalysoinut Kallion ja Chydeniuksen keskustelun ja hänelle ”raportoitiin” sen lopputulos, mutta varsinaisen Kallion ja Chydeniuksen yhteispohdinnan ajaksi hänestä tuli keskustelun ulkopuolinen.

Tämän keskusteluohjelman aikana keskustelijat eivät istuneet toisiaan täysin peilaavassa asennossa kertaakaan. Kuustosella oli sama asento koko keskustelun ajan, jossa hän oli heittänyt toisen jalan toisen yli. Kallio istui jalat haara-asennossa ja eteenpäin kumartuneena likipitään koko keskustelun ajan, vain paria poikkeustilannetta lukuun ottamatta. Aineistoni ohjelmissa Kallion valitsema istumatapa oli poikkeuksellinen, vaikka oli linjassa läheisen vuorovaikutuksen taustateorioiden kanssa. Chydeniuksen tullessa keskusteluun mukaan hän ja Kallio kopioivat kuitenkin toistensa asentoa osittain. Molemmat istuivat kädet ristissä sylissä hyvin toistensa kaltaisesti. Keskustelun sisällöissä oli silloin runsaasti yhteispohdintaa heidän yhteisistä kokemuksistaan, joten taustalla oli keskinäistä tuttuutta ja läheisyyttä, mikä teoreettisten tausta-ajatusten mukaan tuottaa sujuvaa keskinäistä koordinaointia, josta peilaus on yksi esimerkki. Mansikkapaikka-ohjelmassa, jossa

haastateltavana oli laulaja Paula Koivuniemi ja hänen ystäväänsä ohjelmaan kutsuttu näyttelijä Merja Larivaara, sen sijaan kaikki keskusteluun osallistujat (Kuustonen, Koivuniemi ja Larivaara) kopioivat varsinkin keskustelun lop-pupuolella samankaltaista asentoa toisiltaan. Peilaus sitoi keskustelijat vahvemmin yhteen ja korosti yhteisyyttä tilanteessa ja antoi pohjaa keskustelun sujuvalle soljumiselle.

Hilla Blombergin juontamassa Aamusydämellä-ohjelmassa, jossa keskustelijoina oli kaksi johtajaa Teija Andersen ja Anni Vehviläinen, keskustelu oli sujuvaa ja katkotonta. Kulloistakin puhujaa tuettiin joko sanallisesti tai päännyök-käyksiin. Paikoitellen ei käytetty toisen puheen vahvistamiseen pelkästään minimipalautteita, vaan hänen sanomisiaan tuettiin laajemmin sanallisesti tai siihen yhdyttiin naurulla. Keskustelussa esiintyi jopa päälle puhuntaa, jonka tarkoituksena ei ollut ottaa puheenvuoroa varsinaisesti toiselta puhujalta, vaan tuottaa samanmielinen lisäys toisen puheeseen. Aktiivinen ja aloitteellinen Anni Vehviläinen otti myös puheenvuoron toimittaja Hilla Blombergilta vieden kuitenkin keskustelun teemaa siihen suuntaan, mihin keskustelu oli etenemässäkin. Keskustelussa löydettiin yhteisiä asioita, joista keskustelijat vaikuttivat olevan vahvasti samaa mieltä keskenään, esimerkiksi vanhemmuuden antamista eväistä myös johtamistyöhön. Tätä kolmen keskustelua tuotettiin siis vahvasti yhteistyönä.

Ohjelman Arto Nyberg rakenne koostui kolmen eri studiovieraan toisiaan seuraavista erillisistä haastatteluista samassa studiotilassa. Haastateltavat kertyivät yksi toisensa perään samaan keskustelutilaan ja jäivät seuraamaan seuraavia haastatteluja. He saattoivat kommentoida jotakin toisten haastatteluissa, mutta pääsääntöisesti juontaja Arto Nyberg keskittyi aina kuhunkin haastateltavaan kerrallaan, ja huomio kohdistettiin Nybergin ja kulloisenkin haastateltavan keskusteluun. Kaikki ohjelman keskustelut olivat hyvin koordinoituja ja sujuvia. Keskustelut etenivät hyvin, sillä kaikki haastateltavat olivat hyvin sanavalmiita keskustelijoita, jotka puhuivat mielellään omasta aiheestaan. Arto Nyberg pyrki jonkin verran provosoimaan haastateltavia joillakin kysymyksillään, mutta haastateltavat eivät provosoituneet, vaan vastasivat diplomaattisesti ja rauhallisesti hankaliinkin, itseään koskeviin kysymyksiin. Silmiinpistävää oli, että Nyberg koordinoi keskustelua useasti kommentoimalla haastateltavan vastausta tai nauramalla. Toisaalta hän saattoi kuunnel-

la myös hymyssä suin, jolloin palaute tuli haastateltavalle ilmeen muodossa. Nyberg ei juurikaan nyökkäillyt.

Ohjelman haastateltavista malli ja näyttelijä Laura Lagercrantz kommentoi paljon minimipalauttein (aivan, niin, joo joo) ja hymyilemällä ja vahvasti aktiivisesti muiden sanomisia. Hanuristi ja säveltäjä Kimmo Pohjonen oli hyvin energinen haastateltava, joka puhui innokkaasti paljon ja nyökkäili ohjelman kuluessa. Puheenvuoronsa lopuksi hän usein väläytti hymyn. Elokuvaohjaaja Renny Harlin käyttäytyi keskustelutilanteessa kolmesta haastateltavasta kaikkein totisimmin ja hänestä näki, että hän on rutinoitunut haastateltava, joka on ollut näissä tilanteissa ennenkin. Hänessä oli varmuutta, ja hän piti hyvin omat rajansa tilanteessa olematta silti sulkeutunut.

Haastateltavat toimivat keskenään hyvin eri tavoin, mikä ilmeni myös siinä, etteivät keskustelijoiden asennot olleet missään vaiheessa peilautuvia tai synkronissa keskenään. Kukaan keskustelijoista ei istunut samanlaisessa asennossa kuin kukaan toinen, vaikka kaikki olivat intensiivisesti läsnä tilanteessa. Tässä ei kuitenkaan ollut kyseessä ryhmäkeskustelu haastattelijan ja kolmen haastateltavan välillä, vaan haastattelijan ja kolmen eri haastateltavan erilliset keskustelut, jotka vain tapahtuivat samassa studiotilassa. Muut haastateltavat olivat vain osa tilannekontekstia silloin, kun eivät itse olleet haastateltavina. Tässä näkyi selvästi se, että kyseessä oli talk show -tyyppinen, viihdyttämään pyrkivä ohjelma, vaikka sen sisältönä olikin intiimejä paljastuksia haastateltavien uraan ja elämään liittyvistä kulissien takaisista ajatuksista.

Talk show -tyyppinen oli myös ruotsinkielinen keskusteluohjelma Bettina S. Tämä ohjelma rakentui neljästä haastatteluosuudesta, joista ensimmäisessä oli kaksi haastateltavaa, muissa yksi. Haastattelut olivat teemoiltaan keskenään täysin erilaisia, eivätkä edellisen haastatteluosuuden haastateltavat jääneet studiotilaan kuuntelemaan seuraavaa haastattelua, kuten tapahtui keskusteluohjelmassa Arto Nyberg. Tässä ohjelmassa oli mukana myös studioyleisö.

Tämänkin ohjelman eri keskustelut olivat hyvin koordinoituja. Bettina Sångbom oli aktiivisesti läsnä keskustelutilanteissa ja vei keskusteluja taitavasti eteenpäin. Hän osasi olla luontevasti sekä vakava että leikkisä ja ohjata kes-

kusteluja tilanteen mukaan sopivalla tyyllillä. Haastattelutilanteissa puheenvuorot vaihtuivat sujuvasti. Ohjelmassa esiintyi aika ajoin päälle puhunutta, mutta se ei ollut toista keskeyttävää vaan pikemminkin yhteispuhunutta: toinen keskustelija liittyi taustalta toisen puheeseen tuoden keskusteluun spontaanisti toisen puhetta täydentäviä huomioita.

Bettina Sångbom tuki haastateltavaansa sekä nyökkäämällä samanmielisyyden merkiksi että sanallisin minimipalauttein. Hän myös kuunteli intensiivisesti haastateltaviaan, mikä sinänsä on tarkastelemisani ohjelmissa haastateltajien yleinen piirre. Sen sijaan nyökkääminen oli tyypillisemmin mukana Bettina Sångbomin kuuntelussa, samoin sanallisesti kuuntelun osoittaminen, kuin monissa muissa tarkastelemisani ohjelmissa. Aineistoni Bettina S -ohjelman haastateltavista erityisesti kirjailija Leena Lehtolainen ja televisiokuuluttaja Teija Sopanen reagoivat herkästi keskustelun sääntelyyn ja osallistuivat keskustelun koordinointiin. Peilautuvaa keskusteluasentoa ei Bettina S:n keskusteluista löytynyt. Ohjelman haastattelut olivat kuitenkin lyhyempiä verrattuna niihin ohjelmiin, joissa koko ohjelma-aika käytettiin yhteen haastateltavaan ja hänen tematiikkansa käsittelyyn, eikä keskusteluissa menty niin syvälle aiheeseen kuin yhden haastateltavan keskusteluissa. Syventymisen keskusteluun, joka voi ilmetä keskustelukumppanin asennon peilaamisena, saattoi näissä haastattelupätkissä jäädä ajallisesti liian lyhyeksi. Bettina S:n ohjelmakonsepti pyrki ensisijaisesti olemaan viihdyttävä talk show, ja sen aineksina käytettiin mielenkiintoisten haastateltavien intiimejä kertomuksia omasta elämästään.

Erilainen intiimi keskustelutilanne on toisessa aineistoni ruotsinkielisessä ohjelmakonseptissa Melitan vieraana. Siinä keskitytään vain yhteen haastateltavaan ja oleellista on keskustelun teema. Se voi kosketella arkoja, hyvin henkilökohtaisia aiheita kuten aineistooni valikoitunut tyttären itsemurhan vaikutuksista haastateltavan elämään kertova ohjelma. Haastattelija, Melita Tulikoura, antoi tässä ohjelmassa paljon tilaa haastateltavalleen, ja keskustelussa oli liittymäkohtia psykoterapeuttiseen keskustelutilanteeseen. Haastateltava, Monika Arnö, kertoi ohjelmassa oman selviytymistarinansa tyttären itsemurhan jälkeen ja myös, mitä kaikkea selvittämätöntä itsemurha nosti esiin Arnön omasta elämästä. Hän toi esiin, miten hänen piti käydä läpi omaa elämätöntä elämäänsä psykoterapiassa, ja miten itse asiassa tyttären itse-

murha auttoi häntä saamaan yhteyden omiin tunteisiinsa ja löytämään aidon elämänhalun.

Tulikoura antoi hänelle tilaa kertoa ajatuksistaan pitelemällä suitsia hyvin löyhällä ja puuttui puheeseen vain silloin, kun se oli välttämätöntä. Erityisesti keskustelun alkupuolella ja sen päätösvaiheessa Tulikoura otti aktiivisen roolin, mutta toimi keskustelun kestäessä muuten hyvin vähäeleisesti. Hänen keskeinen koordinaatiokeinonsa oli Arnön intensiivinen seuraaminen katseella. Hänen sanalliset minimipalautteensa tai päännökökkyksensä olivat hyvin minimaalisia. Sen sijaan hän huokaili taustalla Monika Arnön kertoessa elämästään. Se oli selkeästi kuultavissa ohjelmassa. Se oli tulkittavissa vahvaksi empatian osoitukseksi Monika Arnölle, ja sen voi tulkita myös tukevan Arnötä omasta elämästään kertomisessa. Kun Tulikoura reagoi sanallisesti, esimerkiksi antamalla Arnölle ”sanat suuhun” hänen hapuillaan jossakin kohtaa sanoja tai esittäessään Arnölle tarkentavan kysymyksen tai tulkitessaan hänen puolestaan jonkin asian, jonka Arnö heti myönsi olevan kuten Tulikoura sanoi, Tulikoura osoitti, että hän kuunteli koko ajan tarkasti ja keskustelu oli hänen hallinnassaan, vaikkei hän sitä kaiken aikaa aktiivisesti osoittanut.

Aineistoni toisessa Melitan vieraana -ohjelmassa oli vieraana psykosomaattisen lääketieteen erityisasiantuntija Tatjana Sivic Ruotsista. Hän suhtautui intohimoisesti esittelemäänsä asiaan, ja ohjelmassa keskityttiin juuri hänen asiaansa eli psykosomaattiseen lääketieteeseen, jossa kaikkien, myös fyysisten, sairauksien alkuperäksi nähdään henkiset syyt. Keskustelu, vaikkakin oli hyvin koordinoitua ja sujuvaa, oli vahvasti Tatjana Sivicin käsissä. Melita Tulikoura oli tässäkin ohjelmassa keskustelun kuuntelija, joka myötäili keskustelua pienin päännökökkyksin ja myötäelävällä ja joskus myös hieman arvioivalla katseella. Hän reagoi keskusteluun myös niukoin minimipalauttein ja aika ajoin tuottamalla keskusteluun kokonaisia lauseita, yhteispuhunutta. Keskustelun hyvä vuorovaikutuskoordinaatio näkyi muun muassa siinä, että Tulikouran osallistuminen Tatjana Sivicin puheeseen onnistui hyvin sujuvasti ja Tatjana Sivic kykeni integroimaan täydennykset oman puheensa osaksi ja ajatustensa tueksi. Myös Tulikouran hyvä puheen seuraaminen näkyi sujuvassa kyvyssä tuottaa onnistunutta yhteispuhunutta.

Tässä keskustelussa esiintyi onnistunutta yhteispuhuntaa, mutta myös, tosin harvoin, päälle puhuntaa. Tulikoura yritti saada itselleen jossain vaiheessa puheenvuoroa, minkä yrityksen sanaa hallussaan pitävä Sivic jätti huomiotta. Näitä tilanteita ei kuitenkaan ollut monta. Tulikouran strategiana näytti olevan se, että hän antoi Sivicille mahdollisimman vapaat kädet puhua asioista kuten halusi, koska Sivic oli kokenut puhuja. Tosin samantyyppinen strategia oli myös toisessa aineistossani olevassa Melitan vieraana -ohjelmassa, vaikka siinä studiovieras ei ollut ammattipuhuja. Tulikoura omaksui itselleen passiivisen keskustelijan, mutta aktiivisen kuuntelijan roolin.

Myös ohjelmassa Ilona Rauhala aktiivisen kuuntelun ilmaiseminen oli keskeistä. Ohjelmassa, jossa ratkottiin uusioperheen rakentamiseen liittyviä ongelmia, tuettiin puhujaa usein sanallisesti tai nyökkäämällä. Erityisesti Rauhala nyökkäili aktiivisesti tai reagoi minimipalautteilla haastateltava Christa Saarisen puheenvuoroihin. Saarinenkin nyökytteli aktiivisesti ja reagoi jonkin verran sanallisesti, enemmän kuin yleensä haastateltavat vastaavissa ohjelmissa. Asiayhteydestä oli tulkittavissa, että myös haastateltava oli ammatiltaan psykologi tai psykoterapeutti. Ilona Rauhalan oma psykologistatus oli selvä: häntä kutsuttiin televisiopsykologiksi. Mietin, vaikuttiko tähän erityisen aktiivisen oman kuuntelun ilmaisemiseen molempien keskustelijoiden psykologin/psykoterapeutin ammatti. Joka tapauksessa molemmat keskustelijat reagoivat nopeasti ja herkästi toistensa keskustelusiirtoihin. Tätä ei häirinnyt sekään, että Saarinen ja Rauhala olivat hyvin erilaisia ilmaisussaan. Rauhala oli tyyliinsä mukaisesti esimerkiksi nyökätessään nopealiikkeinen ja ”isoeleinen”, kun taas Saarinen oli verkkaisempi ja harkitsevampi. Esimerkiksi hänen päännyökkäyksensä oli ilmaisultaan pienimuotoista.

Molemmat keskustelijat osoittivat ilmeellään ja katseellaan seuraavansa aktiivisesti toista puhujaa. Rauhalan kuunteleva ilme oli valpas, mutta ei millään tavalla empaattinen. Rauhalalla oli tapana kuunnella toista silmät viirulla, suu mutrulla tai tiukkana viivana, ja hän vaikutti hyvin arvioivalta, melkein vihaiselta. Hän antoi vaikutelman, että pyrki kuunnelleessaan pikemminkin ratkomaan älyllistä ongelmaa kuin osoittamaan myötätuntoa. Ohjelman kulku olikin ratkaisun hakemista haastateltavan ongelmaan, koska lopputuloksena olivat neuvot psykologi-haastattelijalta haastateltavan arkeen. Saarinen taas kuunteli hyvin intensiivisesti, joten keskeinen koordinoitikeino hänellä

oli tiiviisti Rauhalaa seuraava katse. Kun ohjelman loppupuolella Rauhala oli päässyt kiinni Saarisen ongelmaan ja paljastanut sen ja pyysi neuvoja antaessaan muutamassa tilanteessa Saarisen kommenttia, kesti kotvan aikaa, ennen kuin Saarinen vastasi ja aloitti oman puheenvuoronsa. Ei kuitenkaan syntynyt vaikutelmaa, että Saarinen olisi unohtunut ajatuksiinsa, vaan vaikutti siltä, että hän harkitsi hyvin pitkään, mitä vastaisi, ennen kuin aloitti vastauksensa.

Verrattuna moniin muihin intiimeihin keskusteluohjelmiin Ilona Rauhala -ohjelmassa Rauhala otti ohjelman loppupuolella ohjat tiukasti omiin käsiinsä ja alkoi itse käyttää enemmän puheaikaa. Hänestä tuli aktiivinen puhuja ja haastateltavasta kuuntelija. Hän oli analysoinut haastateltavan ongelman, joka kiteytettiin ohjelman lopussa niin haastateltavalle kuin ohjelman katsojillekin ja annettiin ohjeita ongelman ratkaisemiseksi sitten, kun haastateltava palaa arkielämänsä ongelmatilanteeseen. Ohjeet annettiin haastateltavalle, mutta myös kaikille niille katsojille, jotka painivat samankaltaisessa ongelmatilanteessa. Tässä näkyi myös erittäin selvänä keskustelusuhteen hierarkkisuus ja haastattelijan psykologin ammattirooli.

Tastula piti keskustelun langanpäävät vahvasti käsissään kummassakin aineistooni osuneessa ohjelmassaan. Hän ohjasi kysymyksillään keskustelua tiukasti haluamaansa suuntaan. Punainen lanka -ohjelmassa, jossa teemana on ”Kun elämä pelottaa” ja haastateltavana on lastenkirjailija Timo Parvela, oli myös Parvelalla sana hallussa ja pyrkimys lähteä viemään keskustelua. Tässäkin tilanteessa Tastula onnistui tuikkaamaan Parvelan puheen lomaan osuvia kysymyksiä ja ikään kuin osin taustalta ohjailemaan keskustelun suuntaa. Tastula antoi myös säännöllisesti palautetta Parvelalle, joka oli paljon äänessä. Hän tuki Parvelaa joko päännyökkäyksin tai sanallisesti. Koska myös Parvela oli selvästi hyvin rutinoitunut puhuja ja vaikutti erittäin tottuneelta viemään läpi esiintymistilanteita ja keskusteluja, hän ei häkeltynyt helposti, ja Tastula ja Parvela saivat yhteisymmärryksessä rakennetuksi saumattomasti etenevän ja erittäin sujuvan ja hyvin koordinoitun keskustelun.

Myös ”Rattijuoppous ei enää ole häpeä” -teemaisessa Punainen lanka -ohjelmassa, jossa haastateltavana oli konstaapeli Marko Kilpi, keskustelua tuotettiin hyvässä yhteisymmärryksessä, mikä ilmeni muun muassa siten, että

Kilven puhuessa Tastula saattoi taustalta kommentoida ja täydentää puhetta omilla huomioillaan, jotka Kilpi osasi välittömästi ”sulattaa” osaksi puhettaan. Tastulan kysymyksiin tai huomioihin Kilpi vastasi salamannopeasti. Keskusteluvuorot vaihtuivat yleensäkin nopeasti; molemmat keskustelijat reagoivat välittömästi toistensa sanomisiin.

Puheen tuennassa käytettiin paljon sanallisia minimipalautteita, ja Tastula katsoi Kilpeä hyvin intensiivisesti tämän puhuessa sekä myötäili päännöykäyksin. Kilpi oli nonverbaalisessa ilmaisussaan niukka eikä antanut juurikaan sanatonta palautetta, mutta kuunteli aktiivisesti ja reagoi sanallisesti nopeasti. Keskustelijoiden ilmaisutyylin erilaisuus ei kuitenkaan heikentänyt sujuvaa vuorovaikutuskoordinaatiota.

Vuorovaikutuksen sujuvuus -osio kertoo siitä, kuinka keskustelun osapuolet eräänlaisena metavuorovaikutuksena koko keskustelun ajan koordinoivat keskusteluaan nonverbaalisesti ja näin yhteisesti vaikuttavat siihen, että vuorovaikutus on sujuvaa ja keskustelun päähuomio voidaan kohdistaa keskustelun varsinaiseen sisältöön. Tämä osoittaa sen, miten intensiivinen yhteys (rapport) syntyy puhujan ja kuuntelijan yhdessä rakentamana. Tickle-Deggen ja Rosenthal (1987, 125–127) pitävät tätä vuorovaikutuksen koordinoitua ja sujuvuutta yhtenä keskeisenä intensiivisen yhteyden rakentumiseen vaikuttavana tekijänä. Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 43) havaitsivat myös koordinoinnin vaikutuksen läheisyyden/ luottamuksellisuuden rakentumiseen vuorovaikutuksessa.

”Vuorovaikutuksen sujuvuus” -osiossani vahvimmin tukea aineistossani sai kohta, jossa havainnoin sitä, vaihtuivatko keskustelijoiden puheenvuorot sujuvasti, toisin sanoen seurasivatko keskustelun osapuolet kiinteästi toistensa sanattomia signaaleja, joilla kuunteleva osapuoli ilmaisee haluavansa saada puheenvuoron ja vuoro siirtyy häiriöttä hänelle (ks. taulukko 6.3). Näin tapahtui 98,7 prosentissa tarkasteltuja kuvaotoksia. Tämä kertoo myös siitä, että keskustelijat ovat rakentaneet intensiivisen keskusteluyhteyden, johon molemmat ovat sitoutuneet. Näin puheenvuoron siirtyminen ei tapahdu siten, että toinen alkaa puhua toisen päälle. Aineistossani esiintyi päälle puhuntaa vain 4,8 prosentissa kuvaotoksia, joten 95,2 prosentissa siirtymä eteni saumattomasti, ja keskustelu eteni sujuvasti. Jotkin päälle puhumi-

set olivat myös innostunutta yhteispuhumista käsittelyn kohteena olevasta asiasta. Tämä samanmielinen yhteispuhunta ei sárkenyt keskustelun intensiivistä yhteyttä, pikemminkin päinvastoin. Yleisimmin päälle puhunta viestii siitä, ettei kuunteleva osapuoli seuraa intensiivisesti puhujaa ja haluaa vain päästä itse ääneen ja tekee sen ryhtymällä kilpapuhuntaan toisen kanssa.

Vuorovaikutuksen sujuvuuteen vaikuttaa myös se, miten kuuntelija puhujaa kuuntelee. Hän voi tukea puhujaa nonverbaalisesti seuraamalla tätä intensiivisesti katseella ja osoittamalla päännökökkyksin, että hän prosessoi keskittyneesti sitä asiaa, mistä toinen puhuu ja on samaa mieltä asiasta. Näin asiasta tulee molemmille keskustelun osapuolille yhteinen. Kuuntelija voi myös niukasti äänellisesti myönnellä puhujaa ilman, että puhujan täytyy keskeyttää sanottavaansa. Näitä niukkoja äännähdyksiä (mm, niin, yy-y ...) kutsutaan minimipalautteiksi. Ne viestivät puhujalle, että kuuntelija seuraa häntä intensiivisesti. Kuuntelija voi myös tuikata väliin lyhyen sanan tai hyvin lyhyen lauseen, jotka toimivat samassa roolissa: eivät katkaise puhetta ja ota puheenvuoroa kuuntelijalle, vaan kertovat kuuntelijan aktiivisesta läsnäolosta tilanteessa ja puhutun asian prosessoinnista.

Tätä yritin selvittää alamuuttujilla "Kuuntelija myötäilee puhetta päännökökkyksin", "Kuuntelija tukee puhetta ilmeillä ja eleillä" sekä "Kuuntelija tukee puhetta sanallisin minimipalauttein (tai muuten sanallisesti)". "Kuuntelija myötäilee puhetta päännökökkyksin" -alamuuttuja sai aineistossani tukea 42,4-prosenttisesti, "Kuuntelija tukee puhetta ilmeillä tai eleillä" -alamuuttuja 57,3-prosenttisesti ja "Kuuntelija tukee puhetta sanallisin minimipalauttein (tai muuten sanallisesti)" -alamuuttuja 38,9-prosenttisesti. Tässä viitataan jo aiemmin tässä tulostulossa esiin nostamaani havaintoon (katso kohtaa "Sitoutuminen vuorovaikutukseen" tässä luvussa), että en ole alkuperäisessä havainnointitilanteessa eritellyt riittävästi kuvaotoksia, joissa on kuvattu puhujaa ja kuuntelijaa ja suhteuttanut kokonaistarkasteluani tähän, joten nämä prosenttiluvut saattaisivat saada tarkemmin eriteltynä korkeampia prosenttilukuja. Olen kuitenkin, huomattessani tämän ongelman keskellä havainnointiprosessia, pyrkinyt kiinnittämään vielä tarkemmin huomiota juuri kuuntelijaan, koska erityisesti sujuvan vuorovaikutuksen säätelyyn kuuluu tärkeänä osana sanattomasti katseen ja päännökökkyksien avulla viestivä kuuntelija. Tulokset osoittavat, että intiimeissä televisiokeskusteluissa esiintyy kaikkia näi-

tä tässä tekstikappaleessa mainitsemiani vuorovaikutuksen elementtejä noin puolessa kaikista kuvaotoksista. Esitän seuraavaksi vuorovaikutuksen sujuvuutta kuvaavien alamuuttujien prosenttitaulukon aineistostani.

Taulukko 6.3 Tarkasteltavissa olevien kuvaotosten määrä, joissa ilmeni vuorovaikutuksen sujuvuus koko aineistossa

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännyökkäyksin	42,4 (321)	57,6 (479)	100,0 (800)
Puhetta myötäillään ilmein ja elein	57,3 (392)	42,7 (339)	100,0 (731)
Puhetta tuetaan mini- mi-palauttein tai muu- ten sanallisesti	38,9 (772)	61,1 (1125)	100,0 (1897)
Puheenvuorot vaihtu- vat sujuvasti	98,7 (1889)	1,3 (3)	100,0 (1910)
Esiintyy päällepuhun- taa	4,8 (79)	95,2 (1828)	100,0 (1907)
Peiliasento	31,7 (89)	68,3 (355)	100,0 (444)

6.4 Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus

Bernieri, Gillis, Davis ja Grahe (1996, 120) toivat tutkimuksessaan esille läheiseen vuorovaikutukseen liittyvänä tekijänä keskustelijoiden eloisuuden ja ilmeikkyyden. Keskustelun ollessa vapautunutta ja keskustelijoiden luottaessa toisiinsa tämä näkyy Bernierin ym. mukaan keskustelijoiden nonverbaalisesta viestinnästä. Heidän mukaansa (1996, 122) tavallinen havainnoija pääättelee luottamuksellisen suhteen erityisesti keskustelijoiden ilmaisullisuudesta. Merkittävimmäksi yksittäiseksi läheisyyden/luottamuksellisuuden ilmaisimeksi havaittiin se, että keskustelun kuluessa naispuoliset keskustelijat ryhtyvät elehtimään vilkkaasti. Tutkimuksessa tämä läheisyysindikaattori ilmeni vain naisilla, ei miehillä. Ilmaisullisuus liittyi läheisyyteen/luottamuksellisuuteen myös välillisesti siten, että tällaisessa vuorovaikutuksessa ei ole hermostuneisuutta eikä siinä näy adaptoreja. Adaptorilla tarkoitetaan erilaisista hermostunutta oman kehon koskettelua kuten hypistelyä, hieraisemista, raapimista tai esimerkiksi jalalla tai kädellä naputtelua tai paikallaan levottomasti liikehtimistä. Sen sijaan ihmiset ovat keskittyneitä vuorovaikutukseen ja puhuvat ja hymyilevät paljon sekä toimivat synkronisesti. Läheisessä vuorovaikutuksessa keskustelijat ovat kokonaisuudessaan aktiivisia ja eloisia.

Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 39–43) havaitsivat myös vahvaksi vuorovaikutuksen läheisyyden indikaattoriksi naisten elehdinnän, ja heidän mukaansa läheisessä vuorovaikutuksessa naiset elehtivät paljon. Tämä yksittäinen kriteeri nousi selvästi muiden heidän esittämiensä kriteerien joukosta merkittäväksi läheisyyttä ilmaisevaksi tekijäksi. Molemmipuolinen hiljaisuus keskustelussa viesti taas päinvastaista eli etäisempää vuorovaikutussuhdetta. Käänteisesti jos vuorovaikutuksessa puhutaan, se tuottaa läheisyyttä. Gillis, Bernieri ja Wooten toivat esiin myös sen, että kun keskustelijat istuvat tai seisovat lähellä toisiaan eli ovat lähietäisyydellä toisistaan, se kertoo läheisestä vuorovaikutuksesta heidän välillään. Myös keskinäinen katsekontakti, erityisesti sen pitkittyminen, kertoo vuorovaikutuksen läheisyydestä. Televisiokeskustelussa studiossa keskustelijoiden paikat ovat kuitenkin ennalta määrättyt eikä keskustelijoiden läheisyyttä voi päätellä keskusteluetaisyksistä samalla tavoin kuin luonnollisissa epäinstitutionaalisissa keskuste-

lutilanteissa. Gillis, Bernieri ja Wooten tutkivat myös hymyilyä läheisyyden ja luottamuksellisuuden ilmaisijana, mutta tulivat siihen tulokseen, että hymyilyllä voi olla monenlaisia merkityksiä eikä se aina viesti läheisyydestä.

Aineistoni eri ohjelmissa keskustelijat ilmaisivat itseään hyvin vaihtelevasti. Vaikka keskustelu oli kaikissa ohjelmissa sujuvaa ja ilmapiiri läheinen, eivät keskustelijat suinkaan ilmaisseet itseään vahvasti elehtien tai hymyssä suin. Esimerkiksi Maarit Tastulan Punainen lanka -ohjelmassa, jossa haastateltavana oli konstaapeli Marko Kilpi, keskustelu käytiin varsin totisesti ja vähäeleisesti. Tähän vaikutti varmasti haastateltava, joka pyrki keskustelussa järjeistämään asioita ja oli tunneilmaisultaan niukka. Vaikutti siltä, että Kilpi pyrki hyvin kuralaiseen esiintymiseen, vaikka ajatuksistaan hän puhui kuitenkin avoimesti. Tässä ohjelmassa ei juuri hymyily eikä elehditty. Marko Kilpi piti kautta ohjelman käsiä sylissään ja vain aivan satunnaisissa tilanteissa elehti jonkin verran. Silloinkin eleet olivat pieniä ja pysyivät lähellä vartaloa. Maarit Tastulakaan ei elehtinyt kovin paljoa, jonkin verran kuitenkin, pyrkiessään tähdentämään jotain asiaa. Sen sijaan Tastula oli aktiivinen nyökkääjä. Esittäessään kysymyksiä haastateltavalle hän tähdensi usein sanottavaansa vahvoin päännyökkäyksin ja reagoi Kilven sanomisiin usein nyökkäyksin, mutta myös sanallisesti. Kilpi myönteli sanallisesti, mutta pysyi muuten varsin liikkumattomana. Kilven nyökkäykset olivat niukkoja, kun hän niillä joskus tähdensi sanomisiaan.

Tastulalla oli tapana kuunnellessaan haastateltavaa pitää huulensa hyvin tiukasti kiinni, kuin napitettuina. Joskus hymyn pyrkiessä esiin suupielet kääntyivät ylöspäin, mutta huulet pysyivät kuitenkin kiinni. Hän seurasi kuitenkin Kilven puhetta intensiivisellä katseella kuten haastattelijakollegansa Melita Tulikoura. Ohjelmassa Kilvellä esiintyi jonkin verran adaptoreja kuten leuan tai nenänpielen hieraisua tai jalkaterän pientä pyörittelyä, mutta se oli kestoaltaan lyhyttä, ja kokonaisuutena keskustelijoiden ilmaisu oli hyvin hallittua ja niukkaa ja keskustelun intensiteetti oli vahva. Keskustelussa puhuttiin eloisesti, keskustelu eteni sujuvasti ja asioita käsiteltiin hyvin avoimesti. Ajatussisällöt, joista puhuttiin, olivat paikoin hyvin intiimejä, ja niiden pelkistetty esittäminen ohjelmassa välitti ne hyvin ohjelman katsojille.

Toisessa aineistossani olevassa Punainen lanka -ohjelmassa, jossa Maarit Tastulan haastateltavana oli lastenkirjailija Timo Parvela, keskustelu eteni myös

sujuvasti ja intensiivisesti. Haastateltava oli kuitenkin tässä ohjelmassa erittäin eloisa ja ilmeikäs, ja keskustelusta sukeutui hyvin ilmaisullinen. Paikoin Parvelan puheessa oli jopa verbaalista virtuositeettia. Hän myös elehti paljon. Tasulakin elehti tässä ohjelmassa jonkin verran, mutta vähemmän kuin Parvela ja oli muutenkin ilmaisultaan tasaisempi. Kumpikin keskustelija oli kuitenkin vahvasti sitoutunut keskusteluun. Elehtimisen läheisyyttä tuottava vaikutus liitettiin aiemmissa tutkimuksissa nimenomaan naisiin. Tässä ohjelmassa vaikutelmaa läheisyydestä ja välittömyydestä tuotti kuitenkin miehen elehdintä. Se toimi aivan yhtä hyvin positiivisen ilmapiirin aikaansaamisessa. Parvelalla esiintyi myös paikoin adaptoreja, kuten kasvojen sivelyä ja sormuksen sormessa pyörittelyä, tosin varsin vähän, kun hän aloitteli ajatuskokonaisuuden kertomista, mutta se ei katkaissut keskustelun intensiteettiä tai sujuvuutta. Parvelan eloisa persoona oli voimakkaasti ohjelman keskiössä.

Ohjelmassa Ilona Rauhala sen sijaan eloisuutta rakensi erityisesti haastattelija (Ilona Rauhala) molemmissa aineistooni valikoituneissa ohjelmissaan. Rauhala oli hyvin aktiivinen elehtijä. Kaikista aineistoni haastattelihoista hän oli se, joka elehti voimakkaasti monissa kohdin ohjelmaa puheenvuorojaan käsillään säestäen ja synnytti vaikutelman siitä, että hänen ohjelmansa olivat hyvin ilmaisullisia. Sekä Pakosta sinkkuna -teemaisen ohjelman haastateltava Jari-Pekka Haataja että Uusioperheen rakentamisen ongelmat -teemaisen ohjelman haastateltava Christa Saarinen olivat kumpikin varsin niukkoja ilmaisultaan, mutta Ilona Rauhalan energisyys ja aktiivisuus tuotti ohjelmiin ilmaisullisuuden vaikutelman.

Rauhalasta syntyi kuva voimakkaasti ilmaisevana ihmisenä. Esimerkiksi uusioperheen ongelmia käsittelevässä ohjelmassaan hän nyökkäili keskustelussa myöntymisen merkiksi hyvin vahvasti ja puhuessaan ja kohdistessaan sanojaan Saariselle hän ilmehti voimakkaasti. Pyrkiessään oikein vakavasti tähdentämään jotain asiaa hän saattoi katsoa tiiviisti Saariseen päätä hieman kallellaan ja otsa täysin rypyssä. Hän hallitsi myös hymyn käytön. Monesti vaikutti siltä, että hän ryhtyy hymyilemään, mutta vetikin hymyn suupiililtään takaisin ja vakavoitti tilanteen. Vaikutti siltä, että hän halusi pitää keskustelun asiapitoisena ja puhua vakavasti asiaa. Ohjelman loppupuolella, kun keskustelijat kommentoivat omaa ammattilaisuuttaan ja sen mitätöntä merkitystä oman itsensä auttamiseen omassa tilanteessaan, vaikka molem-

mat ovat ammattiauttajia muille, kirvoitti tämä heiltä naurut ja hymyilyä. Hymy ei kuitenkaan juurikaan esiintynyt keskustelussa, mutta Rauhalalla oli keveä ja paikoin leikkisäkin ote, kun hän vei keskustelua eteenpäin, vaikka sisällöllisesti puitiin ongelmaa, johon haettiin ratkaisua.

Saarinen, ohjelman haastateltava, ei ilmaissut itseään voimakkaasti, mutta esiintyi tasaisesti, varmasti ja rauhallisesti ja hänestä näki, että hän on tottunut keskustelija. Hän kykeni hyvin ilmaisemaan sanallisesti ajatuksiaan ja antamaan Rauhalalle avaimet ongelman ratkaisukohdan löytämiseen. Vaikka Rauhala elehti puhuessaan paljon, niin Saarinen ei näin tehnyt. Saarinen piti kädet sylissään koko keskustelun ajan ja jalkansa vierekkäin ja pään paikallaan eikä muuttanut keskustelun kuluessa asentoaan. Rauhala sen sijaan kallisteli päätään, nojautui taaksepäin tuolissaan ja nosti leukaansa kuunnellessaan pystyyn tai painoi sen alas katsoessaan kiinteästi haastateltavaa. Rauhalan eloisuus näkyi myös pienenä levottomuutena Pakosta sinkkuna -teemaisessa ohjelmassa. Hänellä oli ohjelmassa korkeakorkoiset kengät, joilla hän naputteli lattiaan ja ”keikkui koroillaan” istuessaan. Koroilla keikkuminen ja hänen samanaikaiset ilmeensä tuottivat hieman kärsimättömän vaikutelman, jonka saattoi tulkita myös lieväksi erimielisyyden ilmaukseksi mieshaastateltavan senhetkisiin sanomisiin. Keskustelun intensiteettiä se ei kuitenkaan särkenyt. Rauhala hyödynsi keskustelun käännteet pyrkiessään ohjailemaan haastateltavaa kohti käsiteltävän ongelman ratkaisua.

Uusioperheen ongelmia käsittelevässä ohjelmassa, sen loppupuolella, haastateltava Saarisen joidenkin puheenvuorojen alussa esiintyi tavallista pidempi tauko, siis hetken molemminpuolista hiljaisuutta keskustelussa. Tulkitsin sen johtuvan Rauhalan Saariselle esittämien kysymysten henkilökohtaisuudesta kyseisessä keskustelun vaiheessa. Ohjelmassa oli päästy haastateltavan ongelman paljastamiseen ja ratkaisuun, mikä näytti vaikuttavan haastateltavan tunteisiin. Kun haastateltavalta silloin pyydettiin kommenttia, hän tuntui harkitsevan tavallistakin tarkempaan, ennen kuin vastasi ja ikään kuin sitoutui niihin ongelman parannuskeinoihin, joita haastattelija-psykologi esitti. Kokonaisuudessaan keskustelu oli kuitenkin sujuvaa, ja keskustelussa oli vahva luottamuksellisuuden ilmapiiri.

Naisten elehdintä näkyi myös selkeästi Hilla Blombergin juontamassa Aamusydämellä -ohjelmassa, jossa naisista johtajina olivat keskustelemassa myös Anni Vehviläinen ja Teija Andersen. Tässä ohjelmassa elehtimistä oli paljon; kaikki käyttivät eleitä säestämään omia puheenvuorojaan. Erityisesti Anni Vehviläinen ja Hilla Blomberg elehtivät paljon, mutta myös Teija Andersen, vaikka hänen elehdintänsä oli pienimuotoisempaa kuin muilla. Keskustelu oli hyvin vapautunutta, vaikei siinä paljoa hymyilyä, vaan edettiin asiallisesti ja totisella linjalla. Keskustelussa oli kuitenkin yhteisnaurun hetkiä ja vahvoja samanmielisyyden ilmauksia.

Mikko Kuustosen juontamassa Mansikkapaikka -ohjelmassa, jossa haastateltavana oli näyttelijä Ismo Kallio, Kuustosella oli tärkeä rooli keskusteluilmapiirin luonnissa. Hän antoi Kalliolle paljon tilaa puhua ja jättäytyi itse taka-alalle. Hän kommentoi kuitenkin usein nauraen Kallion kertomaa, joskus suorastaan naurusta hytkyen. Tämä tapahtui useamman kerran keskustelun kuluessa. Kamera poimi Kuustosen tällöin kuvaan. Kuustonen vaikutti tilanteessa avoimelta ja vapautuneesti tunteitaan ilmaisevalta. Nämä tilanteet loivat keskusteluun rentoutta. Hän myös elehti keskustelussa, ja hänen elehdintänsä lisääntyi ohjelman edetessä. Kallio ja keskusteluun myöhemmin liittynyt Kallion ystävä Kaj Chydenius elehtivät selvästi vähemmän kuin Kuustonen ja olivat ilmaisultaan muutenkin niukempia. Kallion nonverbaalinen viestintä oli niukkaa lukuun ottamatta kasvojen ilmehdintää, erityisesti kulmakarvojen aktiivista käyttöä. Käsiään Kallio piti ristissä sylissä, josta käytti niitä harvoin elehtiäkseen. Ohjelman loppupuolella, kun Chydenius liittyi ohjelmaan, Kallio vilkastui ja muuttui eloisammaksi. Hän osoitti aktiivisesti nyökkäämällä samanmielisyytään Chydeniuksen kanssa monessa kohtaa Chydeniuksen puhetta. Chydenius antoi itsestään jopa hieman tuikean vaikutelman. Hän puhui hyvin harkitusti ja painokkaasti, vaikutti miettivän vahvasti vastauksiaan eikä hymyillyt. Hän elehti vain jonkin verran selostaessaan jotakin seikkaa pidempään, mutta piti kätensä hyvin lähellä vartaloa silloinkin ja useammin hänen kätensä olivat ristissä sylissä. Kallio taas esiintyi hyvin rauhallisesti ja kertoi verkkaisesti tarinoita uransa varrelta pitäen tarinointinsa lomassa myös harkintataukoja. Yhteiskeskustelussa Chydeniuksen kanssa muisteltiin yhdessä työtilanteissa koettuja tapahtumia. Kuustonen kuunteli keskustelua hyvin, ja hänen välittömyytensä rakensi rennon keskusteluilmapiirin tähän ohjelmaan. Paula Koivuniemeä haastatellessaan toisessa Mansikkapaikka-ohjelmassa Kuustonen oli samoin

eloisa ja ilmeikäs juontaja ja elehti myös jonkin verran, jopa haastateltavaa Paula Koivuniemeä enemmän. Sillä ei ohjelman läheisyyden kannalta vaikuttanut olevan merkitystä, oliko elehtivä osapuoli mies vai nainen, vaan sillä, että keskusteluun tuotettiin välittömyyttä luovia elementtejä kuten elehdintää.

Talk show -tyyppiset keskusteluohjelmat Arto Nyberg ja Bettina S olivat kumpikin eloisia ja ilmeikkäitä, ja kummankin juontajalla oli keskeinen rooli tämän eloisuuden välittämisessä. Arto Nyberg oli ilmaisutavaltaan hieman ärhäkkäkin, mutta ärhäkkyyttä kehysti kaiken aikaa positiivisuus ja hyväntuulisuus. Nyberg esiintyi hyvin mutkattomasti ja avoimesti ja istui osan ohjelmaa hieman eteenpäin kumartuneena. Hän myös elehti kysymyksiä esittäessään ja nauroi tai hymyili useassa kohdin ohjelmaa. Myös Bettina Sångbom oli hyväntuulinen, ystävällinen ja leikkisä juontaja, joka rohkaisi haastateltaviaan ilmaisemaan itseään. Sångbom pyrki myös aktiiviseen dialogiin haastateltaviensa kanssa sekä kommentoimaan heidän sanomisiaan ja esittämään tarkentavia kysymyksiä. Kuten Nyberg, myös Sångbom reagoi usein naurulla tai hymyllä haastateltavien sanomisiin. Nybergillä nauru oli usein yhteisnaurua haastateltavan kanssa jollekin asialle tai nauru/hymy liittyi kiusoittelevaan, kuitenkin ystävälliseen tapaan osallistua haastateltavan puheenvuoroon. Sekä Arto Nyberg kuin Bettina S -ohjelmissa juontajan persoona nousi vahvasti esiin, ja ohjelmakonseptissa juontajalle oli myös varattu tilaa ei pelkästään haastattelijana, vaan myös yleisön katseen kohteena, omana persoonanaan. Bettina S -ohjelmassa tätä korosti myös taustalla oleva studioyleisö. Myös ohjelmissa käsiteltävät aiheet olivat keveämpiä kuin niissä keskusteluissa, joissa koko ohjelma oli rakennettu vain yhden teeman ja yhden haastateltavan ympärille. Juontajan tulikin Arto Nyberg ja Bettina S -ohjelmissa ilmaista itseään voimakkaasti ja tuoda persoonaansa esiin, koska se oli vahvemmin osa ohjelman konseptia.

Dialogiin tarvitaan kuitenkin aina kaksi osapuolta. Molemmissa nyt tarkastelluista ohjelmista oli peräkkäin useita haastateltavia vuorollaan, ja ilmaisullisuus eri haastattelutilanteissa vaihteli. Bettina S -ohjelmassa erityisen ilmeikäs keskustelija oli dekkarikirjailija Leena Lehtolainen, joka elehti vilkkaasti ja reagoi hyvin herkästi keskustelunaiheisiin lähtemällä aloitteellisesti niihin mukaan ja kommentoimalla asioita. Hän oli hyvin sujuva esiintyjä, ja hänellä oli myös eloisat kasvonilmeet ja kulmakarvojen liikettä. Sen myötä hänestä välittyi iloinen ja aktiivinen kuva. Televisiokuuluttaja Teija Sopanen oli Leena Lehtolaista jäh-

meämpi, mutta varma esiintyjä ja hän käytti harkittuja eleitä: isoja, selkeitä liikkeitä, asioita kuvailevia eleitä ja etusormella osoittelua. Hänellä oli puheessaan myös paljon huumoria, ja hän sai studioyleisön välistä nauramaan. Hän vastasi Bettina S:n kysymykseen ”Var du rädd för kameran?”, että ”Nej, jag var rädd för svenskan” ja kertoi, kuinka oli pari päivää yrittänyt ajatella ja unelmoida ruotsiksi ennen tätä ohjelmaa, mutta mieleen tuli vain painajaisia (mardrömmar, när hon försökte drömma). Studioyleisö nauroi taustalla.

Bettina S -ohjelman viimeinen haastateltava oli muusikko-näyttelijä Peter Jöback Ruotsista. Hän oli hyvin intensiivinen keskustelija, jonka keskustelutyyli muuttui hänen vapautuessaan ohjelman edetessä. Alkuosassa haastattelua hän oli hyvin vakava ja tyyli oli pohtivaa ja mietteliästä, mutta keskustelun loppupuolella hän oli kuin lentoon lähdössä ja käytti suuria eleitä kuvatessaan nuoruutensa esiintymistilannetta, jossa joutui spontaanisti suuren yleisön eteen Suomessa esittämään Maamme-laulua. Imitoidessaan omaa nuorta itseään Jöback toimi haastattelutilanteessa täysin estottomasti, ja Sångbomkin säesti Jöbackia nauramalla hervottomasti tämän esitykselle. Tässä tunteet tarttuivat voimakkaasti. Aktiivisesti elehtivä Jöback rakensi vahvasti keskusteluun ja tilanteeseen läheisyyden ilmapiiriä. Tässäkin kyseessä oli miespuolinen haastateltava, mutta läheisyyden rakentumiselle ei tuottanut mitään estettä se, että tunteita ilmaisi ja voimakkaasti elehti mies eikä nainen.

Arto Nyberg -ohjelmassa vilkkaimmin elehtivä haastateltava oli myös miespuolinen muusikko, hanuristi Kimmo Pohjonen, joka oli koko haastattelunsa ajan hyvin vapautunut, puhui eloisasti, ilmaisi nyökäten samanmielisyyttään, elehti paljon ja väläytteli hymyjä. Hän rakensi omaan haastatteluosuuteensa yhteistyössä Arto Nybergin kanssa hyvin läheisen ja positiivisen ilmapiirin. Pohjosen eräästä vastauksesta Nybergille ilmeni, että he olivat kouluaikaisia tuttuja, joten läheisyydelle oli myös konkreettista pohjaa. Kimmo Pohjonen vaikutti suhtautuvan intohimoisesti omaan taiteeseensa, josta hän kertoi innokkaasti haastattelussaan, ja Nyberg kuunteli hymyillen. Pohjonen vaikutti positiivisuuden ruumiillistumalta. Tunteiden ilmaisu ei tässäkään tapauksessa vaikuttanut millään tavoin sukupuolisidonnaiselta, naisten yksinoikeudelta.

Ohjelman naispuolinen haastateltava Laura Lagercrantz oli nuori malli, joka pyrki saamaan elokuvaosia Hollywoodissa. Hän vaikutti haastatteluosuutensa

alussa hieman varautuneelta, mutta Arto Nyberg tuki häntä vahvasti, ja hän vapautui ilmaisultaan pian. Lagercrantz istui kuitenkin oikeastaan koko haastatteluosuutensa samassa asennossa, jalka heitettyä toisen päälle ja kädet sylissä siten, että toinen käsivarsi suojasi vartaloa. Jos Lagercrantz elehti, hän käytti käsiään hyvin pienesti. Hän hymyili kuitenkin monessa kohtaa keskustelua ja osallistui keskustelun koordinointiin vahvoin minimipalauttein. Hänestä tuli kuitenkin vaikutelma, että hän varoi ilmaisemasta itseään liikaa ja pyrki antamaan itsestään harkitsevan ja pidättyvän vaikutelman.

Kummassakin aineistossani olevassa Melitan vieraana -ohjelmassa, joissa molemmissa haastateltavat olivat naisia, oli kuitenkin myös vahvaa elehdintää. Ohjelman, jossa keskustellaan kaikkien sairauksien psykosomaattisesta alkuperästä ja haastateltavana on psykosomaattisen lääketieteen erityisasiantuntija Tatjana Sivic Ruotsista, nimesin ”läpielehdityksi”: niin runsaasti siinä käytettiin eleitä. Elehdintä alkoi molemmilla keskustelijoilla jo aivan ohjelman alusta ja vahvistui keskustelun edetessä. Keskustelu oli hyvin ilmaisullista. Keskustelijoiden kädet olivat koko ajan liikkeessä, irti vartalosta, joten keskustelu oli hyvin vapautunutta. Kädet eivät olleet lukossa, vaan keskustelijat rakensivat yhdessä hyvin avoimen, luottamuksellisen keskustelutilan. Sivic vei keskustelua eteenpäin ilmeikkäästi, mutta hymyillen vain ajoittain joissain tilanteissa. Melita Tulikoura sen sijaan reagoi Sivicin sanomisiin usein hymyllä tai tilanteissa, joissa kamera ei näytä Tulikouraa, voi kuulla hänen lämpimästi nauravan jollekin Sivicin sanomiselle.

Elehdintä oli poikkeuksellisen runsasta, ja Sivic oli erittäin monipuolinen elehtijä: hän saattoi tähdentää asiaansa eleellä, osoittaa itseään tai muuten vain käyttää käsiään säestämään puhettaan. Hän on syntyjään kroaatti ja tullut Ruotsiin vasta parikymppisenä, joten mietin myös hänen kulttuuritaustansa vaikutusta voimakkaaseen elehdintään. Eleet ovat hyvin kulttuurisidonnaisia, ja Pohjois-Euroopassa elehdintä on paljon niukempaa kulttuurisesti kuin Etelä-Euroopassa. Mutta myös Melita Tulikoura käytti keskustellessaan paljon eleitä. Hän puhui kuitenkin harvoin ja elehti vain puhuessaan. Kuitenkin hän elehti ohjelman alusta alkaen läpi ohjelman, joskaan ei niin suurieleisesti ja monipuolisesti kuin Sivic. Tulikoura oli muuten ilmaisultaan varsin hillitty, mutta hänen eleensä olivat kuitenkin varsin suuria ja voimakkaita.

Haastateltavasta Tatjana Sivicistä johtuen keskustelu oli hyvin ilmeikästä ja eloisaa. Hän oli erittäin sujuva, suorastaan soljuva keskustelija ja puhui hyvin ilmeikkäästi. Hän ilmehti myös kasvoillaan ja kohotteli puhuessaan olkapäitään: ”koko kroppa” oli mukana hänen puhuessaan. Erityisesti silmien seutu oli ilmeikäs. Kuitenkaan hän ei antanut rauhatonta vaikutelmaa, vaan Sivicistä oli helppoa ja mielenkiintoista seurata. Hän ilmaisi itseään hyvin avoimesti ja herätti esiintymisellään luottamusta. Hän oli karismaattinen esiintyjä.

Myös Melitan vieraana -ohjelmassa, jossa haastateltavana oli Monika Arnö ja keskustelun teemana Arnön tyttären itsemurha ja sen vaikutukset Arnön elämään, keskustelu oli hyvin ilmaisullista ja eloisaa. Alkukankeudesta päästyään Arnö oli aktiivinen keskustelija, joka oli varma asiastaan ja halusi selvästi kertoa tarinansa. Hän jopa jätti kerran keskustelun kuluessa huomiotta Melita Tulikouran yrityksen keskeyttää hänet ja jatkoi määrätietoisesti asiansa esittämistä. Keskustelussa oli paljon vapautunutta elehdintää. Sekä Tulikoura että Arnö elehtivät paljon. Arnön elehdintä vapautui vielä entisestään keskustelun loppua kohti. Hänellä oli havainnollistavia ja kuvailevia eleitä sekä hyvin laajoja, isoja eleitä. Myös Tulikoura, niissä harvoissa kysymyksissään, joita esitti, käytti lisänä elehdintää. Keskustelu oli varsin totista. Siinä ei hymyily, vaan puhuttiin hyvin vakavina vakavista aiheista. Siitä huolimatta ohjelmassa oli lämmin ja positiivinen perusvire, jossa Melita Tulikoura keskittyi intensiivisesti kuuntelemaan Arnön tilitystä ja tukemaan häntä aina tarvittaessa.

Monika Arnön nonverbaalisessa viestinnässä oli myös jonkin verran hermostuneisuutta osoittavia adaptoreja. Hän saattoi sipaista housujaan tai kasvojaan tai kohentaa villatakin hihojaan, mutta kädenkäänteessä hän siirtyi taas elehtimään aktiivisesti eivätkä satunnaiset adaptorit häirinneet hänen puheensa kokonaisuutta. Arnön puheessa esiintyi myös paikoittain takeltelua. Tätä oli havaittavissa erityisesti tilanteissa, joissa tuli puhe jostain erityisen hankalasta vaiheesta tai asiasta Arnön elämässä. Esimerkiksi sellainen oli kohta, jossa Arnö mietti, onko hän jotenkin kirottu, onko niin, ettei hänellä ole oikeutta elämäänsä. Tätä hän mietti, kun myöhemmin elämässä tyttären kuoleman jälkeen tuli muita suuria vastoinkäymisiä (auto-onnettomuus, irtisanominen työpaikasta ym.) Näissä kohtaa Melita Tulikoura tuli aina nopeasti Arnön tueksi ja antoi sanat, joilla keskustelu jatkui sujuvasti eteenpäin. Keskustelu rakentui kokonaisuudessaan hyvin läheiseksi ja oli voimakkaan ilmaisullista.

Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus -osio on viimeisenä tarkastelussani. Taus-tatutkimuksissani (väitöskirjani luvussa 4.3.1) nousee esiin, että kun keskus-telijoille syntyy intensiivinen yhteys (rapport), he ovat vuorovaikutuksessaan sitoutuneita ja aktiivisia. Se ilmenee esimerkiksi Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen tutkimuksesta (1996, 120), jossa he nostivat esiin keskustelijoi-den eloisuuden ja ilmeikkyyden. Keskustelijat ovat vahvasti läsnä tilanteessa ja rakentavat aktiivisesti keskustelua pyrkien ymmärtämään toisen keskus-teluun osallistuvan sanomaa ja reagoimalla siihen aktiivisesti. Tämä seuraa aktiivisesta sitoutumisesta keskusteluun. Intiimien televisiokeskustelujen ai-neistossani pyrin havainnoimaan tätä asiaa ”Puhuminen eloisaa, ilmeikästä” -alamuuttujalla. Se sai aineistossani 95,9 prosentin tuen.

Edellä mainitsemassani tutkimuksessa sekä Gillisin, Bernierin ja Wootenin tutkimuksessa (1995, 39) keskustelun läheisyyttä osoitti erityisesti naispuo-lisen keskustelijan elehdintä. Näiden tutkimusten mukaan intensiivisessä keskustelussa erityisesti naispuoliset keskustelijat alkavat elehtiä vilkkaasti. Tarkastelin elehdintää vuorovaikutuksessa kaikissa otoksissa. ”Elehtiminen runsasta” -alamuuttuja sai aineistossani tukea 35,7 prosentissa kuvaotoksia. Jotkut naispuoliset haastattelijat kuten esimerkiksi Ilona Rauhala elehtivät hyvinkin runsaasti keskustelun päästessä kunnolla vauhtiin. Myös Melitan vieraana -ohjelmasta, jossa oli juontaja Melita Tulikouran lisäksi vieraana naispuolinen, erittäin eloisa ja voimakkaasti elehtivä studiovieras, kirjasin yleiseksi havainnoksi, että ”voisi sanoa, että tämä oli ”läpielehditty” ohjel-ma. Elehdintä alkaa molemmilla keskustelijoilla jo aivan alusta ja vahvistuu keskustelun edetessä. Keskustelu on vahvasti ilmaisullista.” Kaikki naishaas-tattelijat eivät kuitenkaan elehdi voimakkaasti. Esimerkiksi Maarit Tastula elehtii niukasti, mutta reagoi haastateltavan sanomisiin päännyökkäyksin. Havaitsin, että tarkastelemissani intiimeissä televisiokeskusteluissa esiintyi elehdintää myös joillakin miehillä. Elehdintä lisääntyi ohjelmien loppupuo-lella, minkä voisi tulkita intensiivisen yhteyden (rapport) syventymisenä kes-kustelun aikana. Vuorovaikutusmittarini ei kuitenkaan antanut edellytyksiä tämän tyyppisten seikkojen tarkempaan tarkasteluun.

Vuorovaikutusmittarini alamuuttuja ”Puheen kestäessä adaptoreita” on käänteinen signaali intensiiviselle yhteydelle (rapport). Se kertoo, että hen-kilö, jolla ilmenee adaptoreita, ei ole täysin sitoutunut keskusteluun, vaan

viestii, usein tahattomasti, pinnan alaisesta hermostuneisuudesta tai halusta irrottautua tilanteesta. Hän ei pyri rakentamaan keskusteluyhteyttä. Adaptoreita ovat esimerkiksi sormien naputtelu, jalan heiluttelu tai omaan kehoon kohdistuvat raapimiset, sukimiset tai muu koskettelu, joka ilmaisee, ettei henkilö ole täysin keskittynyt vuorovaikutukseen. Intensiivisessä keskustelussa ei pitäisi juurikaan ilmetä adaptoreita. Aineistostani tähän tuli tukea. ”Puheen kestäessä adaptoreita” -alamuuttuja ilmeni vain 4,2 prosentissa kuvaotoksia eli sitä ei esiintynyt 95,8 prosentissa kuvaotoksia. Intiimien televisiokeskustelujen osapuolet pyrkivät siis intensiiviseen keskusteluyhteyteen.

Vuorovaikutuksen ilmaisullisuutta arvioin myös alamuuttujilla ”Puhuminen sujuvaa” ja ”Puheessa taukoja, keskustelussa molemminpuolista hiljaisuutta”. Sujuvassa puhumisessa keskustelu on hyvin koordinoitua, ei takeltele ja tekee keskustelijoille helpoksi olla tilanteessa. Sujuvaan keskusteluun ei myöskään tule tyhjiä hetkiä, jolloin kumpikaan ei vie tilannetta eteenpäin. Gillisin, Bernierin ja Wootenin tutkimuksessa (1995, 39) yhtenä keskeisenä osoittimena intensiivisestä vuorovaikutuksesta oli se, ettei vuorovaikutukseen tullut kuolleita kohtia, molemminpuolista hiljaisuutta. ”Puhuminen sujuvaa” -alamuuttuja sai aineistossani 99,1 -prosenttisen tuen ja ”Puheessa taukoja, keskustelussa molemminpuolista hiljaisuutta” -alamuuttuja arvon 1,1 prosenttia eli intiimit televisiokeskustelut olivat sujuvia keskusteluja ilman kuolleita hetkiä. Koska kyseessä on julkisuudessa esitettävä keskustelu eikä mikään yksityinen terapiaistunto, on selvää, että myös julkisuus vaikuttaa keskustelun muuttujien tuloksiin. Televisiokeskustelut rakennetaan sellaisiksi, että ne voidaan välittää yleisölle, ja sujuvat televisiokeskustelut ovat toimittajien ammattitaidon tulosta. Tämä ei kuitenkaan ole ristiriidassa intiimien keskustelujen vaatimusten kanssa, vaan toimii samaan suuntaan. Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus sai siis hyvin tukea aineistostani (ks. taulukko 6.4). Esittelen seuraavaksi taulukon vuorovaikutuksen ilmaisullisuutta esittävien alamuuttujien prosentuaalisesta esiintyvyydestä aineistossani.

Taulukko 6.4 Tarkasteltavissa olevien kuvaotosten määrä, joissa ilmeni vuorovaikutuksen ilmaisullisuutta koko aineistossa

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikästä	95,9 (1883)	4,1 (26)	100,0 (1909)
Elehtiminen runsasta	35,7 (613)	64,3 (1283)	100,0 (1896)
Puheen kestäessä adaptoreita	4,2 (77)	95,8 (1825)	100,0 (1902)
Keskustelu sujuvaa	99,1 (1894)	0,9 (15)	100,0 (1909)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	1,1 (19)	98,9 (1889)	100,0 (1908)

Olen tässä luvussa tarkastellut saamiani tuloksia neljän käyttämäni muuttujan avulla: keskustelijoiden sitoutumisena ja keskittymisenä vuorovaikutukseen, keskustelijoiden positiivista ilmapiiriä tuottavaa viestimistä, vuorovaikutuksen sujuvaa koordinoitua ja sitä, kuinka vapautunutta ja luontevaa keskustelijoiden ilmaisu on. Nämä tarkastelukulmat avasivat erilaisia puolia läheisyyden rakentamisesta, siitä, miten läheisyys keskustelussa rakentuu. Sitoutuminen vuorovaikutukseen -muuttuja oli kantava elementti läheisyyden rakentamisessa. Sen kaikki alamuuttujat saivat aineistossani vahvan tuen. Sitoutuminen vuorovaikutukseen avaa läheisen keskustelun mahdollisuudet ja antaa näin raamit läheiseen vuorovaikutukseen.

Läheisen vuorovaikutuksen rakentumisen muiden muuttujien alakohdissa oli vahvempaa variaatiota. Osa alamuuttujista sai vahvaa tukea aineistossani, osa ei. Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus -muuttujan alamuuttujat Puhuminen eloisaa, ilmeikästä sekä Puhuminen sujuvaa saivat vahvaa tukea, samoin Vuorovaikutuksen sujuvuus -muuttujan kohta Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti. Nämä kohdat käsittelivät läheisyysilmiöstä samankaltaisia puolia. Myös monet muut alamuuttujat olisivat todennäköisesti saaneet vahvempaa tukea, jos tutkimuksessa olisi eritelty tarkemmin, tarkastellaanko puhujaa vai kuuntelijaa. Keskustelun kulussa puhujalla ja kuuntelijalla on erilaiset roolit, joihin liittyy osittain erilainen ruumiinkieli. Vuorovaikutuksen sujuvuus -muuttujassa tällaisia alamuuttujia olivat Kuuntelija myötäilee puhetta päännökökkäysin, Kuuntelija tukee puhetta ilmein ja elein ja Kuuntelija tukee

puhetta sanallisin minimipalauttein (tai muuten sanallisesti) sekä Vuorovaikutuksen ilmaisullisuus -muuttujassa alamuuttuja Elehtiminen runsasta. Puhuja on yleensä se, joka säästää puhettaan elehtimällä.

Vuorovaikutuksen positiivisuus -muuttuja sai aineistossani kokonaisuutena vähiten tukea. Erityisesti aineistoni ei antanut tukea sille, että läheisen vuorovaikutuksen rakentamiseen kuuluisi hymyilyä/ naurua tai että läheisessä keskustelutilanteessa kumarruttaisiin eteenpäin. Toisaalta alamuuttuja kertoi, että suomalainen intiimi televisiokeskustelu käydään vakavasti ja asiakeskeisesti, mikä ei kuitenkaan sulje pois sitä, että keskustelu käytäisiin positiivisesti. Sen sijaan alamuuttuja, jossa tarkasteltiin sitä, ovatko keskustelijoiden käsivarret vapaina, sai vahvan tuen aineistossani. Keskustelijat ovat avoimina dialogiin. Vuorovaikutuksen positiivisuus -muuttuja tarkasteli läheisyysilmioistä erityyppisiä puolia kuin muut muuttujat, jotka enemmän tai vähemmän suuntasivat huomionsa keskustelun kulkuun, kun tämä muuttuja taas kiinnitti huomionsa enemmän yksittäisten keskustelijoiden tarkasteluun.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KESKUSTELU

Tässä tutkimuksessa olen nostanut esiin suomalaisten televisiokeskustelujen genren, jonka olen nimennyt intiimiksi televisiokeskusteluksi. Olen tarkastellut sen keskusteluille ominaisia piirteitä sekä niiden vuorovaikutuksen rakentumisen elementtejä. Olen myös kiinnittänyt huomiota kameratyöskentelyyn, siihen, mikä on ominaista intiimien televisiokeskustelujen kuvaamiselle. Olen rakentanut vuorovaikutuksen nonverbaalisten elementtien tarkastelua varten vuorovaikutusmittarin, jonka käyttökelpoisuutta arvioin tässä luvussa. Pohdin seuraavassa saamiani tuloksia, ja peilaan niitä sekä teoriaa että käytännön kontekstia vasten.

7.1 Tutkimuksen tulosten pohdintaa

Tutkiessani läheisyyden rakentumista television keskusteluohjelmissa huomioni kiinnittyi vuorovaikutukseen. Tutkimukseni ytimessä on vuorovaikutusanalyysi. Vuorovaikutuksen tutkimus erilaisissa viestinnällisissä keskustelua tutkivissa perinteissä on kiinnittänyt huomionsa ensisijaisesti puheeseen, siis keskustelijoiden sanalliseen vuorovaikutukseen, kuten keskustelunanalyysissa (Sacks & Schegloff & Jefferson 1974), etnometodologisessa tutkimuksessa (Nuolijärvi & Tiittula 2000) ja diskurssianalyysissa (Jokinen & Juhila & Suoninen 1993). Kielestä ja sanomisen tavoista on haettu piileviä merkityksiä ja pyritty nostamaan vaivihkaiset kielelliset valinnat näkyviin. Tutkimus on osoittanut, että kielen avulla ihmiset pystyvät konstruoimaan todellisuutta ja vaikuttamaan siihen, mihin suuntaan todellisuus muokkautuu ja kehittyy. Kielelliset valinnat rakentavat maailmaa. Vähemmälle huomiolle vuorovaikutuksen analyysissa varsinkin suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa ovat jääneet kielen ulkoiset, sanattomat vuorovaikutuksen tavat (Isotalus 1996, 10). Nonverbaalista viestintää on tutkittu Suomessa nyt enemmän kuin 1990-luvulla, mutta sen tutkimuksella on varaa vielä kasvaa. Angloamerikkalaisessa kulttuuripiirissä nonverbaalista viestintää on sen sijaan tutkittu jo kauan: esimerkiksi poliittisen viestinnän puolelta löytyy runsaasti nonverbaalisen alueen tutkimusta. Sanaton vuorovaikutus on ihmisten ensimmäiseksi oppima kommunikointitapa, ja sen merkitykset ovat sanallisen vuorovaikutuksen ohessa aina mukana viestiessämme. Luemme vuorovaikutuksessa sanattomia merkkejä ja tulkitsemme niitä, vaikka niitä ei ole varsinaisesti opetettu. Ne on opittu osana omaan kulttuuriin kasvamista, ne ovat osa kulttuurin rakennusainesta ja vaihtelevat myös kulttuuripiireittäin. Sama sanaton ilmaisutapa voi saada hyvin erityyppisen merkityssisällön vaikka pohjoismaisessa ja Lähi-idän kulttuureissa. Myös sanaton vuorovaikutus suuntaa toimintaamme ja vaikuttaa suhteisiimme. Myös sanattomasti voimme rakentaa tilanteen tunnelmaa ja ihmisten välisiä suhteita.

Kokemus- ja tunnepuhe on tullut varsinkin 2000-luvulla vahvasti suomalaisiin televisio-ohjelmiin. Uusimpana genrenä on televisiojulkisuuteen tullut tosi-televisio, joka hyödyntää peliohjelmia ja dokumentteja ja tavallisia ihmisiä

esiintyjinään. Aslaman ja Pantin mukaan (2007, 191) tositelevisio- edeltäjinä ovat toimineet niin kutsuttuun terapiakeskusteluun kuuluneet ohjelmat, joissa toimittaja haastattelee empaattisesti haastateltavaa ja pyrkii saamaan tämän ilmaisemaan itseään ja avautumaan kokemuksistaan. Kysymys autenttisuudesta nousee näissä ohjelmissa keskiöön. Kuinka autenttisia intiimissä televisio-ohjelmassa esitetyt tunteet ovat? Aslama ja Pantti (2007, 197) pohivat, ovatko esitetyt tunteet ja tilanteet tosia vai median luomia, ovatko ne seurausta lajityypin konventioiden sisäistämisestä tai tuottajien neuvoista. Ellis (2009, 103) pohtii myös kysymystä vilpittömästi koettujen tunteiden esittämisestä. 1980-luvulta eteenpäin televisio on antanut tilaa emootioille, tuonut poliitikot lähikuvissa yleisön näkyville ja avannut pääsyn julkisuuden henkilöiden yksityisyyteen. Julkisuuden henkilöitä koulutetaan (Ellis 2009, 104) esiintymään siten, että heidät voidaan havaita vilpittömiksi. Televisiossa tunteet voivat siis olla myös vilpittömyyden esittämistä. Televisioesiintyjien kasvoista etsitään vahvistusta sille, että näemme televisiossa esiintyvän henkilön aidot, vilpittömät tunteet. Ellis esittää (2009, 112), että ihmiset pitää näyttää yleisölle puhuvina päinä television lähikuvissa, koska yleisö tekee ratkaisujaan poliitikkojen ja muiden julkisuuden henkilöiden vilpittömyydestä sen nonverbaalisen viestinnän pohjalta, mikä kuvissa näkyy. Vilpittömyyden esittäminen ja siinä onnistuminen avaa näin pääsyn valta-asemiin, koska ihmiset uskovat kykenevänsä arvioimaan esiintyjien vilpittömyyttä näiden nonverbaalisesta viestinnästä.

Tässä tutkimuksessa tarkastelin sitä, miten läheisyys rakennetaan intiimien televisiokeskustelujen genressä. Millä tavoilla keskusteluohjelman toimittaja osoittaa haastateltavalleen empaattisuutta ja saa hänet avautumaan intiimeistä ja vaikeistakin asioista, joita ohjelmassa on tarkoitus käsitellä? Miten televisiokeskustelun ilmapiiri rakennetaan sellaiseksi, että saadaan julkisuuden henkilö paljastamaan kulissien takaisia yksityisiä tunteitaan, ajatuksiaan, kokemuksiaan ruudun takana odottavalle yleisölle?

Esittelin tutkimukseni johdannossa Hatfieldin, Cacioppon ja Rapsonin tunnetartuntateoriaa sekä Gilesin viestinnän mukauttamisen teoriaa (CAT). Ne saivat aineistossani tukea. Omassa tutkimuksessani intiimien televisiokeskustelujen vuorovaikutuksesta löytyi tunnenseurailua ja keskustelijoiden vuorovaikutuksen konvergoitumista. Tutkimukseni ytimessä oli toimittajan

ja studiovieraan keskinäinen nonverbaalinen viestintä. Siinä nousi painokkaasti esiin intensiivisen yhteyden (rapport) rakentaminen siten, että keskustelun osapuolet sitoutuivat kiinteästi vuoropuheluun keskittymällä vahvasti toisiinsa keskustelun ajaksi, istumalla keskittyneesti suorassa orientaatioissa toisiinsa päin ja huolehtimalla hyvästä katsekontaktista toisiinsa. Suoran katsekontaktin merkitystä on korostettu myös aiemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Richmond, McCroskey ja Payne (1991, 216) esittävät, että kasvoilla ja katseella on merkittävä vaikutus läheisyyden kokemiseen ja että vahva, suora katsekontakti vuorovaikutuskumppaniin lisää läheisyyttä. Grumet'n (1999, 62, 67) mukaan katsekontakti on vuorovaikutustilanteen ytimessä. Grumet viittaa Exlinen ja Winterin tutkimukseen (1966), jonka mukaan kahdenkeskisissä kohtaamisissa keskustelijat katsoivat keskustelukumppaniaan suuren osan ajasta, erityisesti kuunnellessaan toista. Naispuoliset keskustelijat katsoivat kuulijan roolissa keskustelukumppaniaan 94 % ajasta ja miespuoliset keskustelijat 82 % ajasta. (Grumet 1999, 67.) Myös Tickle-Degnen ja Rosenthal (1987, 121) pitivät katsekontaktia merkityksellisenä keinona intensiivisen yhteyden rakentamiseen keskustelussa. Omassa tutkimuksessani sain samantyyppiset tulokset, joten vaikuttaa siltä, että riippumatta kulttuurieroista tai ajallisesta etäisyydestä katsekontaktin rooli ja merkitys on säilynyt muuttumattomana ja vahvana erilaisissa tutkimuksissa. Myös suora orientaatio on havaittu aiemmissa tutkimuksissa, joista esimerkkeinä Tickle-Degnenin ja Rosenthalin tutkimus (1987, 121) sekä Knappin ja Hallin (2002, 424) viittaama Mehrabianin tutkimus (1972), jossa vartalon suora orientaatio on yksi niistä sanattomista tavoista, joilla keskustelijat viestivät tilanteessa välittömyyttä (immediacy). Intensiivisessä keskusteluyhteydessä olevat ovat kääntäneet koko vartalonsa keskustelukumppaniaan kohti. Myös minun aineistossani näkyi sama. Institutionaalisessa studiokeskustelussa studioasettelukin edesauttaa tällaista vartalo-orientaatiota.

Keskustelun positiivisuutta loi avoimuus vuoropuheluun, mitä ilmensi esimerkiksi käsivarsien vapaa ja levollinen asento. Käsivarret eivät tarkastelemissani ohjelmissa olleet keskustelijoilla ristissä rinnalla suojaamassa keskustelijaa, vaan avoimesti sylissä. Näin käsiä oli keskustelun edetessä helppo käyttää vapaasti elehdintään, mikä taustatutkimusteni mukaan kertoo läheisestä vuorovaikutuksesta (erityisesti naisten elehdintä keskusteltaessa). Mehrabianin (1972) läheisyyden tekijöiden tarkastelussa, johon Knapp ja

Hall (2002, 424) viittaavat, käsivarsien ja vartalon avoimuus vuorovaikutuksessa on myös havaittu yhdeksi läheisyyttä rakentavaksi tekijäksi. Tässäkään ajalliset tai kulttuurierot eivät tuottaneet erilaista tulosta.

Ihminen vapautuu vuorovaikutukseen, mikä ilmenee kehon lisääntyneenä aktiivisuutena keskustelutilanteessa. Kuunteleva osapuoli osoittaa puhujan myötäilyä päännökökkyksin, mikä tukee puhujaa hänen havaitessaan tämän sanattoman signaalin. Siitä puhuja pystyy päättämään, että toinen seuraa hänen sanomisiaan ja prosessoi niitä myönteisesti. Hargie ym. viittaa (1994, 48) Duncaniin (1972), joka tutkimuksessaan on löytänyt useita tapoja, joilla haastattelija osoittaa kiinnostustaan keskustelukumppaniinsa. Näihin kuuluvat päännökökkykset. Läheinen keskustelu etenee myös säröittä. Keskustelu on puhujan ja kuulijan yhdessä koordinoimaa yhteistoimintaa, mitä säädellään sanattomin keinoin. Lopputuloksena on sujuva vuorovaikutus, missä puheenvuorot vaihtuvat luontevasti. Tähän koordinointiin käytetään siis päännökökkyä ja katsetta. Bernierin, Gillisin, Davisin ja Grahen (1996, 120) tutkimuksessa läheisessä vuorovaikutuksessa keskustelijoiden liikkeet näyttivät koordinoituilta, peilatuilta ja keskenään synkronissa olevilta, samoin Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 43) havaitsivat tutkimuksessaan, että koordinointi vaikutti läheisyyden rakentumiseen vuorovaikutuksessa. Myös Tickle-Degnen ja Rosenthal (1987, 125) pitivät tätä yhtenä keskeisistä läheisyyttä tuottavista tekijöistä vuorovaikutuksessa. He erottelivat tämän puheenvuorojen sujuvaan vaihtoon keskustelun aikana, vuorovaikutuksen eheään rytmiseen etenemiseen (synkroniaan) sekä vuorovaikutuskumppanin keskusteluasennon peilaukseen. Tämä sanaton läheisyyden rakennusmekanismi sai myös minun aineistossani vahvan tuen lukuun ottamatta toisen keskustelijan keskusteluasennon peilausta. Peilausasennon puuttumiseen saattaa vaikuttaa se, että kyse ei ole arkikeskustelusta, jossa keskustelijat olisivat samanarvoisessa asemassa toisiinsa nähden ja voisivat aivan täysin antautua keskusteluun vaan institutionaalisesta keskustelusta, jossa haastattelijalla on keskustelun johto käsissään ja joka määrittelee viime kädessä sen, mistä keskustelussa puhutaan. Toisaalta joissain ohjelmissa oli havaittavissa keskustelukumppanin keskusteluasennon peilausta. Tekijä, jonka painoarvo saattaa olla suurempi, on se, että ohjelmien kuvaustapa ei mahdollistanut tämän asian tarkastelua kuin murto-osassa kuvaotoksia. Peilausasettoa pystyi havainnoimaan aineistosta niin heikosti, että tulos voi olla myös sattumaa.

Voisi olla tarpeen tutkia tätä tekijää uudelleen, mutta se edellyttäisi mahdollisuutta vaikuttaa siihen, miten keskustelut kuvataan.

Aktiivinen sitoutuminen keskusteluun vaikuttaa siihen, että keskustelijat ovat henkisesti keskustelussa vahvasti läsnä, mikä ilmenee eloisana, ilmeikkäänä osallistumisena keskusteluun. Tämän havaitsivat esimerkiksi Bernieri, Gillis, Davis ja Grahe (1996, 120) tutkimuksessaan. Myös tämä sai vahvasti tukea tutkimukseni tuloksista. Gillis, Bernieri ja Wooten (1995, 42) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että naisten elehtiminen puhuessaan viesti vahvasti läheisyydestä vuorovaikutuksessa. Gillisin ym. tutkimuksessa tämä yksittäinen tekijä näkyi selvästi. Minun tutkimuksessani tämä ei korostunut. Osa keskusteluissa esiintyvistä naispuolisista haastattelijoista sekä osa naispuolisista studiovieraista elehtivät keskustellessaan aktiivisesti, mikä tuotti keskusteluun myös eloisuutta. Näin eivät kuitenkaan kaikki tarkastelemieni ohjelmien naishaastattelijat tai naisvieraat tehneet. Elehtimisen sijaan jotkut naishaastattelijat myötälivätkin keskustelukumppaniaan esimerkiksi nyökkäillen ja intensiivisesti toista kuunnellen ja katsellen. Keskustelun läheisyys kyettiin tuottamaan molemmilla tavoin. Suomalaisessa kulttuuripiirissä, jossa on hyväksytty hyvinkin vaitonainen läsnäolo sosiaalisissa tilanteissa, voi olla tyypillisempää kuin esimerkiksi angloamerikkalaisessa kulttuuripiirissä, että läheisyyttä osoitetaan pienieleisemmin ja että suomalaiset keskustelijat tunnistavat vaitonaisuusmatkin läheisyyden ilmaukset (Sallinen 1994, 145–147). Aineistossani esiintyi myös miesten elehtimistä. Gillisin ym. tutkimuksen mukaan miesten elehdinnällä ei ole vastaavaa vaikutusta läheisyyden rakentumiseen kuin naisten elehdinnällä. Minun aineistoni vahvat miespuoliset ”elehtijät” (esimerkiksi Kimmo Pohjonen ohjelmassa Arto Nyberg, Peter Jöback ohjelmassa Bettina S ja Timo Parvela ohjelmassa Punainen lanka) vaikuttavat kuitenkin havaintojeni mukaan yhtä lailla läheisyyden vaikutelman rakentumiseen kuin naispuolisetkin. Tähän olisi syytä perehtyä tarkemmin ja ottaa asia tutkimusasetelmassa paremmin huomioon, ennen kuin tästä voisi perustellusti sanoa enemmän.

Vuorovaikutuksen positiivisuuden osatekijänä monet tutkimukset esittävät keskusteluasennon, jossa keskustelijat kumartuvat toisiaan kohti keskustellessaan. Näin esittää muiden muassa Tickle-Degnen ja Rosenthal (1987, 123), Tickle-Degnen, Rosenthal ja Harrigan (1988), Bernieri, Gillis, Davis ja

Grahe (1996, 120), Knapp ja Hall (2002, 9) ja Mehrabian (1977, 18-26). Tämä yksittäinen tekijä saa vahvaa tukea aiemmista tutkimuksista. Mehrabianin (1977, 18–26) mukaan vaikka huonekalujen sijainti pakottaisi ihmisen tietylle etäisyydelle keskustelukumppanistaan, niin nojautumalla eteenpäin tai taaksepäin hän voi vähentää tai lisätä etäisyyttä toiseen. Minun tutkimuksessani eteenpäin kumartuminen keskustelukumppania kohti puuttui suurimmasta osasta ohjelmia. Keskustelijat eivät kumartuneet toisiaan kohden oikeastaan ollenkaan yhtä ohjelmaa lukuun ottamatta. Pikemminkin suomalaisissa intiimeissä televisio-ohjelmissa keskustelijat kaivautuivat tuoleihinsa tai istuivat niillä varsin suorina. Mietin, johtuiko tämä siitä, että kyseessä oli institutionaalinen, julkinen keskustelu, jolla oli yleisö ja jossa haastattelija ja studiovieras eivät olleet yksityisesti tuttuja, vaikka keskustelivat erittäin henkilökohtaisesta asiasta keskenään. Vai liittyikö tähän jonkinlaista kulttuurista erilaisuutta. Tutkimukseni ei anna vastausta tähän kysymykseen, mutta kertoo sen, että suomalaisissa intiimeissä julkisissa televisiokeskusteluissa, ainakaan minun aineistossani, tämä tekijä ei saanut tukea. Toisaalta läheisyysilmiötä ei näissä aiemmissa tutkimuksissa tarkasteltu julkisissa televisio-ohjelmissa. Tässä voi olla kyse arkikeskustelun ja julkisen keskustelun eroista.

Läheisyyden tuottamisen tekijänä mainitaan joissakin tutkimuksissa myös keskusteluasennon rentous (mm. Knapp & Hall 2002, 424; Guerrero ym. 1999, 46). En tarkastellut sitä systemaattisesti vuorovaikutusmittarissani, koska sitä ei erityisesti nostettu esiin niissä taustatutkimuksissa, joihin olen tutkimukseni perustanut. Yleisenä havaintona aineistossani näkyi se, että haastateltavat eivät olleet televisiokeskusteluissa niin rentoja kuin haastattelijat. Tämä selittyy todennäköisesti jännityksellä, mikä liittyy julkiseen esillä oloon yleisön edessä. Haastattelijat ovat siihen kouliintuneempia kuin yleensä vähemmän julkisuudessa esiintyvät haastateltavansa. Toki tässäkin oli eroja haastateltavien välillä, ja osa haastateltavistahan oli ammattiesiintyjiä, mutta hekin esiintyivät näissä keskusteluohjelmissa toisenlaisessa roolissa kuin normaalisti julkisuudessa. Tässä läheisyyden rakentaminen yksityisissä arkikeskusteluissa eroaa todennäköisesti paljon verrattuna julkisiin intiimeihin keskusteluihin. Tätä seikkaa en kuitenkaan omassa aineistossani tutkinut.

Läheisyyden rakentamiseen liittyy monissa tutkimuksissa positiivisuuden osaelementteinä hymyileminen ja yhdessä nauraminen. Bernieri, Gillis, Da-

vis ja Grahe (1996, 120) havaitsivat, että läheisessä vuorovaikutuksessa ihmiset puhuivat ja hymyilivät paljon. Myös Tickle-Degnen, Rosenthal ja Harrigan (1988) nostivat yhdeksi läheisyyden indikaattoriksi sen, että läheisessä vuorovaikutuksessa hymyillään enemmän. Kraut ja Johnston (1999, 75–77) esittivät, että hymyilemisen tarkoitus on saada aikaan ja ylläpitää ystävällistä vuorovaikutusta. Se on signaali, jolla sujuvoitetaan sosiaalista vuorovaikutusta. Sillä voidaan ilmaista myös sympatiaa ja pyrkiä rauhoittamaan toista. Hymyilemisen tavoite on kuitenkin ylläpitää sosiaalista sitoutumista riippumatta siitä, mitä hymyilijä tuntee. Hymyily ei silloin välttämättä viesti läheisyydestä. Rautkorpi (2011, 284) viittaa taas Haakanaan (1999), joka on keskusteluanalyttisessä naurun tutkimuksessa havainnut, että nauru liittyy usein arkojen asioiden käsittelyyn. Nauramalla voidaan pehmentää vaikeiden asioiden yhteistä käsittelyä. Tässä merkityksessä tutkimistani ohjelmista löytyi yhteisnaurun hetkiä. Yhdessä nauraminen myös vapautti ja kevensi tunnelmaa ja rakensi läheisyyttä keskustelijoiden välille. Näitä hetkiä ei tutkimissani ohjelmissa kuitenkaan ollut paljon. Ohjelmissani ei myöskään hymyily paljon. Asioita käsiteltiin vakavasti, asiallisesti ja totisina, vaikka joissakin tilanteissa saatettiin hieman hymyilläkin ja jopa nauraa yhdessä. Hymyily ja nauru eivät olleet keskeisiä elementtejä läheisyyden rakentamisessa. Tässä kohtaa minun aineistoni tutkimustulokset erosivat vahvasti valtavirrasta.

Yhdessä taustatutkimuksistani, Gillisin, Bernierin ja Wootenin tutkimuksessa (1995, 42), kokeiltiin tutkia hymyilyä luottamuksellisuuden ilmauksena, mutta sen ei todettu luotettavasti ilmaisevan läheisyyttä, vaan hymyilyn todettiin voivan viedä harhaan: se saattoi merkitä jotain muuta. Hymyily on hyvin monimerkityksinen nonverbaalinen signaali. Se voi merkitä joissakin yhteyksissä esimerkiksi hämmentyneisyyttä. Joskus hymyllä tai naurulla voidaan pyrkiä peittämään jotakin muuta koettua asiaa. Hymyllä voidaan pyrkiä miellyttämään tai imartelemaan. Hymyilevä ihminen voi hymyllä myös viestiä onnellsuudestaan. Hymy ei mitenkään yksiselitteisesti liity läheisyyteen, vaikka voi siihenkin liittyä.

Koska taustatutkimukseni olivat angloamerikkalaisesta kulttuuripiiristä, pohdin, vaikuttiko tutkimieni ohjelmien yleiseen hymyittömyyteen erilainen kulttuuri ja sen mukana erilainen ilmaisutapa, jossa vuorovaikutuksen rooli, esimerkiksi small talk -kulttuuri, on erilainen. Suomessa ei ole totuttu edel-

lyttämään kanssakäymisessä näennäistä kiinnostusta vieraisiin, vaan on ollut sosiaalisesti hyväksyttyä olla myös hieman juro. Sen kuvan sai ainakin minun tutkimusaineistostani: siinä ei pääsääntöisesti hymyllä profiloitunut.

Läheistä vuorovaikutusta tuki juuri tällaista keskustelua varten rakennettu studiotila, missä tuolien järjestelyllä ja muulla studiokalustuksella luotiin olohuonemainen konteksti haastattelijan ja studiovieraan vuoropuhelulle. Intiimien televisiokeskustelujen studioympäristö oli ohjelmissa hyvin pelkistetty. Katsojien huomio kohdistettiin kaikin mahdollisin tavoin itse keskusteluun. Tähän käytettiin joissakin ohjelmissa vahvemmin valaistusta, mutta oleellista kaikissa ohjelmissa oli läheisen vuorovaikutuksen piirin luominen. Studio-tilassa käytettiin tarkastelemisani ohjelmissa yllättävän paljon punaista väriä. Koska tarkastelussani oli intiimejä televisio-ohjelmia vain parin viikon ajalta, on vaikea tältä pohjalta sanoa, oliko studioväriytyksen vahva punerrus vain sattumaa vai käytetäänkö intiimeissä televisiokeskusteluissa yleisemminkin punaista väriä.

Elina Saksala (2008) käsittelee kirjassaan *Asiaa ruudussa* Aristoteleen Retoriikassa esittelemää vakuuttavan puheen kolmea kärkeä: **logosta**, jonka mukaan toisten vakuuttamiseen puheella tarvitaan vahvoja argumentteja, **ethosta**, jolla annetaan kuulijoille samastumismahdollisuus erilaisiin ihmistyyppeihin ja ihmisluonteisiin ja kuulijoihin vaikutetaan tästä seuraavan ymmärryksen kautta sekä **pathosta**, tunnetta, jolla vaikutetaan kuulijoihin ja voidaan saada heidät päätymään uudenlaisiin ratkaisuihin elämässään. (Aristoteles 1997, 198; Saksala 2008, 21–22.) Dokumentintekijä Peter Berndtsonin mukaan dokumentissa pitäisi olla eniten eetosta ja vähiten logosta, koska läsnäolo, samastuminen ja tunne ovat oleellisia (Saksala 2008, 21). Havaintojeni mukaan ne ovat oleellisia myös silloin, kun puhutaan intiimeistä televisiokeskusteluista. Tunteiden ja samastumisen kautta syntyy ymmärrystä, kuten Berndtson havaitsi (emt. 2008, 22), ja se on merkityksellistä intiimien televisiokeskustelujen katsojille.

Dokumenttiohjelmien tuottaja Pentti Väliahdet pohtii erilaisia genreluokituksia ja tulee tulokseen, että on kahdenlaista tietoa, joka jäsentää genrejä. Hän puhuu kovista faktoista ja tunnefaktoista. Kovaa faktaa tuottavat asiantuntijat, virkamiehet ja poliitikot, ja tällöin toimitaan logoksen tasolla. Tunnefaktat sen sijaan nousevat erilaisista elämäkokemuksista, teemoista,

joita esimerkiksi minun aineistossani olivat rattijuoppous ja perheväkivalta, tyttären itsemurha ja uusperheen ongelmat. Näitä teemoja aineistoni intiimeissä televisiokeskusteluissa pohtivat niiden kanssa elämässään tekemisiin joutuneet studiovieraat. Studiossa intiimissä televisiokeskustelussa istui jonkin teeman ”kokemusasiantuntija”, joka kertoi tunnefaktaa, jonka oli oman kokemuksensa kautta oppinut ymmärtämään. Tällöin liikuttiin Väliahteen mukaan eetoksen tasolla. (Saksala 2008, 22.) Intiimit televisiokeskustelut toimivat Aristoteleen eetos- ja paatos -käsitteiden kautta ja välittävät ohjelman katsojille tunnefaktaa, johon katsoja voi samastua ja joka voi vaikuttaa katsojan tunteisiin ja ehkä muuttaa jollakin tavalla hänen ajatteluaan suhteessa kyseisiin elämänilmiöihin. Intiimien televisiokeskustelujen vaikutuskeinot ovat mahdollisuus samastumiseen ja tunteisiin vaikuttaminen.

Katsojiin vaikutetaan myös kameratyöskentelyllä, intiimien televisiokeskustelujen kuvaamisella. Koga-Browesin (2013, 79) mukaan kameralla kehystäminen voidaan nähdä semioottisena resurssina, jolla kuvatuottajat voivat ilmaista tai koodata tuottamiinsa teksteihin merkityksiä, jotka viestivät sosiaalisesta etäisyydestä. Koga-Browes (2013, 88) vertaili tutkimuksessaan televisiouutisten kuvausta Japanissa ja Britanniassa ja havaitsi, että Britannian televisiossa käytetään enemmän henkilökuvia, mutta ihmisiä kuvataan kauempaa, kun taas Japanissa käytetään vähemmän henkilökuvia, mutta ihmisiä kuvataan lähempää. Maiden väliltä löytyi erilainen kulttuurinen kuvauskäytäntö. Oma tutkimustulokseni intiimien suomalaisten televisiokeskustelujen kuvauksesta oli hyvin selkeä. Aineistoni ohjelmien valtakuvajaus oli puolilähikuva ja valtakuvausetäisyys lähietäisyys. Ohjelmien kulku eteni pääsääntöisesti puolilähikuvasta toiseen puolilähikuvaan, jossa yleensä vuorottelivat keskustelun puhuva ja kuunteleva osapuoli. Ohjelma liikkui valtaosin hyvin lähellä avautuvaa ihmistä ja sitä, joka hänelle kysymyksiä esitti ja häntä kuunteli. Kuvauksella rajattiin muu konteksti pois ja tarkennettiin itse keskusteluun ja keskusteleviin. Ohjelman katsoja on pelkistetysti lähellä haastateltavan esiin tuomia ajatuksia ja niiden itse haastateltavassa tai hänen haastattelijassaan herättämiä tunteita. Isotaluksen mukaan (2000, 156–157) televisiokuvaus on keskittynyt erityisesti ihmisten kasvoihin ja erittäin tyypillistä on, että ihmisiä kuvataan niin, että vain heidän yläruumiinsa tai päänsä näkyy. Silloin pienetkin eleet korostuvat ja huomio kiinnittyy ihmisen katseeseen ja kasvojen ilmeisiin.

Minun aineistossani oli kuitenkin hyvin vähän varsinaisia lähikuvia, joissa olisi menty aivan ”puhujan iholle”. Näin ulkopuolisen katsojan oli helppo seurata keskustelua emotionaalisesti ”riittävän” etäisyyden päästä. Mietin, kuvataanko vastaavanlaisia ohjelmia esimerkiksi anglosaksisessa kulttuuripiirissä lähempää kuin suomalaisessa kulttuuripiirissä eli onko puolilähikuvien käyttö valtakuvina nimenomaan suomalaisesta kulttuurista nouseva piirre, mutta tähän oma tutkimusasetelmani ei tietenkään antanut vastausta. Se olisi oman tutkimuksensa aihe.

Intiimeissä televisiokeskusteluissa ei kuitenkaan täysin häivytetty kontekstia, vaan aika ajoin keskustelun kuluessa palattiin studioon ja näytettiin kokokuva sosiaaliselta etäisyydeltä, missä näkyi keskustelijat yhdessä keskustelemassa. Tämä myös rytmitti ohjelmaa ja toi siihen vaihtelevuutta, koska koko ohjelma kuvattuna pelkästään keskustelun osapuolia vuorotellen näyttäen olisi tehnyt ohjelmasta liian tasapaksun. Toisenlaisia kuvarajauksiakin ohjelmissa esiintyi, mutta vaihtelevia määriä eri ohjelmissa, joten muita selkeästi yhdistäviä kuvarajauksia aineistosta ei löytynyt. Yhteistä ohjelmille oli, että usein ohjelma alkoi ja loppui yleiskuvaan tai laajaan kokokuvaan ja erilaiset vaihtelevat kuvakoot eri ohjelmissa näkyivät ohjelmien sisäisten siirtymien kohdalla. Varsinainen keskustelu eteni valtaosin puolilähikuvien.

Intiimit suomalaiset televisiokeskustelut erosivat tyyliltään esimerkiksi amerikkalaisista ja brittiläisistä vastineistaan. Esimerkiksi tunnetussa amerikkalaisessa Ricki Lake -talk showssa teemaa äidin negatiivisesta suhtautumisesta teini-ikäisen tyttärensä poikaystävään käsiteltiin siten, että studioon kutsuttiin äiti ja tytär kertomaan julkisesti näkökantansa kiistasta tyttären poikaystävästä, ja juontaja ja studioyleisö saivat esittää heille kysymyksiä ja kommentteja kiistasta. Sen jälkeen studioon marssitettiin itse poikaystävä, ja kiista leimahti heti kiivaaksi sanailuksi. Osapuolet huusivat ja sättivät toisiaan, ja studioyleisö aplodeerasi ja huuteli omia kommenttejaan. Ohjelman emotionaalisessa kulminaatiopisteessä tytär itkien julisti rakkauttaan sekä äitiinsä että poikaystäväänsä ja anoi heitä tekemään sovintoa. Juontaja, jota näytettiin lähikuvassa, ylisti tyttären kypsyyttä asiassa ja yleisö taputti. (Bruun 1999, 243.)

Verrattuna suomalaisiin intiimejä aiheita käsitteleviin ohjelmiin tämä amerikkalainen esimerkkiohjelma oli rakennettu aivan toisin keinoin ja intiimiys

tuotettiin toisella tavalla. Tässä tilanteesta tehtiin suurta draamaa, jota vauhitettiin tuottamalla kiistan osapuolet yhteen tappelemaan julkisesti yleisön eteen, ja yleisökin osallistui kannustamalla toimijoita kiistelyyn. Tunteet olivat vahvoina läsnä ja tilanne tapahtui ”tässä ja nyt”. Kaikkien oli mahdollista nähdä ristiriita elävänä silmiensä edessä suorassa toiminnassa. Henkilöiden intiimistä ongelmasta tehtiin speaktaakkelia, suurta draamaa. Brittiläisessä talk show -ohjelmassa Kilroy keskusteluasetelma rakennettiin enemmän samankaltaiseksi kuin suomalaisissa intiimeissä televisiokeskusteluissa, mutta tunteet osoitettiin paljon vahvemmin kuin ohjelmien suomalaisissa vastineissa. Esimerkiksi juontaja Kilroy simuloi vielä suomalaisiakin ohjelmia vahvemmin psykoterapeuttista keskustelua. Hän diagnosoi keskustelutilanteessa olevan vieraan ongelman ja etsi siihen parannuskeinoa ja tarjosi neuvoja. Lähinnä aineistossani tämä vertautui tv-psykologi Ilona Rauhalan ohjelmiin. Kilroy kuitenkin otti kosketuksenkin keinovalikoimaansa, mitä ei tapahtunut ollenkaan suomalaisissa intiimeissä televisiokeskusteluissa. Kilroy saattoi pidellä vierastaan kädestä tai jopa halata häntä. (Lorenzo-Dus 2005, 623.)

Verrattaessa suomalaisia intiimejä televisiokeskusteluja näihin esimerkkeihin näyttäytyvät suomalaiset keskustelut varsin pidättyväisinä eikä niissä tuoda kovinkaan vahvasti tunteita näkyviin. Niissä ei juuri edes hymyillä, vaan ollaan kovasti vakavia ja empaattisia, erityisesti paljastavissa, tunnustuksellisissa televisiokeskusteluissa. Ohjelmaan tulleita vieraita kohdellaan arvokkaasti, ja heille annetaan paljon tilaa puhua. Heitä ei hätistellä tai kaiveta heidän tunteitaan esiin mitenkään provosoivasti. Lähimmäksi tätä pääsee ehkä Arto Nyberg, kun hän härnää hyväntahtoisesti jo entuudestaan tuntemaansa Kimmo Pohjosta tai nostaa muiden haastateltaviensa osalta esiin jonkin negatiivisen kohdan näiden elämästä, missä haastateltavat eivät ole täysin onnistuneet. Tämän hän kuitenkin tekee hyvin pehmeästi ja positiivisen kehityksen säilyttäen. Talk show -ohjelmissa esiintyy muualla myös ilkeilyä ja inhoilua, ja ohjelmavieraiden tunteita pyritään pikemminkin ärsyttämään kuin kohtelemaan niitä kunnioittavasti. Suomalaiset intiimit televisiokeskustelut sen sijaan ovat hyvin hienovaraisia, hyvin kuuntelevia, hyvin empaattisia. Ja suomalaisissa keskusteluissa myös hymyily on niukkaa. Aineistoni keskustelut olivat pääsääntöisesti vakavia ja asiakeskeisiä, siis hyvin totista touhua. Ne kertovat jotakin kulttuurispesifiä suomalaisesta kulttuurista.

7.2 Tutkimuksen rajoitteiden pohdintaa

Tutkimukseni keskeisiin rajoitteisiin törmäsin ohjelmien kuvauksen ja non-verbaalista viestintää havainnoivan vuorovaikutusmittarini kohdalla. Esittelen ensiksi ongelmat ohjelmien kuvaukseen liittyen. Koska aineistoni koostui televisiossa jo esitetyistä ohjelmista, en voinut tietenkään vaikuttaa siihen, miten ohjelmat kuvattiin. Miettiessäni havainnoitavia kohteita taustatutkimusteni pohjalta en tullut riittävästi huomioineeksi sitä, mitä valmiiksi kuvatuista ohjelmista on nähtävissä. Ohjelmien kuvakulmat ja rajaukset olivat usein sellaisia, ettei kuvasta ollut mahdollista tarkastella kaikkia sellaisia seikkoja, joita olin merkinnyt tarkastelun kohteiksi. Usein havainnointilistoihin oli vain merkittävä ”ei ole mahdollista tästä kuvarajauksesta päätellä”. Erityisen vähän havainnointimahdollisuuksia sain sellaisten nonverbaalisten ilmiöiden tarkasteluun, joissa piti tarkastella molempia keskustelijoita samanaikaisesti. Tällainen oli esimerkiksi peili-asennon havainnointi. Siinä keskustelijat peilaavat toistensa asentoa. Ilmiöstä on mahdotonta sanoa mitään, jos kuvaa on vain toisesta keskustelun osapuolesta. Kokokuvia oli onneksi kuitenkin jonkin verran, joten kaikista nonverbaalisista muuttujista sain jonkin verran havaintoja, mutta ne eivät kuitenkaan kertoneet kuin vain pienestä osasta ohjelmaa, joten yleistysten tekemiseen pitää niiden osalta suhtautua varovaisesti. Kaikki ne sanattomat signaalit, mitä puolilähikuvista oli havaittavissa, olivat sen sijaan aineistossani runsaasti edustettuina.

Vuorovaikutusmittarissani, jonka avulla luokittelin televisio-ohjelmissa näkyvän nonverbaalisen aineksen, on itse mittariin liittyviä rajoituksia. Tutkimuksen tehtyäni näen selvästi, mitkä seikat olisi mittaria tehdessä pitänyt ottaa tarkemmin huomioon. Mittaria pitäisi edelleen kehittää, jotta se erottelisi paremmin nonverbaalisia elementtejä. Selvä mittariin liittyvä ongelma näkyy esimerkiksi ”Vuorovaikutuksen positiivisuus ja Vuorovaikutuksen sujuvuus”-kohdissa, joissa en erottele sitä, nyökkääkö päättään puhuja vai kuuntelija. Kuuntelija myötäilee puhujaa päännyökkäyksin, mutta puhuja ei nyökyttele samalla tavoin. Nämä keskusteluroolit olisi selkeästi pitänyt erottaa. Erottelun myötä mittari olisi mitannut oikeampaa asiaa ja saadut prosenttiluvut olisivat varmasti olleet paljon korkeammat. Myös sukupuolen

olisi voinut ottaa paremmin huomioon. Esimerkiksi elehdinnän merkityksellisyys läheisyyden rakentajana oli aiemmissa tutkimuksissa havaittu nimenomaan naisten kohdalla. Minun aineistossani erottelun olisi voinut tehdä samalta pohjalta. Tosin aineistossani esiintyi myös miehiä, jotka elehtivät puhuessaan, joten se varmasti johti minut ajattelemaan, että on mahdollista tarkastella myös ”Elehtiminen runsasta” -alamuuttujaa koko aineistossa.

On myös mahdollista, koska taustatutkimukseni on poimittu anglosaksisesta kulttuuripiiristä, että kulttuurierot vaikuttavat mittarissa jollakin tapaa, koska nonverbaaliset piirteet käyttäytymisessä ovat kulttuurisidonnaisia. Näitä seikkoja olisi voinut olla hyvä miettiä ennakkoon enemmän.

Ja huomattava on myös se, että taustatutkimukset eivät käsitelleet julkista televisioaineistoa eivätkä mediaa ylipäänsä, vaan niissä psykologian opiskelijat olivat koehenkilöinä läheisyyden rakentumista tarkastelevissa tutkimuksissa. Minä taas etsin samoja läheisyyden rakentamisen elementtejä institutionaalisesta televisiokeskusteluaineistosta suomalaisessa kulttuuripiirissä, joten sovelsin taustatutkimusten tietoja varsin toisen tyyppiseen kontekstiin. Näistä rajoitteista huolimatta mittari sai osittain vahvaa tukea myös minun aineistossani.

Tutkimuksen rajoite on myös se, että aineisto on jo kymmenen vuotta vanhaa. Myös mediamaailma on muuttunut lähimmän kymmenen vuoden aikana paljon sosiaalisen median ja verkkomaailman tullessa perinteisen median rinnalle yhteiskunnan keskiöön ja syrjäyttäessä lehdistön ja television valta-asemastaan. Television keskusteluohjelmat eivät enää ole samassa roolissa kuin aiemmin. Itse läheisyyden tuottaminen ja intiimiyden rakentaminen ei kuitenkaan ole ilmiönä vanhentunut, vaan laajentunut uusille alueille kuten esimerkiksi verkkoon. Esimerkiksi Karoliina Talvitie-Lamberg (2014) on väitöskirjassaan tutkinut tunnustuksia sosiaalisessa mediassa. Tutkimusasetelma poikkeaa tästä tutkimuksesta siinä, että Talvitie-Lamberg keskittyi tarkastelemaan vlogien kautta esitettyjä minäkeskeisiä tunnustuksia. Erityisesti nuoret avautuivat sosiaalisen median alustoilla, esimerkiksi YouTube-videoilla, kertoivat intiimejä asioita elämästään ja pyrkivät tällä tavoin saamaan muita reagoimaan ja kommentoimaan elämänsä tapahtumia. Nämä videot pyrkivät suoraan yhteyteen yleisönsä kanssa. Omassa aineistossani ne rin-

nastuvat lähinnä Priima-ohjelman monologeihin muodoltaan, mutta poikkeavat niistä pyrkimyksellään suoraan kontaktiin yleisönsä kanssa. Ilmiö, jota tutkin intiimien televisiokeskustelujen kehityksessä, ei ole mitenkään vanhentunut ja sidottu vain televisioon. Sen tutkimus on siirrettävissä myös muille visuaalisille alustoille, koska niilläkin käydään monenlaisia keskusteluja monessa tarkoituksessa. Vaikka ohjelma-aineistoni on vanha, niin ilmiö, jota tutkin, on tuore tänäänkin.

7.3 Merkitys viestinnän tutkimukselle

Tutkimuksessani tarkastelen median sisältöjä toisenlaisesta näkökulmasta kuin yleensä. Käännän katseen nonverbaaliseen verbaalisen sijaan. Nonverbaalista viestintää ovat myös muun muassa äänensävyt, mutta keskityn tarkastelemaan erityisesti visuaalisesti havaittavaa nonverbaalista viestintää. Tutkimukseni tuo uutta tietoa median nonverbaalisesta puolesta sekä uutta tietoa yleensä visuaalisen tutkimukseen. Ajassamme visuaalisuus lisääntyy koko ajan. Vaikka television rooli mediana on heikkenemässä, niin verkko-maailmassa visuaalisuus näkyy monina muotoina, joissa riittää tutkittavaa. Vuorovaikutusmittarini on hyvin siirrettävissä myös verkon visuaalisten läheisyyttä tarkastelevien vuorovaikutusilmiöiden tutkimukseen. Nonverbaalisen viestinnän ilmiöt on hyvä tunnistaa paremmin myös muussa julkisuudessa. Televisio on edelleen olemassa oleva, seurattu media, vaikka on saanut rinnalleen kilpailijoita. Televisio tuottaa koko ajan nonverbaalisin merkityksin kyllästettyjä mediaesityksiä, ja sen kehityksissä vierailevat myös valtakunnan poliitikot ja muut päättävät tahot. On tärkeää tunnistaa televisioesiintymisen tuottamat nonverbaaliset viestit, koska ne vaikuttavat yleisön havaintoihin ja tulkintoihin esiintyjistä ja esiintyjistä muodostuviin mielikuviin. Tätä kautta ne voivat vaikuttaa myös kansalaisten äänestyspäätöksiin. Televisio on mediana hyvin emotionaalinen, ja sen kautta tunteet ja asenteet välittyvät vahvasti. Ja ne ovat niitä elementtejä, jotka yleisö osaa poimia. Siksi erilaisten esiintyjien on tärkeää tulla tietoisiksi välittämistään nonverbaalisista merkityksistä.

Vaikka yhteiskunta on medioitunut ja muuttunut entistä teknologiavälitteisemmäksi, ihmiset ovat edelleen vuorovaikutuksessa myös keskenään,

verkossa, visuaalisesti ja toki edelleen myös perinteisissä medioissa sekä medioiden ulkopuolella. Ihmisten sanattoman viestinnän analyysilla on paikkansa näillä kentillä. Tutkimukseni on keskittynyt läheisyyden rakentamisen elementteihin televisiokeskusteluissa. Yhteisyyden rakentumisen tutkimuksessa yhteiskunnassa voisi myös hyödyntää tutkimukseni havaintoja. Vallan tutkimuksessa, jota viestinnässä paljon tehdään, olisi mahdollista tarkastella vallan rakentumista ja rakentamista nonverbaalisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ja kun yhteiskunnat monikulttuuristuvat, olisi hyvä ymmärtää paremmin sanattomia kulttuurien välisiä eroja, koska sillä voi olla merkitystä yhteisyyden rakentumiselle yhteiskuntatasolla kuin myös ihmisten kohtaamiselle ruohonjuuritasolla. Tällä kentällä tutkittavaa riittää.

LÄHTEET

- Altman, I. 1990. Conceptualizing "rapport". *Psychological Inquiry* 1(4), 294–323.
- Andersen, P. A. & Guerrero, L. K. 2000. Principles of communication and emotion in social interaction. Teoksessa P. Isotalus & E. Aarnio (toim.) *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* Jyväskylä: SoPhi 52 Jyväskylän yliopisto, 155–173.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.
- Argyle, M. & Dean, J. 1965. Eye-contact, distance and affiliation. *Sociometry* 28(3), 289–304.
- Aristoteles 1997. Retoriikka. Runousoppi. Classica-sarja. Suom. Paavo Hohti, Päivi Myllykoski ja Juha Sihvola. Tampere: Gaudeamus Kirja.
- Aslama, M. & Pantti, M. 2007. Todellisuustelevio, tunteet ja tunnustuspuhe. Teoksessa H. Kujansivu & L. Saarenmaa (toim.) *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan*. Helsinki: Gaudeamus, 184–200.
- Aslama, M. & Pantti, M. 2008. Talking alone. Reality TV, emotions and authenticity. Teoksessa M. Greco & P. Stenner (eds.) *Emotions*. Lontoo ja New York: Routledge, 339–346.
- Bell, P. & van Leeuwen, T. 1994. The media interview. Confession, contest, conversation. Australia: University of New South Wales Press.
- Bernieri, F. J., Gillis, J. S., Davis, J.M. & Grahe, J.E. 1996. Dyad rapport and the accuracy of its judgment across situations: A lens model analysis. *Journal of Personality and Social Psychology* 71, 110–129.
- Bernieri, F.J. 1988. Coordinated movement and rapport in teacher-student interactions. *Journal of Nonverbal Behavior*, 12, 120–138.
- Broth, M. 2008. The "Listening Shot" as a collaborative practice for categorizing studio participants in a live TV-production. *Ethnographic Studies* 10, 69–88.
- Bruun, H. 1999. The aesthetics of the television talk show in G. Agger & J.F. Jensen (eds) *The Aesthetics of television*. Aalborg: Universitetsforlag.
- Buck, R. 1990. Rapport, emotional education, and emotional competence. *Psychological Inquiry* 1 (4), 301–302.

- DePaulo, B. & Bell, K. 1990. Rapport is not so soft anymore. *Psychological Inquiry* 1 (4), 305–308.
- Drew, P. & Heritage, J. (toim.) 1992. *Talk at Work. Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Duncan, S. D., Jr. 1990. Measuring rapport. *Psychological Inquiry* 1 (4), 310–312.
- Ellis, J. 2009. The performance on television of sincerely felt emotion. *ANALS, AAPSS*, 625, 103-115.
- Foucault, M. 1978. *The history of sexuality*. Vol. 1, translation Robert Hurley. New York: Pantheon.
- Foucault, M. 1998. *Seksuaalisuuden historia*. Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus (ransk. alkuteokset 1976–1984).
- Furedi, F. 2004. *Therapy Culture. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*. London: Routledge.
- Gallois, C., Ogay, T. & Giles, H. 2005. Communication Accommodation Theory: a look back and a look ahead. In W. B. Gudykunst (Ed.) *Theorizing about intercultural communication*. Thousand Oaks: Sage, 121–148.
- Gillis, J.S., Bernieri, F.J. & Wooten, E. 1995. The effects of stimulus medium and feedback on the judgment of rapport. *Organizational behaviour and human decision processes* 63 (1), 33 – 45.
- Goleman, D. 1998. *Tunneäly työelämässä*. Suom. J. Kankaanpää. Helsinki: Otava.
- Goodwin, C. 2000. Action and embodiment within situated human interaction. *Journal of Pragmatics*, 32, 1489–1522.
- Goodwin, M.H., Cekaite, A. & Goodwin, C. 2012. Emotion as Stance. In Peräkylä, A. & Sorjonen, M-L. (Eds.) *Emotion in Interaction*. New York, USA: Oxford University Press, 16–41.
- Grumet, G. W. 1999. Eye contact. The core of interpersonal relatedness. Teoksessa L.K. Guerrero, J. A. DeVito & M. L. Hecht (toim.) *The nonverbal communication reader. Classic and contemporary readings*. Second edition. Illinois, USA: Waveland Press, 62-73.
- Gudykunst, W. B. (Ed.) 2005. *Theorizing about intercultural communication*. Thousand Oaks: Sage.
- Guerrero, L. K., DeVito, J. A. & Hecht, M. L. (Eds.) 1999. *The nonverbal communication reader. Classic and contemporary readings*. Second edition. Illinois, USA: Waveland Press.

- Haarman, L. 2001. Performing Talk. In Tolson, A. (Ed.) *Television Talk Shows. Discourse, Performance, Spectacle*. Mahwah, New Jersey, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 31–64.
- Hakulinen, A. 1997. Vuorottelujäsennys kirjassa Liisa Tainio (toim.) *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, E. T. 1963. A system for the notation of proxemic behavior. *American Anthropologist* 65, 1003–1026.
- Hall, E.T. 1973. *The Silent Language*. New York: Anchor Press/Doubleday
- Hargie, O., Saunders C. & Dickson D. 1994. *Social skills in interpersonal communication*. Third edition. London: Routledge.
- Hatfield, E., Cacioppo, J.T. & Rapson, R. L. 1994. *Emotional Contagion*. Studies in emotion & social interaction. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heath, C. & Luff, P. 2000. *Technology in action*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Hendrick, C. 1990. The nature of rapport. *Psychological Inquiry* 1 (4), 312–315.
- Horton, D. & Wohl, R. 2006 (1956). Mass communication and parasocial interaction: Observations on intimacy at a distance. Reproduction in *Particip@tions* Volume 3, Issue 1 (May 2006) www.participations.org/volume3/issue1/3_01_hortonwohl.htm, haettu 6.6.2014. (Alkuperäinen lehdessä *Psychiatry* 19:215–229.)
- Isotalus, P. (toim.) 1994. *Puheesta ja vuorovaikutuksesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Isotalus, P. 1995. Suomalaisessa puhekuulttuurissa monikulttuurinen televisio. Teoksessa L. Salo-Lee (toim.) *Kieli & kulttuuri oppimisessa ja opettamisessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Isotalus, P. 1996. Toimittaja kuvaruudussa. *Televisioesiintyminen vuorovaikutuksen näkökulmasta*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Isotalus, P. 2000. Tunteita ja reaktioita televisiossa. Ahon ja Halosen nonverbaalinen viestintä. Teoksessa P. Isotalus & E. Aarnio (toim.) *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* Jyväskylä: SoPhi Jyväskylän yliopisto, 155–173.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Kaukomaa, T. 2015. *Facial expressions as an Interactional Resource in Everyday Face-to-face Conversation*. Helsinki: Unigrafia Oy.

- Kendon, A. 1970. Movement coordination in social interaction: Some examples described. *Acta Psychologica*, 32, 1–25.
- Knapp, M. & Hall, J.A. 2002. Nonverbal communication in human interaction. Fifth edition. USA: Thomson Learning.
- Koga-Browes, S. 2013. Social distance portrayed: television news in Japan and the UK. *Visual Communication* 12 (1) Sage, 71-96.
- Kraut, R. E. & Johnston, R. E. 1999. Social and emotional messages of smiling. Teoksessa L. K. Guerrero, J. A. DeVito & M. L. Hecht (Eds.) *The nonverbal communication reader. Classic and contemporary readings*. Second edition. Illinois, USA: Waveland Press, 74-78.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. 1996. Reading images. The grammar of visual design. London & New York: Routledge.
- Kroon Lundell, Å. 2009. The design and scripting of "unscripted" talk: live-ness versus control in a TV broadcast interview. *Media, Culture & Society*, 31 (2), 271-288.
- Kujansivu H. & Saarenmaa L. (toim.) 2007. Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan. Helsinki: Gaudeamus.
- La France, M. & Ickes, W. 1981. Posture mirroring and interactional involvement: Sex and sex typing effects. *Journal of Nonverbal Behavior*, 5, 139–154.
- Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Backman, A-M. (toim.) 1998. Sosiaalinen vuorovaikutus. Helsinki: Otava.
- Lauerbach, G. 2010. Manoeuvring between the political, the personal and the private: Talk, image and rhythm in TV dialogue. *Discourse & Communication* 4(2), 125–159.
- Livingstone, S. & Lunt, P. 1994. Talk on television. Audience participation and public debate. London and New York: Routledge.
- Lorenzo-Dus, N. 2005. A rapport and impression management approach to public figures' performance of talk. *Journal of Pragmatics* 37, 611-631.
- Machotka, P. 1965. Body movement as communication. *Dialogues: Behavioral Science Research* 2, 33–66.
- Mehrabian, A. 1967. Orientation behaviors and nonverbal attitude communication. *Journal of Communication* 17, 324–332.
- Mehrabian, A. 1971. Silent messages. Belmont, Cal.: Wadsworth.
- Mehrabian, A. 1972. Nonverbal communication. Chicago, Illinois: Aldine.
- Mehrabian, A. 1977. Nonverbal communication. NY: Aldine.

- Mestrovic, S. 1997. *Postemotional Society*. London: Sage.
- Nevile, M. 2015. The Embodied Turn in Research on Language and Social Interaction. *Research on Language and Social Interaction*, 48 (2), 121–151.
- Nuolijärvi, P. & Tiittula, L. 2000. Televisiokeskustelun näyttämöllä. Televisio-institutionaalisuus suomalaisessa ja saksalaisessa keskustelukulttuurissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 768.
- Näre, S. 2005. *Julkisuudesta ja intimitetistä*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Park, R.E. & Burgess, E.W. 1924. *Introduction to the science of sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Patterson, M.L. 1973. Compensation in nonverbal immediacy behaviors: a review. *Sociometry* 36 (2), 237–252.
- Peräkylä, A. 2012. Epilogue. Teoksessa A. Peräkylä & M.-L. Sorjonen (toim.) *Emotion in interaction*. New York, USA: Oxford University Press.
- Peräkylä, A. & Ruusuvuori, J. 2006. Facial Expression in an Assessment. In Knoblauch, H., Schnettler, B., Raab, J., Soeffner, H.-G. (Eds.) *Video Analysis: Methodology and Methods*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 127–142.
- Peräkylä, A. & Sorjonen, M.-L. (toim.) 2012. *Emotion in interaction*. New York, USA: Oxford University Press.
- Pirilä, K. & Kivi, E. 2005. *Otos. Elävä kuva – elävä ääni. Ensimmäinen osa*. Helsinki: Like.
- Puro, J.-P. 1996. *Johdatus puheviestinnän teorioihin*. Tampere: Gaudeamus.
- Rautkorpi, T. 2011. *Televisiokeskustelu yhteiskehittelynä. Tapaustutkimus tv-tuotannosta ja merkityksellistämisen taidosta*. Tampere: Tampere University Press.
- Richmond, V.P., McCroskey, J.C. & Payne, S.K. 1991. *Nonverbal behaviour in interpersonal relations*. 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Rose, B.G. 1985. The Talk Show. In Rose, B.G. (Ed.) *TV Genres. A Handbook and Reference Guide*. Westport Connecticut, USA: Greenwood Press, 329–352.
- Rose, G. 2012. *Visual methodologies. An introduction to the interpretation of visual materials*. Sage Publications: London.
- Ruusuvuori, J. & Peräkylä, A. 2009. Facial Expressions and Spoken Utterances in Assessing Stories and Topics. *Research on Language and Social Interaction*, vol. 42: 4, 377–394.
- Sacks, H., Schegloff, E. & Jefferson, G. 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50, 696–735.

- Saksala, E. 2008. Asiaa ruudussa. TV-dokumentin anatomia. Helsinki: Like.
- Sallinen, A. 1994. Televisioesiintyminen, mediaretoriikka ja poliittinen vaikuttaminen. Teoksessa P. Isotalus (toim.) Puheesta ja vuorovaikutuksesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos, 137-157.
- Scannell, P. 2010. Media and Communication. London: Sage Publications Ltd.
- Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvaan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Shattuc, J.M. 1997. The Talking Cure. TV Talk Shows and Women. New York: Routledge.
- Siegmán, A.W. & Reynolds, M. 1982. Interviewer-interviewee nonverbal communications: An interactional approach. Teoksessa M. Davis (Ed.) Interaction rhythms: Periodicity in communicative behaviour. New York: Human Sciences Press, 249–278.
- Sorjonen, M-L. & Peräkylä, A. 2012. Introduction. In Peräkylä, A. & Sorjonen, M-L. (Eds.) Emotion in Interaction. New York, USA: Oxford University Press, 3–15.
- Sumiala-Seppänen, J. 2001. Nomadit rippituolissa. Medioidun uskonnon moraalisen järjestyksen dynamiikka (post)modernin television ja kulttuurin kontekstissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sumiala-Seppänen, J. 2007. Tunnustan, olen siis olemassa. Mediakulttuurin terapeutinen eetos. Teoksessa H. Kujansivu & L. Saarenmaa (toim.) Tunustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 163–183.
- Tainio, L. (toim.) 1997. Keskusteluanalyysin perusteet. Tampere: Vastapaino
- Talvitie-Lamberg, K. 2014. Confessions in social media – performative, constrained, authentic and participatory self-representations in vlogs. Helsinki: Publications of the Department of Social Research 2014:10 Media and Communication Studies.
- Thornborrow, J. & Van Leeuwen, T. 2001. Editorial: Broadcast Talk. Discourse Studies 3, 387–389.
- Tickle-Degnen, L. & Rosenthal, R. 1987. Group rapport and nonverbal behavior. Review of Personality and Social Psychology 9, 113–136.
- Tickle-Degnen, L. & Rosenthal, R. 1990. The nature of rapport and its nonverbal correlates. Psychological Inquiry 1 (4), 285 – 293.

- Tickle-Degnen, L. 1995. The effect of target immediacy on experienced versus observed rapport. Unpublished manuscript. Harvard University, Cambridge, MA F.J. Bernierin, J.S. Gillisin, J.M. Davisin sekä J.E. Grahen artikkelissa Dyad rapport and the accuracy of its judgment across situations: A lens model 1996. *Journal of Personality and Social Psychology* 71, 110 – 129.
- Tickle-Degnen, L., Rosenthal, R. & Harrigan, J.A. 1988. Nonverbal behavior as a determinant of favorableness of impressions formed: Eight meta-analyses. Unpublished manuscript. Harvard University, Cambridge, MA F.J. Bernierin, J.S. Gillisin, J.M. Davisin sekä J.E. Grahen artikkelissa Dyad rapport and the accuracy of its judgment across situations: A lens model 1996. *Journal of Personality and Social Psychology* 71, 110 – 129.
- Tolson, A. 2001(a). "Authentic" Talk in Broadcast News: The Construction of Community. *The Communication Review* 4, 463–480.
- Tolson, A. 2001 (b). Introduction: The talk show phenomenon. In Tolson, A. (Ed.) *Television Talk Shows. Discourse, Performance, Spectacle*. Mahwah, New Jersey, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1–5.
- Tolson, A. 2010. A new authenticity? Communicative practices on YouTube. *Critical Discourse Studies* 7 (4), 277–289.
- Tomasello, M. 2010. *Origins of Human Communication*. Cambridge, Massachusetts, USA: A Bradford Book. The MIT Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Vesala, K. M. 1998. Avautuminen, valhe ja vaikeneminen. Teoksessa A. R. Lahikainen & A-M. Pirttilä-Backman (toim.) *Sosiaalinen vuorovaikutus*. Helsinki: Otava, 63–80.
- White, M. 1992. *Tele - Advising. Therapeutic Discourse in American Television*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- White, M. 1997. Televisio, terapia, lääketiede. Sosiaalisen subjektiviteetin teknologioista. *Tiedotustutkimus* 2 (20), 54–71.
- Wiener, M. & Mehrabian, A. 1968. *Language within language: Immediacy, a channel in verbal communication*. New York: Appleton-Century-Crofts.

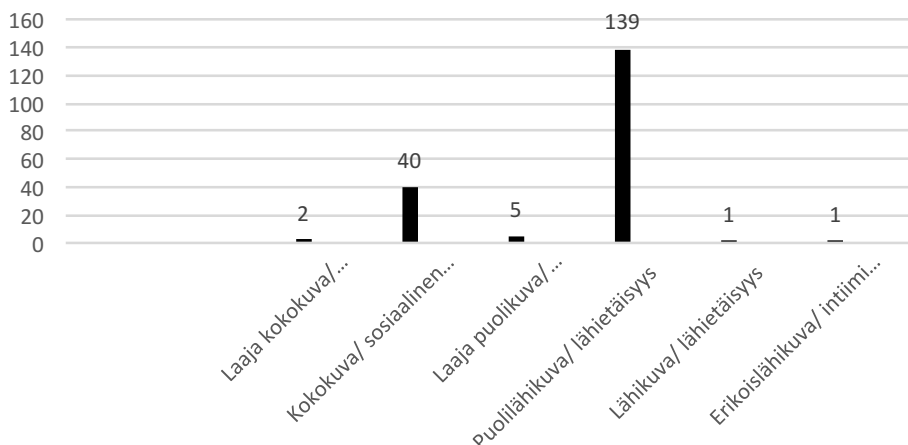
LIITE 1

TUTKIMUSAINEISTON OHJELMAT

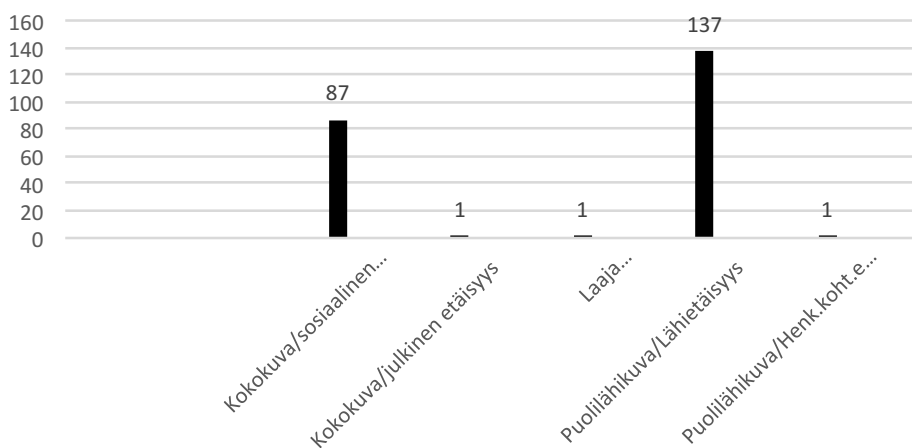
1. Ilona Rauhalan juontama Ilona Rauhala, teemana Pakosta sinkkuna
13.11.2007
2. Mikko Kuustosen juontama Mansikkapaikka, haastateltavana Paula
Koivuniemi 21.11.2007
3. Hilla Blombergin juontama Aamusydämellä, teemana Naisjohtajuus
25.11.2007
4. Maarit Tastulan juontama Punainen lanka, teemana Kun elämä pelottaa
21.11.2007
5. Jari Kostamon ja Tarja Närhen juontama Priima, teemana Usko 22.11.2007
6. Melita Tulikouran juontama Melitan vieraana, teemana Tyttären itsemurha
25.11.2007
7. Arto Nybergin juontama Arto Nyberg, teemoina Ura ja ammatti 25.11.2007
8. Bettina Sångbomin juontama Bettina S, useita aiheita ja haastateltavia
20.11.2007
9. Ilona Rauhalan juontama Ilona Rauhala, teemana Uusioperhe 27.11.2007
10. Maarit Tastulan juontama Punainen lanka, teemana Rattijuoppous ei enää ole
häpeä 14.11.2007
11. Mikko Kuustosen juontama Mansikkapaikka, haastateltavana Ismo Kallio
29.11.2007
12. Melita Tulikouran juontama Melitan vieraana, teemana Psykosomatiikka
22.11.2007

LIITE 2

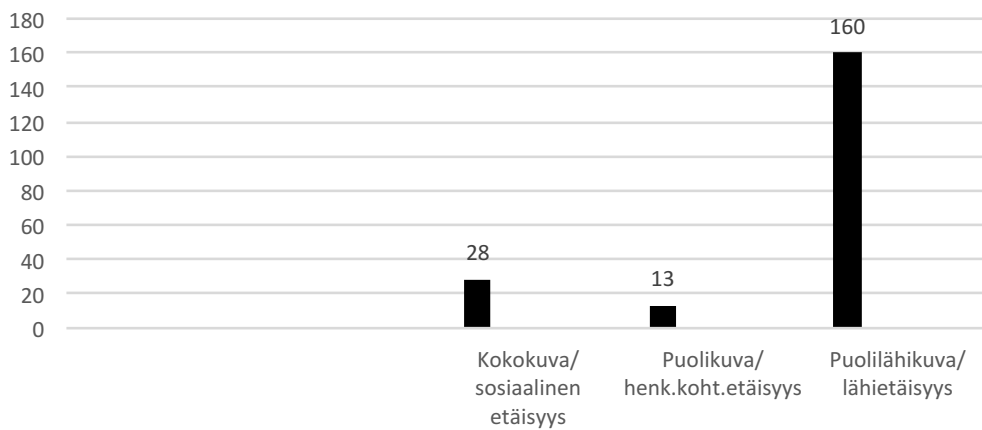
KUVIOT AINEISTON OHJELMIEN KUVATYYPPIEN JAKAUMASTA OHJELMAKOHTAISESTI (KUVATYYPPIEN FREKVENSSIT)

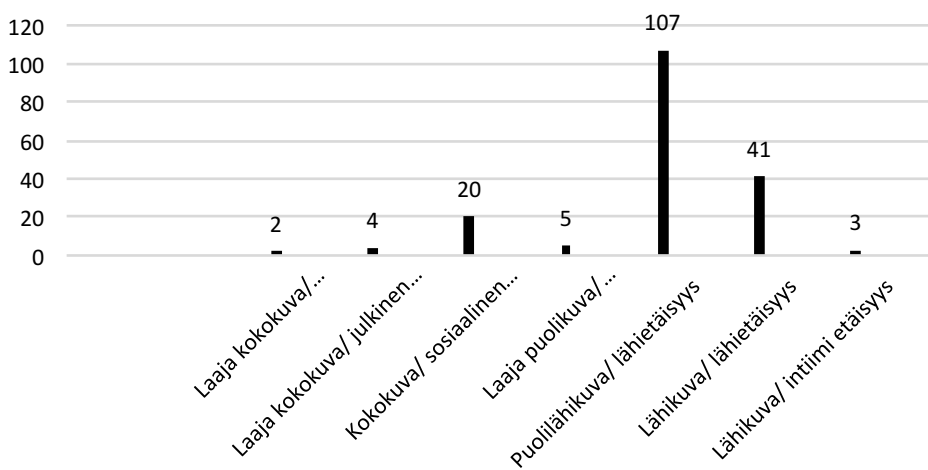
Kuvio 5.3.1 Ohjelman Ilona Rauhala 13.11. 2007 kuvatyyppien jakauma.

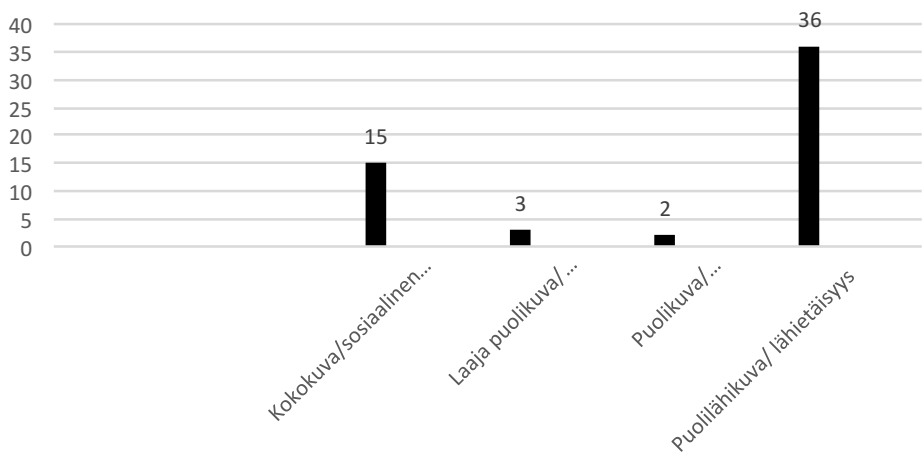
Kuvio 5.3.2 Ohjelman Mansikkapaikka 21.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

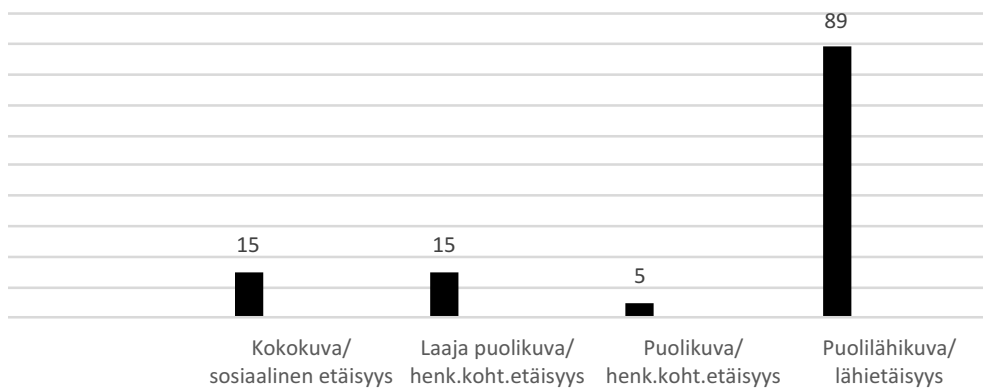
Kuvio 5.3.3 Ohjelman Aamusydämellä 25.11.2007 kuvatyypin jakauma.

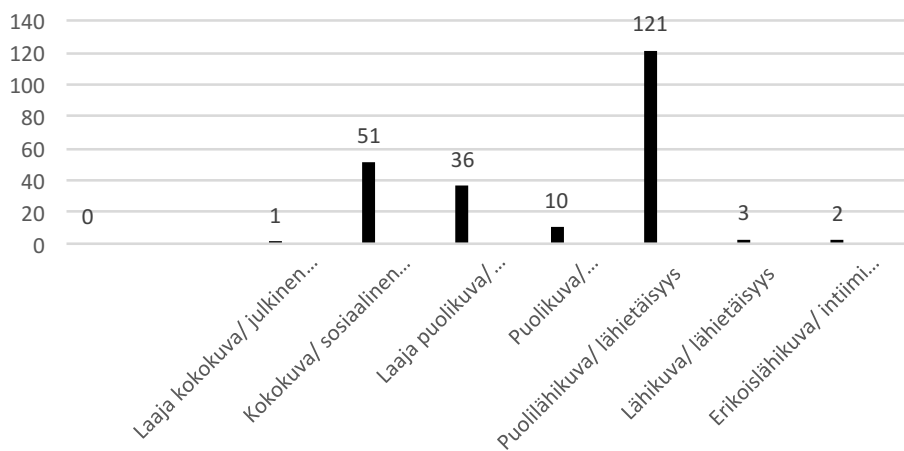
Kuvio 5.3.4 Ohjelman Punainen lanka 21.11.2007 kuvatyypin jakauma.

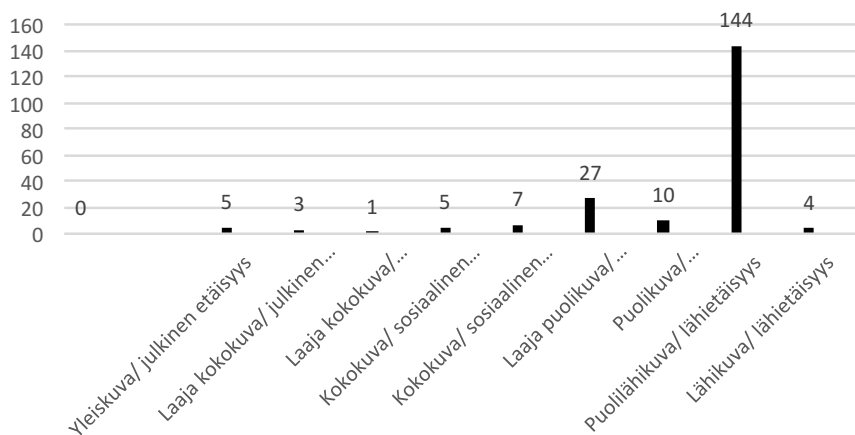
Kuvio 5.3.5 Ohjelman Priima 22.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

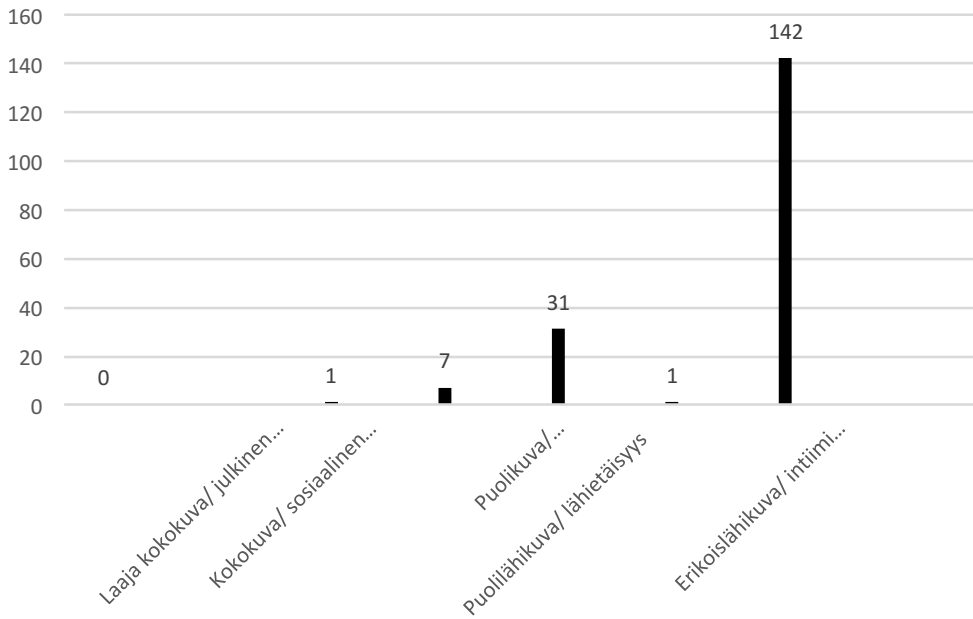
Kuvio 5.3.6 Ohjelman Melitan vieraana 25.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

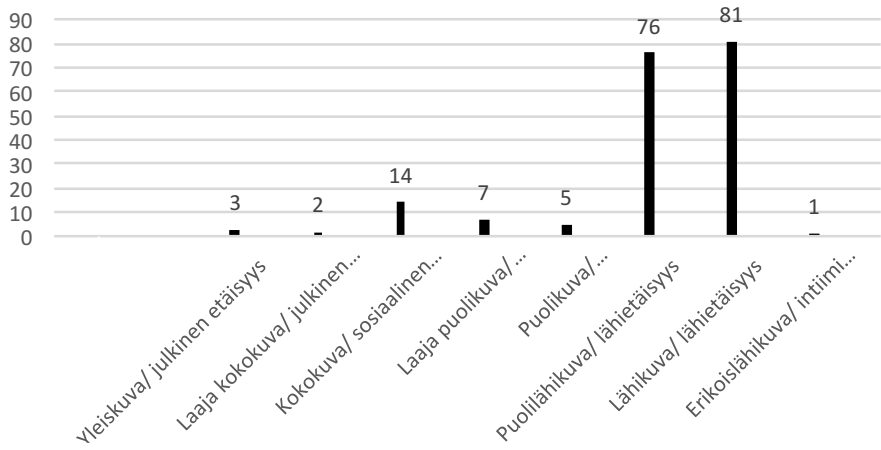
Kuvio 5.3.7 Ohjelma Arto Nyberg 25.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

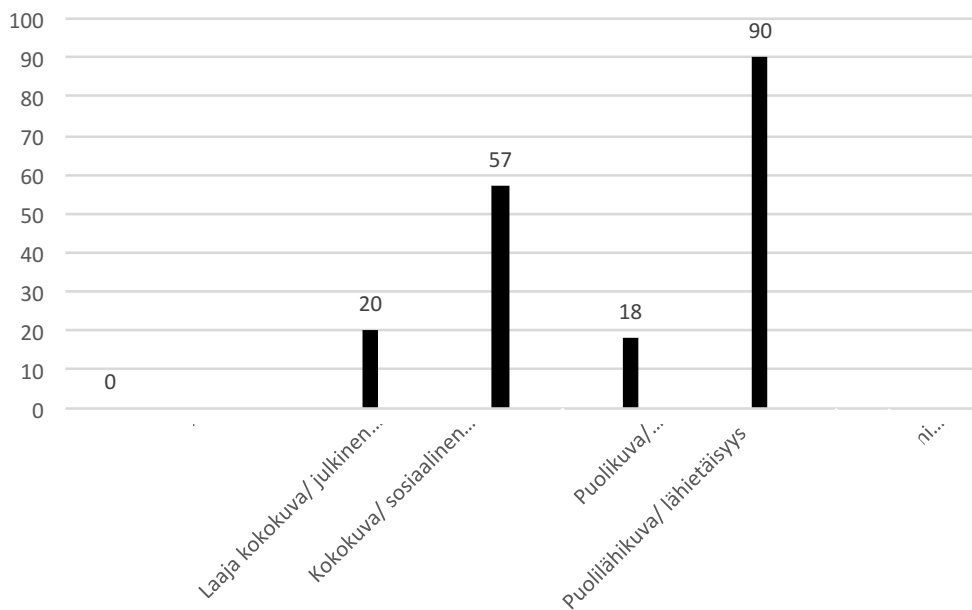
Kuvio 5.3.8 Ohjelma Bettina S. 20.11.2007 kuvatyyppien jakauma

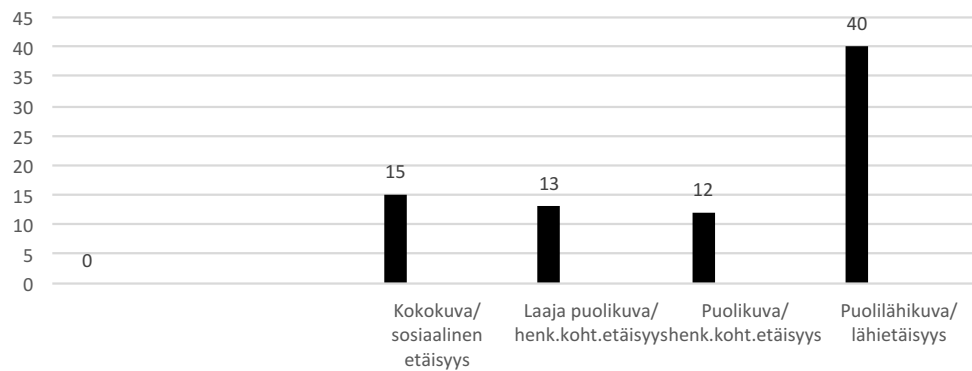
Kuvio 5.3.9 Ohjelman Ilona Rauhala 27.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

Kuvio 5.3.10 Ohjelman Punainen lanka 14.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

Kuvio 5.3.11 Ohjelman Mansikkapaikka 29.11.2007 kuvatyyppien jakauma.

Kuvio 5.3.12 Ohjelman Melitan vieraana 22.11.2007 kuvatyyppien jakauma

LIITE 3

OHJELMAKOHTAISET TAULUKOT KUNKIN OHJELMAN KESKUSTELUJEN VUOROVAIKUTUKSESTA TARKASTELTUINA VUOROVAIKUTUSMITTARIN MUUTTUJEN KAUTTA (Otosten prosentit ja frekvenssit)

Taulukoissa prosentit ja frekvenssit siitä, kuinka monessa ohjelman otoksessa (=kuvanvaihdon yksikössä) voi havaita tarkasteltavaa toimintaa.

n = Kuvanvaihdon yksiköiden=otosten kokonaismäärä tarkasteltavassa ohjelmassa

1. Ohjelma Ilona Rauhala 13.11.2007

1.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (25)	0,0 (0)	100,0 (25)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)

Otosten kokonaismäärä $n = 80$

1.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,0 (0)	100,0 (80)	100,0 (80)
Suora katsekontakti	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Hymyilyä, naurua	27,5 (22)	72,5 (58)	100,0 (80)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	46,8 (37)	53,2 (42)	100,0 (79)
Peiliasento	57,1 (8)	42,9 (6)	100,0 (14)

Otosten kokonaismäärä $n = 80$

1.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	60,0 (24)	40,0 (16)	100,0 (40)
Puhetta myötäillään ilmei- ja elein	97,1 (33)	2,9 (1)	100,0 (34)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	54,4 (43)	45,6 (36)	100,0 (79)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	96,3 (77)	3,8 (3)	100,0 (80)
Esiintyy päällepuhunutta	12,5 (10)	87,5 (70)	100,0 (80)
Peiliasento	57,1 (8)	42,9 (6)	100,0 (14)

Otosten kokonaismäärä $n=80$

1.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- käästä	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Elehtiminen runsasta	68,8 (55)	31,3 (25)	100,0 (80)
Puheen kestäessä adapto- reita	6,3 (5)	93,8 (75)	100,0 (80)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,0 (0)	100,0 (80)	100,0 (80)

Otosten kokonaismäärä $n=80$

2. Ohjelma Mansikkapaikka 21.11.2007

2.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (93)	0,0 (0)	100,0 (93)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	100,0 (223)	0,0 (0)	100,0 (223)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (223)	0,0 (0)	100,0 (223)

Otosten kokonaismäärä $n = 234$

2.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	1,8 (4)	98,2 (219)	100,0 (223)
Suora katsekontakti	99,6 (222)	0,4 (1)	100,0 (223)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	98,7 (220)	1,3 (3)	100,0 (223)
Hymyilyä, naurua	30,0 (67)	70,0 (156)	100,0 (223)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	16,6 (37)	83,4 (186)	100,0 (223)
Peiliasento	43,3 (39)	56,7 (51)	100,0 (90)

Otosten kokonaismäärä $n = 234$

2.3 Vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännökökkyksin	15,7 (17)	84,3 (91)	100,0 (108)
Puhetta myötäillään ilmeinja elein	7,3 (8)	92,7 (101)	100,0 (109)
Puhetta tuetaan minimi-palauttein tai muuten sanallisesti	48,6 (108)	51,4 (114)	100,0 (222)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	98,2 (219)	1,8 (4)	100,0 (223)
Esiintyy päällepuhuntaa	4,1 (9)	95,9 (213)	100,0 (222)
Peiliasento	42,4 (39)	57,6 (53)	100,0 (92)

Otosten kokonaismäärä $n=234$

2.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikästä	100,0 (223)	0,0 (0)	100,0 (223)
Elehtiminen runsasta	28,3 (63)	71,7 (160)	100,0 (223)
Puheen kestäessä adapto-reita	3,6 (8)	96,4 (215)	100,0 (223)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (223)	0,0 (0)	100,0 (223)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	0,0 (0)	100,0 (223)	100,0 (223)

Otosten kokonaismäärä $n=234$

3. Ohjelma Aamusydämellä 25.11.2007

3.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	91,9 (34)	8,1 (3)	100,0 (37)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	89,8 (177)	10,2 (20)	100,0 (197)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	99,5 (197)	0,5 (1)	100,0 (198)

Otosten kokonaismäärä $n=201$

3.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	15,7 (31)	84,3 (166)	100,0 (197)
Suora katsekontakti	89,3 (176)	10,7 (21)	100,0 (197)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	96,9 (189)	3,1 (6)	100,0 (195)
Hymyilyä, naurua	24,7 (49)	75,3 (149)	100,0 (198)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	43,9 (87)	56,1 (111)	100,0 (198)
Peiliasento	2,7 (1)	97,3 (36)	100,0 (37)

Otosten kokonaismäärä $n=201$

3.3 Vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännökökkyksin	57,0 (49)	43,0 (37)	100,0 (86)
Puhetta myötäillään ilmeinja elein	7,0 (6)	93,0 (80)	100,0 (86)
Puhetta tuetaan minimi-palauttein tai muuten sanallisesti	46,5 (92)	53,5 (106)	100,0 (198)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	98,5 (195)	1,5 (3)	100,0 (198)
Esiintyy päällepuhuntaa	3,0 (6)	97,0 (192)	100,0 (198)
Peiliasento	2,7 (1)	97,3 (36)	100,0 (37)

Otosten kokonaismäärä $n=201$

3.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikästä	100,0 (198)	0,0 (0)	100,0 (198)
Elehtiminen runsasta	41,8 (82)	58,2 (114)	100,0 (196)
Puheen kestäessä adapto-reita	0,0 (0)	100,0 (196)	100,0 (196)
Keskustelu sujuvaa	99,5 (197)	0,5 (1)	100,0 (198)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	0,5 (1)	99,5 (197)	100,0 (198)

Otosten kokonaismäärä $n=201$

4. Ohjelma Punainen lanka 21.11.2007

4.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (31)	0,0 (0)	100,0 (31)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	100,0 (177)	0,0 (0)	100,0 (177)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (178)	0,0 (0)	100,0 (178)

Otosten kokonaismäärä $n=186$

4.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,6 (1)	99,4 (177)	100,0 (178)
Suora katsekontakti	100,0 (177)	0,0 (0)	100,0 (177)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	91,4 (139)	8,6 (13)	100,0 (152)
Hymyilyä, naurua	15,7 (28)	84,3 (150)	100,0 (178)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	45,5 (81)	54,5 (97)	100,0 (178)
Peiliasento	3,2 (1)	96,8 (30)	100,0 (31)

Otosten kokonaismäärä $n=186$

4.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pään- nyökkäyksin	50,0 (20)	50,0 (20)	100,0 (40)
Puhetta myötäillään ilmei- n ja elein	0,0 (0)	100,0 (39)	100,0 (39)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	49,1 (86)	50,9 (89)	100,0 (175)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	100,0 (178)	0,0 (0)	100,0 (178)
Esiintyy päällepuhunaa	2,2 (4)	97,8 (174)	100,0 (178)
Peiliasento	3,2 (1)	96,8 (30)	100,0 (31)

Otosten kokonaismäärä $n=186$

4.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- käästä	100,0 (178)	0,0 (0)	100,0 (178)
Elehtiminen runsasta	35,6 (63)	64,4 (114)	100,0 (177)
Puheen kestäessä adapto- reita	4,0 (7)	96,0 (170)	100,0 (177)
Keskustelu sujuvaa	99,4 (177)	0,6 (1)	100,0 (178)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,6 (1)	99,4 (177)	100,0 (178)

Otosten kokonaismäärä $n=186$

5. Ohjelma Priima 22.11.2007

5.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (18)	0,0 (0)	100,0 (18)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	98,0 (50)	2,0 (1)	100,0 (51)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (51)	0,0 (0)	100,0 (19)

Otosten kokonaismäärä $n=70$

5.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	4,0 (2)	96,0 (48)	100,0 (50)
Suora katsekontakti	98,0 (50)	2,0 (1)	100,0 (51)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (51)	0,0 (0)	100,0 (51)
Hymyilyä, naurua	0,0 (0)	100,0 (51)	100,0 (51)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	17,6 (9)	82,4 (42)	100,0 (51)
Peiliasento	23,1 (3)	76,9 (10)	100,0 (13)

Otosten kokonaismäärä $n=70$

5.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	14,3 (3)	85,7 (18)	100,0 (21)
Puhetta myötäillään ilmei- ja elein	0,0 (0)	100,0 (19)	100,0 (19)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	0,0 (0)	100,0 (51)	100,0 (51)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	100,0 (51)	0,0 (0)	100,0 (51)
Esiintyy päällepuhunaa	0,0 (0)	100,0 (51)	100,0 (51)
Peiliasento	23,1 (3)	76,9 (10)	100,0 (13)

Otosten kokonaismäärä $n = 70$

5.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- kästä	51,0 (26)	49,0 (25)	100,0 (51)
Elehtiminen runsasta	20,4 (10)	79,6 (39)	100,0 (49)
Puheen kestäessä adapto- reita	0,0 (0)	100,0 (51)	100,0 (51)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (51)	0,0 (0)	100,0 (51)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,0 (0)	100,0 (51)	100,0 (51)

Otosten kokonaismäärä $n = 70$

6. Ohjelma Melitan vieraana 25.11.2007

6.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (25)	0,0 (0)	100,0 (25)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	96,0 (119)	4,0 (5)	100,0 (124)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (124)	0,0 (0)	100,0 (124)

Otosten kokonaismäärä $n=124$

6.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,8 (1)	99,2 (123)	100,0 (124)
Suora katsekontakti	96,0 (119)	4,0 (5)	100,0 (124)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	99,2 (123)	0,8 (1)	100,0 (124)
Hymyilyä, naurua	12,1 (15)	87,9 (109)	100,0 (124)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	19,5 (24)	80,5 (99)	100,0 (123)
Peiliasento	86,7 (13)	13,3 (2)	100,0 (15)

Otosten kokonaismäärä $n=124$

6.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännökyäksin	32,8 (20)	67,2 (41)	100,0 (61)
Puhetta myötäillään ilmein ja elein	76,3 (45)	23,7 (14)	100,0 (59)
Puhetta tuetaan minimi-paluttein tai muuten sanallisesti	18,9 (23)	81,1 (99)	100,0 (122)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	96,8 (120)	3,2 (4)	100,0 (124)
Esiintyy päällepuhunaa	6,6 (8)	93,4 (114)	100,0 (122)
Peiliasento	86,7 (13)	13,3 (2)	100,0 (15)

Otosten kokonaismäärä $n=124$

6.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikäästä	100,0 (123)	0,0 (0)	100,0 (123)
Elehtiminen runsasta	47,9 (58)	52,1 (63)	100,0 (121)
Puheen keäässä adapto-reita	9,8 (12)	90,2 (110)	100,0 (122)
Keskustelu sujuvaa	93,5 (115)	6,5 (8)	100,0 (123)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	8,1 (10)	91,9 (113)	100,0 (123)

Otosten kokonaismäärä $n=124$

7. Ohjelma Arto Nyberg 25.11.2007

7.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	93,4 (85)	6,6 (6)	100,0 (91)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	96,9 (216)	3,1 (7)	100,0 (223)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	99,5 (221)	0,5 (1)	100,0 (222)

Otosten kokonaismäärä $n = 226$

7.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	13,2 (29)	86,8 (191)	100,0 (220)
Suora katsekontakti	96,9 (216)	3,1 (7)	100,0 (223)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	92,0 (195)	8,0 (17)	100,0 (212)
Hymyilyä, naurua	28,1 (63)	71,9 (161)	100,0 (224)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	21,9 (49)	78,1 (175)	100,0 (224)
Peiliasento	3,6 (3)	96,4 (81)	100,0 (84)

Otosten kokonaismäärä $n = 226$

7.3 Vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	22,1 (25)	77,9 (88)	100,0 (113)
Puhetta myötäillään ilmeil- la elein	36,3 (37)	63,7 (65)	100,0 (102)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lautteen tai muuten sanal- lisesti	25,1 (56)	74,9 (167)	100,0 (223)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	99,6 (223)	0,4 (1)	100,0 (224)
Esiintyy päällepuhunutta	4,0 (9)	96,0 (215)	100,0 (224)
Peiliasento	3,6 (3)	96,4 (81)	100,0 (84)

Otosten kokonaismäärä $n = 226$

7.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- käästä	100,0 (224)	0,0 (0)	100,0 (224)
Elehtiminen runsasta	23,5 (52)	76,5 (169)	100,0 (221)
Puheen kestäessä adapto- reita	2,7 (6)	97,3 (216)	100,0 (222)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (224)	0,0 (0)	100,0 (224)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,0 (0)	100,0 (224)	100,0 (224)

Otosten kokonaismäärä $n = 226$

8. Ohjelma Bettina S. 20.11.2007

8.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	95,9 (47)	4,1 (2)	100,0 (49)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	98,5 (198)	1,5 (3)	100,0 (201)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (201)	0,0 (0)	100,0 (201)

Otosten kokonaismäärä $n=207$

8.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	7,0 (14)	93,0 (187)	100,0 (201)
Suora katsekontakti	99,0 (199)	1,0 (2)	100,0 (201)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	97,5 (196)	2,5 (5)	100,0(201)
Hymyilyä, naurua	39,0 (76)	61,0 (119)	100,0 (195)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	47,0 (94)	53,0 (106)	100,0(200)
Peiliasento	9,1 (2)	90,9 (20)	100,0 (22)

Otosten kokonaismäärä $n=207$

8.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännökökkyksin	54,8 (40)	45,2 (33)	100,0 (73)
Puhetta myötäillään ilmeini ja elein	85,2 (46)	14,8 (8)	100,0 (54)
Puhetta tuetaan minimi-paluttein tai muuten sanallisesti	51,5 (102)	48,5 (96)	100,0 (198)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	99,5 (197)	0,5 (1)	100,0 (198)
Esiintyy päällepuhuntaa	6,1 (12)	93,9 (186)	100,0 (198)
Peiliasento	5,0 (1)	95,0 (19)	100,0 (20)

Otosten kokonaismäärä $n=207$

8.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikäästä	99,5 (197)	0,5 (1)	100,0 (198)
Elehtiminen runsasta	40,1 (79)	59,9 (118)	100,0 (197)
Puheen keäässä adapto-reita	6,6 (13)	93,4 (185)	100,0 (198)
Keskustelu sujuvaa	98,5 (195)	1,5 (3)	100,0 (198)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	2,5(5)	97,5 (192)	100,0 (197)

Otosten kokonaismäärä $n=207$

9. Ohjelma Ilona Rauhala 27.11.2007

9.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (38)	0,0 (0)	100,0 (38)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	100,0 (181)	0,0 (0)	100,0 (181)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (181)	0,0 (0)	100,0 (181)

Otosten kokonaismäärä $n=182$

9.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,0 (0)	100,0 (181)	100,0 (181)
Suora katsekontakti	100,0 (181)	0,0 (0)	100,0 (181)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (181)	0,0 (0)	100,0 (181)
Hymyilyä, naurua	21,0 (38)	79,0 (143)	100,0 (181)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	48,3 (87)	51,7 (93)	100,0 (180)
Peiliasento	2,6 (1)	97,4 (37)	100,0 (38)

Otosten kokonaismäärä $n=182$

9.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	68,5 (50)	31,5 (23)	100,0 (73)
Puhetta myötäillään ilmei- ja elein	90,3 (65)	9,7 (7)	100,0 (72)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	40,2 (72)	59,8 (107)	100,0 (179)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	99,4 (180)	0,6 (1)	100,0 (181)
Esiintyy päällepuhunaa	2,2 (4)	97,8 (177)	100,0 (181)
Peiliasento	0,0 (0)	100,0 (38)	100,0 (38)

Otosten kokonaismäärä $n = 182$

9.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- kästä	100,0 (181)	0,0 (0)	100,0 (181)
Elehtiminen runsasta	32,8 (59)	67,2 (121)	100,0 (180)
Puheen kestäessä adapto- reita	2,2 (4)	97,8 (177)	100,0 (181)
Keskustelu sujuvaa	98,9 (179)	1,1 (2)	100,0 (181)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	1,1 (2)	98,9 (179)	100,0 (181)

Otosten kokonaismäärä $n = 182$

10. Ohjelma Punainen lanka 14.11.2007

10.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (31)	0,0 (0)	100,0 (31)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	98,9 (186)	1,1 (2)	100,0 (188)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (188)	0,0 (0)	100,0 (188)

Otosten kokonaismäärä $n=189$

10.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,0 (0)	100,0 (188)	100,0 (188)
Suora katsekontakti	98,9 (186)	1,1 (2)	100,0 (188)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (188)	0,0 (0)	100,0 (188)
Hymyilyä, naurua	10,1 (19)	89,9 (170)	100,0 (189)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	49,7 (94)	50,3 (95)	100,0 (189)
Peiliasento	100,0 (12)	0,0 (0)	100,0 (12)

Otosten kokonaismäärä $n=189$

10.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään päännökökkyksin	46,0 (23)	54,0 (27)	100,0 (50)
Puhetta myötäillään ilmeinja elein	91,7 (33)	8,3 (3)	100,0 (36)
Puhetta tuetaan minimi-palauttein tai muuten sanallisesti	43,6 (82)	56,4 (106)	100,0 (188)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	100,0 (189)	0,0 (0)	100,0 (189)
Esiintyy päällepuhuntaa	1,6 (3)	98,4 (186)	100,0 (189)
Peiliasento	100,0 (12)	0,0 (0)	100,0 (12)

Otosten kokonaismäärä $n = 189$

10.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmeikästä	100,0 (189)	0,0 (0)	100,0 (189)
Elehtiminen runsasta	5,3 (10)	94,7 (178)	100,0 (188)
Puheen kestäessä adapto-reita	6,9 (13)	93,1 (175)	100,0 (188)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (189)	0,0 (0)	100,0 (189)
Puheessa taukoja, hiljaisuutta	0,0 (0)	100,0 (189)	100,0 (189)

Otosten kokonaismäärä $n = 189$

11. Ohjelma Mansikkapaikka 29.11.2007

11.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	67,6 (50)	32,4 (24)	100,0 (74)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	98,4 (180)	1,6 (3)	100,0 (183)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (183)	0,0 (0)	100,0 (183)

Otosten kokonaismäärä $n=184$

11.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	55,7 (102)	44,3 (81)	100,0 (183)
Suora katsekontakti	98,4 (181)	1,6 (3)	100,0 (184)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (184)	0,0 (0)	100,0 (184)
Hymyilyä, naurua	19,0 (35)	81,0 (149)	100,0 (184)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	33,7 (62)	66,3 (122)	100,0 (184)
Peiliasento	0,0 (0)	100,0 (74)	100,0 (74)

Otosten kokonaismäärä $n=184$

11.3 Vuorovaikutuskäyttäytymisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	27,4 (26)	72,6 (69)	100,0 (95)
Puhetta myötäillään ilmei- ja elein	98,9 (86)	1,1(1)	100,0 (87)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	35,5 (65)	64,5 (118)	100,0 (183)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	99,5 (183)	0,5 (1)	100,0 (184)
Esiintyy päällepuhunaa	2,2 (4)	97,8 (180)	100,0 (184)
Peiliasento	0,0 (0)	100,0 (74)	100,0 (74)

Otosten kokonaismäärä $n=184$

11.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- kästä	100,0 (184)	0,0 (0)	100,0 (184)
Elehtiminen runsasta	14,7 (27)	85,3 (157)	100,0 (184)
Puheen kestäessä adapto- reita	2,2 (4)	97,8 (180)	100,0 (184)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (184)	0,0 (0)	100,0 (184)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,0 (0)	100,0 (184)	100,0 (184)

Otosten kokonaismäärä $n=184$

12. Ohjelma Melitan vieraana 22.11.2007

12.1 Sitoutuminen vuorovaikutukseen, keskittyminen, molemminpuolinen tarkkaavaisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Keskustelijat istuvat toisiinsa päin (suora orientaatio)	100,0 (25)	0,0 (0)	100,0 (25)
Keskustelijoilla on katsekontakti toisiinsa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Keskustelija/keskustelijat istuvat keskittyneesti paikoillaan	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)

Otosten kokonaismäärä $n=80$

12.2 Positiivisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Kumartuminen eteenpäin	0,0 (0)	100,0 (80)	100,0 (80)
Suora katsekontakti	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Käsivarret vapaina, ei lukossa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Hymyilyä, naurua	27,5 (22)	72,5 (58)	100,0 (80)
Päännyökkäilyä tai vahvaa pään liikettä	46,8 (37)	53,2 (42)	100,0 (79)
Peiliasento	57,1(8)	42,9 (6)	100,0 (14)

Otosten kokonaismäärä $n= 80$

12.3 Vuorovaikutuskäyttämisen koordinointi

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhetta myötäillään pää- nyökkäyksin	60,0 (24)	40,0 (16)	100,0 (40)
Puhetta myötäillään ilmein ja elein	97,1 (33)	2,9 (1)	100,0 (34)
Puhetta tuetaan minimi-pa- lauttein tai muuten sanal- lisesti	54,4 (43)	45,6 (36)	100,0 (79)
Puheenvuorot vaihtuvat sujuvasti	96,3 (77)	3,8 (3)	100,0 (80)
Esiintyy päällepuhuntaa	12,5 (10)	87,5 (70)	100,0 (80)
Peiliasento	57,1(8)	42,9 (6)	100,0 (14)

Otosten kokonaismäärä $n=80$

12.4 Ilmaisullisuus

	Kyllä % (f)	Ei % (f)	Tarkasteltavat otokset % (f)
Puhuminen eloisaa, ilmei- käästä	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Elehtiminen runsasta	68,8 (55)	31,3 (25)	100,0 (80)
Puheen kestäessä adapto- reita	6,3 (5)	93,8 (75)	100,0 (80)
Keskustelu sujuvaa	100,0 (80)	0,0 (0)	100,0 (80)
Puheessa taukoja, hiljai- suutta	0,0 (0)	100,0 (80)	100,0 (80)

Otosten kokonaismäärä $n=80$

